

Paulo
COELHO

Zahiras

Iš portugalų kalbos vertė *Laura Tupe, Mafalda Tupe*

Šventoji Marija, be gimtosios
nuodėmės pradėtoji,
melskis už mus, kurie šaukiame
Tavo pagalbos. Amen

*Kas iš jūsų, turėdamas šimtą avių ir vienai nuklydus,
nepalieka dykumoje devyniasdešimt devynių ir neieško
paklydusios, kolai suranda?*

Lk 15,4

*Kai jau išsiruoši Itakėn,
Žiūrėk, kad užsitęstų kelionė,
Kad nuotykių ji būtų pilna ir atradimų.*

*Lestrigonai, kiklopai,
Rūstus Poseidonas — nesibijok jų —
Kelio jie tau nepastos, kol
Mintis tavo kyla aukštyn, kol
Kilnus jaudulys
Tavo dvasią globia ir kūną.
Lestrigonai, kiklopai, nuožmus Poseidonas —
Nė nesutiksi jų, jei pakeliui
Sielos gelmėj jų neslėpsi, jei
Tavo siela pati neprikels jų tavo akims.*

*Žiūrėk, kad užsitęstų kelionė.
Kad daug tau švistų vasaros aušrų, kai
Džiaugsmingai, palaimingai
Artėsiprie krantinių, niekad lig tol nematytų;
Žiūrėk, kad stabteltum finikiečių prekyvietėse
Dailių nusipirkti daikčiųukų.*

*Irgi Egipto tiktų tau pamatyt daugel miestų,
Kad pasimokytum, dar ir dar – iš jų, mokytojų.*

*Visąlaik Itakę turėk omeny.
Ją pasiekt – tavo pašaukimas.
Tačiau nieku gyvu nespirtink kelionės.
Geriau, kad tęstųsi ji metų metais,
Kad senas jau būdamas ją pasiektum,
Turtingas ko pakeliui pasipelnęs,
Nė nesitikėdamas praturtėt iš Itakės.*

*Itakė kelionę stebuklingąją davė tau.
Jei ne ji, nebūtum išsijudinęs.
Nieko daugiau nebesitikėk išjos.*

*Ir jei net rastum ją varganą, Itakė tavęs neapvylė.
Išmintingas, patirtim turtingas
Tu supratai, kas yra Itakė.*

KONSTANTINUS KAVAFIS (1863–1933)

** Konstantinos Kavafis. Dionizo Eisena. – Lietuvos rašytojų sąjungot
leidykla, Vilnius, 1998. Vertė Vytautas P. Bložė.*

DEDIKACIJA

V ažiujant pasakiau, kad jau baigiau pirmąjį savo knygos variantą. Kai pradėjome kopti į vieną Pirėnų grandinės kalną, laikomą šventu, kur išgyvenome nepaprastų akimirų, paklausiau, ar ji nenorėtų sužinoti, kokia pagrindinė mano knygos tema arba koks jos pavadinimas; atsakė, kad jai labai knietėjo paklausti, tačiau gerbdama mano darbą nediršo, bet labai tuo džiaugėsi, tikrai.

Pasakiau jai knygos pavadinimą ir paaiškinau, apie ką ji. Tyliai kopėme toliau, o grįždami išgirdome ūžesį — vėjas, aukštai lėkdamas virš plikų medžių viršūnių, artinosi prie mūsų, priversdamas kalną dar kartą parodyti mums savo magiją, savo galią.

Netrukus pradėjo snigti. Sustojau pasigrožėti ta akimirka: krintančiomis snaigėmis, pilku dangumi, mišku ir jos buvimu šalia. Ji niekada nuo manęs nebuvo atsitraukusi.

Nedelsdamas norėjau prisipažinti - Kristina, mano žmona, ši knyga skirta tau. Tačiau nusprendžiau leisti jai pačiai tai suprasti, kai pirmą kartą vartys šiuos puslapius.

AUTORIUS

Anot rašytojo Jorge 's Luiso Borgeso, idėja apie Zahirą kilusi iš islamo tradicijos. Manoma, kad ši sąvoka atsirado apie XVIII a. Zahiras arabiškai reiškia „matomas, esantis, visada pastebimas“. Tai kažkas, kas prisiartinęs pamažu užvaldo mūsų mintis ir neleidžia galvoti apie nieką kita. Tai gali būti laikoma šventumu arba beprotybe.

Šv. TĖVŲ PRIEMIESTIS, Fantastikos enciklopedija, 1953

Ji, Estera, karo korespondentė, neseniai grįžo iš Irako, nes bet kuriuo metu į šalį galėjo įsiveržti svetima kariuomenė; jai trisdešimt metų, ištekėjusi, vaikų neturi. Jis - neidentifikuotas kokių dvidešimt trejų ar dvidešimt penkerių metų tamsiaplaukis mongoliškų veido bruožų jaunuolis. Paskutinį kartą žmonės juodu matė kavinėje Sv. Honorijaus priemiesčio gatvėje.

Policija buvo informuota, kad jie ir anksčiau buvo susitikę, nors niekas nežinojo, kiek kartų. Estera visuomet sakydavo, jog vyras, apie kurį buvo žinoma tik tiek, kad jo vardas Michailas, yra labai svarbus žmogus, nors ji niekada nepaaiškino, ar jis svarbus jos, kaip žurnalistės, karjerai, ar jai, kaip moteriai.

Policija ėmėsi formalaus tyrimo. Buvo iškeltos pagrobimo ir šantažo, taip pat pagrobimo ir nužudymo versijos. Tai neturėtų nieko stebinti, nes jos darbas - rinkti informaciją - skatino ją bendrauti su žmonėmis, susijusiais su teroristinėmis grupuotėmis. Nustatyta, kad kelios savaitės iki jai dingstant iš jos banko sąskaitos buvo nuolat imami pinigai. Tardytojai tai siejo su atlygiu už informaciją. Ji nebuvo pasiėmusi jokių drabužių, bet - ir tai keisčiausia - niekas nerado jos paso.

Jis - nepažįstamas, gana jaunas, neturėjęs jokių reikalų su policija, nepalikęs jokių pėdsakų, iš kurių būtų galima nustatyti jo tapatybę.

Ji, Estera, dukart apdovanota žurnalistikos prizų, trisdešimties metų, ištekėjusi.

Mano žmona.

Suprantama, tapau įtariamuoju ir buvau sulaikytas, nes nesutikau papasakoti, kur buvau jos dingimo dieną. Tačiau kalėjimo prižiūrėtojas ką tik atvėrė duris ir pasakė, kad esu laisvas.

Kodėl laisvas? Todėl, kad šiandien visi apie visus viską žino, reikia tik panorėti gauti informacijos, ir ją jau turi: kur naudojoms kredito kortele, kokiose vietose lankėmės, su kuo gulėjome. Mano atveju viskas buvo paprasčiau. Sužinojusi, kad esu sulaikytas, viena moteris, irgi žurnalistė, mano žmonos draugė, išsiskyrusi, taigi galėjo nepakenkdama sau pasakyti, kad nakvojo su manimi, pasisiūlė liudyti mano naudai. Ji pateikė konkrečių įrodymų, kad Esteros dingimo dieną ir kitą naktį aš buvau su ja.

Einu pas vyriausiąjį inspektorių, jis grąžina mano daiktus, atsiprašo ir pareiškia, kad buvau sulaikytas taip skubotai vadovaujantis įstatymais ir todėl negalėsiu apkaltinti valstybės nei kelti prieš ją bylą. Paaiškinu, jog visai neketinu to daryti, be to, žinau, kad žmonės yra nuolat įtarinėjami ir stebimi dvidešimt keturias valandas per parą, net ir nepadarę jokio nusikaltimo.

- Tu laisvas, - sako jis, kartodamas kalėjimo prižiūrėtojo žodžius.

Klausiu:

- Kas žino, gal mano žmonai iš tiesų kas nors nutiko? Ji man yra prisipažinusi, kad didžiulis ryšių su nematomu teroristu pasauliu voratinklis priversdavo kartais jaustis, lyg būtų iš tolo sekama.

Inspektorius keičia pokalbio temą. Aš primygtinai klausiu, tačiau atsakymo nesulaukiu.

- Ar ji gali keliauti su savo pasu, - teiraujuosi.

Jis atsako teigiamai. Jei nėra padariusi jokio nusikaltimo, kodėl negalėtų laisvai išvykti iš šalies ir j ją grįžti?

- Tai gal ji jau nebe Prancūzijoje?

- Manai, tave paliko dėl merginos, su kuria guli?

- Ne tavo reikalas, - atsakau.

Inspektorius akimirką nutyla, surimtėja ir paaiškina, jog buvau suimtas laikantis įprastų procedūrų, tačiau jam labai gaila, kad dingo mano žmona. Jis irgi vedęs, bet nors ir nemėgsta mano knygų (vadinasi, mane pažįsta! Ir nėra toks nemokša, kaip atrodo), gali įsivaizduoti save mano kailyje ir supranta, kaip man dabar sunku.

Klausiu, kaip turėčiau dabar elgtis. Jis duoda man savo vizitinę kortelę, prašo informuoti, jeigu būtų kokių naujienų, - tai primena man kadra, kurią matau kiekviename kino filme, manęs tai neįtikina, nes inspektoriai visuomet žino daugiau nei pasako.

Teiraujasi, ar kada nors buvau sutikęs žmogų, su kuriuo buvo Estera, kai ją matė paskutinį kartą. Atsakau, kad žinau tik jo slapyvardį, tačiau asmeniškai nepažįstu.

Pasidomi, ar tik neturime šeimyninių bėdų. Paaiškinu, kad esame kartu jau per dešimt metų ir susiduriame su įprastomis poros problemomis kaip ir kiti.

Atsargiai klausia, ar pastaruoju metu nesame kalbėję apie skyrybas, ar mano žmona yra svarsčiusi ištuokos galimybę. Atsakau, kad to niekuomet nebuvo, tačiau dar sykį pakartoju, jog — kaip ir visos poros — kartais pasibaramė.

— Dažnai ar tik retkarčiais?

— Kartais, — pabrėžiu.

Vis dar atsargiai paklausia, ar ji įtarė apie mano romaną su jos drauge. Atsakau, kad gulėjome kartu tik tą vienintelį kartą. Tai nebuvo romanas, o greičiau nuotykis, diena praėjo nuobodžiai, po pietų neturėjau kuo užsiimti, o pagunda visuomet mus pastūmėja veiksmui, todėl ir atsidūrėme lovoje.

— Ar tu atsiduri lovoje su mergina vien todėl, kad diena praeina nuobodžiai?

Ketinau jam priminti, kad tokie klausimai neturi nieko bendra su tyrimu, tačiau ateityje man gali prireikti jo pagalbos — galiausiai egzistuoja tokia nematoma institucija, vadinama Paslaugų banku, kuris visuomet labai naudingas.

— Kartais taip nutinka. Nėra kuo užsiimti, moteris ieško emocijų, aš ieškau nuotykių, štai ir viskas. Kitą dieną abu apsimeta, kad nieko neįvyko, gyvenimas tęsiasi.

Jis padėkoja, paduoda man ranką ir sako, kad jo pasaulyje yra ne visai taip. Esama nuovargio, nuobodybės, net ir noro eiti į lovą — tačiau šie dalykai griežčiau kontroliuojami, niekas nedar, ko nori ar kas šauna į galvą.

— Gal menininkai į tai žiūri laisviau, — priduria.

Atsakau, kad jo pasaulis man pažįstamas, tačiau nenorėčiau narplioti skirtingų mudviejų požiūrių į visuomenę ir žmones. Tyliu ir laikiu, kas bus toliau.

— Taigi kalbėjome apie laisvę, jūs - laisvas, - sako inspektorius, šiek tiek nusivylęs, kad rašytojas atsisako kalbėtis su policininku. — Dabar, kai jus asmeniškai pažįstu, skaitysiu jūsų knygas. Nors sakiau, kad man jos nepatinka, bet prisipažįstu - nesu jų skaitęs.

Tai ne pirmas ir ne paskutinis kartas, kai girdžiu šią frazę. Sis epizodas naudingas bent jau tuo, kad susiradau dar vieną skaitytoją. Atsisveikinu su inspektoriumi ir išeinu.

Esu laisvėje, išėjau iš kalėjimo. Mano žmona dingo paslaptingomis aplinkybėmis, bet aš linkęs bendrauti, turtingas, išžymus, nesaistomas konkretaus darbo laiko, ir jei Estera iš tiesų mane paliko, netrukus sutiksiu ką nors, kas ją pakeis. Esu laisvas ir nepriklausomas.

Tačiau ką reiškia laisvė?

Didžiąją gyvenimo dalį praleidau kam nors vergaudamas, tad turėčiau suprasti šio žodžio reikšmę. Nuo vaikystės kovojau už tai, kad laisvė būtų svarbiausias mano turtas. Kovoju su savo tėvais, norėjusiais, kad tapčiau ne rašytoju, o inžinieriumi. Kovoju su mokslo draugais, kurie nuo pat pradžių pasirinko mane savo piktavališkų žaidimų auka, ir tik tada, kai mums visiems iš nosių ištekJo nemažai kraujo, kai ne vieną popietę teko nuo mamos slėpti žaizdas, - nes mano bėdos buvo tik mano paties reikalas, o ne jos, - pagaliau sugebėjau įrodyti, kad galiu būti apkultas ir neapsiverkti. Kovoju, kad gautčiau darbą, iš kurio galėčiau pragyventi, dirbau tiekėju geležies dirbinių parduotuvėje, norėdamas išvengti visiems žinomo šeimos šantažo - „mes tau duodame pinigų, bet tu turi padaryti tai ir tai“.

Kovojau, nors ir be jokių rezultatų, dėl merginos, kurią mylėjau paauglystėje ir kuri mylėjo mane; galiausiai ji mane paliko, nes jos tėvams pavyko ją įtikinti, kad aš neturiu ateities.

Kovojau su priešiška žurnalistikos aplinka, kita mano darbovieta, kur pirmasis darbdavys privertė mane laukti tris valandas ir atkreipė dėmesį tik tuomet, kai ėmiau draskyti į skutus jo skaitomą knygą. Jis su nuostaba nužvelgė mane ir suprato, kad prieš jį stovi užsispyręs žmogus, gebantis atremti priešą, o šios savybės reporteriui itin svarbios. Kovojau už socializmo idealą, atsidūriau už grotų, išėjau ir tęsiau kovą, jausdamasis darbo klasės didvyriu, kol išgirdau bytlius ir nusprendžiau, kad daug smagiau domėtis roku nei Marksu. Kovojau už savo pirmosios, antrosios ir trečiosios žmonos meilę. Kovojau, kad įgaučiau drašos išsiskirti su pirmąja, antrąja ir trečiąja, nes meilė neatlaikė, o man reikėjo vėl ieškoti žmogaus, atėjusio į šį pasaulį su manim susitikti - tarp tų trijų jo nebuvo.

Kovojau, kad turėčiau drašos mesti darbą redakcijoje ir pradėčiau rašyti knygą, nors puikiai žinojau, jog mano šalyje neįmanoma prasimaitinti iš literatūros. Lygiai po metų, parašęs apie tūkstantį lapų, kurie man atrodė nepaprastai genialūs, nes pats nesugebėjau jų suprasti, viską mečiau.

Kovodamas girdėjau žmones kalbant apie laisvę, ir kuo smarkiau jie gynė teisę į laisvę, tuo aiškiau buvo matyti, kaip jie vergauja savo tėvų norams, santuokai, pasižadėję būti su kitu „iki gyvenimo pabaigos“, svarstyklėms, režimams, nebaigtiems projektams, meilei, kuriai neįstengia pasakyti „baigta“ arba „gana“, savaitgaliams, kai būna priversti valgyti su nepageidaujama žmonių. Prabangos, prabangos įvaizdžio, prabangos įvaizdžio įvaizdžio vergai. Vergai gyvenimo, kurio patys nesirinko, tačiau kuri

ryžosi gyventi, nes kažkam pavyko įtikinti, kad jiems tai naudinga. Taip ir leidžia vienodas savo dienas ir naktis, kur nuotykis - tik žodis, parašytas knygoje, ar vaizdas amžinai įjungto televizoriaus ekrane, o atsivėrus kurioms nors durims visuomet sako: „Man neįdomu, nenoriu“.

Kaip gali žinoti, nori ar ne, jei niekuomet nebandė? Tačiau beviltiška klausti, mat jie iš tikrųjų bijo bet kokio pokyčio, galinčio sudrebinti įprastą jų pasaulį.

Inspektorius sako, kad aš laisvas. Laisvas esu dabar ir laisvas buvau kalėjime, nes man laisvė kol kas brangiausias dalykas pasaulyje. Be abejo, dėl to teko gerti vyną, kuris man nepatiko, daryti tai, ko nederėjo daryti ir ko gyvenime nebekartotiau, patirti kūno ir sielos žaizdų, išskaudinti žmones, kurių vėliau atsiprašiau supratęs, kad galiu daryti viską, bet negaliu versti kito žmogaus gyventi mano beprotystė, mano troškimais. Nesigailiu kančios akimirku, nešioju savo randus lyg medalius, žinau, jog laisvės kaina didelė, tokia didelė kaip vergovės; vienintelis skirtumas, kad už ją moki su malonumu, su šypsena, net kai ta šypsena pro ašaras.

Išeinu iš nuovados, oras nuostabus, saulėtas sekmdienis, kuris visiškai nedera su mano dvasine būseną. Lauke manęs laukia advokatas su paguodos žodžiais ir gėlių puokšte. Sako apskambinęs visas ligonines ir lavonines (tai paprastai daroma, kai kas nors laiku negrižta namo), tačiau Esteros neradęs. Sako sugebėjęs nusišviesti nuo žurnalistų mano buvimo vietą po sulaikymo. Sako turįs su manimi pasikalbėti, kartu aptarti, kaip gintis teisme, kai man bus pareikšti kaltinimai. Padėkoju už rūpestį; žinau, kad jis nė neketina svarstyti jokios strategijos, - tiesiog nenori palikti manęs vieno, nes nežino, kaip reaguosiu (prisigersiu

ir vėl leisiuosi suimamas? Sukelsiu skandalą? Bandysiu nusižudyti?). Atsisakau pareikšdamas, kad turiu svarbių reikalų ir kad abu žinome, jog nesu nusižengęs įstatymams. Jis darsyk mėgina įkalbėti, tačiau nepasiduodu – galų gale juk aš laisvas žmogus.

Laisvė. Laisvė būti apgailėtinai vienišam.

Sėdu į taksi ir važiuoju į Paryžiaus centrą, paprašau, kad automobilis sustotų ties Triumfo arka. Išengiu į Eliziejaus Laukus ir einu link Bristolio viešbučio, kur mudu su Estera mėgaudavomės karštu šokoladu kaskart, kai katras nors grįždavome iš užduoties užsienyje. Tai mums buvo tarsi grįžimo namo ritualas, atsidavimas mus siejančiai meilei, nors gyvenimas nuolat stumdavo į skirtingas puses.

Žingsniuojau toliau. Žmonės šypsosi, vaikai džiaugiasi šiomis keliomis pavasario valandomis viduržiemį, eismas normalus, viskas atrodo gerai, liūdina tik tai, kad nė vienas iš šių žmonių nežino, – dedasi nežiną ar tiesiog nesidomi, – jog aš ką tik praradau žmoną. Negi jie nesupranta, kaip aš kenčiu? Visi turėtų liūdėti, užjausti, vienytis su žmogumi, kurio širdis srūva krauju iš meilės; tačiau jie ir toliau juokiasi pasinėrę į savo nereikšmingus ir apgailėtinus gyvenimus, kurie atgyja tik savaitgaliais.

Kokios kvailos mintys – daugelio žmonių, su kuriais prasilenkiu, širdis taip pat sudaužyta. Ir aš nežinau, kodėl ar kaip jie kenčia.

Užeinu į barą nusipirkti cigarečių, pardavėjas man atsako angliškai. Užsuku į vaistinę nusipirkti mėgstamų mėtinių ledinukų, o vaistininkas kalba su manimi angliškai (abiem atvejais kreipiausi į juos prancūziškai). Grįžtant į viešbutį mane sustabdė du neseniai iš Tulūzos atvažiavę vaikinai, klausė, kur yra tokia ir tokia parduotuvė; jie kalbino įvairius žmones, tačiau niekas jų nesuprato.

Kas gi tai? Ar per dvidešimt keturias valandas, kol buvau sulaikytas, pasikeitė Eliziejaus Laukų kalba?

Turizmas ir pinigai gali padaryti stebuklus — kaip anksčiau to nesuvokiau? Tikriausiai todėl, kad mudu su Estera jau seniai negėrėme šokolado, nors abiem per tą laiką teko ne kartą iškelti ir grįžti. Visuomet atsiranda kas nors svarbesnio. Visuomet atsiranda neatidėliotinų reikalų. Taip, mano meile, atsigersime karšto šokolado kitą kartą, greitai grįžk, juk žinai, kad šiandien turiu tikrai labai svarbų interviu ir negaliu atvažiuoti į oro uostą tavęs pasitikti, paimek taksi, mano mobilusis įjungtas, gali man paskambinti, jei atsiras koks skubus reikalas, o jei ne, susitiksime vakare.

Mobiliojo ryšio telefonas! Išsiimu jį iš kišenės, nedelsdamas įjungiu, jis keletą kartų suskamba, kaskart suskambėjus man šokteli širdis, mažame ekrane matau manęs ieškančių žmonių vardus ir niekam neatsiliepiu. Duok, Dieve, kad pasirodytų „neidentifikuotas“ numeris, tai galėtų būti tik ji, nes šitas telefono numeris žinomas mažiau nei dvidešimčiai žmonių, prisiekusių niekam jo nesakyti. Ne, visi numeriai — draugų ar artimų kolegų. Tikriausiai nori sužinoti, kas įvyko, nori padėti (kaip padėti?), paklausti, ar man ko nereikia.

Telefonas tebeskamba. Ar turėčiau atsilipti? Ar turėčiau susitikti su kai kuriais iš šių žmonių?

Nusprendžiu būti vienas, kol gerai suvoksiu, kas vyksta.

Užeinu į Bristolį, kurį Estera visuomet apibūdindavo kaip vieną iš nedaugelio Paryžiaus viešbučių, kur klientai aptarnaujami kaip svečiai, o ne kaip užuovėjos ieškantys ir neturintys kur prisiglausti žmonės. Metrdotelis su manim pasisveikina lyg su savu, išsirenku stalą priešais gražų laikrodį, klausausi pianino garsų, žaviuosi sodu už lango.

Turiu būti praktiškas, apgalvoti alternatyvas, nes gyvenimas nesustoja. Nesu nei pirmas, nei paskutinis žmonos paliktas vyras, - bet negi tai turėjo įvykti saulėtą dieną, gatvėje šypsant žmonėms, dainuojant vaikams, bundant pavasariui, šviečiant saulei, vairuotojams gerbiant pėsčiųjų zonas?

Paimu servetėlę. Atsikratysiu galvoje knibždančių minčių, užrašysiu jas popieriuje. Palikime jausmus ir pagalvokime, kaip turiu elgtis:

a) Apsvarstyti versiją, kad ji tikrai pagrobta, kad jos gyvybei gresia pavojus, o aš esu jos vyras, jos draugas visais atvejais, todėl turiu nuversti kalnus ir ją surasti.

Šios versijos komentaras: ji pasiėmė pasą. Policija to nežino, tačiau ji pasiėmė ir kelis asmeninio naudojimo daiktus, ir knygutę su šventųjų globėjų atvaizdais, kurią visuomet veždavosi važiuodama į užsienį. Pasiėmė pinigus iš banko.

Išvada: ji ruošėsi išvykti.

b) Apsvarstyti versiją, kad ji patikėjo kokiui nors pažadu ir pateko į spąstus.

Komentaras: ne vieną kartą jai teko susidurti su pavojumi, tai buvo jos darbo dalis. Bet visuomet išpėdavo mane, nes aš buvau vienintelis žmogus, kuriuo galėjo visiškai pasitikėti. Papasakodavo man, kur turi važiuoti, su kuo bendraus (kad nesukeltų man pavojaus, dažnai žmones vadindavo slapyvardžiais), ir patardavo, kaip turėčiau elgtis, jeigu laiku negrižtų.

Išvada: ji neketino susitikti su savo informuotojais.

c) Apsvarstyti versiją, kad susirado kitą vyrą.

Komentaras: be komentarų. Iš visų versijų ši įtikimiausia. Ir aš negaliu su tuo susitaikyti, negaliu pripažinti, kad ji galbūt pasitraukė net nepasakiusi savo motyvų. Mudu su Estera didžia-

vomės atlaikę visus bendro gyvenimo sunkumus. Kentėjome, bet niekuomet vienas kitam nemelavome, - nors pagal žaidimo taisykles nutylėdavome kai kuriuos nesantuokinius atvejus. Žinau, kad ji labai pasikeitė *po* pažinties su Michailu, tačiau *ar* dėl to nutrūko dešimt metų trukusi santuoka?

Net jeigu ji su juo būtų gulėjusi, išimylėjusi, negi negrižtaimai išeidama nebūtų padėjusi ant svarstyklių lėkštės visų mūsų kartu nugyventų akimirų, viso to, ką mudu laimėjome? Ji galėjo laisvai keliauti kada tik panorėjusi, gyveno apsupta vyrų, ka-reivių, ilgai nemačiusių moters, bet aš niekuomet nieko jos ne-klausinėjau, o ji pati niekuomet nieko man neaiškino. Abu buvome laisvi ir tuo didžiavomės.

Tačiau Estera dingo. Palikdama tik man matomus pėdsakus, lyg slapta žinutę - aš išvykstu.

Kodėl?

Ar verta atsakyti į šį klausimą?

Ne. Kadangi atsakydamas turėčiau pripažinti, kad nesugebėjau išlaikyti šalia savęs mylimos moters. Ar verta jos ieškoti, kad įtikinčiau grįžti pas mane? Maldauti, prašyti suteikti *mūsų* santuokai dar vieną galimybę?

Tai atrodo juokinga - verčiau kentėti, kaip kentėjau, kai mane paliko kiti mylimi žmonės. Geriau išsilaižyti žaizdas, kaip jau esu anksčiau daręs. Kurį laiką apie ją galvosiu, tapsiu paniurėliu, erzinsiu draugus, nes kalbėsiu vien apie savo žmonos išvykimą. Mėginsiu viską pateisinti, dieną ir naktį prisiminsiu nugyventas šalia jos akimirkas, manysiu, kad žiauriai su manim pasielgė, nors aš visuomet stengiausi būti kuo geriausias ir elgiausi taip, kad jai būtų kuo geriau. Susirasiu kitų moterų. Vaikštinėdamas gatve vis prasilenksiu su kuo nors panašiu į ją. Kentėsiu ištisas

dienas ir ištisas naktis. Tai gali trukti savaites, mėnesius, gal ilgiau nei metus.

Kol vieną rytą pabudęs suvoksiu, kad galvoju apie kažką kita, ir suprasiu, jog blogiausia jau praeityje. Širdis iškaudinta, tačiau gyja ir vėl sugeba matyti gyvenimo grožį. Taip jau yra buvę, neabejoju, taip ir bus. Kai kas nors dingsta — tai tam, kad atsirastų kas nors kitas - aš vėl atrasiu meilę.

Akimirką mėgaujuosi savo nauja padėtimi — nevedęs ir milijonierius. Galiu susitikti su kuo panorėjęs dienos šviesoje. Vakarėliuose galiu elgtis taip, kaip nesieltčiau visus šiuos metus. Žinia tuojau pasklis, ir greitai daugelis moterų, jaunų ar ne tokių jaunų, turtingų ar ne tokių turtingų, kokiomis dedasi, protingų, o gal tik išauklėtų sakyti, ką, jų manymu, norėčiau išgirsti, belsis į mano duris.

Noriu tikėti, kad puiku būti laisvam. Vėl laisvam. Pasirengusiam sutikti tikrąją savo gyvenimo meilę, tą, kuri manęs laukia ir kuri niekuomet neleis man patirti tokios gėdos.

* * *

Baigiu gerti šokoladą, žvilgteliu į laikrodį, žinau, jog dar anksti patirti tą malonų jausmą, kad vėl esu žmonijos dalis. Valandėlę svajoju, kad štai Estera ižengs pro anas duris, prieis artyn puikiais persiškais kilimais, nieko netarusi atsisės šalia manęs, surūkys cigarete, grožėdamasi vidiniu sodu ir laikydama mano ranką savojoje. Prabėga pusvalandis. Visą tą laiką tikėjau ką tik susikurta pasaka, kol suvokiau, kad tai buvo kliedesys.

Nusprendžiu į namus negrįžti. Einu į priimamąjį, paprašau kambario, dantų šepetėlio, dezodoranto. Viešbutis pilnas, tačiau administratorius pasistengia - gaunu puikų numerį su vaizdu

j Eifelio bokštą, terasą, Paryžiaus smailes, pamažu išžiebiančias šviesas, šeimas, kurios renkasi kartu praleisti sekmadienio vakaro restorane. Ir vėl grįžta tas pats Eliziejaus Laukuose patirtas jausmas - kuo gražesnis pasaulis mane supa, tuo prasčiau jaučiuosi.

Jokio televizoriaus. Jokios vakarienės. Atsisėdu terasoje ir peržvelgiu savo gyvenimą - jaunuolis, norėjęs tapti žymiu rašytoju, staiga pamato, kad tikrovė visiškai kitokia. Jis rašo šalyje, kur įprasta sakyti, jog nėra skaitytojų, ir rašo tokia kalba, kad beveik niekas jo neskaito. Seimą verčia jį stoti į universitetą (tiks bet koks, mano vaike, svarbu gauti diplomą, nes be diplomo gyvenime nieko nepasieksi).

Jis maištauja, su hipiais keliauja po pasaulį, kol sutinka dainininką, parašo žodžius keletui dainų ir staiga užsidirba daugiau negu jo sesuo, kuri, paklususi tėvų norui, ryžosi tapti inžiniere chemike.

Sukuriu žodžius dar keletui dainų, dainininkui kaskart labiau sekasi, nusiperku keletą butų, susipykstu su dainininku, tačiau turiu sukaupęs tiek kapitalo, kad kelerius metus nereikėtų dirbti. Pirmą kartą susituokiu su vyresne už mane moterimi ir daug ko išmokstu - mylėtis, vairuoti, kalbėti angliškai, vėlai gulti - tačiau viskas baigiasi skyrybomis, nes, anot jos, esu „emociškai nesubrendęs ir lakstau paskui kiekvieną merginą didelėmis krūtimis“. Antrą ir trečią kartą vedu moteris, kurios, maniau, suteiks man emocinį stabilumą. Pasiekiau, ko norėjau, tačiau suvokiau, kad išsvajotasis stabilumas ateina kartu su didele liūdesiu.

Dar dvejų skyrybos. Vėl laisvė, tačiau tai tik pojūtis; tikroji laisvė - ne būtis be kompromisų, o galimybė rinktis - išsipareigoti tam, kas man geriausiai tinka.

Tęsiu meilės paieškas ir toliau rašau dainų žodžius. Žmonių paklaustas, ką veikiu, atsakau, kad esu rašytojas. Kai jie prisipažįsta žiną tik mano dainų žodžius, sakau, kad tai tik dalis mano darbo. Kai atsiprašo, kad nėra perskaiteę nė vienos mano knygos, paaiškinu, jog dirbu prie vieno projekto - nors tai melas. Kalbant atvirai, turiu pinigų, turiu ryšių, tik neturiu drąsos imtis rašyti knygą - mano svajonė pasidarė pasiekiamą. Jei mėginčiau ir man nepavyktų, nežinau, kaip toliau klostytųsi mano gyvenimas. Tad geriau gyventi svajojant negu susidurti akis į akį su nesėkmingai išsipildžiusią svajone.

Kartą viena žurnalistė ėmė iš manęs interviu norėdama sužinoti, ką jauti, kai apie tavo kūrybą žino visa šalis, nors niekas nežino, kas esi, nes paprastai tik dainininkas patenka į visuomenės informavimo priemonių akiratį. Ji graži, protinga, tyli. Susitinkame vakarėlyje, atsipalaidavę nuo darbo įtampas, ir man pavyksta nusitempti ją į lovą jau tą pačią naktį. Aš išimylėjau, o jai tas vakaras visai nepatiko. Skambinu, ji vis sako esanti užsiėmusi. Kuo labiau ji mane atstumia, tuo labiau traukia, ir man pagaliau pavyksta ją įtikinti kartu praleisti savaitgalį mano sodyboje (nors buvau balta varna, kartais paranku būti maištingam - nė vienas mano draugas tada dar negalėjo pasigirti turintis sodybą kaime). Tris dienas buvome atsiskyrę nuo pasaulio, gėrėjomės jūra, ruošiau jai valgi, ji pasakojo apie savo darbo nuotykius ir galų gale mane išimylėjo. Grįžtame į miestą, ji kasdien ateina pas mane nakvoti. Viena rytą išeina anksčiau ir grįžta nešina savo rašomąją mašinėlę. Nuo tada, niekam nieko nesakius, mano namai tampa jos namais.

Prasideda tie patys nesutarimai, kuriuos išgyvenau su buvusiomis žmonomis, - jos nuolat ieškojo stabilumo, ištikimybės,

o aš ieškojau nuotykių ir to, ko dar nebuvo patyręs. Tačiau šįkart santykiai trunka ilgiau; tačiau vis vien po dvejų metų pagalvojau, kad Esterai atėjo laikas išsivežti rašomąją mašinėlę ir viską, ką buvo atsigabenusi, atgal į savo namus.

- Manau, kad nepavyks.
- Bet tu mane myli ir aš tave myliu, tiesa?
 - Nežinau. Jei klaustum, ar man patinka tavo draugija, atsakyčiau teigiamai. Tačiau *jei* paklausturn, ar gailiu gyventi be tavęs, irgi atsakyčiau teigiamai.
 - Aš nenorėčiau būti gimusi vyru, esu labai patenkinta būdama moteris. Juk iš moterų vyrai tikisi tik vieno dalyko, - kad mokėtų skaniai virti. Kita vertus, iš vyrų tikimasi visko, absoliučiai visko, - kad išlaikytų namus, myluotų, rūpintųsi vaikais, ruošų valgi, turėtų pasisekimą.
 - Kalbame ne apie tai, - aš visiškai savimi patenkintas. Man patinka būti su tavimi, bet esu tikras, kad mums nepavyks.
 - Tau patinka būti su manimi, nes nemėgsti būti tik su saviimi. Visuomet ieškai nuotykių, kad užmirštum svarbius dalykus. Lakstai ieškodamas adrenalino ir pamiršti, kad gyslomis turi teikti kraujas, ir daugiau nieko.
 - Aš nebėgu nuo svarbių dalykų. Ką tu> pavyzdžiui, laikai svarbiu?
 - Rašyti knygą.
 - Tai aš galiu padaryti bet kada.
 - Tai padaryk. Paskui, jei norėsi, išsiskirsime.

Jos pasiūlymas man pasirodė kvailas — juk panorėjęs galiu parašyti knygą, pažįstu leidėjų, žurnalistų, žmonių, kurie man skolingi. Estera tiesiog bijo mane prarasti, tad išsigalvoja visokių dalykų. Sakau jai, kad man gana, mūsų santykiams atėjo galas, kalbame ne apie tai, kas, jos manymu, padarytų mane laimingą, o apie meilę.

- Kas yra meilė? - klausia ji.

Ilgiau nei pusvalandį aiškinu ir suvokiu, kad nesugebu jos gerai apibūdinti.

Ji pataria mėginti parašyti knygą, jeigu jau man nesiseka apibrėžti meilės sąvokos.

Atšaunu, kad tie dalykai visiškai nesusiję, kad nieko nelaukęs išeisiu iš namų, ji gali būti mano bute kiek nori - apsistosis viešbutyje, kol rasiu, kur gyventi. Ji pareiškia neturinti nieko prieš, aš galiu išeiti nedelsdamas, anksčiau nei po mėnesio butas būsiąs laisvas - jau kitą dieną ji pradėsianti ieškoti naujo būsto. Susikraunu lagaminus, o ji ima skaityti knygą. Pasakau, kad gana vėlu, išvažiuosiu rytoj. Ji pasiūlo važiuoti tuojau, nes rytoj jausiuosi silpnesnis, ne toks ryžtingas. Klausiu, ar ji nori mani mi atsikratyti. Ji juokiasi, sako, kad tai aš nusprendžiau viską baigti. Einame miegoti, kitą dieną noras išvažiuoti jau ne toks

didelis, ketinu geriau apgalvoti šį klausimą. Tačiau Estera sako, kad reikalas neišspręstas, - kol nesurizikuosiu viskuo dėl to, kas, mano galva, yra gyvenimo prasmė, tokios dienos kaip ši vėl grįš, ji jausis nelaiminga ir tada pati mane paliks. Tačiau jos ketinimai iš karto virstą veiksmu: sudeginsianti visus tiltus. Klausiu, ką ji nori tuo pasakyti.

- Susirasiu kitą draugą, išsimylėsiu, - atsako ji.

Ji išeina į darbą laikraščio redakcijoje, o aš nusprendžiu pasiimti laisvą dieną (kūriau ne tik dainų žodžius, tuo metu dar dirbau įrašų studijoje) ir įsitaisau prie rašomosios mašinėlės. Atsistojau, perskaitau laikraščius, atsakau į svarbius laiškus, paskui į nesvarbius, užsirašau, ką turiu atlikti, klausausi muzikos, apeinu visą kvartalą, pasikalbu su duonkepiu, grįžtu namo, prabėga visa diena, o aš nesugebu parašyti paprasčiausio sakinio. Šmėsteli mintis, kad nekenčiu Esteros, ji verčia mane daryti, ko nenoriu.

Grįžusi iš darbo, Estera nieko neklausia, tik įsitikina, kad man nepavyko parašyti nė eilutės, ir tvirtina, kad šiandien mano žvilgsnis toks pat kaip ir vakar.

Kitą dieną einu į darbą, tačiau nakčia vėl sėdžiu prie stalo, ant kurio stovi rašomoji mašinėlė. Skaitau, žiūriu televizorių, klausausi muzikos, grįžtu prie mašinėlės, ir taip prabėga du mėnesiai, kaupiantis krūvai puslapių su „pirmuoju sakiniu“ ir man nesugebant baigti pastraipos.

Teisinuosi kaip įmanydamas - šioje šalyje niekas neskaito knygų, dar nesugalvojau siužeto arba turiu sugalvojęs siužetą, bet ieškau, kaip geriau jį išplėtoti. Be to, esu labai užsiėmęs: rašau straipsnį ar kuriu dainos žodžius. Prabėga dar du mėnesiai, ir vieną dieną ji grįžta namo su lėktuvo bilietu rankoje.

— Gana, - sako. - Liaukis vaizduoti, kad esi užsiėmęs, dirbi atsakingą darbą, kad pasauliui reikia to, ką darai, ir kuri laiką pakeliauk.

Visuomet galėsiu tapti laikraščio, kuriame kartais spausdinu reportažus, direktoriumi, visuomet galėsiu vadovauti plokštelių firmai, kuriai rašau dainų žodžius ir kurioje dirbu vien todėl, kad jie nenori, jog dirbčiau kitoms įrašų studijoms. Visuomet galėsiu vėl grįžti prie to, ką darau dabar, tačiau mano svajonė nebegali ilgiau laukti. Arba ją įgyvendinu, arba užmirštu.

- Į kur bilietas?

- Į Ispaniją.

Sudaužau keletą stiklinių: bilietai brangūs, negaliu dabar pasitraukti, manęs laukia karjera, turiu ją rūpintis. Prarasiu daug muzikinių sutarčių, kaltas ne aš, o mūsų santuoka. Jei panorėsiu parašyti knygą, niekas man nesutrukdys.

- Tu gali, tu nori, bet nedarai, - sako ji. - Kadangi tavo bėda susijusi ne su manim, o su tavim, tau geriau pabūti kuri laiką vienam.

Parodo man žemėlapi. Turiu nuvykti į Madridą, paskui autobusu važiuoti į Pirėnų kalnus, šalia Prancūzijos sienos. Ten prasideda viduramžių maršrutas - Šventojo Jokūbo kelias - turiu eiti juo pėsčias. Kelio gale ji manęs lauks ir pritars viskam, ką pasakysiu - kad jos daugiau nemyliu, kad per trumpai gyvenau, kad sukurčiau literatūros kūrinį, kad neketinu tapti rašytoju, kad viskas buvo tik paauglio svajonė, ir nieko daugiau.

Tai klejonės! Moteris, su kuria gyvenu jau dvejus metus - tikrą meilės santykių amžinybę - tvarko mano gyvenimą, verčia mesti darbą, nori, kad pėsčias pereičiau visą šalį! Tai kludiesys, bet nusprendžiu rimtai apie tai pagalvoti. Svaiginuosi kelias naktis

iš eilės, ji daro tą pat, nors šiaip nemėgsta gerti. Tampu agresyvus, sakau, kad ji pavydi man laisvės, kad ši kvaila idėja kilo vien todėl, kad žadėjau ją palikti. Ji sako, kad viskas prasidėjo, kai buvau dar koledže ir svajojau tapti rašytoju – gana atidėlioti. Arba pats save nugalėsiu, arba visą likusį gyvenimą praleisiu čia veddamas, čia skirdamasis, pasakodamas gražias istorijas apie savo praeitį ir vis labiau risdamasis žemyn.

Aišku, negaliu sutikti, kad jos tiesa, bet žinau – ji neklysta. Ir kuo labiau tai suvokiu, tuo darau si agresyvesnis. Ji prisitaiko prie mano agresijos neprieštaraudama, tik primena, kad artėja kelionės diena.

Vieną naktį, prieš išvykstant, ji atsisako mylėtis. Surūkau visą hašišo cigaretę, išgeriu du butelius vyno ir nualpstu vidury svetainės. Atsigavėlėjęs suprantu, kad pasiekiau šulinio dugną ir dabar man belieka kapstytis į paviršių. Aš, taip didžiavęsis savo drąsa, dabar suvokiu, koks esu bailys, prisitaikėlis ir šykštus sau pačiam. Tą rytą pažadinu ją bučiniu ir sakau, kad priimu jos pasiūlymą.

Išvykstu ir per trisdešimt aštuonias dienas pėsčiomis įveikiu Šventojo Jokūbo kelią. Pasiekęs Kompostelą suvokiu, kad tikroji mano kelionė prasideda nuo čia. Nusprendžiu apsistoti Madride, gyventi iš savų autoriaus teisių, leisti vandenynui atskirti mane nuo Esteros kūno, nors oficialiai tebesame susituokę, ir toliau dažnai bendrauti su ja telefonu. Labai patogiu būti vedusiam, žinoti, kad visuomet gali grįžti į jos glėbį, ir sykiu džiaugtis viso pasaulio laisve.

Įsimyliu mokslininkę iš Katalonijos, argentinietę, gaminančią papuošalus, mergaitę, dainuojančią metro. Dainų autoriaus teisės duoda pajamų, ir jų gana, kad galėčiau patogiai gyventi, kad nereikėtų dirbti, kad užtektų laiko viskam, net... rašyti knygai.

Knyga visada gali palaukti iki rytojaus, nes Madrido meras, norėdamas, kad miesto gyvenimas taptų švente, sukūrė įdomų šūkį: *Madridme mata*ir*, skatindamas per naktį aplankyti daug barų, sugalvojo romantišką *movida madrilen***sąvoką, jau šito atidėti kitai dienai negalėjau – visur labai linksma, dienos trumpos, naktys ilgos.

Vieną gražią dieną paskambina Estera ir pasako atvažiuojanti manęs aplankyti – anot jos, turime galutinai aptarti mūsų santykius. Ji buvo užsisakiusi bilietą kitai savaitei, taigi man liko laiko sugalvoti daugybę atsiprašymų šviesiaplaukei mergaitei, kuri anksčiau dainavo metro, o dabar nakvoja viešbutyje, kur aš gyvenu, ir kasnakt su manimi dalyvauja *movida madrilen*. Pasakau išvyksta į Portugaliją, bet po mėnesio grįšias. Sutvarkau kambarius, panaikinu bet koki moters buvimo ženklą, paprašau draugų laikytis visiškos tylos, nes mėnesiui atvažiuoja mano žmona.

Estera išlipa iš lėktuvo su neatpažįstama baisia šukuosena. Vykstame į Ispanijos gilumą, atrandame daug miestelių, kurie vieną naktį gali atrodyti gana reikšmingi, tačiau jei šiandien reiktų *ten* grįžti, nežinočiau, kur jie yra. Žiūrime bulių kautynes, flamenko šokius, esu jai geriausias pasaulyje vyras, nes noriu, kad ji grįžtų manydama, jog vis dar ją myliu. Nežinau, kodėl noriu, kad ji taip manytų, gal todėl, kad tikiu, jog Madrido sapnas vieną dieną pasibaigs.

Priekaištauju dėl jos šukuosenos, ji ją pakeičia, vėl tampa graži. Dar lieka dešimt dienų iki jos atostogų pabaigos, noriu,

* Madridas mane žudo («/>.).

** Madrido šurmulys («/>.).

kad išvyktų laiminga ir vėl paliktų vieną su tuo Madridu, kuris mane nužudys, su diskotekomis, atsidarančiomis dešimtą valandą ryto, buliais, nesibaigiančiomis kalbomis apie tuos pačius dalykus, alkoholiu, moterimis, ir vėl buliais, alkoholiu, moterimis be jokių, visiškai jokių tvarkaraščių.

Vieną sekmadienį mums einant į visą parą dirbančią užkandinę, ji paklausia manęs apie uždraustą dalyką — knygą, kurią sakiausi rašęs. Išmaukęs chereso butelį, spardau pakeliui metalines duris, plūstu gatvėje žmones, klausiu, kam taip toli važiuo, jei vienintelis jos tikslas – paversti mano gyvenimą pragaru, sugriauti mano laimę. Ji nieko neatsako, bet abu žinome, kad mūsų santykiai pasiekė ribą. Kitą dieną po bemiegės nakties pasiskundžiu administratoriui dėl prastai veikiančio telefono, prikišu kambarinei, kad jau savaitę nekeičia patalynės, praleidžiu ilgas valandas vonios kambaryje, kad atsikratyčiau praėjusios nakties pagiriu, ir atsisėdu prie rašomosios mašinėlės, vien norėdamas parodyti Esterai, jog mėginu, nuoširdžiai mėginu dirbti.

Ir staiga man bežiūrint į tą moterį, kuri ką tik užkaitė kavą ir skaito priešais mane laikraštį, į moterį, kurios akyse matyti nuovargis ir nusivylimas, kuri visada moka tylėti, bet ne visada judesiais geba parodyti meilumą, moterį, privertusią mane pasakyti „taip“, kai norėjau pasakyti „ne“, privertusią mane kovoti dėl to, kas, jos nuomone, buvo mano gyvenimo tikslas, atsisakiusią gyventi su manim, nes jos meilė man buvo stipresnė už jos meilę sau, taigi žiūrint į tą moterį, privertusią mane leistis ieškoti savo svajonės, įvyko stebuklas. Staiga žiūrint į tą beveik vaikišką, tylią moterį, kurios akys išsakydavo daugiau negu bet kokie žodžiai, kuri širdyje visko bijojo, nors visada elgėsi drąsiai, kuri gebėjo mylėti nežemindama savęs ir neprašė atleisti, kad

kovojo dėl savo vyro, - staiga mano pirštai prisiliečia prie rašomosios mašinėlės klavišų.

Gimsta pirmas sakinyš. Paskui antras.

Tuomet dvi dienas nevalgau, miegu tik tiek, kiek reikia, žodžiai veržiasi, regis, nežinia iš kur - kaip dainų žodžiai anais laikais, kai po didelių barnių, daugybės tuščių pokalbių mudu su draugu suvokdavome, kad „tai“ buvo čia pat, pasiekiamas, ir atėjo laikas perkelti viską ant popieriaus šalia muzikos natų. Ši kart žinau, kad „tai“ ateina iš Esteros širdies, mano meilė vėl atbunda, aš rašau knygą, nes ta moteris čia, ji kantriai iškentė sunkias akimirkas ir nelaikė savęs auka. Pradedu pasakoti, ką patyriau Šventojo Jokūbo kelyje, tai vienintelis įvykis, padaręs man didžiausią įspūdį per pastaruosius metus.

Rašydamas suvokių, kad mano pasaulio samprata visiškai keičiasi. Daug metų užsiiminėjau magija, alchemija, slaptaisiais mokslais ir juos tyrinėjau; mane žavėjo mintis, kad žmonių būrelis įgijo neapsakomą galią, bet ja nieku gyvu negali pasidalyti su likusia žmonijos dalimi, nes būtų pernelyg rizikinga leisti šiai galiai patekti nepatyrusiųjų žinion. Dalyvavau slaptuose sambūriuose, turėjau ryšių su egzotiškomis sektomis, pirkau brangiausias knygas, kurios šiaip rinkoje neparduodamos, daugybę laiko skyriau ritualams ir maldoms. Ėjau iš vienos grupės ar brolijos į kitą, tvirtai tikėdamas sutikti ten būtybę, pagaliau atskleisiančią man nematomo pasaulio paslaptis, ir visuomet nusildavau supratęs, kad dauguma šių žmonių, nors ir gerų ketinimų vedami, tiesiog seka viena ar kita dogma, dažniausiai virsdami fanatikais kaip tik dėl to, kad fanatizmas - vienintelė išeitis atskratyti abejonių, nepalaujamai kylančių žmogaus sielos gelmėse.

Patyriau, kad daugelis ritualų iš tikro veiksmingi. Bet taip pat patyriau, kad tie, kurie sakėsi esą mokytojai ir gyvenimo paslapčių sergėtojai, žinantys, kaip suteikti bet kuriam žmogui galią turėti viską, ko jis nori, jau buvo visiškai praradę ryšį su protėvių mokymais. Eidamas Šventojo Jokūbo keliu, bendraudamas su paprastais žmonėmis suvokiau, kad Visata kalba savo kalba, vadinama „ženklais“, ir kad norint ją suprasti pakanka atviru protu apžvelgti, kas vyksta. Todėl suabejojau, ar okultizmas tikrai vienintelės durys į šias paslaptis. Knygoje apie kelią imu kalbėti apie kitas augimo galimybes ir vienu sakiniu padarau tokią išvadą: „Visada gauni pamoką, kai esi tam pasiruošęs, tereikia atkreipti dėmesį, ir jei atkreipsi dėmesį į ženklus, visada išmoksi, ko reikia kitam žingsniui“.

Žmogiškajai būtybei sunku apsispręsti, kada pradėti ir kada sustoti.

Po savaitės pradėdau taisyti tekstą pirmą, antrą, trečią kartą. Madridas manęs nenužudys, laikas grįžti - jaučiu, kad vienas ciklas baigėsi ir turiu nedelsdamas pradėti kitą. Sakau miestui sudiev, kaip visada sakydavau sudiev savo gyvenimui, - manydamas, kad galiu apsigalvoti ir vieną dieną grįžti.

Grįžtu į savo šalį su Estera, neabejodamas, kad laikas susiras-ti kitą darbą, bet kol kas nesiseka (o nesiseka, nes man to nereikia), toliau redaguoju knygą. Nemanau, kad koks normalus žmo-gus galėtų susidomėti vyro, einančio romantišku, tačiau sunkiu Ispanijos keliu, patirtimi.

Praslinkus keturiems mėnesiams, kai ketinu perredaguoti knygą dešimtą kartą, pamatau, kad rankraščio nebėra, Esteros taip pat. Kai jau beveik netenku proto, ji grįžta su pašto čekiu -

rankraštis išsiųstas vienam buvusiam artimam jos draugui, dabar mažos leidyklėlės savininkui.

Buvęs draugas knygą išleidžia. Spauldoje - nė vieno sakinio, bet pirkėjų atsiranda. Jie pataria įsigyti ją kitiems, o šie nusipirkę dar kitiems. Praėjus šešioms mėnesiams pirma laida išperkama. Per vienerius metus spėta išleisti tris laidas, pradedu užsidirbti pinigų, iš ko nė nesvajojau - iš literatūros.

Nežinau, kiek laiko truks šis sapnas, bet ryžtuosi kiekvieną akimirką gyventi taip, lyg ji būtų paskutinė. Ir pamatau, kad sėkmė atveria man duris į tai, ko taip ilgai laukiau — leidyklos nori leisti kitą mano kūrinį.

Tačiau neįmanoma kasmet eiti Šventojo Jokūbo keliu, tad apie ką gi aš rašysiu? Negi drama, kai atsisėdu prie rašomosios mašinėlės ir darau viską, bet neparašau nė sakinio, nė pastraipos, vėl pasikartos? Svarbu ir toliau dalytis savo pasaulio vizija, pasakoti savo gyvenimo patirtį. Keletą dienų ir daugelį naktų bandau, bet nusprendžiu, kad tai neįmanoma. Vieną pavakarę netyčia (netyčia?) perskaitau įdomią pasaką iš rinkinio *Tūkstantis ir viena naktis*; ten randu savo paties kelio simbolį, kažką, kas padeda susivokti, kas esu ir kodėl tiek laiko delsiau priimti sprendimą, nors tas sprendimas laukė. Pasinaudoju ta pasaka ir jos pagrindu parašau knygą apie piemenį, iškeliavusį ieškoti savo svajonės - Egipto piramidėse paslėpto lobio. Pasakoju apie meilę, kuri kantriai jo laukia, kaip Estera laukė manęs, kol nesustodamasėjau per gyvenimą.

Aš jau nebesu tas, kuris svajojo kuo nors tapti. Aš jau tapau per dykumą einančiu piemeniu, bet kur alchemikas, padedantis eiti pirmyn? Baigęs naują romaną, beveik nesuprantu, kas tai - panašu į pasaką suaugusiesiems, tačiau suaugusieji labiau domi-

si karais, seksu, istorijomis apie valdžią. Bet leidėjas knygą priima, ji išleidžiama ir skaitytojų dėka vėl patenka į skaitomiausių knygų sąrašą.

Prabėgo treji metai, mano santuoka tvirta, darau tai, ką noriu, išsina pirmas mano knygos vertimas, antras, ir sėkmė - lėta, bet tikra - paskleidžia mano darbus į visas keturias pasaulio puses.

Ryžtuosi persikelti į Paryžių dėl jo kavinių, rašytojų, kultūros gyvenimo. To gyvenimo neberandu. Kavinės — tik turistų lankoma vieta, kur iškabintos jas išgarsinusių žmonių nuotraukos. Daugumai rašytojų labiau rūpi stilius nei turinys, jie stengiasi būti originalūs, tačiau jiems pavyksta tik tapti nuobodiams. Jie gyvena užsidarę savo pasaulyje. Išmokstu įdomų prancūzų kalbos posakį - „atsiusti liftą“. Tai reiškia: aš liaupsinu tavo knygą, o tu mano. Šitaip sukeliame revoliuciją, sukuriame naują kultūros gyvenimą, naują filosofinį mąstymą, kenčiame, nes niekas mūsų nesupranta, bet taip jau yra nutikę praeities genijams, niekas didžiųjų menininkų nesuprato, kol jie buvo gyvi.

„Pasiunti liftą“ ir iš pradžių pasieki tam tikrą rezultatą - žmonės nenori rizikuoti atvirai kritikuodami, ko nesupranta. Bet greitai susivokia esą apgaudinėjami, nustoja tikėti tuo, ką sako kritikai.

Internetas ir paprasta jo kalba atsirado, kad pakeistų pasaulį. Paryžiuje atsiranda paralelinis pasaulis - naujieji rašytojai stengiasi, kad jų žodžiai ir sielos būtų suprasti. Prisidedu prie tų naujų rašytojų niekam nežinomose kavinėse, nes ir tie rašytojai, ir tos kavinės nežinomi. Pats sukuriu savo stilių ir iš vieno leidėjo išmokstu, ką turiu žinoti apie žmonių bendrystę.

-*Kas* yra Paslaugų bankas?

- Juk žinote. Kiekvienas tai žino.

- Galbūt, tačiau vis dar nesuprantu, kas tai yra.

- Paslaugų bankas buvo paminėtas vieno amerikiečio rašytojo knygoje. Tai galingiausias pasaulio bankas. Jo veikla siekia visas gyvenimo sritis.

- Esu kilęs iš šalies, nepasižyminčios literatūrinėmis tradicijomis. Niekam negalėčiau padaryti paslaugos.

- Tai visiškai nesvarbu. Štai kad ir toks pavyzdys: žinau, kad esate kylantis žmogus ir kada nors tapsite labai įtakingas. Žinau, kad taip bus, nes aš pats toks buvau: ambicingas, nepriklausomas, garbingas. Nors šiandien nebesu toks energingas kaip kadaise, ketinu jums padėti, nes nenoriu, o gal tiesiog negaliu stovėti vietoje. Man nerūpi pensija, man tik rūpi ši jdomi kova, kuri vadinasi gyvenimas, galybė, šlovė.

Todėl papildysiu jūsų sąskaitą - ne piniginiiais įnašais, o ryšiais. Pristatau jus vienam ar kitam asmeniui, atveriu kelią tam tikroms deryboms - aišku, teisėtoms. Jūs niekada nepamiršite, kad esate mano skolininkas, nors aš jums niekada to nepriminsiu.

- Kol vieną gražią dieną...

- Taip. Vieną dieną kreipsiuosi į jus su prašymu. Galėsite jį atmesti, tačiau žinosite, kad esate man skolingas. Todėl patenksite mano prašymą, o aš ir toliau jums padėsiu. Išgirdę, kad esate ištikimas, kiti irgi papildys jūsų sąskaitą ryšiais, nes tai svarbiausias dalykas pasaulyje. Tie žmonės kada nors taip pat kreipsis į jus su prašymais. Ir jūs turėsite parodyti savo pagarbą tiems, kurie jums yra padėję, juos paremdamas. Laikui bėgant, šis ryšių voratinklis išsiraizgys visame pasaulyje. Pažinsite visus, kuriuos privalote pažinti, ir jūsų įtaka kaskart didės.

- Bet aš galiu atsisakyti patenkinti jūsų prašymą.

- Žinoma, galite. Kaip ir bet koks kitas bankas, Paslaugų bankas - rizikinga investicija. Jūs galite atsisakyti padaryti man paslaugą motyvuodamas tuo, kad jums padėjau, nes buvote to nusipelnęs, nes esate nepaprastas ir visi privalome pripažinti jūsų talentą. Ką gi, padėkosiu jums ir kreipsiuosi į kitą žmogų, į kurio sąskaitą buvau įnešęs savo grūdėlį, tačiau nuo tos akimirkos visi žinos, kad jūs nevertas pasitikėjimo.

Galite šiek tiek pakilti, tačiau jums niekada nepavyks pasiekti užsibrėžto tikslo. Ir tam tikrą akimirką jūsų gyvenimas pradės risti žemyn. Būsime nuėjęs iki kelio vidurio, bet nebūsime pasiekę finišo linijos. Nesijausite nei labai laimingas, nei labai nuliūdęs. Nebūsime nevykėlis, tačiau negalėsite girtis, kad jums pavyko įgyvendinti savo siekius. Nebūsime nei šiltas, nei šaltas, būsime tik drungnas. Anot kažkokio evangelisto žodžių, parašytų kažkioje šventojoje knygoje, drungnas maistas nedirgina gomurio.

Leidėjas gausiai papildė mano Paslaugų banko sąskaitą. Mokausi, kenčiu, mano knygos verčiamos į prancūzų kalbą. Prancūzijoje užsienietis tradiciškai gana gerai priimamas. Ir ne tik — jį tiesiog lydi sėkmė. Po dešimties metų jau turiu didelį nuosavą butą su vaizdu į Seną, esu skaitytojų mylimas, kritikų nemėgstamas (nors kol pardaviau pirmuosius šimtą tūkstančių egzempliorių, kritikai mane tiesiog garbino, tada dar buvau jų „nesuprastas genijus“). Visada laiku atsilygindavau už įnašus, patekusius į mano sąskaitą, ir netrukus pats imu skolinti — skolinti ryšius. Mano įtaka vis didėja. Išmoku prašyti ir patenkinti kitų prašymus.

Esterai pavyksta gauti leidimą dirbti žurnaliste. Nors ir pasiūtaiko įprastų šeimyninių nesutarimų, būdingų kiekvienai sutuoktinių porai, esu patenkintas. Pirmą kartą suprantu, kad visos mano ankstesnių draugysčių ir santuokinio gyvenimo nesėkmės neturėjo nieko bendra su moterimis, kurias pažinojau, čia buvo kaltas mano kartėlis. Tačiau Estera vienintelė suvokė visai paprastą dalyką: kad galėčiau ją suprasti, man reikėjo pirmiausia suprasti save. Jau aštuoneri metai, kai mes kartu, manau, kad ji — mano gyvenimo moteris, ir nors retkarčiais (tikriausiai, gana dažnai) išsimyliu kitas moteris, atsidūrusias mano ke-

Iyje, niekada nepagalvojau apie skyrybų galimybę. Niekada nesiteiravau, ar ji žino apie nesantuokinius mano nuotykius. O ji niekada apie tai nėra užsiminusi.

Todėl labai nustembu, kai mums išeinant iš kino teatro ji prasitaria, kad kreipėsi į žurnalo redakciją, kur pati dirbo, prašydama leisti parašyti reportažą apie pilietinį karą Afrikoje.

Ką sakai?

- Sakau, kad noriu būti karo korespondentė.

- Ar išprotėjai? Kam tau tai? Dirbi mėgstamą darbą, gerai uždirbi, nors gyvenime gali apsieiti ir be šių pinigų. Paslaugų banke turi visus reikalingus ryšius. Esi talentinga, ir kolegos tave gerbia.

- Vadinasi, man reikia pabūti vienai.

- Ar aš dėl to kaltas?

- Kartu kūrėme mudviejų gyvenimą. Aš myliu savo gyvenimo vyrą ir esu jo mylima, nors reikia pripažinti, kad jis nėra ištikimiausias pasaulyje vyras.

- Pirmą kartą apie tai prašneikai.

- Nes man tai nesvarbu. Kas yra ištikimybė? Jausmas, kad man priklauso kūnas ir siela, kurie nėra mano? Negi manai, kad per šiuos metus, kai esame kartu, aš niekada nesidalijau lova su kitu vyru?

- Manęs tai nedomina. Nenoriu žinoti.

- Aš irgi.

- Tai, iš kur dabar noras važiuoti ten, kur vyksta karas, į kažkokį užmirštą pasaulio kampelį?

- Jau sakiau - man to reikia.

- Ar tau ko nors trūksta?

- Turiu viską, ko gali trokšti moteris.

- Kas tada negerai?

- Aš viską turiu, todėl ir esu nelaiminga. Ir ne tik aš: metams bėgant bendravau su įvairiais žmonėmis ir ėmiau interviu iš jų: turtingų, vargšų, pasiturimai gyvenančių, galingų. Visų žvilgsnyje mačiau beribį kartėlį, liūdesį, su kuriuo jie negalėjo susitaisyti. Sis liūdesys nedingo jiems iš akių, kad ir ką jie man porino. Ar klausaisi, ką sakau?

- Klausaisi ir galvoju. Tavo nuomone, laimingų žmonių nėra?

- Kai kurie tik atrodo laimingi, nes jie tiesiog apie tai negalvoja. Kiti kuria planus: turėti vyrą, namus, du vaikus, vasarnamį. Kol jų galvos užimtos šiomis svajonėmis, jie elgiasi panašiai kaip buliai, besivaikantys toreadorą: reaguoja instinktyviai, eina pirmyn, nors ir nemato taikinio. Jiems pavyksta įsigyti automobilį, kartais net „Ferrari“, ir jie mano, kad toks yra gyvenimo tikslas, ir niekada savęs neklausia, ar jaučiasi laimingi. Tačiau, šiaip ar taip, jų akys išduoda liūdesį, kuris slepia jų sielą jiems to net nežinant. O tu ar esi laimingas?

- Nežinau.

- Man regis, visi nelaimingi. Žmonės nuolatos užsiėmę: dirba viršvalandžius, prižiūri vaikus, vyrą, siekia karjeros, diplomo, galvoja, ką darys rytoj, ką dar reikia įsigyti, ko jiems trūksta, kad nesijaustų nevisaverčiai ir t.t. Galų gale tik nedaugelis man yra prisipažinę: „Aš nelaimingas“. Dauguma sako: „Gyvenu nuostabiai, man pavyko gauti visko, ko troškau“. Tuomet aš jų klausiu: „Kas padaro tave laimingą?“ Atsakymas: „Turiu viską, apie ką žmogus gali svajoti: šeimą, namus, darbą, sveikatą“. Aš vėl

klausiu: „Ar kada nors pagalvojai, ar tai viskas, ko gali norėti iš gyvenimo?" Atsakymas: „Taip, tai viskas, ko galima trokšti". O aš nenusileidžiu: „Vadinasi, gyvenimo prasmė yra darbas, šeima, vaikai, kurie užaugę tave paliks, žmona ar vyras, kurie laikui bėgant elgsis labiau kaip draugai nei tikri išimylėjėliai. Darbas kada nors baigsis. Ką darysi, kai taip atsitiks?" Atsakymo nėra. Jie pakeičia pokalbio temą.

O iš tiesų jų atsakymas turėtų būti toks: „Kai mano vaikai užaugs, kai mane su vyru ar žmona sies labiau draugystė nei aistringa meilė, kai išeisiu į pensiją, turėsiu ganėtinai laisvo laiko įgyvendinti savo svajonę - keliauti".

Klausimas: „Bet ar nesakei, kad esi laimingas šią akimirką? Argi nedarei to, apie ką visada svajojai?" Tada jie atšauna, kad yra labai užsiėmę, ir pakeičia pokalbio temą.

Jei ir toliau primygtinai klausinėju, pagaliau prisipažįsta, kad jiems kai ko stinga: įmonės savininkas dar nepasirašė savo išsvajotos sutarties, namų šeimininkė norėtų tapti labiau nepriklausoma arba turėti daugiau pinigų, išimylėjęs vaikiną bijo prarasti mylimąją, ką tik baigęs mokslus jaunuolis svarsto, ar pats išsirinko savo kelią, ar kas nors kitas už jį tai padarė, dantistas norėtų būti dainininku, dainininkas norėtų būti politiku, politikas norėtų būti rašytoju, rašytojas norėtų būti valstiečiu. Ir net tada, kai sutinku žmogų, užsiimantį tuo, apie ką svajojo, suvokių, kad jo siela blaškosi, neranda ramybės. Ir tada aš noriu dar kartą paklausti: „Ar tu tikrai laimingas?"

- Ne. Turiu mylimą moterį, padariau karjerą, apie kurią svajoju, turiu laisvę, kurios pavydi draugai, keliauju, man rodoma pagarba, visi mane sveikina, tačiau kažkas...

-Kas?

- Manau, jei sustosiu, gyvenimas neteks prasmės.
- Negali atsipalaiduoti, pasigrožėti Paryžiumi, laikyti mano ranką savojoje ir sakyti: turiu viską, ko siekiau, taigi džiaukimės likusiu gyvenimu.
- Galiu grožėtis Paryžiumi, galiu laikyti tavo ranką, tačiau negaliu pasakyti šitų žodžių.
- Kertu lažybų, kad šioje gatvėje, kur dabar vaikštome, visi taip jaučiasi. Štai toji elegantiška moteris, ką tik praėjusi pro šalį. Ji leidžia dienas stengdamasi sustabdyti laiką, stebėdama savo svorį, nes mano, kad nuo to priklauso meilė jai. Pasižiūrėk į kitą gatvės pusę, į tą sutuoktinių porą su dviem vaikais. Vaikščiodami su vaikais, jie jaučiasi nepaprastai laimingi, nors jų pasąmonė nuolat juos baugina —jie mąsto apie tai, kad gali netekti darbo, kad jų tyko ligos, kad sveikatos draudimas gali nepateisinti jų lūkesčių, kad berniuką gali suvažinėti koks nors automobilis. Stengdamiesi išsiblaškyti, jie ieško, kaip atsikratyti nelaimių, apsisaugoti nuo viso pasaulio.
- O ką galvoja tas valkata aname gatvės kampe?
- Nežinau. Niekada neteko kalbėtis su valkata. Jis tikras nelaimės paveikslas, tačiau jo akys, kaip ir kiekvieno valkatos akys, kažką slepia. Jose liūdesys toks akivaizdus, kad net sunku patikėti.
- Ko trūksta?
- Nė nenutuokiu. Vartau išžymybių žurnalus: visi juokiasi, visi patenkinti. Kadangi pati esu ištekėjusi už išžymybės, žinau, kad tai netiesa: visi juokiasi ar yra patenkinti tik tą akimirką, toje nuotraukoje, bet naktį arba rytą viskas vėl apsiverčia. „Ką man toliau daryti, kad mano nuotrauka būtų įdėta žurnale?" - „Kaip neparodyti, kad jau nebeturiu pinigų prabangiai gyventi?" - „Kaip valdyti mane supančią prabangą, kaip ją rodyti, kad

išsiskirčiau iš kitų?" - „Aktorė, šalia kurios šypsaisi šioje šventinėje nuotraukoje, gali iš manęs pavogti vaidmenį". - „Kažin ar aš geriau už ją apsirengusi?" - „Kodėl šypsomės, jei viena kitos nekenčiame?" - „Kodėl parduodame laimę žurnalo skaitytojams, jei esame nelaimingi, jei esame vergai?"

- Mes ne šlovės vergai.

- Nebūk paranojikas. Kalbu ne apie mus.

- Kas, tavo manymu, vyksta?

- Prieš kelerius metus perskaičiau vieną knygą. Jos turinys mane labai sudomino. Įsivaizduok, kad Hitleris laimėjo karą, sunaikino viso pasaulio žydus ir įtikino savo tautą, jog tikrai egzistuoja aukštesnioji rasė. Žmonės pradeda perrašinėti istorijos knygas. Po šimto metų jo įpėdiniai pavyksta sunaikinti indėnus. Praeina dar trys šimtmečiai, nebelieka ir negrų. Kad iš pasaulio žemėlapiu išnyktų Rytų rasės žmonės, prireikia penkių šimtų metų, tačiau galingoji karo mašina viską nugali. Istorijos knygos kalbama apie kadaise vykusius mūšius prieš barbarus, tačiau žmonės nekreipia į tai dėmesio, nes jiems tai nesvarbu.

Vėliau, praėjus dviem tūkstančiams metų po nacizmo atsiradimo, viename bare Tokijoje, kur jau penki šimtmečiai gyvena aukštaūgiai žmonės mėlynomis akimis, Hansas ir Fricas gurkšnoja alų. Staiga Hansas pasižiūri į Fricą ir klausia: „Fricai, kaip tu manai, ar visada taip buvo?" - „Kas?", - klausia Fricas.

„Ar visada buvo pasaulis?" - „Savaime aišku. Ar ne taip mus mokė?" - „Tavo teisybė. Nežinau, kodėl taip kvailai paklausiau", - teisinasi Hansas. Jie ir toliau gurkšnoja alų kalbėdamiesi kitomis temomis, ir greitai tas klausimas visiškai užmiršamas.

- Nebūtina keliauti taip toli į ateitį. Gana grįžti du tūkstančius metų atgal. Ar galėtum garbinti giljotiną, kartuves, elektros kėdę?

- Žinau, apie ką kalbi. Apie žiauriausią žmogaus kankinimo būdą: nukryžiovimą. Prisimenu, Ciceronas vienoje savo knygoje rašė, kad nukryžiovimas kažkas „nepakenčiama“, kad tai sukelia baisius skausmus, kol ištinka mirtis. Tačiau šiandien žmonės nešioja šį ženklą ant kaklo, kabina jį ant savo kambario sienos, sutapatina kryžių su religiniu simboliu, užmiršdami, kad priešais juos – kankinimo įrankis.

- Ir dar: praėjo pustrėčio šimtmečio, ir kažkas nusprendė, kad būtina padaryti galą pagoniškoms šventėms, kurios vykdavo žiemos saulėgražos metu, kai Saulė labiausiai nutolusi nuo Žemės. Apaštalai ir jų įpėdiniai buvo labai užsiėmę Jėzaus žodžio skleidimu, todėl niekada nesirūpino *natalis invict Solis*, Mitros saulės gimimo švente, kuri buvo minima gruodžio 25 dieną. Taip buvo, kol vienas vyskupas sugalvojo, kad solsticijos šventė – grėsmė tikėjimui, ir ją panaikino. Šiandien mes einame į Mišias, rengiame prakartėles, perkame dovanas, klausomės pamokslų, į medinės ėdžias guldome plastikinį kūdikį, šventai tikėdami, kad Kristus gimė tą dieną.

- Taip pat puošiame Kalėdų eglutę. Ar žinai, iš kur kilo šis paprotys?

- Net neįsivaizduoju.

- Šventasis Bonifacas nusprendė „sukrikščioninti“ apeigas, skirtas dievaikio Odino garbei — kartą per metus germanų gentys palikdavo vaikams dovanų aplink ąžuolą, manydamos, kad tai labai pamalonins pagoniškąjį dievą.

- Grįžkime prie Hanso ir Frico istorijos. Ar manai, kad civilizacija, ryšiai tarp žmonių, mūsų svajonės, laimėjimai tėra blogai papasakotos istorijos vaisius?

- Rašydamas apie Šventojo Jokūbo kelią irgi padarei tokią išvadą, tiesa? Anksčiau manei, kad išrinktųjų būrys žinojo magiškųjų simbolių reikšmę; šiandien suvoki, kad mes visi ją žinome, - nors ji užmiršta.

- Žinojimas nepadeda. Žmonės kaip galėdami stengiasi prisiminti, nepriimti tos didžiulės magiškos galios, slypinčios juose, nes tai galėtų pakenkti jų organizuotų pasaulių pusiausvyrai.

- Šiaip ar taip, visi turi tokių sugebėjimų, tiesa?

- Tikrai taip. Tačiau jiems trūksta drąsos sekti paskui tas svajas ir ženklus. Kas žino, gal tai ir yra visokio liūdesio priežastis.

- Nežinau. Negaliu teigti, kad esu nelaiminga visą laiką. Pramogauju, myliu tave, savo darbą. Tačiau retsykais jaučiu didžiulį liūdesį, kartais atmieštą kaltės jausmu ar baime; tas jausmas praeina, tačiau vėliau vėl grįžta, ir taip pakaitomis. Ir aš keliu sau tą patį klausimą, kuris nedavė ramybės Hansui. Ir neradusi atsakymo jį tiesiog užmirštu. Galėčiau padėti alkaniems vaikams, kurti delfinų gynimo draugiją, stengtis gelbėti žmones Jėzaus vardu, padaryti ką nors tokio, kas leistų man pasijusti reikalingai. Bėda ta, kad visai nenoriu to daryti.

- Kodėl nori vyksti į karą?

- Todėl, kad manau, jog kare žmogus prieina ribą. Rytoj jis gali žūti. Tas, kuris pasiekia ribą, elgiasi kitaip.

- Vadinasi, nori atsakyti į Hanso klausimą?

- Taip.

Šiandien iš gražių Bristolio viešbučio apartamentų matau, kaip ištisas penkias minutes žybsi Eifelio bokštas, laikrodžio rodyklėms baigus vieną apsuoką, matau ant stalo neatidarytą vyno butelį, pamažu nykstančias cigaretes, matau žmones, kurie sveikinasi su manim, tarsi nieko rimta nebūtų atsitikę, ir savęs klausiu: ar tikrai viskas prasidėjo tądien, mums išeinant iš kino? Ar turėjau leisti jai išvažiuoti dėl netinkamai atpasakotos istorijos? Gal turėjau būti tvirtesnis, pareikalauti, kad ji tai užmirštų, nes juk Estera - mano žmona, ir man labai reikia, kad ji būtų šalia, man reikia jos paramos.

Kvailystė. Tuo metu žinojau, kaip ir dabar žinau, kad kitos galimybės nebuvo, turėjau jai pritarti. Jei būčiau pasakęs: „Pasi-rink: arba aš, arba darbas karo korespondente“, būčiau išdavęs viską, ką dėl manęs yra padariusi Estera. Net ir abejodamas jos troškimu ieškoti „netinkamai atpasakotos istorijos“, supratau, kad jai reikia šiek tiek laisvės, reikia išvažiuoti, patirti stiprių išgyvenimų. Ir kas čia bloga?

Sutikau, tačiau paaiškinau, kad šitaip ji gana smarkiai apva-gia Paslaugų banką (gerai pagalvojus, kaip kvaila!).

Dvejus metus Estera iš arti stebėjo įvairius konfliktus, keitė žemynus dažniau nei batus. Kaskart, kai grįždavo, manydavau,

kad ši sykį persigalvos, neišmanoma ilgai gyventi vietoje, kur nėra padoraus maisto, kasdienio dušo, kino ar teatro. Klausdavau, ar jau rado atsakymą į Hanso klausimą, o ji visada atsakydavo, kad eina teisingu keliu, ir man reikėjo su tuo susitaikyti. Kartais kelis mėnesius nesirodydavau namie; kitaip nei tvirtina „oficiali vedybinio gyvenimo istorija“ (jau buvau pradėjęs kalbėti jos žodžiais), šis atstumas sustiprindavo mūsų meilę ir padėdavo suvokti, kokie svarbūs esame vienas kitam. Mūsų ryšiai, kurie, mano manymu, buvo pasiekę idealiausią tašką, mums persikėlus į Paryžių, tik stiprėjo.

Kiek supratau, ji susipažino su Michailu ieškodama vertėjo, galinčio ją lydėti į Centrinę Aziją. Iš pradžių apie jį užsimindavo labai entuziastingai - jautrus žmogus, matantis pasaulį toki, koks jis iš tikrųjų yra, o ne toki, koks atseit turėtų būti. Nors penkeriais metais už ją jaunesnis, tačiau turėjo didelę gyvenimo patirtį, kurią Estera apibūdindavo kaip „magišką“. Jai pasakojant, kantriai ir mandagiai klausydavausi, tarsi tas vaikiną ir jo mintys man labai rūpėtų, bet buvau labai toli, galvojau apie nepadarytus darbus, apie idėjas, kurias galėčiau panaudoti kokiam nors tekste, atsakymus į žurnalistų ir leidėjų klausimus, apie tai, kaip suvilioti lyg ir susidomėjusią manimi moterį, apie būsimas keliones, susijusias su knygų reklama.

Nežinau, ar ji tai suprato. Tačiau Michailas nepastebimai pamažu dinga iš mūsų pokalbių. O jos elgesys darėsi vis drąsesnis - net būdama Paryžiuje ėmė naktimis išsiedinėti iš namų, net po kelis kartus per savaitę, teisindamasi, kad rašo reportažą apie valkatas.

Maniau, užmezgė romaną. Visą savaitę kentėjau ir svarsčiau, ar jai išsakyti savo abejones, ar apsimesti, kad nieko nevyksta?

Nusprendžiau tylėti, vadovaudamasis principu „kai akys nemato, širdis nesopa“. Nė mintis tokia nekilo, kad ji galėtų mane palikti. Buvo nemažai prisidėjusi prie to, kad tapčiau, kuo esu, taigi būtų buvę nelogiška visko atsisakyti dėl trumpalaikės aistros.

Jeigu man tikrai rūpėtų Esteros pasaulis, turėčiau bent kartą paklausti, kas nutiko „magiškai“ jautriam jos vertėjui. Toji tylą, informacijos stoka galėtų man kelti įtarimą. Bent kartą turėčiau paprašyti leisti man ją palydėti į vieną iš tų susitikimų su valkatomis.

Kartais paklaustas, ar mane domina jos darbas, atsakydavau visada vienodai: „Taip, domina, tačiau nenoriu kištis, noriu, kad tu laisvai, savo nuožiūra įgyvendintum savo svajones, noriu tau padėti, kaip tu padėjai man“.

Suprantama, tai buvo visiškas abejingumas. Tačiau žmonės visada tiki, kuo nori tikėti. Todėl mano paaiškinimas Esterą tenkino.

Ir vėl prisimenu žodžius, kuriuos man išeinant iš kalėjimo pasakė inspektorius: „Esi laisvas“. O kas yra laisvė? Matyti, kad tavo vyras visai nesidomi tuo, ką darai? Ar būti vienut vienai, neturėti su kuo pasidalyti slapčiausiais jausmais, nes žmogui, už kurio išteklėjai, rūpi tik jo darbas, jo svarba, nuostabi, sunki karjera?

Vėl žvelgiu į Eifelio bokštą, - prabėgo dar viena valanda, nes jis vėl visas žiba tarsi deimantinis. Nežinau, kiek kartų jis sušvito, kol stovėjau prie šio lango.

Žinau - ir čia kalta vedybinio gyvenimo laisvė - jog aš nepastebėjau, kada Michailo vardas dinga iš mudviejų su žmona pokalbių.

Dingo tam, kad vėl atsirastų kažkokiam bare ir vėl dingtu, tik šį sykį kartu su ja, paversdamas populiariu ir žymu rašytoju, įtariamuoju, padariusiu nusikaltimą.

Arba, dar blogiau, palikdami jį visai apleistą.

Hanso klausimas

BUENOS AIRÈSE Zahiras — tai paprasta dvidešimties centų moneta. Vienoje jos pusėje kišeninio arba popieriaus pjaustomojo peiliuko ašmenų žymės: perbrauktos raidės NT ir skaitmuo du; kitoje pusėje užrašyta data - 1929 metai. (Guzerate XVIII amžiaus pabaigoje gyveno tigras, vardu Zahiras; Javoje, Surakartos mečetėje, tikintieji apmėtė akmenimis aklą vyrą, vardu Zahiras; Persijoje taip buvo vadinama astroliabija, šacho Nadiro liepimu, išmesta į jūrą; 1892 metais Mahdžio kalėjime buvo toks mažas kompasas, kurį savo rankomis lytėjo Rudolfas Karlas fon Slatinas...).

Praėjus vieneriems metams, atsibundu galvodamas apie Chorchės Luiso Borcheso žodžius: „...tai, kas vieną kartą matyta ar apčiuopta, - nebeužmirštama. Tai, kas užvaldo mūsų mintis, galiausiai priveda mus prie beprotybės“. Mano Zahiras — ne tos romantiškos metaforos apie neregius, kompasus, tigrus ar monetą.

Mano Zahiras turi vardą. Jo vardas Estera.

Vos tik išėjęs iš kalėjimo, patekau į pirmuosius skandalinųjų žurnalų puslapius. Straipsniai iš pradžių paminėdavo tariamą mano nusikaltimą, tačiau jų autoriai, bijodami teismų, pabaigoje „patvirtindavo“, kad buvau pripažintas nekaltu (ne-

kaltu? Juk man net nebuvo pateikti kaltinimai!). Palaukę savaitę ir įsitikinę, kad tiražas išparduotas (žinoma, išparduotas, aš buvau toks rašytojas, kuriam joks kaltinimas nelipo, tad visiems magėjo sužinoti, kaip žmogus, rašantis apie dvasingumą, gali turėti tokių baisių paslapčių), jie vėl mane užsipuldavo, teigdami, kad žmona pabėgusi iš namų, nes mano nesanaukiniai ryšiai niekam nebuvo paslaptis - vienas vokiečių žurnalas net užsiminė apie galimus santykius su kažkokia dvidešimt metų jaunesne dainininke, kuri tikino susipažinusi su manimi Osle, Norvegijoje (tai buvo tiesa, tačiau tas susitikimas buvo susijęs su Paslaugų banku: draugas prašė paslaugos ir pats dalyvavo mums kartu vakarienėjant). Dainininkė teigė, kad tarp mūsų nieko nebuvo (jei taip, kodėl tame viršelyje buvo atspausdinta mudviejų nuotrauka?), ir pasinaudodama proga pranešė apie greitai pasirodysiančią naują savo plokštelę, - aš ir žurnalas pasitarnavome jos reklamai, ir iki šiol nežinia, ar jos nesėkmė buvo šios pigios reklamos padarinys (reikia pripažinti, kad plokštelė nebuvo prasta, tačiau jos pasisakymai spaudai viską sujaukė).

Vis dėlto skandalas su žymiuoju rašytoju truko neilgai - Europoje, ypač Prancūzijoje, neištikimybė ne tik toleruojama - ja net slaptai žavimasi. Ir niekam nepatinka skaityti apie tai, kas pačiam gali bet kada atsitikti.

Viršeliuose apie tai nebebuvo kalbama, tačiau buvo kuriamos naujos prielaidos: žmona pagrobta, pabėgo iš namų dėl žiauraus elgesio (buvo pridėta padavėjo, teigiančio, kad labai dažnai bardavomės, nuotrauka. Iš tiesų, prisimenu, kad sykį labai piketai ginčijausi su Estera dėl vieno Amerikos rašytojo nuomonės, kuri buvo visiškai priešinga manajai). Anglų reklamos žurnalas

išklėlė versiją - dar gerai, kad ji neturėjo didelio atgarsio — atseit mano žmona pasitraukusi į pogrindį ir remianti islamo teroristinę organizaciją.

Tačiau šiame pilname išdavysčių, pasikėsinimų pasaulyje viskas greitai praeina. Po mėnesio skaitytojai viską pamiršo. Ilgi patirties metai mane išmokė, kad tokios žinios niekuomet nepadarys blogo poveikio ištikimiesiems mano skaitytojams (taip jau buvo atsitikę anksčiau, kai Argentinos TV programoje vienas žurnalistas teigė turįs „įrodymų“, kad Čilėje slaptai susitikinėjau su būsimąja pirmąja šalies dama - mano knygos tebebuvo perkamiausių knygų sąrašė). Anot vieno amerikiečio menininko, sugalvota sensacija gyva tik penkiolika minučių. Man rūpėjo kas kita - pertvarkyti savo gyvenimą, susirasti naują meilę, vėl rašyti knygas ir išsaugoti tame mažyčiame stalčiuje, pasienyje tarp meilės ir neapykantos, kokį nors prisiminimą apie savo žmoną.

Tikriaus pasakius (man jau reikėjo priprasti prie to žodžio), apie buvusią žmoną.

Kai kas iš to, ką buvau numatęs tame viešbučio kambaryje, galų gale ir atsitiko. Ilgą laiką niekur nėjau iš namų: nežinojau, kaip žiūrėti draugams į akis, jei reikėtų paprastai pasakyti: „Žmona mane paliko dėl jaunesnio vyro“. Kai išeidavau, niekas nieko manęs neklausdavo, tačiau po kelių taurelių vyno pajusdavau būtinybę apie tai pasikalbėti - tarsi skaityčiau jų visų mintis, tarsi numanyčiau, kad jiems nieko kita nerūpi, tik sužinoti, kas vyksta mano gyvenime, nors geras išsiauklėjimas neleidžia apie tai užsiminti. Ir tada viskas priklausydavo nuo mano nuotaikos tą dieną - arba Estera iš tiesų buvo šventoji, verta geresnio likimo, arba išdavikė, klastinga moteris, įvėlusį mane į tokią sudėtingą painiavą, kad vos nebuvau apkaltintas padaręs nusikaltimą.

Iš pradžių draugai, pažįstami, leidėjai, - visi, sėsdavę prie mano stalo iškilmingos vakarienės, kurias privalėjo rengti, manęs klausydavo su savotišku smalsumu. Bet netrukus pamačiau, kad jie stengiasi pereiti prie kitos pokalbio temos - ta juos domino tik tam tikrą akimirką, dabar jų kasdienio smalsumo objektas buvo kitas. Daug įdomiau kalbėti apie aktorę, kurią nužudė dainininkas, ar apie paauglę, knygoje papasakojusią savo romanus su žymiais politikais. Vieną dieną Madride pastebėjau, kad vis mažiau gaunu kvietimų dalyvauti minėjimuose ar vakarienėse. Nors mano širdžiai labai knietėjo išlieti jausmus, apkalrinti ar palaiminti Esterą, ėmiau suvokti, kad man blogiau nei išduotam vyrui. Dariausi nuobodus, niekas nebenorėjo, kad būčiau šalia.

Nuo tos akimirkos nusprendžiau tyliai kentėti. Ir kvietimai vėl užplūdo mano pašto dėžutę.

O Zahiras, apie kurį kartais pagalvodavau su švelnumu, nors jis mane ir erzino, užimdavo vis daugiau vietos mano sieloje. Kiekviena sutikta moteris man atrodė panaši į Esterą. Pradėjau ją matyti visur: baruose, kino teatruose, autobusų stotelėse. Ne kartą liepiau taksi vairuotojui sustoti vidury gatvės arba važiuoti paskui praeivę, kol įsitikindavau, kad tai ne ji.

Zahiras užvaldė mano mintis, ir man reikėjo priešuodžio, kažko, kas neleistų pulti į neviltį.

Buvo tik viena išeitis - susirasti meilužę.

Sutikau keletą moterų, kurios mane traukė, ir susidomėjau Marija, trisdešimt penkerių metų prancūzų aktore. Ji vienintelė nekalbėjo kvailysčių, pavyzdžiui: „Tu man patinki kaip vyras, o ne kaip žmogus, su kuriuo visi trokšta susipažinti“. Arba: „Norėčiau, kad nebūtum toks įžymus“, arba dar blogiau: „Man ne-

rūpi pinigai". Ji vienintelė tikrai džiaugėsi mano sėkme, nes pati buvo įžymi, taigi žinojo, kad šlovė turi savo vertę. Šlovė — afrodiziakas. Būti su vyru, žinant, kad jis tave išsirinko, nors galėjo turėti bet kurią kitą, glostė jos savimeilę.

Žmonės mus dažnai matė šventėse ir pobūviuose. Buvo daug kalbama apie mūsų ryšius, bet nei aš, nei ji to nei patvirtinome, nei paneigėme, viskas kabojo ore, o laikraščiams beliko laukti neįprastos nuotraukos, kur mudu bučiuojamės, tačiau nesulaukė, nes ir man, ir jai toks viešas spektaklis atrodė gana vulgarus. Kai ji važiuodavo filmuotis, aš grįždavau prie savo darbo. Kai galėdavau, nuvykdavau į Milaną, kai ji galėdavo, atvykdavo į Paryžių, jautėmės labai artimi, bet nepriklausomi vienas nuo kito.

Marija dėdavosi nežinanti, kas darosi mano sieloje, aš irgi apsimesdavau, kad nežinau, kas darosi jos sieloje, kad nenutuokiu apie beviltišką jos meilę vedusiam kaimynui (nors buvo tokia moteris, kuri galėjo turėti kiekvieną ją dominantį vyrą). Buvome draugai, bičiuliai, mėgome žiūrėti tas pačias programas, net drįščiau pasakyti, savotiškai mylėjome vienas kitą, tačiau kitaip, nei aš mylėjau Esterą, kitaip, nei ji mylėjo savo kaimyną.

Vėl kaip anksčiau popietėmis dalijau autografus, priiminėjau kvietimus į konferencijas, į benefiso vakarienes, televizijos programas, rašiau straipsnius, dalyvavau projektuose su pradedančiaisiais aktoriais. Dariau viską, užuot daręs, ką privalėjau daryti – rašyti knygą.

Bet tatau man nerūpėjo. Giliai širdyje jatau, kad mano, kaip rašytojo, karjera baigėsi, nes tos, kuri ragino mane pradėti, nebebuvo šalia. Intensyviai gyvenau ta svajone, kol ji užgeso, pasiekiau, ko nedaugeliui pavyko pasiekti, galiu likusį gyvenimą leisti besilinksmindamas.

Taip galvodavau kiekvieną rytą. Po pietų suvokdavau, kad vienintelis man patinkantis dalykas - tai rašyti. Sutemus vėl mėgindavau save įtikinti, kad mano svajonė išsipildė, kad jau laikas imtis ko nors nauja.

Kiti metai buvo šventieji Kompostelos metai. Taip jau yra, kad Santjago de Kompostelos diena visada būna sekmadienis. Taip buvo ir tada, liepos 25 dieną. Visas 365 dienas ypatingosios katedros durys neužsiveria. Pagal tradiciją, kas įžengia į Šventojo Jokūbo katedrą pro šias duris, gauna daugybę nepaprastų palaiminimų.

Ispanijoje vyko nemažai minėjimų. Kadangi buvau labai dėkingas už kelionę, kurios metu aplankiau šventąsias vietas, nusprendžiau dalyvauti bent jau viename renginyje — baskų krašte sausio mėnesį vykstančioje diskusijoje. Norėdamas išvengti rutinos - bandymas rašyti knygą / pobūviai / oro uostas / Marija Milane / vakarienė / viešbutis / oro uostas / internetas / oro uostas - ryžausi vienas automobiliu įveikti tuos tūkstantį kilometrų šimtus kilometrų.

Kiekviena vietovė, net tos, kurių nebuvau anksčiau aplankęs, man primena Zahirą. Manau, Esterai būtų patikę ten apsilankyti, jai būtų buvę malonu valgyti tame restorane, vaikščioti upės krantine. Apsistoju Bajone ir prieš užmigdamas įjungiu televizorių. Sužinau, kad dėl smarkios ir nelauktos sniego audros Prancūzijos ir Ispanijos pasienyje stovi per penkis tūkstančius sunkvežimių.

Atsibudęs galvoju, kad man reikėtų grįžti į Paryžių - turiu puikią priežastį išpėti, kad nedalyvausiu, rengėjai tikrai supras - eismas sutrikęs, asfaltas apledėjęs, Ispanijos ir Prancūzijos vyriausybės pataria savaitgalį niekur nevažiuoti, nes nelaimingų atsitikimų rizika gana didelė. Padėtis rimtesnė nei vakar - rytinis laikraštis praneša, kad septyniolika tūkstančių žmonių įstrigo viename kelio ruože, civilinės gynybos daliniai mobilizuoti teikti pagalbą, maistą ir pastogę, nes kai kurių automobilių degalai jau baigėsi ir keleiviai šąla.

Viešbutyje budėtojas paaiškina, kad jei iš tiesų man reikia keliauti, jei tai mirties ir gyvybės klausimas, galėčiau važiuoti šalutiniu keliu, kelionė pailgės dviem valandomis, tačiau niekas nepasakys, kokia to kelio būklė. Instinkto akinamas, ryžtuosi važiuoti toliau - kažkas varo mane pirmyn, ant slidžios kelio dangos, išbandyti kantrybę stovint ilgas valandas kamštyje.

Gal tai miesto pavadinimas - Pergalė. Kas žino, gal mintis, kad esu per daug pripratus prie patogumų, praradęs gebėjimus improvizuoti krizinėmis aplinkybėmis. Gal entuziazmas žmonių, kurie, norėdami atgauti prieš daugelį šimtmečių pastatytą katedrą, pakvietė kai kuriuos rašytojus dalyvauti diskusijoje. Arba senųjų Amerikos užkariautojų posakis: „Plaukioti - būtina, gyventi - ne“.

Ir aš išplaukiu. Po ilgai trukusios įtemptos kelionės atvažiuoju į Pergalę. Manęs čia laukia dar labiau įsitempę žmonės. Anot jų, jau daugiau kaip trisdešimt metų nėra taip snigę. Jie padėkoja už pastangas atvykti, tačiau laikas pradėti oficialią programą, vadinasi, reikia eiti į Šventosios Marijos katedrą.

Pirmoji kalba jauna mergina, jos akys nepaprastai spindi. Iš pradžių čia buvo tvirtovės siena. Ta siena išliko, ir jos dalis buvo panaudota koplyčios statybai. Prabėgo dešimt metų, koplyčia

virto bažnyčia. Praslinko vienas šimtmetis, ir bažnyčia tapo gotikine katedra. Katedra turėjo savo šlovės laikotarpių, bet atsirado bėdų dėl jos konstrukcijos, kuri laiką buvo apleista, pertvarkymo darbai pakenkė jos vidui, tačiau kiekvienai naujai kartai atrodė, kad bėda išspręsta, ir pradiniai planai nuolat buvo keičiami. Taigi per tuos kelis šimtmečius buvo pastatyta ne viena siena, nuversta ne viena sija, padaryti įvairūs sutvirtinimai, vitražai buvo čia atidengiami, čia vėl uždengiami.

Katedra viską atlaikė.

Vaikštinėjau po jos skeletą stebėdamas naujus pertvarkymus. Šį kartą architektai teigia radę geriausią sprendimą. Visur pilna pastolių ir metalinių tvirtinimo detalių. Išgirstu nemažai teorijų apie ateities planus ir kelių ankstesnių darbų kritiką.

Staiga, stovėdamas centrinėje navoje, suvokiu labai svarbų dalyką: katedra - tai aš, tai kiekvienas iš mūsų. Mes augame, keičiasi mūsų būdas, pamatome savo silpnybes, kurias būtina nugalėti, ne visada pasirenkame geriausią sprendimą, bet vis tiek einame pirmyn stengdamiesi nepalūžti, elgtis teisingai, kad pagerbtume ne tas sienas, ne duris ar vitražus, o ten, viduje, esančią tuščią erdvę, erdvę, kur garbiname ir dieviname visa, kas mums svarbu ir brangu.

Be jokios abejonės, mes - katedra. Bet kas gi užima mano vidinės katedros tuščią erdvę?

Estera, Zahiras.

Ji viską užpildė. Tik jos dėka šiandien aš gyvas. Apsižvalgau. Ruošiuosi konferencijai ir tik dabar suprantu, kodėl įveikiau sniegą, kamščius, ledą ant kelio: kad prisiminčiau, jog kasdien turiu perstatyti save, ir kad pirmą kartą gyvenime pripažinčiau, jog myliu kitą žmogų labiau nei patį save.

Grižtant į Paryžių, meteorologinės sąlygos jau daug geresnės, ir mane apima tronso būseną. Nieko negalvoju, dėmesys nukreiptas vien į eismą. Parėjęs namo, prašau tarnaitės nieko neįleisti, liepiu jai keletą dienų nakvoti čia, ruošti pusryčius, pietus ir vakarienę. Trypiu aparatuką, leidžiantį man prisijungti prie interneto, kol jis visiškai subyra. Ištraukiu iš sienos telefono laidą. Supakuoju mobilųjį ir išsiunčiu leidėjui, prašydamas grąžinti tik tada, kai pats asmeniškai atvažiuosiu jo atsiimti.

Visą savaitę rytais vaikštinėju Senos krantine, o parėjęs namo užsidarau savo darbo kambaryje. Tarsi girdėdamas angelo balsą, rašau knygą, tikriau pasakius, laišką, ilgą laišką savo svajonių moteriai, moteriai, kurią myliu ir mylėsiu visada. Galbūt kada nors ši knyga pateks į jos rankas, o jei ir nepateks, aš jau esu žmogus, sutariantis su savo dvasia. Nebekovoju su įžeista savi-meile, nebeieškau Esteros kiekviename gatvės kampe, baruose, kino teatruose, restoranuose, Marijoje, laikraščio žinutėse.

Atvirkščiai, džiaugiuosi, kad ji yra. Ji man įrodė, kad gebu mylėti, kaip nė pats nesuvokiau, ir tai man teikia malonės būseną.

Priimu Zahirą, leisiu jam vesti mane šventumo ar beprotybės link.

Laikas atplėšti ir laikas susiūti— toks knygos, išleistos balandžio mėnesio pabaigoje, pavadinimas, paimtas iš Ekleziasto eilių. Gegužės antrą savaitę knyga jau pateko į bestselerių sąrašą.

Laikraščių priedai, kurie šiaip niekad man nerodė didelio palankumo, šį kartą puolė dar smarkiau. Iškirpau kelis pagrindinius sakinius ir įdėjau į sąsiuvinį, kur laikau praėjusių metų kritikų mintis. Jos beveik kartojosi, keitėsi tik knygos pavadinimas:

„...dar kartą šiais neramiais mūsų gyvenimo laikais autorius atitraukiamas nuo tikrovės, pasakodamas meilės istoriją..." (tarsi žmogus galėtų be to gyventi).

„...trumpi sakiniai, dirbtinis stilius..." (tarsi ilgi sakiniai - originalus stilius).

„...autorius rado raktą į sėkmę - vadyba..." (tarsi būčiau gimęs šalyje su senomis literatūros tradicijomis ir į savo pirmąsias knygas būčiau investavęs didžiulius turtus).

„...nors parduos savo knygas kaip ir anksčiau, bet jos rodo, kad žmogus dar nepasiruošęs akis į akį susidurti su mus supančia tragedija" (tarsi jie žinotų, kas tai yra būti pasiruošusiam).

Kai kurie tekstai vis dėlto skyrėsi - be jau minėtų sakinių, priduriama, kad norėdamas užsidirbti daugiau pinigų pasinaudojau ankstesnių metų skandalu. Kaip atsitinka tokiais atvejais,

priešiški straipsniai dar labiau išreklamavo mano darbą - ištiki-
mi skaitytojai knygą pirko, o tie, kurie jau buvo spėję primiršti
tą skandalą, vėl mane prisiminė ir įsigijo knygą, tikėdamiesi su-
žinoti mano žmonos Esteros dingimo versiją (knyga ne apie tai,
ji - himnas meilei, todėl, manau, visiškai nusivylusiems skaity-
tojams beliko pritarti kritikams). Autoriaus teisės buvo bemat
parduotos visoms šalims, kur leidžiamos mano knygos.

Marija - jai palikau tekstą važiuodamas į leidyklą - pasirodė
esanti toji moteris, kurios laukiau. Nepavydėjo man ir nesakė,
kad neturėjau taip atverti savo sielos, bet drąsino eiti pirmyn ir
labai džiaugėsi mano sėkme. Tuo metu ji skaitė beveik nežino-
mo mistiko pamokymus ir jo vardą minėdavo kaskart per kiek-
vieną mūsų pokalbį.

Kai mus liaupsina žmonės, turime ypatingai stebėti savo elgesį.

- Kritikai niekuomet manęs neliaupsino.

- Kalbu apie skaitytojus. Tu gauni kaip niekad daug laiškų. Imsi tikėti, kad esi geresnis nei manai, leisiesi užvaldomas netikro saugumo jausmo, ir jis gali tave pražudyti.

- Tiesa ta, kad aplankęs katedrą tikiu esąs geresnis nei maniau, ir tai nė kiek nesusiję su skaitytojų laiškais. Aš atradau meilę, kad ir kaip kvailai tai skamba.

- Puiku. Labiausiai toje knygoje man patinka, kad nekaltini savo buvusios žmonos. Taip pat nekaltini savęs.

- Išmokau nešvaistyti savo laiko tokiems dalykams.

- Džiaugiuosi. Visata pati rūpinasi ištaisyti mūsų klaidas.

- Tu Esteros dingimą laikai savotišku „klaidos ištaisymu“?

- Netikiu kančių ir tragedijų gydomąja galia, - taip atsitinka, nes toks mūsų gyvenimas, bet nereikia jų vertinti kaip bausmės. Paprastai visata parodo mums, kad einame ne tuo keliu, atimdama iš mūsų tai, kas brangiausia, - draugus. Jei neklystu, taip ir atsitiko tau.

- Neseniai padariau atradimą: tikrieji draugai - tie, kurie yra šalia mūsų, kai mums sekasi. Jie linki mums gera, džiaugiasi

mūsų pergalėmis. Netikri draugai atsiranda tik mums sunkiu metu, rodydami savo liūdną veidą, savo „solidarumą“, nors iš tiesų mūsų kančios jų pasigailėtinam gyvenimui didelė paguoda. Per praėjusių metų krizę atsirado keli žmonės, kurių niekada nebuvau matęs. Jie atėjo manęs „paguosti“. Nekenčiu to.

- Man irgi taip būna.

- Marija, dėkoju tau, kad atsiradai mano gyvenime.

- Neskubėk dėkoti. Mūsų ryšiai dar nelabai stiprūs. Tačiau jau pradedu galvoti keltis į Paryžių arba prašyti, kad tu persikeltum į Milaną. Nesvarbu, aš ar tu, mūsų darbui tai neturi reikšmės. Tu visada dirbi namie, aš visada dirbu kituose miestuose. Nori pakeisti pokalbio temą ar aptarsime šią galimybę?

- Verčiau pakeiskime pokalbio temą.

- Gerai. Pakalbėkime apie ką kita. Knygai parašyti reikėjo daug drąsos. Mane stebina, kad niekur nepaminėjai to vaikino.

- Jis manęs nedomina.

- Dar ir kaip domina. Neabejoju, kad retkarčiais savęs klausai: „Kodėl jis?“

- Netiesa.

- Meluoji. Aš norėčiau žinoti, kodėl mano kaimynas neišsiskyrė su savo nejdemia, bet visada šypsančia žmona, kuri prižiūri namus, vaikus, ruošia valgi, apmoka sąskaitas. Jei man kyla toks klausimas, turėtų kilti ir tau.

- Nori, jog pasakyčiau, kad jo nekenčiu, **nes** pavogė iš manęs žmoną?

- Ne. Noriu išgirsti, kad jam atleidai.

- Negaliu.

- Tai labai sunku. Bet kito pasirinkimo nėra - jei to nepadarysi, visada galvosi apie kančią, kurią jis sukėlė, ir šis skausmas niekada nepraeis.

Nesakau, kad jis turi tau patikti. Nesakau, kad privalai jo ieškoti. Nepatariu žiūrėti į jį kaip į angelą. Kuo jis vardu? Jei neklystu, jo vardas rusiškas.

- Jo vardas manęs nedomina.
- Matai? Tu net nenori ištarti jo vardo. Gal esi prietaringas?
- Michailas. Pasakiau, jo vardas Michailas.
- Neapykantos energija tavęs niekur nenuves, tačiau atleidimo energija, pasireiškianti per meilę, gali teigiamai pakeisti tavo gyvenimą.

- Dabar tu panaši į tibetiečių mokytoją - kalbi labai gražiai, bet tai tik teorija. Praktiškai to negali būti. Nepamiršk, kad esu ne vieną kartą iškaudintas.

- Todėl dar nešioji savyje tą vaiką, silpniausią visoje mokykloje, slapta nuo tėvų liejanti ašaras. Tavyje dar liko to liekno vaikėzo, nesugebančio susirasti draugės, nepagarsėjusio jokiame sporte, pėdsakai. Tau nepavyko užsigydyti randų, kuriuos paliko gyvenimo nesklandumai.

- Kas tau pasakė, kad mano gyvenime taip buvo?

- Žinau. Matau iš akių. Ir tai tau visai nieko neduoda. Tik nuolatinį norą gailėtis savęs, nes buvai stipresniųjų auka. Arba norą elgtis priešingai: persirengti kerštautoju, pasirengusiu dar labiau iškaudinti įžeidėją. Ar nemanai, kad veltui leidi laiką?

- Manau, elgiuosi žmogiškai.

- Žmogiškai tai tikrai. Tačiau neprotingai ir nelogiškai. Gerbk savo laiką šioje žemėje. Žinok, kad Dievas visada tau atleidžia. Atleisk ir tu.

Stebėdamas minią, susirinkusią į mano autografų vakarą Elizejaus Laukų knygyne, susimąščiau, kiek iš tų žmonių yra patyrę tą pat, ką patyriau aš su savo žmona?

Labai mažai. Gal vienas kitas. Šiaip ar taip, daugelis jų atpažins save naujosios mano knygos puslapiuose.

Rašyti - vienas iš tų užsiėmimų pasaulyje, kuriam reikalinga vienatvė. Kartą per dvejus metus atsisėdau prie kompiuterio, pažvelgiu į nepažįstamą savo sielos jūrą ir pamatau joje kyšančias salas — jau susiformavusias mintis, kurios laukia, kad jomis pasinaudočiau. Tuomet sėdau į „Žodžiu“ vadinamą laivą ir plaukiu artimiausios salos link. Kelyje susiduriu su skersvėjais, viesulais, audromis, tačiau išsekęs irkluoju toliau, tik šį kartą tai darau suvokdamas, kad išklydau iš savo kelio, - mat sala, į kurią plaukiu, jau dingo iš mano horizonto.

Tačiau negaliu grįžti atgal, turiu žūtibūt tęsti kelionę, kitaip pasiklysiu vandenyne. Tą akimirką mano galvoje gimsta siaubingi vaizdai - esu pasmerktas visą likusį gyvenimą prisiminti savo laimėjimus arba piktai kritikuoti naujus rašytojus vien todėl, kad pats nedrįstu kurti naujų knygų. Argi nesvajojau tapti rašytoju? Tad turiu ir toliau iki pat mirties kurti sakinius, pastraipas, skyrius, nesileisti paralyžiuojamas sėkmės, pralaimėji-

mų, spąstų. Kitaip kokia mano gyvenimo prasmė? Galimybė nusipirkti malūną Pietų Prancūzijoje ir leisti laiką prižiūrint sodą? Skaityti paskaitas? Juk kalbėti lengviau nei rašyti. O gal apgalvotai ir paslaptinai pasitraukti iš pasaulio, kad susikurčiau brangiai man kainuosiančią legendą?

Genamas šių siaubingų minčių atrandau jėgos ir drąsos, apie kurias nė nenutuokiau – jos skatina mintimis pakeliauti po nematomą mano sielos pusę, taigi plaukiu pasroviui, kol išmetu inkarą saloje, į kurią buvau nuplukdytas. Dieną naktį aprašinėju visa, ką matau, klausinėju savęs, kodėl taip elgiuosi, ir kiekvieną akimirką sau sakau, kad neverta stengtis, niekam nieko neprivalau įrodinėti, mano svajonės įgyvendintos su kaupu.

Matau, kad viskas vyksta taip pat, kaip rašant pirmą knygą – atsibundu devintą ryto ir tuojuo po pusryčių esu pasirengęs sėsti prie kompiuterio; perskaitau laikraščius, išeinu pasivaikščioti, užsuku į artimiausią barą pasikalbėti su žmonėmis, grįžtu namo, pažvelgiu į kompiuterį, prisimenu, kad turiu kai kam paskambinti, pažvelgiu į kompiuterį, jau pietų metas, valgau galvodamas, kad reikėjo sėsti rašyti jau vienuoliką valandą, tačiau dabar turiu kiek numigti, atsibundu penktą valandą, pagaliau įjungiu kompiuterį ketindamas perskaityti elektroninį paštą ir pamatau, kad dėl mano kaltės nutrūko interneto ryšys, taigi turiu išeiti – tai dešimt minučių kelio nuo namų – ir prisijungti prie interneto, bet negi iki tol negaliu bent pusvalandį parašyti, vien tam, kad atsikratyčiau sąžinės graužaties?

Prisiverčiu pradėti – ir staiga taip įsivažiuoju, kad nebegaliu sustoti. Tarnaitė kviečia vakarienės, liepiu manęs netrukdyti, po valandos ji vėl pasirodo, esu alkanas, bet noriu parašyti dar vieną eilutę, vieną sakinį, vieną puslapį. Kai sėdu prie stalo, vaka-

rienė jau ataušusį, pavalgau skubėdamas ir grįžtu prie kompiuterio - dabar jau nebegaliu susivaldyti, pamažu susipažįstu su sala, kažkas mane verčia vaikščioti jos takeliais ir kaskart atrandu dalykų, apie kuriuos niekada nebuvau galvojęs nei sapnavęs. Išgeriu kavos, dar kavos ir pagaliau antrą valandą nakties liaujuosi rašęs, nes akys jau spėjo pavargti.

Atsigulęs į lovą, dar vieną valandą užsirašinėju mintis, kurias ketinu panaudoti kitame skyriuje. Nors žinau, kad niekada tais užrašais nepasinaudoju, bet tai padeda prieš miegą atpalaiduoti smegenis. Pasižadu sau rytą būtinai pradėti darbą vienuoliktą valandą, tačiau istorija kartojasi — pasivaikščiojimas, bendravimas, pietūs, miegas, kaltės jausmas, apmaudas dėl sutrikusio internetu ryšio, prisiverstinai parašytas pirmas puslapis ir 1.1.

Nepastebimai prabėga dvi, trys, keturios, vienuolika savaičių, žinau, kad artinasi pabaiga, mane apima tuštumos jausmas, jaučiuosi kaip žmogus, žodžiais išreiškęs viską, ką turėjo nutylėti. Bet reikia parašyti paskutinį sakinį - ir aš rašau.

Anksčiau, skaitydamas rašytojų biografijas, manydavau, kad sakydami: „Knyga rašosi pati, rašytojas tik spausdina“, - jie norėjo išaukštinti savo amatą. Dabar suprantu, kad tai tiesa, niekas nežino, kodėl srovė juos nuplukdė į vieną ar kitą salą, o ne į tą, apie kurią svajojo. Prasideda neramus laikotarpis: taisymas, karpymai, o kai jau nebegaliu žiūrėti į tuos pačius žodžius, siunčiu rankraštį redaktoriui, šis dar kartą jį peržiūri ir išleidžia knygą.

Visada stebiuosi matydamas, kad kiti, ieškantys tos pačios salos, ją randa mano knygoje. Pasakoja apie tai draugams, paslaptingas tinklas pamažu plečiasi, ir tai, ką rašytojas laikė atsisakyteliu darbu, virsta tiltu, laivu, priemone, kuriais keliauja ir bendrauja sielos.

Nuo tos dienos jau nebesu pasiklydęs audroje žmogus, skaitytojų dėka susitinku pats su savimi, suprantu, ką parašiau, tik pamatęs, kaip tai vertina skaitytojai. Retkarčiais man pavyksta kai kam iš jų pažvelgti į akis, ir tada suvokiū, kad mano siela nebe vieniša. Tokia akimirka netrukus ateis.

Nustatytą valandą pradedu dalyti autografus. Akys susitinka tik vieną akimirka, tačiau išsižiebia bendrumo, džiaugsmo, abipusės pagarbos jausmas. Rankų paspaudimai, keletas laiškų, dovanos, komentarai. Po pusantros valandos prašau dešimties minučių pertraukos, niekas neprieštarauja, mano leidėjas (kaip jau įprasta mano autografų vakaruose) liepia visus esančius eilėje pavaišinti šampano taure (mėginau šią tradiciją įvesti ir kitose šalyse, bet leidėjai sako, kad prancūziškas šampanas brangus, ir pasiūlo tik mineralinio vandens, tai irgi pagarbos ženklas laukiantiesiems).

Grižtu prie stalo. Praėjus dviem valandoms nesijaučiu pavargęs - esu kupinas energijos, galėčiau dirbti visą naktį, nors žiūrovams gal atrodo kitaip. Tačiau knygyno durys užsidaro, eilė sumažėja, viduje lieka keturiasdešimt žmonių, paskui trisdešimt, dvidešimt, vienuolika, penki, keturi, trys, du... ir staiga mūsų akys susitinka.

- Laukiau pabaigos. Norėjau būti paskutinis, nes turiu perduoti žinutę.

Nežinau, ką atsakyti. Pažvelgiu į šalį - leidėjai, vadybininkai ir knygyną savininkai gyvai šnekučiuojasi, netrukus vakarieniavime, gersime, dalsimės šios dienos išpūdžiais, pasakosime, kas įdomaus nutiko man dalijant autografus.

Niekuomet anksčiau nebuvo jo matęs, bet žinau, kas jis. Paimu knygą iš jo rankų ir užrašau:

„Su meile — Michailui“.

Nieko nesakau. Negaliu jo paleisti iš akių - bet koks žodis, bet koks sakinytis, bet koks skubotas judesys gali jį išgąsdinti: jis išeis ir niekada negrįš. Akimirksniu suvokiu, kad jis, ir tik jis išgelbės mane nuo palaimos - ar nuo prakeiksmo — nuo Zahiro, nes jis vienintelis žino, kur ji yra, ir aš jam galėsiu pateikti klausimus, kuriuos taip ilgai sau kartoju.

- Norėjau, kad žinotum, - jai viskas gerai. Ji tikriausiai perskaitė tavo knygą.

Leidėjai, pardavimų vadybininkai ir knygynų savininkai prieina arčiau. Jie mane apkabina, sako, kad vakaras buvo nepakartojamas. Dabar atsipalaiduosime, gersime, kalbėsime apie šio vakaro išpūdžius.

- Norėčiau pasikviesti šį skaitytoją, - sakau jiems. - Jis buvo paskutinis eilėje, taigi atstovaus visiems čia buvusiems skaitytojams.

- Negaliu, einu į kitą susitikimą.

Pasisukęs į mane ir Šiek tiek išsigandęs:

- Atėjau tik perduoti žinutės.

- Kokios žinutės? - klausia vienas iš pardavėjų.

- Jis niekuomet nieko nekviečia! - sako mano leidėjas.

Eime, pavakarieniausime kartu!

- Dėkoju, tačiau ketvirtadieniais einu į susitikimą.

- Kelintą valandą?

- Po dviejų valandų.

- O kur?

- Armėnų restorane.

Mano vairuotojas - irgi armėnas - teiraujasi, kuriame armėnų restorane, ir mus nuramina, nes jis vos už penkiolikos minučių kelio nuo tos vietos, kur vakarieniausime. Visi nori man išiteikti - mano, kad jei ką nors kviečiu, tas žmogus turi būti laimingas ir džiaugtis jam suteikta garbe, taigi kiti reikalai gali palaukti.

- Kuo jūs vardu? - klausia Marija.

- Michailas.

- Michailai, - matau, kad Marija viską suprato, — jūs važiuosite su mumis bent valandai; restoranas, kuriame vakarieniausime, visai netoli. Paskui vairuotojas jus nuves, kur tik liepsite. Bet, jei norite, galime atšaukti užsakymą ir visi kartu pavakarieniauti armėniškame restorane - taip jums bus patogiau.

Negaliu atitraukti nuo jo akių. Nei labai gražus, nei bjaurus. Nei aukštas, nei žemas. Apsirengęs juodai, paprastai ir elegantiškai. Rengtis elegantiškai, mano nuomone, rengtis nerėksmingai, ir nebūtinai garsių firmų drabužiais.

Marija išikimba Michailui į parankę ir vedasi durų link. Knygyno savininkas dar turi krūvą knygų, kurias jam paliko negalėję atvykti skaitytojai, turėčiau jose įrašyti savo autografa, bet prižadavau užėiti kitą dieną. Man dreba kojos, daužosi širdis, o reikia apsimesti, kad viskas gerai, kad esu patenkintas sėkme, kad mane sudomino vienas ar kitas komentaras. Kai pereiname Eliziejaus Laukų prospektą, saulė nusileidžia už Triumfo arkos, ir aš be jokio paaiškinimo suvokiu, kad tai ženklas, geras ženklas.

Jei tik sugebėsiu valdyti padėtį.

Kodėl noriu su juo pasikalbėti? Leidyklos darbuotojai kalbina mane, atsakinėju automatiškai, niekas nesupranta, kad esu toli, o aš nesuprantu, kodėl pasikviečiau prie bendro stalo žmo-

gu, kurio turėčiau nekęsti. Gal noriu sužinoti, kur yra Estera? O gal noriu atkeršyti tam sutrikusiam vaikinui, kuris vis dėlto sugebėjo atitolinti nuo manęs mylimą žmogų? Ar noriu sau pačiam įrodyti, kad esu geresnis, daug geresnis už jį? O gal ketinu jį papirkti, suvilioti, kad įtikintų mano žmoną grįžti?

Negaliu atsakyti nė į vieną klausimą, ir tai visai nesvarbu. Iki šios akimirkos ištariau tik vieną sakinį: „Norėčiau, kad pavakarieniautumėte kartu su mumis“. Jau daugelį kartų vaizdavausi šią sceną — sutinku juos abu, čiumpu jį už gerklės, smogiu jam, pažeminu Esteros akivaizdoje; arba leidžiuosi jo mušamas, kad ji pamatytų, kaip dėl jos kovoju ir kenčiu. Įsivaizdavau agresijos arba apsimestinio abejingumo, viešo skandalo scenas, — bet niekada nepagalvojau, kad ištarsiu: „Norėčiau, kad pavakarieniautumėte kartu su mumis“.

Nesvarstau, kaip toliau elgtis, dabar svarbiausia stebėti Mariją, einančią keli žingsniai prieš mane, įsikibusią Michailui į parankę - lyg būtų jo mergina. Kad tik ji jo nepaleistų. Taip galvodamas, klausiu savęs, o kodėl ji turėtų man padėti? Juk puikiai žino, kad susitikęs su šiuo vaikinu galiu išsiaiškinti, kur mano žmona.

Atėjome. Michailas stengiasi atsisėsti toliau nuo manęs, tikriausiai norėdamas išvengti mudviejų pokalbio. Džiaugsmas, šampanas, degtinė ir ikrai - žvilgtelėjęs į valgiaraštį išsigastu, kad vien pirmiesiems patiekalams knygyno savininkas išleis per tūkstantį dolerių. Bendro pobūdžio pokalbiai - paklaustas, kokį išpūdį padarė šis vakaras, Michailas atsako, kad jam patiko, paklaustas apie knygą, užtikrina, kad labai patiko. Netrukus ji visi užmiršta, nes visas dėmesys nukrypsta į mane: ar aš patenkintas, ar eilė buvo tvarkoma, kaip norėjau, ar apsaugos koman-

da gerai atliko savo darbą. Mano širdis ir toliau daužosi, bet sugebu neišsiduoti, už viską dėkoju, dėkoju už tobulą renginį.

Po pusvalandžio kalbų ir nemažai degtinas taurelių pama-
tau, kad Michailas atsipalaidavo. Jis jau nebe dėmesio centre,
jam nieko nereikia sakyti, dar kiek pakentėjęs gali išeiti. Tikiu,
kad nemelavo dėl armėnų restorano, taigi dabar žinau, kur jo
ieškoti. Vadinasi, mano žmona vis dar Paryžiuje! Stengiuosi bū-
ti malonus, įgyti jo pasitikėjimą, ir įtampa išnyksta.

Prabėga valanda. Michailas žvilgteli į laikrodį, ir aš supran-
tu, kad jis ketina eiti. Turiu nedelsdamas ką nors daryti. Kaskart
į jį žiūrėdamas jaučiuosi esąs nežymus žmogelis ir kuo toliau,
tuo mažiau suprantu, kodėl Estera mane iškeitė į irnogo, taip
nutolusį nuo tikrovės (ji minėdavo, kad jis turi „magišką“ ga-
lią). Nors ir kaip sunku apsimesti, jog gerai jaučiuosi laisvai kal-
bėdamas su savo priešu, negaliu nieko kito pasirinkti.

- Sužinokime daugiau apie mūsų skaitytoją, -- sakau apžvelgda-
mas stalą, ir visi tuojuo nutyla. - Jis čia, bet netrukus išeis beveik
nieko nepapasakojęs apie savo gyvenimą. Kuo jūs užsiimate?

Nors išgėręs nemažai degtinės taurelių, Michailas tarsi iš-
blaivėja.

- Armėnų restorane rengiu sambūrius.

- Kokius?

- Scenoje pasakoju istorijas. Taip pat leidžiu restorano lan-
kytojams papasakoti savo istorijas.

- Aš tai darau savo knygoje.

- Žinau. Dėl to susidraugavau...

Jis pasisakys, kas esąs!

- Ar jūs čia gimęs? - skubiai klausia Marija, norėdama su-
trukdyti jam baigti sakinį („...susidraugavau su jūsų žmona”).

- Gimiau Kazachstano stepėse.

Kazachstanas. Kas išdrįs paklausti, kur yra Kazachstanas?

- Kur yra Kazachstanas? - klausia pardavimų vadybininkas.

Laimingi tie, kurie nebijo slėpti savo nežinojimo.

- Tikėjausi šio klausimo, - dabar Michailo akyse spindi džiaugsmas. - Visada, kai pasisakau ten gimęs, pašnekovai netrukus mane ima kildinti iš Pakistano ar Afganistano. Mano šalis yra Centrinėje Azijoje. Joje gyvena tik keturiolika milijonų gyventojų, bet jos teritorija daug kartų didesnė už Prancūziją, kurioje gyvena šešiasdešimt milijonų.

- Kitaip sakant, ten niekas nesiskundžia, kad trūksta erdvės, - juokdamasis pareiškia mano leidėjas.

- XX amžiuje ten niekas neturėjo teisės niekuo skųstis, kad ir kaip šito norėjo. Pirmiausia komunistiniam režimui panaikinus privačią nuosavybę, stepėse liko apleistos gyvulių bandos, ir keturiasdešimt aštuoni ir šešios dešimtosios procento gyventojų mirė badu. Ar galite tai suvokti? 1932 ir 1933 metais beveik pusė mano šalies gyventojų mirė badu.

Išivyrauja tyla. Tragedijos visada trukdo švęsti, todėl vienas iš sėdinčiųjų prie stalo bando pakreipti pokalbį kita linkme. O aš stengiuosi, kad „skaitytojas“ toliau pasakotų apie savo šalį.

- Kokia ji, stepė? - klausiu.

- Didžiulės lygumos beveik be žalumos, jūs turėtumėte žinoti.

Aš žinau, bet buvo mano eilė klausti ir palaikyti pokalbį.

- Kai ką prisiminiau apie Kazachstaną, - sako mano leidėjas. - Neseniai gavau ten gyvenančio rašytojo rankraštį, kuriame jis aprašo stepėje atliktus branduolinius bandymus.

- Mūsų šalies žemė ir siela yra suteptos krauju. Pasikeitė tai, kas neturėjo keistis, ir dar daug mūsų kartų už tai mokės. Dėl mūsų kaltės išseko visa jūra.

Dabar Marijos eilė įsiterpti.

- Niekas negali būti kaltas, kad išseko jūra.

- Man dvidešimt penkeri, ir per šį laiką, per vieną žmonių kartą, tūkstantmečius ten telkšojęs vanduo virto dulkėmis. Komunistinio režimo vadovai nutarė pakeisti dviejų upių - Amudarjos ir Syrdarjos - tekėjimo kryptis, kad jų vandenys drėkintų medvilnės plantacijas. Jie savo tikslo nepasiekė, tačiau kai tai suprato, jau buvo per vėlu - jūra išdžiūvo, o derlinga žemė virto dykuma. Vandens trūkumas iš esmės pakeitė vietos klimatą. Šiandien didžiulės smėlio audros per metus išpusto šimtą penkiasdešimt tonų druskos ir dulkių. Penkiasdešimt milijonų gyventojų penkiose šalyse kenčia nuo neatsakingo ir nepataisomo sovietinių biurokratų sprendimo. Likęs vanduo, kurio ne tiek jau daug, užterštas ir yra įvairių ligų šaltinis.

Įsidėmėjau, ką jis pasakė. Galėsiu tai panaudoti kokiam nors susitikime. Michailas kalbėjo toliau, jo balse jutai tragediją, o ne rūpestį dėl ekologijos.

- Mano senelis pasakoja, kad Aralo jūra anksčiau dėl vandens spalvos vadinta Mėlynąja jūra. Šiandien jos jau nebėra, o žmonės vis vien nenori palikti savo namų ir kraustyti į kitą vietą - jie dar svajoja apie bangas, žuvis, vis dar saugo savo meškeres ir kalba apie laivus bei masalą.

- Bet ar atominiai sproginiai - tiesa? — neatlyžta mano leidėjas.

- Manau., kad visi žmonės, gimę mano šalyje, žino, ką mūsų žemė patyrė, nes kiekvienas kazachas savo žemę nešiojasi krau-

įjyje. Per keturiasdešimt metų, iki 1989-ųjų, lygumas drebinio atominės ir termobranduolinės bombos, iš viso susprogdinta keturi šimtai penkiasdešimt šešios, iš jų šimtas šešiolika atviroje erdvėje, bendra jų galia du su puse tūkstančio kartų didesnė už bombos, per Antrąjį pasaulinį karą numestos ant Japonijos Hirosimos miesto, galingumą. Dėl to tūkstančiai žmonių, apšvitinti radioaktyviais spinduliais, susirgo plaučių vėžiu, tūkstančiai kūdikių gimė su fizine negalia, be galūnių ar silpnapročiai.

Michailas žvilgteli į laikrodį.

- Jums leidus, turiu eiti.

Pusė stalo apgailestauja, buvo beužsimezgęs įdomus pokalbis. Kita pusė džiaugiasi - būtų kvaila kalbėti apie tragiškus dalykus tokį linksimą vakarą.

Michailas su visais atsisveikina linktelėdamas galvą, mane apkabina. Ne tam, kad išreikštų ypatingus jausmus, o kad pašnibždėtų:

- Kaip jau sakiau anksčiau, jai viskas gerai. Nesijaudinkit.

Jis liepė man nesijaudinti! O dėl ko turėčiau jaudintis? Dėl mane palikusios moters? Dėl kurios buvau apklaustas policijos, patekau į pirmuosius laikraščių ir skandalingų žurnalų puslapius, dieną naktį kentėjau, beveik praradau draugus ir...

- ...ir parašei *Laikas perplėsti ir laikas susiūti*. Dėl Dievo meilės, juk mes suaugę, pažįstame gyvenimą, neapgaudinėkime savęs - suprantama, tu norėtum sužinoti, kaip ji laikosi. Mažai - tu nori ją pamatyti.

- Jei tai supranti, kodėl padėjai su juo susitikti? Dabar žinau, kur jo ieškoti - kiekvieną ketvirtadienį jis būna armėnų restorane.

- Labai gerai. Pirmyn.

- Tu manęs nemyli?

- Myliu labiau nei vakar, bet mažiau negu rytoj, kaip rašoma kanceliarijos prekių parduotuvių atvirukuose. Taip, aš tave myliu. Iš tikrųjų esu beprotiškai tave įsimylėjusi, ketinu persikrausyti į tavo vienišą didžiulį butą - bet visada, kai imu kalbėti šia tema, tu nukreipi pokalbį kitur. Bet aš pamirštu savimeilę, užsiimu, kad mums būtų svarbu gyventi kartu, ir tada išgirstu, kad dar ne laikas, maštau, gal jauti, jog gali mane prarasti kaip praradai Esterą, o gal tebelauki jos, ar bijai prarasti laisvę, bijai

būti vienas ir bijai būti su kuo nors - žodžiu, mūsų santykiai - tikra beprotybė. Bet jeigu jau klausi, štai tau atsakymas - labai tave myliu.

- Tada kodėl taip padarei?

- Nes negaliu amžinai gyventi su moters, kuri išėjo nieko nepasakiusi, šmėkla. Perskaičiau tavo knygą. Manau, tavo širdis man visiškai priklausys tik tada, kai ją rasi, kai išspręsi šį klausimą.

Taip nutiko ir mano kaimynui - jis buvo gana arti, ir aš galėjau matyti, kaip jis bijo dėl mūsų santykių. Jis niekada nenorėjo prisiimti atsakomybės, jam tai atrodė per daug pavojinga. Ne kartą sakei, kad visiškos laisvės nėra, tėra tik laisvė rinktis, su sąlyga, kad paskui tapsi savo sprendimo vergu. Kuo buvau arčiau kaimyno, tuo labiau tavimi žavėjausi - vyru, kuris tebemylėjo jį palikusią žmoną, nors ši nieko nebenorėjo apie jį žinoti. Ne tik tebemylėjo, bet paskelbė tai viešai. Štai ištrauka iš tavo knygos, kurią moku atmintinai:

„Kai nebeturėjau ko prarasti, gavau viską. Kai lioviausi būti tuo, kuo buvau, atradau save. Kai pažinau pažeminimą ir vis dėltoėjau pirmyn, supratau, kad galiu laisvai pasirinkti savo likimą. Nežinau, ar esu nesveikas, ar mano santuoka tebuvo sapnas, kurio nesuspratau, kol pabudau. Žinau, kad galiu be jos gyventi, bet norėčiau ją dar kartą sutikti ir pasakyti, ko niekada nesu jai sakeęs mums būnant kartu: myliu tave labiau už save patį. Jei galėsiu tai ištarti, tada galėsiu ramiai eiti toliau, nes šita meilė mane išgelbėjo“.

- Michailas man sakė, kad Estera greičiausiai tai perskaitė. To gana.

- Bet kad galėčiau tave turėti, tau reikia ją susitikti ir pasakyti tai j ai. Gal bus neįmanoma, gal ji nenorės tavęs matyti, tačiau būsi pamėginęs. Aš atsikratysiu „idealios moters“, o tu atsikratysi vadinamojo Zahiro, jo įkyraus buvimo šalia.

- Tu drąsi.

- Ne, aš bailė. Bet neturiu kitos išeities.

Kita rytą prisiekiau sau, kad nemėginsiu sužinoti, kur gyvena Estera. Dvejus metus nesąmoningai norėjau tikėti, kad ją šantažavo, pagrobė ar privertė išvykti kokia nors teroristinė grupuotė. Bet dabar, išgirdęs, kad ji gyva, kad jai viskas gerai (kaip sakė tas vaikinai), kam mėginti dar kartą ją pamatyti? Mano buvusi žmona turėjo teisę ieškoti laimės, ir man derėjo gerbti jos sprendimą.

Šios mintys kamavo mane daugiau kaip keturias valandas – pavakare užsukau į bažnyčią, uždegiau žvakę ir vėl, šįkart šventai, prisiekiau ją surasti. Marijos teisybė – esu jau suaugęs, kam apgaudinėti save ir apsimesti, kad tai manęs nedomina? Gerbiau jos sprendimą išvykti, tačiau ji, tiek daug man padėjusi gyvenime, manęs vos nesužlugdė. Visada drąsi, kažkodėl dabar pabėgo kaip vagilė naktį, nepažvelgusi savo vyrui į akis ir nepaaiškinusi priežasties. Buvome jau ganėtinai suaugę, kad galėtume atsakyti už savo veiksmus, mano žmonos (tikriau, buvusios žmonos) elgesys nebuvo jai būdingas, ir man reikėjo žinoti, kodėl ji taip padarė.

Iki to spektaklio dar buvo likusi savaitė – visa amžinybė. Kitomis dienomis sutikau duoti interviu, kurių niekada nebūčiau davęs, parašiau keletą straipsnių laikraščiams, užsiiminėjau joga, me-

ditacija, perskaičiau knygą apie rusų dailininką, apie nusikaltimą Nepale, parašiau dvi įžangas ir keturias knygų rekomendacijas leidėjams, kurie nuolat to prašė, o aš vis atsisakydavau.

Bet dar liko daug laisvo laiko, ir aš jį panaudojau kai kurioms Paslaugų banko sąskaitoms apmokėti - priėmiau kvietimus vakarieniauti, lankiausi trumpuose susitikimuose mokyklose, kuriose mokėsi mano draugų vaikai, golfo klube, dalijau improvizuotus autografus vieno draugo knygyne Sufreno prospekte (skelbimas apie tai tris dienas kabėjo knygyno vitrinoje ir sukviatė daugiausia dvidešimt žmonių). Mano sekretorė sakė, kad turėčiau būti labai patenkintas, mat jau seniai nematė manęs tokio aktyvaus. Atsakiau, kad vieta skaitomiausių knygų sąrašė mane paskatino dirbti dar daugiau.

Tą savaitę nepadariau tik dviejų dalykų - vis tiek neskaičiau rankraščių. Mano advokatai pataria juos iškart gražinti paštu, kitaip vėliau galiu būti apkaltintas svetimos istorijos pasisavinimu (niekada nesupratau, kodėl žmonės man siunčia savo rankraščius, juk aš ne leidėjas).

Kitas dalykas, kurio nepadariau, - nepažiūrėjau atlase, kur yra Kazachstanas, nors žinau, kad, norėdamas įgyti Michailo pasitikėjimą, turėčiau šiek tiek daugiau žinoti apie jo šaknis.

Žmonės kantriai laukia, kol restorano gilumoje atsivers salės durys. Čia nematyti nei Sen Žermen de Prè barų žavesio, nei kavos, patiekiamos su mažyte vandens stiklinaite, nei gerai atro-dančių ir gražiai kalbančių žmonių. Nematyti teatrų fojė ele-gancijos nei visame mieste mažuose bistro vykstančių spektak-lių magijos, kai aktoriai atiduoda viską, ką turi geriausia, tikėdamiesi, kad tarp žiūrovų atsiras koks žymus impresarijus, kuris pasibaigus spektakliui prieis, pagirs jų genialumą ir pa-kvies vaidinti kokiame nors svarbiame kultūros centre.

Iš tikrųjų net nesuprantu, kodėl čia tiek daug žmonių - spe-cialiose Paryžiaus laisvalaikio ir kultūros renginių žurnaluose ne-mačiau jokios užuominos apie šį susitikimą.

Laukdamas kalbuosi su savininku ir sužinau, kad greitai jis panaudos visą restorano plotą.

- Lankytojų daugėja kas savaitę, - pasakoja jis. - Kai papra-šė viena žurnalistė, pažadėjusi savo žurnale ką nors išspausdinti apie mano restoraną, sutikau, nes ketvirtadieniais restorano salė retai kada būna užimta. Dabar žmonės laukdami pavakarieniauja, ir tai daugiausia pajamų per savaitę duodanti diena. Bijau tik

vieno dalyko - kad čia nebūtų kokia sekta. Juk žinote, kokie griežti čionykščiai įstatymai.

Taip, aš žinojau - buvo žmonių, mėginusių įrodyti, kad mano knygos susijusios su pavojinga minčių kryptimi, su religiniu pamokslavimu, kad jos nesiderina su visiems priimtinomis vertybėmis. Prancūzijai, beveik viskam pakančiai, dėl šito būdinga paranoja. Neseniai pasirodė ilgas rašinys apie tai, kad tam tikros grupės „plauna smegenis“ neapdairiems žmonėms. Tarsi žmonės mokėtų viską pasirinkti — mokyklą, universitetą, dantų pastą, automobilius, filmus, vyrus, žmonas, meilužius, bet dėl tikėjimo dalykų lengvai leistųsi mulkinami.

- Kaip reklamuojama? - klausiu.

- Neįsivaizduoju. Jei žinočiau, kas tai daro, pasisamdyčiau savo restorano reklamai.

Kadangi jis nežino, kas aš, norėdamas jį nuraminti, sakau:

- Tai ne sekta, galiu garantuoti. Tai menininkai.

Salės durys atsidaro, minia įeina, palikdama po penkis eurus nedideliame krepšyje prie durų. Viduje, sustingę scenoje baltais rauktais ir pūstais sijonais, gaubiančiais kūnus tarsi dideli rutuliai, stovi du vaikinai ir dvi merginos. Be jų keturių, pamatau ir vieną vyresnio amžiaus vyriškį, rankoje laikantį atabaką*, ir moterį su didele pilna pakabučių bronzine lėkšte; kaskart, kai ji netyčia pajudina savo instrumentą, suskamba metalinio lietaus garsai.

Vienas jaunuolis - Michailas, visiškai kitoks nei per mano autografų vakarą, jo akys, žvelgiančios į tuščią erdvę, skleidžia ypatingą šviesą.

* Rytų muzikos instrumentas (*vert. past.*).

Žmonės pamažu susėda salėje ant kėdžių. Vaikinai ir merginos apsirengę taip, kad juos sutikęs gatvėje pamanytum, jog jie priklauso stiprius narkotikus vartojančiai grupei. Vidutinio amžiaus įmonių vadovai ar tarnautojai su savo žmonomis. Du ar trys devynerių ar dešimties metų vaikai, tikriausiai atėję su tėvais. Keli senukai, kuriems nelengva buvo ateiti, nes artimiausia metro stotelė už penkių kvartalų.

Geria, rūko, garsiai šnekučiuojasi, tarsi scenoje nieko nebūtų. Kalba vis garsiau, skamba juokas, tvyro džiaugsmo ir šventės atmosfera. Sekta? Nebent rūkalių brolija. Neramiai apžvelgiu salę, kiekviena moteris man atrodo Estera, bet priėjęs arčiau išitinkinu, kad ne, kartais išore nė kiek nepanaši į mano žmoną (kodėl neišprantu sakyti į „buvusią mano žmoną“?).

Vienos prašmatniais drabužiais vilkinčios moters paklausiu, kas čia vyksta. Jai, regis, stinga kantrybės atsakyti – pažvelgia į mane kaip į pradedantįjį, kurį reikia mokyti gyvenimo paslapčių.

- Meilės istorijos, - burbteli. - Istorijos ir energija.

Istorijos ir energija. Geriau jos daugiau nieko nebeklausti, nors atrodo visiškai normali. Ketinu paklausti kito žmogaus, bet nusprendžiu verčiau patylėti – netrukus pats suprasiu. Vienas šalia sėdintis ponas pažvelgia į mane ir nusišypso:

- Skaičiau jūsų knygas. Ir, be abejo, žinau, dėl ko čia atėjote.

Išsigąstu – negi jis žino apie Michailo ir mano žmonos santykius? Turiu vėl pasitaisyti: apie vieno scenoje esančio žmogaus ir mano buvusios žmonos santykius?

- Toks rašytojas kaip jūs žino, kas yra tengriai. Jie tiesiogiai bendrauja su vadinamaisiais „šviesos kariais“.

- Suprantama, - atsakau su palengvėjimu.

Ir pagalvoju – niekuomet apie tai nesu girdėjęs.

Po dvidešimties minučių, kai salėje pasidaro beveik neįmanoma kvėpuoti dėl cigarečių dūmų, sužvanga metalinė lėkštė su pakabučiais. Pašnekesiai nutyla, lyg įvykus stebuklui, anarchiška atmosfera įgauna religinę aurą – scenoje ir parteryje išivyrėja tylą, girdėti vien triukšmas iš gretimo restorano.

Michailas, lyg apimtas transo būsenos, išmeigęs žvilgsnį į nematomą tašką priešais, pradeda:

- Taip pasakoja mongolų pasaulio sukūrimo mitas:

Pasirodė laukinis melsvai pilkas šuo,

Kurio likimą lėmė dangus.

Jo žmona buvo stirna.

Jos balsas kitoks, tvirtesnis, moteriškesnis.

- Taip prasideda dar viena meilės istorija. Laukinis šuo su savo draša ir jėga ir stirna su savo švelnumu, intuicija, elegancija. Medžiotojas ir grobis susitinka ir išimyli vienas kitą. Pagal gamtos įstatymus vienas turėtų sudraskyti kitą, bet meilė – ne gėris, ne blogis, ne kūryba, ne griovimas, tik judesiai. Meilė keičia gamtos įstatymus.

Ji mosteli ranka, ir keturi žmonės apsisuka aplink save.

- Stepėse, iš kur aš atvykau, laukinis šuo turi moteriškų bruožų. Jautrus medžiotojas, išlavinęs instinktus, bet ir drovus. Nesigriebia šiurkščios jėgos, naudojasi strategija. Drašus ir atsargus, greitas. Kad ir visiškai atsipalaidavęs, akimirksniu įsitempia pajutęs grobį.

O stirna? – pagalvojau, nes esu įpratęs rašyti istorijas. Michailas įpratęs jas pasakoti ir atsako į visiems rūpimą klausimą:

- Stirna turi vyriškų bruožų – greitį, žemės nuovoką. Kiekvienas keliauja savo simboliniame pasaulyje, bet štai susitinka

dvi priešingos būtybės. Įveikia savo prigimtį ir kliūtis ir padaro pasaulį įmanomą gyventi. Toks mongolų mitas: iš dviejų sįdrtingų prigimčių gimsta meilė. Prieštaravimai meilei įkvepia jėgų. Vykstant konfrontacijai ir transformacijai, meilė išlieka.

Kiekvienas turime savo gyvenimą. Pasaulis daug prarado, kol tapo toks, koks yra, mes gyvename kaip galime geriau - ne idealiai, bet pakenčiamai. Tačiau kažko trūksta, visuomet kažko trūksta, todėl šiandien čia ir susirinkome - kad padėtume vieni kitiems truputį pamąstyti apie savo gyvenimo tikslą. Pasakodami nereikšmingas istorijas, ieškodami faktų, netelpančių į bendrus tikrovės suvokimo rėmus, kol ateinančios kartos sugebės rasti kitą kelią.

Italų poetas Dantė, parašęs *Dieviškąją komediją*, sakė: „*Kai žmogus leis atsirasti tikrajai meilei, gerai sutvarkyti dalykai susipainios ir pajudins visa, ką manome esant teisinga, esant tiesa*!'. Pasaulis taps tikru, kai žmogus išmoks mylėti - iki tol gyvensime manydami, kad žinome, kas yra meilė, bet neturėdami drąsos susidurti su ja tokia, kokia ji yra.

Meilė - laukinė galia. Kai stengiamės ją valdyti, ji mus sunaikina. Kai stengiamės įkalinti, paverčia vergais. Kai mėginame ją suprasti, supainioja mus ir sutrikdo.

Si galia yra žemėje tam, kad suteiktų mums laimės, kad priartintų mus prie Dievo ir prie mūsų artimo. Bet mylint taip, kaip mylime šiandien, kiekvienai ramybės minutei tenka valanda sielvarto.

Michailas nutilo. Keista metalinė lėkštė vėl suskambo.

- Nepasakosime meilės istorijų kaip kiekvieną ketvirtadienį. Pasakosime nemeilės istorijas. Pažiūrėsime, kas yra paviršiuje, ir suprasime, kas yra viduje, - tame sluoksnyje, kur sukaup-

tos mūsų tradicijos, mūsų vertybės. Kai įstengsime prisiskverbti į tą sluoksnį, pamatysime, kad ten esame mes patys. Kas pradės?

Daugelis pakėlė rankas. Jis bakstelėjo pirštu į arabiškos išvaizdos merginą. Ji atsigrėžė į vienišą kitoje salės pusėje sėdintį vyrą.

- Ar jums teko pasijusti impotentu lovoje su kokia nors moterimi?

Visi nusijuokė. Tačiau vyras išvengė tiesaus atsakymo.

- Ar klausiate todėl, kad jūsų vaikinai impotentas?

Visi vėl nusijuokė. Michailui kalbant, man kilo įtarimas, kad čia kuriama nauja sekta, bet maniau, kad sektų sambūriuose niekas nerūko, negeria ir nepateikia nemalonių klausimų apie savo artimo seksualinį gyvenimą.

- Ne, — tvirtu balsu atsakė mergina. — Bet jam yra taip nutikę. Ir žinau, jei būtumėte rimtai pasvarstęs mano klausimą, jūsų atsakymas būtų: „Taip, man yra taip nutikę“. Visi visų kultūrų ir šalių vyrai yra buvę impotentai, dažnai net su moterimi, kurios geidžia labiausiai. Tai normalu. Ir nepriklauso nuo meilės ar seksualinio potraukio.

Jos teisybė - tai normalu. Taip tvirtino psichiatras, į kurį kreipiausi manydamas, kad mane ištiko bėda.

Mergina kalbėjo toliau:

- Bet mums įteigta, kad visiems vyrams visuomet įvyksta erekcija. Kai neišvyksta, jie mano esą nepajėgūs, o moterys kaltina save, atseit esančios ne tokios patrauklios, kad juos uždegtų. Kadangi ši tema tabu, jis su draugais apie tai nesikalba. Moteriai pasiteisina įprastais žodžiais: „Man taip nutinka pirmą kartą“. Jam gėda dėl savęs, jis dažnai nutolsta nuo žmogaus, su kuriuo galėtų užmegzti puikius santykius, jei būtų pamėginęs antrą, tre-

čia, ketvirtą kartą. Jei labiau pasitikėtų draugų meile, papasakotų tiesą, suprastų, kad jis toks ne vienintelis. Jei labiau pasitikėtų moters meile, nesijaustų pažemintas.

Plojimai. Daugelis žmonių - vyrų ir moterų - vėl užsidega cigaretės, visiems, regis, palengvėjo.

Michailas baksteli pirštu į poną, kurio išvaizda lyg tarptautinės bendrovės vadovo.

- Aš advokatas, mano darbas susijęs su ginčytiniais skyrybų procesais.

- Kas tai yra „ginčytinai“? - klausia kažkas iš publikos.

- Kai vienas iš sutuoktinių nesutinka, - atsako advokatas, suirzęs, kad buvo pertrauktas, jam atrodo kvaila nežinoti, ką reiškia toks paprastas žodis.

- Toliau, - paragina Michailas taip valdingai, kad neatpažįstu vaikino, dalyvavusio mano autografų vakare.

Advokatas jam paklūsta:

- Šiandien gavau Londono firmos *Human and Legal Resources* išvadas. Jose parašyta:

a) Kiekvienoje firmoje trečdalis darbuotojų užmezga vieno-kius ar kitokius jausminius ryšius. Įsivaizduojate! Vadinasi, kontoroje, kur dirba trys žmonės, du iš jų kada nors susies vienoks ar kitoks intymus ryšys.

b) Dešimt procentų dėl to meta darbą, keturiasdešimt procentų tokius santykius palaiko daugiau kaip tris mėnesius, o tam tikrų profesijų, susijusių su kelionėmis, atstovai tokius santykius užmezga aštuoni iš dešimties. Ar tai neįtikima?

-Jei taip skelbia statistika, turime su tuo sutikti! - sako vaikinai, apsirengę, lyg priklausytų plėšikų gaujai. - Mes visi tiki-

me statistika! Vadinasi, mano mama turėtų būti neištikima mano tėčiui, ir kalta bus ne *ji*, o statistika!

Dar daugiau šypsenų, dar daugiau uždegtų cigarečių, žmonės labiau atsipalaiduoja, tarsi klausytųsi dalykų, kuriuos visada baiminosi išgirsti, o dabar jiems lyg akmuo nusirito nuo krūtinės. Galvoju apie Esterą ir Michailą: „Su kelionėmis susijusių profesijų atstovai aštuoni iš dešimties“.

Pagalvoju apie save: daugelį kartų ir man taip nutiko. Tokia galiausiai statistika – mes ne vieni.

Pasakojamos kitos istorijos – apie pavydą, išsižadėjimą, depresiją – bet aš nesiklausau. Mano Zahiras grįžo su visa savo jėga – esu toje pačioje salėje su vyru, pagrobusi mano žmoną, nors kelias akimirkas tikėjau, kad dalyvauju grupinės terapijos seanse. Atpažinęs mane kaimynas paklausė, ar patinka vakaras. Jis akimirka atitraukia mane nuo Zahiro, ir aš džiaugiuosi galėdamas jam atsakyti.

- Nesuprantu tikslo. Tai panašu į savipagalbos grupę, tokią kaip anoniminiai alkoholikai ar šeimos patarėjai.

- Bet argi tai, ką girdite, netiesa?

- Galbūt ir tiesa. Bet, kartoju, koks viso šito tikslas?

- Tai ne svarbiausia šiame vakare – svarbiausia išmokti nesi jausti vienišiams. Visų akivaizdoje papasakodami apie savo gyvenimą suvokiame, jog didžioji dalis žmonių išgyveno tą patį.

- O koks praktinis rezultatas?

- Jei nesame vieni, lengviau suprantame, kur pasiklydome, ir lengviau pasirenkame kitą kryptį. Bet, kaip sakiau, tai tik pertrauka tarp to, ką berniukas sakė pradžioje, ir energijos pasitelkimo seanso.

- Koks berniukas?

Pokalbį nutraukia metalinės lėkštės žvangesys. Šįkart praby-la stovintis prie atabako senis.

- Apmąstymų laikas baigėsi. Pradėkime apeigą, viską vaini-kuojančią ir keičiančią jausmus. Tiems, kurie šiandien čia lan-kosi pirmą kartą, pasakysiu, kad šis šokis išugdo mūsų gebėjimą priimti Meilę. Meilė - vienintelis dalykas, pažadinantis mūsų protą ir kūrybingumą. Meilė mus apvalo ir išlaisvina.

Cigaretės užgesinamos, taurių skambesys nutyla. Salę apgau-bia keista tyla, viena iš mergaičių ima melstis.

- Mergele, šoksime Tavo garbei. Te mūsų šokis pakelia mus į aukštybes.

Ji pasakė „Mergele“, ar aš blogai išgirdau?

Ji tikrai pasakė „Mergele“.

Kita mergaitė uždega žvakidėje keturias žvakes, šviesos už-gęsta. Keturi baltai apsirengę siluetai rauktais sijonais nulipa nuo scenos ir išimaisio tarp žiūrovų. Antras vaikiną beveik pus-valandį lyg iš pilvo einančiu monotonišku balsu gieda pasikar-tojančią giesmę, ir aš, kad ir kaip keista, primirštu Zahirą, atsi-palaiduojau, apima savotiškas mieguistumas. Net vienas iš vaikų, kuris „meilės pasakojimu“ metu lakstė šen bei ten, dabar nuri-mo, įbedęs žvilgsnį į sceną. Kai kurie žmonės užsimerkė, kiti įsistebeilijo į grindis ar nejudriu žvilgsniu į vieną tašką kaip, mačiau, Michailas.

Nustojus vaikinui dainuoti, pasigirsta mušamųjų - metali-nės lėkštės su pakabučiais ir atabako ritmas, primenantis man afrikietišką religijų apeigose girdėtus ritmus.

Baltai apsirengę siluetai sukasi aplink save, o žiūrovai sausa-kimšoje salėje susispaudžia, kad raukti sijonai galėtų ore brėžti

savo linijas. Instrumentai pagreitina ritmą, ketvertas sukasi vis greičiau, tardami į jokią žinomą kalbą nepanašius žodžius - lyg kalbėtų tiesiogiai su angelais arba, kaip buvo sakyta, su „Mergele“.

Mano kaimynas atsistojo ir taip pat ėmė šokti kažką nesu-
prantamai šnabždėdamas. Dešimt ar vienuolika žmonių iš salės
darė tą patį, o kiti susižavėję pagarbiai juos stebėjo.

Nežinau, kiek laiko truko tas šokis, bet atrodė, kad instru-
mentų ritmas atliepia mano širdies ritmą, jaučiau nenumaldo-
mą norą atsiverti, kalbėti keistus dalykus, judėti - turėjau tvar-
dytis, kad nepradėčiau kaip beprotis suktis aplink save ir
neapsikvailinčiau. Ir kaip niekada anksčiau man regėjos, kad Es-
tera, mano Zahiras, stovi priešais mane ir šypsosi prašydama,
kad pagerbčiau „Mergele“.

Stengiausi atsispirti nežinomam ritualui ir laukiau pabaigos.
Stengiausi galvoti apie tikslą, dėl kurio čia atėjau šį vakarą -
pasikalbėti su Michailu, paprašyti, kad jis mane nuvestų pas mano
Zahirą, - bet jčiau, kad negaliu nejudėti. Atsistočiau ir atsargiai,
susigėdęs žengiau kelis žingsnius, bet muzika staiga nutilo.

Salėje, apšviestoje vien žvakių šviesos, girdėjau tik baigusių
šokti žmonių alsavimą. Jis pamažu rimo, užsidegę šviestuvai, ir,
regis, viskas grįžo į savo vietas. Mačiau į stiklines vėl pilant alų,
vyną, vandenį, vaisvandenius, vaikai vėl ėmė lakstyti ir garsiai
kalbėti, netrukus visi bendravo - lyg nieko, visiškai nieko keista
nebūtų įvykę.

- Laikas baigti susitikimą, — tarė žvakes uždegusi mergai-
tė. - Alma papasakos paskutinę istoriją.

Moteris, grojusi metalinėmis lėkštėmis, buvo vardu Alma.
Jos akcentas išdavė ją esant iš Rytų.

- Mokytojas turėjo buivolą, kurio išskėsti ragai masino jį atsisėsti tarp jų - jam atrodė, jei pavyktų, pasijustų tarsi soste. Vieną dieną, pasinaudojęs gyvulio išsiblaškimu, įgyvendina savo svajonę. Tą pačią akimirką buivolai atsistoja piestu ir jį nubloškia.

Tai pamačiusi žmona ima verkti.

- Neverk, - sako mokytojas, kai tik atsigaivelėja. - Man skauda, tačiau aš patenkinau savo norą.

Žmonės pradeda skirstytis. Klausiu kaimyno, ką jis patyrė.

- Juk žinote. Rašote apie tai savo knygoje.

Nežinojau, todėl teko apsimesti.

- Gal ir žinau, tačiau noriu būti tikras.

Jis pažvelgia į mane, tarsi nežinočiau. Ir pirmą kartą suabejoja, ar aš iš tiesų tas rašytojas, kurį manė pažįstas.

- Mane užliejo Visatos energija, — atsakė jis. - Dievas perėjo per mano sielą.

Ir nieko nelaukdamas pasuko į duris, taip ir nepaaiškinęs, ką norėjo tuo pasakyti.

Tuščioje salėje teliko keturi aktoriai, abu muzikantai ir aš. Moterys buvo nuėjusios į restorano tualetą, tikriausiai nusimes- ti baltų apdarų. Vyrai nusivilko baltus savo drabužius čia pat, salėje, ir persirengė įprastais. Paskui į du didelius lagaminus su- dėjo žvakides ir muzikos instrumentus.

Pagyvenęs ponas, apeigos metu grojęs atabaku, suskaičiavo pinigų ir padalijo į šešias lygias dalis. Manau, kaip tik tą akimirką Michailas ir pamatė mane.

- Tikėjausi jus čia sutikti.

- Tikriausiai suprantate, kodėl esu čia.

- Leisdamas dieviškai energijai išsiskverbti į kūną, sužinau visa ko priežastis. Man aiškios ir meilės, ir karo priežastys. Žinau, kodėl vyras ieško mylimos moters.

Ir vėl pasijutau, lyg eičiau skustuvo ašmenimis. Jeigu jam žinoma, kad atsidūriau čia ieškodamas savo Zahiro, be abejo, taip pat žinoma, kad tai kelia grėsmę jų santykiams.

- Ar galime pasikalbėti kaip du garbingi vyrai, kovojantys dėl to, kas vertas šios kovos?

Michailas akimirka tarsi abejojo. Aš pridūriau:

- Žinau, išėsiu iš čia nukentėjęs kaip tas mokytojas, kuris panoro atsisėsti buivolo tarpuragyje - bet, regis, būsiu to nusi-pelnęs. Kadangi, nors ir nesąmoningai, esu iškaudinęs Esterą. Nemanau, kad būtų mane palikusi, jei būčiau gerbęs jos meilę.

- Jūs nieko nesuprantate, — tarė Michailas.

Sie žodžiai mane suerzino. Kaip gali dvidešimt penkerių metų jaunuolis visko gyvenime mačiusiam, kentėjusiam ir gyvenimo išbandymus perėjusiam vyrui pasakyti, kad jis nieko nesupran-ta? Tačiau turėjau susitvardyti, nusižeminti, su viskuo sutikti, nes nebegalėjau gyventi su šmėklomis, nebegalėjau tverti, kad Zahiras ir toliau vadovautų mano visatai.

- Gal jūs ir neklystate. Kaip tik todėl čia ir atėjau. Kad su-prasčiau. O supratęs, kas įvyko, galėčiau išsilaisvinti.

- Kadaisė viską gerai supratote, tačiau vieną gražią dieną lio-vėtės suprasti. Estera man viską papasakojo. Dažnai ateina tokia akimirka, kai vyrai ima žiūrėti į žmoną lyg į baldą ar šiaip koki namų apyvokos reikmenį.

Ketinau jam atšauti, kad norėčiau tai išgirsti iš jos pačios. Norėčiau paprašyti, kad ji man duotų dar vieną galimybę ištai-

syti klaidas ir kad manęs neiškeistų j vos per dvidešimt perkopusį jaunuolį, nes jis netrukus elgsis lygiai taip pat kaip ir aš. Tačiau mano lūpos ištarė švelnesnius žodžius:

- Nemanau, kad viskas yra taip. Jūs skaitėte mano knygą, lankėtės mano autografų popietėje, todėl suprantate, ką jaučiu, nes norėjote mane nuraminti. Mano širdis iki šiol dar sužeista. Ar kada nors girdėjote kalbant apie Zahirą?

- Esu išauklėtas pagal islamo religiją. Žinau, kas yra Zahiras.

- Taigi Estera užima visą mano gyvenimo erdvę. Maniau, rašydamas apie savo jausmus išsilaisvinsiu ir ją pamiršiu. Šiandien aš ją myliu tyliai, tačiau man nepavyksta daugiau apie nieką galvoti. Maldauju - darysiu, ką tik panorėsite, tačiau būtinai turiu išsiaiškinti, kodėl ji dingo iš mano gyvenimo. Kaip pats teigėte, aš nieko negaliu suprasti.

Buvo nelengva maldauti žmonos meilužio padėti suprasti, kas įvyko. Jei Michailas nebūtų pasirodęs tą popietę, kai dalijau autografus, gal būtų pakakę Pergalės miesto katedroje išgyventų akimirkų, kai priėmiau savo meilę ir parašiau *Laikas perplėsti ir laikas susiūti*. Tačiau likimas buvo viską lėmęs kitaip - atsiradusi galimybė dar kartą pamatyti žmoną vėl viską sujaukė.

- Papietaukime kartu, - pasiūlė Michailas po ilgos tylos.- - Jūs tikrai nieko nesuprantate. Tačiau dieviškoji energija, šien dien užliejusi mano kūną, yra jums dosni.

Sutarėme susitikti kitą dieną. Grįždamas namo, prisiminiau pokalbį su Estera trys mėnesiai prieš jai dingstant.

Pokalbį apie kūną užliejančią dieviškąją energiją.

Jų akys iš tiesų kitokios. Taip, ten tvyro mirties baimė. Tačiau yra ir kai ko daugiau, yra noro aukotis. Jų gyvenimas turi prasmę, nes jie kiekvieną akimirką pasiruošę paaugoti gyvybę dėl idėjos.

- Kalbi apie kareivius?

- Taip, apie kareivius. Kalbu taip pat apie dalyką, kurį sunku pripažinti, tačiau negaliu apsimesti, kad jo nematau. Karas - tai ritualas. Kraujo, bet sykiu ir meilės ritualas.

- Išprotėjau

- Galbūt. Pažįstu daug karo korespondentų. Jie keliauja iš vienos šalies į kitą, tarsi mirties rutina būtų jų gyvenimo dalis. Jie nieko nebijo ir kaip kareiviai žvelgia pavojui į akis. Ir visa tai dėl vienos žinutės? Netikiu. Jie tiesiog nemoka gyventi be pavoju, be nuotykių, be adrenalino kraujyje. Vienas iš jų, vedęs, trijų vaikų tėvas, man prasitarė, kad geriausiai jaučiasi mūšio lauke, nors dievina savo šeimą ir be paliovos kalba apie žmoną ir vaikus.

- Tiesiog neįmanoma viso to suprasti. Estera, nenoriu kištis į tavo gyvenimą, bet manau, kad galiausiai ši patirtis tau pakenks.

- Pakenkti man gali tik beprasmis gyvenimas. Kare visi žino, kad patiria kažką labai svarbaus.

- Istorinę akimirką?

- Ne, to negana, kad rizikuotum gyvybe. Jie patiria... tikrą žmogaus esmę.

- Karą.

- Ne, meilę.

- Mano manymu, tu daraisi panaši į juos.

- Sutinku.

- Pasakyk savo naujienų agentūrai, kad daugiau nedirbsi.

- Negaliu. Tai tarsi narkotikai. Kai esu kovos lauke, mano gyvenimas įgauna prasmę. Vaikščioju ilgai nesimaudžiusi, valgau kareivišką valgį, kasnakt miegu tik po tris valandas ir atsi bundu nuo šūvių, žinau, kad bet kurią valandėlę kas nors gali sviesti granatą po kojų, ir visa tai suteikia man gyvybės, suprantai? Noro gyventi, mylėti kiekvieną akimirką, kiekvieną sekundę. Nelieta vietos liūdesiui, abejonėms, kitiems dalykams - yra tik didžiulė meilė gyvenimui. Ar girdi mane?

- Taip.

- Tarsi ten, kovos įkarštyje, kur blogiau ir būti negali... spindėtų... kažkokia dieviška šviesa... Baimė apima prieš susišaudymą ir po jo, tačiau niekuomet jo metu. Nes tą akimirką matai žmones, pasiekusius aukščiausią ribą - jie gali arba atlikti žygdarbius, arba labai žiauriai elgtis. Jie lekia gelbėti draugo zvimbiant kulkoms, tačiau šauna į viską, kas tik juda, - vaikus, moteris. Tam, kuris atsiduria fronto linijoje, lemta mirti. Žmonės, kukliai gyvenę mažame provincijos miestelyje, kur nieko nevyksta, išbrauna į muziejus, naikina eksponatus, išbuvusius daugybę amžių, grobia jiems visai nereikalingus daiktus. Fotografuoja savo žiauraus elgesio padarinius, didžiuojasi juo ir net nesistengia to nuslėpti. Tai beprotiškas pasaulis. Žmonės, kuriems nebūdinga ištikimybė, kurie elgėsi išdavikiškai, vienas ki-

tam pajunta draugiškumą ir tampa bendrininkais, gebančiais teisingai elgtis. Kitaip tariant, viskas vyksta atvirkščiai.

- Ar tai padėjo rasti atsakymą į Hanso klausimą Tokijaus bare? Juk tu pasakojai man tą istoriją...

- Taip. Atsakymą radau jėzuito Tejaro de Sardeno, teigusio, kad mūsų pasaulis apsuptas meilės auros, žodžiuose: „Mums jau pavyko apvaldyti vėjo, jūrų, saulės energiją. Tačiau tą dieną, kai žmogui pavyks apvaldyti meilės energiją, įvyks nepaprastai svarbūs dalykai, kuriuos bus galima prilyginti ugnies atradimui“.

- Ar suvokei tai tik pabuvusi fronte?

- Nežinau. Tačiau, nors ir paradoksalu, mačiau, kad kare žmonės jaučiasi laimingi. Jiems pasaulis turi prasmę. Kaip jau sakiau, beribė galia arba aukojimasis dėl idėjos savaime suteikia jų gyvenimui prasmę. Jie sugeba nepaprastai mylėti, nes nebenturi ko prarasti. Mirtinai sužeistas kareivis niekada nemaldaus gydytojų: „Dėl Dievo, išgelbėkite mane!“ Jo paskutiniai žodžiai dažniausiai yra šie: „Pasakyk mano sūnui ir žmonai, kad juos myliu“. Praradę viltį, jie kalba apie meilę.

- Kitaip tariant, žmogus, tavo nuomone, randa gyvenimo prasmę tik būdamas kare?

- Mes juk visada kare. Nuolat kovojame su mirtimi, nors žinome, kad galų gale mirtis nugalės. Ginkluotuose susidūrimuose tai matyti akivaizdžiau, bet kasdieniame gyvenime vyksta tas pat. Negalime sau leisti prabangos būti visą laiką nelaimingi.

- Ką turėčiau daryti?

- Man reikia pagalbos. Nemanyk, jog noriu, kad pasakytum: „Nueik pas juos ir atsistatydink“, nes tai dar labiau sujauktų mano mintis. Mums reikia rasti, kaip nukreipti šią nekaltos, absoliučios Meilės energiją kitur, leisti jai patekti į mūsų kūną ir

pasklisti aplink jį. Vienintelis žmogus, iki šiol mokėjęs mane suprasti, buvo vertėjas, matęs su energija susijusius reiškinius. Tačiau, mano manymu, jis gyvena tarsi kitame pasaulyje.

- Gal turi omenyje Dievo meilę?

- Jei žmogus geba mylėti savo partnerį be jokių išlygų, be apribojimų, jis išreiškia Dievo meilę. Jeigu jame veikia Dievo meilė, jis myli savo artimą. O mylėdamas artimą myli pats save. Mylint patį save, viskas susitvarko. Istorija keičiasi.

Istorija niekada nesikeis dėl politikos, dėl užkariavimų arba dėl teorijų ar karų - tai tik kartojimas, tai matome nuo amžių pradžios. Istorija keisis, kai galėsime panaudoti Meilės energiją kaip naudojame vėjo, jūrų, atomo energiją.

- Ar manai, kad mudu galime išgelbėti pasaulį?

- Tikriausiai daugelis mano, kad gali tai padaryti. Ar padėsi man?

- Žinoma, padėsiu, tik pasakyk, ką turėčiau daryti. „-...“

- O šito aš pati nežinau!

/ auki picerija, kur užsukdavau nuo pat pirmos kelionės į Paryžių, tapo mano istorijos dalimi - paskutinį kartą ten buvau, kai švenčiau gavęs kultūros ministerijos Meno ir literatūros medali, nors, daugelio nuomone, toks svarbus įvykis turėjo būti minimas brangesniame ir elegantiškesniame restorane. Tačiau Robertas, picerijos savininkas, buvo tarsi mano fetišas — kiekvieną kartą, kai ten apsilankydavau, mano gyvenime atsitikdavo kas nors gero.

- Galėčiau pradėti pokalbį nuo malonesnio dalyko, pavyzdžiui, nuo knygos *Laikas perplėsti ir laikas susiūti* atgarsių arba nuo prieštaringų jausmų, kuriuos patyriau žiūrėdamas jūsų spektaklį.

- Tai ne spektaklis, o susitikimas, - pataisė jis. — Pasakojaime istorijas, šokame Meilės energijai.

- Galėčiau kalbėti apie bet ką, kad tik gerai jaustumėtės. Tačiau abu žinome, kodėl čia sėdime.

- Esame čia dėl jūsų žmonos, - išūliai, kaip kalba jo amžiaus jaunuoliai, tarė Michailas. Jis visai nebuvo panašus į tą nedrąsų vaikina, atėjusį į autografų vakarą, nei į vadinamojo „susitikimo“ dvasinį vadovą.

- Jūs apsirikote, ji - mano buvusi žmona. Norėčiau paprašyti vienos paslaugos - nuveskite mane pas ją! Noriu iš jos lūpų

ir žiūrėdamas jai į akis išgirsti, kodėl ji mane paliko. Tik tada išsivaduosiu iš savo Zahiro. Kitaip galvosiu apie tai dieną ir naktį, be paliovos narstysiu mūsų istoriją šimtus, tūkstančius kartų, stengdamasis suprasti, kada suklydau, kada mūsų keliai ėmė skirtis.

Jis nusijuokė.

- Peržiūrėti istoriją - nebloga mintis. Taip keičiasi pasaulis.

- Sutinku, tačiau dabar nenoriu gilintis į filosofinius samprotavimus. Gerai žinau - kiekvienam jaunuoliui taip atsitinka, - kad jūsų rankose yra tiksli formulė pakeisti pasauliui. Kaip ir kiekvienas jaunuolis vėliau jūs suvoksite, jog ne taip lengva viską pakeisti. Tačiau dabar nėra prasmės apie tai kalbėtis. Ar galite įvykdyti mano prašymą?

- Prieš tai noriu paklausti, ar ji su jumis atsisveikino?

- Ne.

- Ar sakė, kad išeina?

- Ne, nesakė, ir jūs tai žinote.

- Ar manote, kad Estera, tokia, kokia yra, galėtų palikti vyrą, su kuriuo nugyveno daugiau kaip dešimt metų, prieš tai neišsiaiškinusi, neišdėsčiusi savo motyvų?

- Kaip tik tai man ir neduoda ramybės. Bet ką norite tuo pasakyti?

Mūsų pokalbį nutraukė Robertas, paklausęs, ką užsisakysime. Michailas panorėjęs neapolietiškos picos. Leidau jam išrinkti patiekalą ir man, nes nenorėjau svarstyti, ką vėgysiu. Ne tas buvo galvoje. Svarbiausia norėjau, kad kuo greičiau atneštų raudonojo vyno butelį. Robertas teiravosi vyno rūšies, aš kažką sumurmėjau, ir jis suprato, kad per pietus mūsų trukdyti nevalia, kad geriau laikytis atokiau, iškilus abejonei, spręsti pačiam ir leisti man susikaupti pokalbiui su priešais sėdinčiu jaunuoliu.

Vyną gavome po trisdešimties sekundžių. Pripyliau mūsų taures.

- Ką ji veikia?

- Ar iš tiesų norite žinoti?

Klausimas vietoj atsakymo mane suerzino.

- Taip, noriu.

- Audžia kilimus ir *dėsto* prancūzų kalbą.

Kilimus! Mano žmona (buvusi žmona, prašau prie to priprasti), kuriai gyvenime netrūko pinigų, baigusi žurnalistikos studijas universitete, kalbanti keturiomis kalbomis, dabar priversta užsidirbti duonai ausdama kilimus ir dėstydamą užsieniečiams? Turėjau tvardytis: negalėjau ižėisti jo vyriškos savimeilės, nors man atrodė, kad jo nesugebėjimas suteikti Esterai, ko ji nusipelnusi, turėtų būti vertinamas kaip didžiausia gėda.

- Labai prašau suprasti, kiek man per šiuos metus teko iškentėti. Aš tikrai nekeliu grėsmės jūsų santykiams. Man būtinai reikia su ja pasikalbėti, tik porą valandų, jei norite, valandą, tas pat.

Michailas tarsi mėgavosi mano žodžiais.

-Jūs pamiršote atsakyti į mano klausimą, - tarė šypsodamasis. - Ar manote, kad Estera, tokia, kokia yra, galėtų palikti vyrą, su kuriuo nugyveno daugiau kaip dešimt metų, prieš tai neišsiaiškinusi, nepasakiusi savo motyvų?

- Manau, kad ne.

- Tad kam čia sekate pasakas, kad „ji mane paliko“? Kodėl teigiate, kad „nekeliu grėsmės jūsų santykiams“?

Jaučiausi sutrikęs, pajutau kažką, lyg ir viltį, nors nežinojau, ko tikėjausi nei iš kur toji viltis atsirado.

- Norite man pasakyti, kad...

- Taip. Noriu pasakyti, kad ji nepaliko jūsų kaip nepaliko ir manęs. Tiesiog dingo, dingo kuriam laikui ar visam gyvenimui, tačiau abu privalome gerbti jos norą.

Man pasirodė, kad picerijoje, kuri visada sukeldavo malonius prisiminimus, kur atsitikdavo kas nors gera, sužibo šviesa. Norėjau žūtbūt tikėti tuo, ką man porino tas vaikinys. Zahiras tvinksėte tvinksėjo visur aplink mane.

- Ar žinote, kur ji?

- Žinau. Tačiau privalau gerbti Esteros tylėjimą, nors ir man jos labai trūksta. Si padėtis ir man labai nejauki: arba Estera laiminga, radusi visa užgožiančią Meilę, arba laukia, kad kuris nors iš mūsų pas ją ateitų, arba rado kitą vyrą, o gal atsisakė šio pasaulio. Šiaip ar taip, jei ryšitės jos ieškoti, negalėsiu jums sutrukdyti. Tačiau turėdamas omenyje jūsų atvejį manau, jog privalote žinoti, kad jums reikia rasti ne tik tai jos kūną, bet ir sielą.

Norėjau juoktis. Norėjau ją apkabinti. O gal ir užmušti. Jausmai keitėsi neįsivaizduojamu greičiu.

-Ar jūs...

- Ar mes gulėjome kartu? Jums nebūtina to žinoti. Galiu pasakyti tik tiek, kad Estera buvo tas žmogus, kurio ieškojau, kuris padėjo imtis man patikėtos užduoties, ji buvo angelas, atvėręs duris, nurodęs kelius, takus sugrąžinti Žemei Meilės energiją. Mes ją ir sugrąžinsime Mergelei padedant, nes mūsų užduotis ta pati. Ir kad jums būtų ramiau, pasakysiu, kad turiu merginą, tai toji šviesiaplaukė, kurią matėte scenoje. Jos vardas Lukrecija, ji italė.

- Tikrai? Nemeluojate?

- Prisiekiu dieviškosios energijos vardu. Sakau tiesą.

Iš kišenės jis išsitraukė tamsaus audeklo atraizą.

- Ar matote? Iš tiesų šis audeklas žalios spalvos. Atrodo juodas, nes prisigėręs kraujo. Kažkokioje pasaulio šalyje vienas kareivis prieš pat mirtį kreipėsi į ją - ji nuvilko jam marškinius, sukarpė ir pažadėjo išdalyti tiems, kurie geba suprasti mirties žinią. Ar turite tokių?

- Estera niekada man apie tai neužsiminė.

- Sutikusi žmogų, galintį suprasti perduodamą žinią, ji sykiu jam atiduoda truputį to kareivio kraujo.

- O kokia ta žinia?

- Jeigu jums jo nedavė, nemanau, kad galiu ją atskleisti, nors ji ir neprašė manęs tai slėpti.

- Ar pažįstate dar ką nors, kas turi tokią skiautę?

- Visi tie, kurie buvo ant scenos. Esame kartu, nes mus sujungė Estera.

Turėjau elgtis apdairiai, užmegzti ryšius. Įnešti savo indėlį į Paslaugų banką. Negašdinti Michailo, neišsiduoti, kad nekant-rauju. Daugiau sužinoti apie jį patį, jo darbą, jo šalį, apie kurią jis taip išdidžiai kalbėjo. Įsitikinti, kad jis sako tiesą. Išgauti, kokie jo ketinimai, ar dar bendrauja su Estera, ar žino, kur ji dabar. Nors ir buvo kilęs iš tolimo krašto, kur tikriausiai kitokios vertybės, buvau tikras, kad Paslaugų bankas veikia visur. Šiai institucijai sienų nėra.

Norėjau tikėti viskuo, ką jis sakė. Bet mano širdis buvo tiek prisikentėjusi srūdama krauju per tą tūkstantį ir vieną naktį, kai nesumerkęs akių laukdavau, gal išgirsiu trakstelint raktą spynoje, gal įeis Estera, gal pajusiu, kaip ji gulasi šalia manęs, netarusi nė žodžio... Buvau prisiekęs sau, jei taip kada nors atsitiks, niekuomet nieko jos neklausiu, tik pabučiuosiu, pasakysiu: „Sal-

džių sapnų, meile mano", ir kitą rytą atsibusime kartu, susiėmę už rankų, tarsi to košmaro nė nebūtų buvę.

Robertas atnešė picas. Jis greičiausiai turėjo šeštąjį pojūtį, nes pasirodė kaip tik tada, kai man reikėjo laiko viską apmąstyti.

Pažvelgiau dar kartą į Michailą. Nusiramink, valdyk savo širdį, kitaip patirsi infarktą. Išgėriau visą taurę vyno ir pamačiau, kad ir jis padarė tą patį.

Kodėl nervinasi?

- Tikiu, ką man sakote. Turime laiko pasikalbėti.

- Paprašysite, kad jus nuvesčiau pas ją.

Sumaišė mano žaidimą. Turėjau pradėti iš naujo.

- Taip, paprašysiu. Pasistengsiu jus įtikinti. Padarysiu viską, kas įmanoma, kad laimėčiau. Nėra ko skubėti, mūsų laukia didelė pica. Norėčiau daugiau sužinoti apie jus.

Pamačiau, kad jo rankos dreba ir kad jis stengiasi tai nusišluoti.

- Esu žmogus, gavęs užduotį. Iki šiol man dar nepavyko jos atlikti. Tačiau manau, dar turiu nemažai laiko.

- Gal galėčiau padėti?

- Galite. Bet kuris žmogus gali man padėti. Reikia tik padėti Meilės energijai skliti po pasaulį.

- Galiu padaryti ir daugiau.

Toliau eiti nenoriu - pamanytų, kad stengiuosi jį papirkti. Atsargiai. Labai atsargiai. Gal jis kalba tiesą, o gal ir ne. Gal tik naudojami mano kančia.

- Žinau tik vieną meilės energiją, - pridūriau, - tos meilės, kurią jaučiu moteriai, nors ji išvyko, tikriausiai pasakius, pasitraukė, bet dabar laukia manęs. Jei galėčiau dar kartą ją pamatyti, būčiau labai laimingas. Ir pasaulis taptų laimingesnis, nes mano siela džiaugtųsi.

Jis nužvelgė lubas, stalą, o aš neskubėjau pertraukti tylos.

- Girdžiu balsą, - pagaliau tarė jis, nedrįsdamas pažvelgti man į akis.

Rašyti temas, susijusias su dvasingumu, didelis pranašumas. Zinai, kad visada bendrausi su kokia nors galia apdovanotais žmonėmis. Vieni galios tikros, kitų - išgalvotos. Vieni stengsis manimi pasinaudoti, kiti mane tiesiog bandys. Buvau matęs daug stebinamų dalykų, todėl nė kiek neabejojau, kad stebuklų būna, kad viskas įmanoma, kad žmogus pradeda prisiminti užmirštus dalykus - savo vidines galias.

Bet tada nebuvo tinkamiausias metas apie tai kalbėti. Tada *mane domino tik Zahiras. Man būtinai reikėjo, kad Zahiras vėl vadintųsi Estera.*

- Michailai...

- Mano tikrasis vardas ne Michailas. Mano tikrasis vardas Olegas.

- Olegai...

- Michailas - vardas, kurį pasirinkau pasiryžęs pradėti kitą gyvenimą. Tai angelas karys, liepsnojančiu kalaviju atverias ke-
lią, kad galėtų susitikti „šviesos kariai“, ar kaip ten juos vadina-
te... Tai ir yra mano užduotis.

- Ir mano.

- Gal grįžtame prie Esteros?

Kaip suprasti? Jis vėl pasuko kalbą ta linkme, kuri mane la-
biausiai domino?

- Truputį nesveikuoju. - Jo žvilgsnis ėmė klaidžioti po res-
toraną, tarsi manęs nebūtų. - Nenoriu šnekėti ta tema. Balsas...

Vyko kažkas labai keista, neįprasta. Kažin, ką jis galėtų pa-
daryti, norėdamas mane nustebinti? O gal ir jis, kaip daugelis,
maldaus manęs parašyti knygą apie jo gyvenimą ir galias?

Jei turiu labai aišką tikslą, visada ryžtuosi jo siekti. Savo knygoje ne kartą apie tai rašiau, tad negaliu nusižengti savo taisyklėms. Ir dabar turėjau tikslą - dar kartą pažvelgti Zahirui į akis. Michailas man suteikė daug naujos informacijos - jis nebuvo jos meilužis, ji nebuvo manęs palikusi, ji grįš - tai tik laiko klausimas. Galėjo būti ir taip, kad mūsų susitikimas picerijoje tebuvo farsas; vaikinai nežino, kaip užsidirbti pragyvenimui, todėl naudojami svetimu skausmu, kad gautų, ko siekia.

Vieną maudą išgėriau dar vieną vyno taurę. Michailas padarė tą patį. ..

Instinktas patarė man būti budriam.

- Iš tikrųjų. Norėčiau pasikalbėti apie Esterą. Bet **taip pat** norėčiau daugiau sužinoti apie jus.

- Netiesa. Jūs norite mane suvedžioti, išgauti, ką iš principo ketinau sakyti. Vis dėlto skausmas neleidžia jums aiškiai matyti - manote, kad meluoju, naudojuosi padėtimi.

Nors Michailas tiksliai atspėjo, ką galvoju, kalbėjo garsiau, nei leidžia geras tonas. Žmonės ėmė dairytis smalsaudami, kas čia vyksta.

- Jūs norite mane nustebinti nežinodamas, kad jūsų knygos paliko pėdsaką mano gyvenime, kad iš jų daug išmokau. Skausmas jus apakino, pavertė niekšu, jus apsėdo vienintelė mintis - Zahiras. Sutikau su jumis papietauti ne dėl jūsų meilės jai - nesu dėl jos tikras. Galbūt tai tik įžeista jūsų savimeilė. Esu čia dėl...

Jis kalbėjo vis garsiau, ėmė dairytis kaip savitvardą prarandantis žmogus.

-Šviesos...

- Kaip?

- Esu čia dėl jos meilės jums.

- Ar gerai jaučiatės?

»

Robertas pamatė, kad kažkas negerai. Šypsodamas priėjo prie mūsų staliuko ir lyg niekur nieko palietė vaikino petį:

- Kiek suprantu, mano pica jums nepatiko. Mokėti nereikės. Galite eiti.

Tai buvo tinkamiausias sprendimas. Galėjome atsistoti, išeiti iš picerijos ir nevaidinti liūdno spektaklio, kai žmogus priima ant jo nusileidusią sielą tik tam, kad padarytų išpūdį arba priverstų kitą nejaukiai jaustis. Nors, mano manymu, tai buvo rimčiau nei paprastas vaidinimas.

- Ar jaučiate vėją?

Tą akimirką neabejojau, kad jis nevaidina, — priešingai, nors labai stengėsi susitvardyti, jį apėmė panika, didesnė nei mane.

- Šviesos. Jos vėl pasirodė. Labai prašau parvežti mane namo.

Jį purtė drebulys. Buvo neįmanoma to paslėpti nuo pašalinių. Prie kitų staliukų sėdintys žmonės atsistojo.

-Kazachsta...

Jis nespėjo baigti žodžio. Pastūmė stalą- picos, taurės, peiliai, šaukštai, šakutės nuskrido greta sėdinčių žmonių link. Jo veidą? persimainė, kūnas drebėjo, akys vartėsi. Kažkas nematomas atlošė jo galvą taip smarkiai, kad net kaulai sutraškėjo. Robertas sugriebė jį, nespėjusį parkristi, o vienas ponas, sėdėjęs prie gretimo staliuko, atsistojo, pakėlė nuo grindų šaukštą ir įkišo Michailui į burną.

Si scena tikriausiai truko tik kelias sekundes, bet man atrodė - visą amžinybę. Jau galėjau išivaizduoti sensacijų besivaikančius žurnalus, aprašančius, kaip garsus rašytojas, gal būsimasis kandidatas svarbiai literatūros premijai gauti, nors visų kritikų nuomonė ir priešinga, picerijoje sukurstė spiritizmo seansą vien

tam, kad atkreiptų dėmesį į naują savo knygą. Mano paranoja nebesuvaldoma, netrukus išaiškėja, kad minėtasis mediumas buvo ne kas kitas kaip vyras, pabėgęs su mano žmona - ir vėl viskas kartosis, tik ši sykį nebeturėsiu tiek drąsos ir energijos išlaikyti tokių išbandymą.

Be jokios abejonės, prie kai kurių staliukų buvo ir mano pažįstamų, tačiau ar tarp jų rasčiau tikrų draugų? Kas iš jų gebės neišsiduoti ten dalyvavęs?

Michailas nustojo drebėjęs, atsipalaidavo. Robertas prilaikė jį, pasodinęs ant kėdės. Ponas patikrino pulsą, pakėlė vokus ir pažvelgė į mane:

- Manau, jam tai ne pirmas kartas. Kiek laiko judu pažįstami?

- Jie mūsų nuolatiniai lankytojai, - atsakė Robertas, supratęs, kad neįstengsiu pratarti nė žodžio. - Nors mano restorane taip yra nutikę ne kartą, bet viešai - pirmą sykį.

- Mačiau, - pridūrė ponas, - kad nepuolėte į paniką.

Si pastaba buvo skirta man. Tikriausiai buvau labai išblyškęs. Ponas grįžo į savo vietą, o Robertas bandė mane nuraminti:

- Tas ponas - garsios aktorės gydytojas. Manau, pagalba jums labiau reikalinga nei jūsų svečiui.

Michailas, arba Olegas - nesvarbu, kuo vardu buvo prieš mane sėdintis žmogus, — ėmė busti. Apsidairė ir, užuot pasijutęs nejaukiai, kiek sutrikęs nusišypsojo.

- Atsiprašau, - tarė. - Stengiausi susitvarkyti.

Mėginau elgtis natūraliai. Robertas dar kartą atėjo man į pagalbą:

- Nesijaudinkite. Mūsų rašytojas **turi** pinigų ir sumokės už sudaužytas lėkštes.

Ir pasisukęs į mane pasakė:

- Epilepsija. Paprastas epilepsijos priepuolis, ir nieko daugiau. Išėjome iš restorano. Michailas iš karto sėdo į taksi.
- Bet mudu turime pasikalbėti. Kur važiuojate?
- Dabar negaliu. Juk žinote, kur mane rasti.

Esama dviejų skirtingų pasaulių: realus ir mūsų įsivaizduojamas.

Mano įsivaizduojamame pasaulyje Michailas sakė tiesą – visa tai tebuvo sunkus mano gyvenimo tarpsnis, nesusipratiimas, kokių nemažai pasitaiko mylint. Estera kantriai manęs laukė tikėdamasi, kad suprasiu mūsų bendro gyvenimo nesėkmių priežastis, susirasiu ją, prašysiu atleisti ir viską pradėsime iš naujo.

Mano įsivaizduojamame pasaulyje mudu su Michailu kalbėjomės ramiai, išėjome iš picerijos, sėdome į taksi, paskambiname į mano buvusios žmonos (o gal žmonos? Abejonė dabar buvo atvirkštinė) duris, už kurių ji rytais siuvinėjo kilimus, po pietų dėstė prancūzų kalbą, naktimis miegojo vienui viena ir kaip aš tikėjosi, kad suskambės durų skambutis, įžengs gėlių puokštė nešinas vyras ir nusives ją išgerti karšto šokolado į viešbutį netoli Eliziejaus Laukų.

Realiam pasaulyje kiekvienas susitikimas su Michailu visada bus įtemptas, nes bijosiu to, kas įvyko picerijoje. Viskas, ką jis sakė, tebuvo jo vaizduotės vaisius. Iš tiesų jis pats nežinojo, kur yra Estera. Realiam pasaulyje vienuoliktą valandą keturiasdešimt penkios minutės aš buvau Šiaurės stotyje ir laukiau iš Strasbūro atvykstančio vieno žymaus amerikiečių aktoriaus ir

kino prodiuserio, labai susižavėjusio mintimi sukurti filmą pagal mano knygą.

Iki tol, išgirdęs kalbant apie knygos perkėlimą į ekraną, atsykdavau visada tą patį: „Manęs tai nedomina“; esu tikras, kad kiekvienas žmogus, perskaitęs knygą, pats mintyse susikuria filmą, suteikia knygos personažams tam tikrą veidą, parašo scenarijų, girdi balsus, užuodžia kvapus. Kaip tik todėl, kai pamatai kokį nors filmą, sukurtą pagal patikusį romaną, išėini iš salės jausdamasis apgautas ir sakai: „Knyga geresnė už filmą“.

Tą kartą mano literatūros agentė primygtinai prašė sutikti. Ji teigė, kad tas aktorius ir prodiuseris priklauso „mūsų grupei“ ir nori padaryti, ko niekas mums dar nėra pasiūlęs. Dėl susitikimo buvo sutarta prieš du mėnesius. Tą vakarą turėjome kartu vakarieniauti, pakalbėti apie šį bei tą ir įsitikinti, ar tikrai mūsų požiūriai sutampa.

Tačiau per paskutiniąsias dvi savaites mano planai visiškai pasikeitė - buvo ketvirtadienis, turėjau važiuoti į armėnų restoraną ir mėginti vėl susitikti su epilepsija sergančiu jaunuoliu, kuris sakėsi girdįs balsus ir vienintelis žinojo, kur yra Zahiras. Priėmiau tai kaip ženklą, įspėjantį neparduoti autoriaus teisių; bandžiau atšaukti susitikimą su aktoriumi; jis primygtinai laikėsi savo, siūlė atidėti vakarienę ir papietauti kitą dieną. „Niekas nenusimena, kad naktį Paryžiuje turi praleisti vienas“, — pasakė jis, visiškai mane nuginkluodamas.

Mano įsivaizduojamame pasaulyje Estera vis dar buvo mano gyvenimo draugė, ir jos meilė teikė man jėgų eiti pirmyn ir išmėginti visas galimybes.

Realiam pasaulyje ji buvo viską užgožianti mintis. Atėmusi visą mano energiją, užgrobusi visą erdvę. Aš turėjau dėti nepa-

prastai daug pastangų, kad galėčiau gyventi, dirbti, susitikti su prodiuseriais, duoti interviu.

Kaip paaiškinti, kad praėjus dvejiems metams man nepavyko jos užmiršti?

Nebegalėjau apie tai galvoti, stengiausi išbandyti visas galimybes, pabėgti, susitaikyti, parašyti knygą, užsiimti joga, labdara, lankyti draugus, vilioti moteris, vakarieniauti restoranuose, eiti į kiną (aišku, į filmus, sukurtus ne pagal literatūros kūrinius, o pagal originalius scenarijus), į teatrą, baletą, futbolo varžybas. Tačiau Zahiras visada nugalėdavo, jis niekada niekur nesitraukė ir nuolat tos vertė mane galvoti: „Kaip norėčiau, kad ji būtų šalia“.

Pažvelgiau į stoties laikrodį – dar buvo likęs ketvirtis valandos. Mano išvaizduojamame pasaulyje Michailas buvo sąjungininkas. Realiam pasaulyje neturėjau jokio konkretaus įrodymo, tik didžiulį norą tikėti tuo, ką jis sako. O gal jis buvo slaptas priešas.

Ir vėl iškilo tie patys klausimai – kodėl *jis man* nieko nepasakė? O jeigu tai Hanso klausimas? Gal Estera nusprendė gelbėti pasaulį? Juk ir man siūlėsi, kai kalbėjomės apie meilę ir karą. Gal taip „ruošė“ mane tai užduočiai?

Išmeigiau žvilgsnį į geležinkelio bėgius. Mudu su Estera einame vienas šalia kito neprisiliesdami. Du likimai kaip... geležinkelio bėgiai.

- Koks tarp jų atstumas? – norėdamas užmiršti Zahirą, paklausiau geležinkelininko, stovinčio ant platformos.

- Metras keturiasdešimt trys su puse centimetro, arba keturios pėdos ir aštuoni su puse colio, – atsakė jis.

Tas vyras atrodė susitaikęs su gyvenimu ir didžiavosi savo profesija; jis visiškai neatitiko Esteros teiginio, kad kiekvienas slepia sieloje didžiulį liūdesį.

Tačiau jo atsakymas neturėjo jokios prasmės: metras keturiasdešimt trys su puse centimetro, arba keturios pėdos ir aštuoni su puse colio?

Kvailystė. Logiškiausia būtų metras penkiasdešimt centimetrų. Arba penkios pėdos. Koks nors apvalus skaičius, kurį nesunkiai galėtų išiminti vagonų gamintojai, geležinkelio darbuotojai.

- Kodėl tiek? - neatstojau.

- Tokie yra vagonų ratų matmenys, - atsakė geležinkelininkas.

- Bet ar jūs nemanote, kad vagonų ratų matmenys tokie dėl to, kad toks yra atstumas tarp bėgių?

- Negi jums atrodo, kad jeigu jau dirbu stotyje, tai privalau viską žinoti apie traukinius? Yra taip, kaip yra.

Jis nebuvo tas laimingas žmogus, ramiai dirbantis savo darbą; tegalėjo atsakyti į vieną klausimą ir nesugebėjo išvelgti giliau. Atsiprašiau jo ir likusį laiką stebėjau bėgius, intuityviai jausdamas, kad jie nori man kažką pasakyti.

Kad ir kaip būtų keista, bėgiai man tarsi pasakojo kažką apie mano santuoką - apie visų santuoką.

Atvažiavo aktorius. Nors ir itin garsus, buvo patrauklesnis, nei tikėjaisi. Palikau jį mėgstamiausiame savo viešbutyje ir grįžau namo. Mano nuostabai, ten manęs laukė Marija. Ji paaiškino, kad dėl oro sąlygų fdmavimas atidėtas savaitei.

- jTVadangi šiandien **ketvirtadienis, manau, eisi į restoraną.**
- Ar nori eiti su manim?
- Noriu. Palaikysiu tau draugiją. O gal nori ten eiti vienas?
- Taip.
- Vis dėlto eisiu ir aš. Dar negimė žmogus, kuris nurodinėtų, kur man eiti.
- Ar žinai, kodėl atstumas tarp geležinkelio bėgių yra metras keturiasdešimt trys su puse centimetro?
- Galiu paieškoti atsakymo internete. Ar tai labai svarbu?
- i; - Labai.
- Palikime tuos geležinkelio bėgius. Kalbėjau su draugais, tavo gerbėjais. Jų nuomone, žmogus, parašęs tokias knygas kaip *Laikas perplėšti ir laikas susiūti* arba pasakojimą apie avių piemenį ar apie maldininkų kelionę Šventojo Jokūbo keliu, tikriausiai yra išminčius, nes viskam turi atsakymus.
- Kaip žinai, tai visiška netiesa.
- Kas tuomet yra tiesa? Kaip tada suprasti, kad savo skaitytojams perduodi žinias, kurios yra už tavo paties pažinimo ribų?
- Jos nėra už mano pažinimo ribų. Viskas, kas parašyta mano knygoje, yra mano gyvenimo dalis, tai pamokos, kurias išmokau gyvenimo kelyje ir kurias stengiuosi pritaikyti pats sau.

Aš pats esu savo knygų skaitytojas. Jos mane moko to, ką žinojau, bet nesuvokiau.

- O skaitytojas?

- Manau, ir jam tas pat. Knyga, - beje, tai galėtų būti bet kas: filmas, muzika, sodas, kalno vaizdas, - ką nors atskleidžia. Atskleisti - vadinasi, atitraukti užuolaidą ir vėl užtraukti. Atidengti jau egzistuojantį dalyką ne tas pat, kas mėginti atskleisti paslaptį, kaip geriau gyventi. Dabar, kaip žinai, kenčiu dėl meilės. Galima tai prilyginti nusileidimui į pragarą, tačiau galima žiūrėti ir kaip į apreiškimą. Tik rašydamas knygą *Laikas perplėšti ir laikas susiūti* suvokiau savo paties gebėjimą mylėti. Aš to išmokau spausdindamas žodžius, sakinius.

- O dvasingumas? Kaip paaiškinti tai, kas tarsi sklinda iš kiekvieno tavo knygos puslapio?

- Man jau pradeda patikti mintis vakarieniauti su tavimi armėnų restorane, nes atrasi, tikriaus, suvoksi tris svarbius dalykus. Pirma, tą akimirką, kai žmonės ryžtasi pažvelgti bėdai į akis, jie pasijunta esą daug stipresni nei manė. Antra, visa energija, visa išmintis sklinda iš *to* paties nežinomo šaltinio, kurį paprastai vadiname Dievu. Savo gyvenime, nuo tada, kai pradėjau eiti tuo keliu, kurį laikau savo keliu, stengiuosi gerbti šią energiją, kasdien su ja susijungti, leisti sau paklusti ženklams, mokytis darant, o ne ketinant ką nors daryti. Trečia, niekas nėra vienišas savo liūdesyje — visada yra kažkas, kas lygiai taip pat galvoja, džiaugiasi arba kenčia, ir tai suteikia jėgų priimti mums metamą iššūkį.

- Ir taip pat kentėti dėl meilės?

- Ne tik. Kai ateina kančia, geriau su ja susitaikyti, nes ji nedings vien todėl, kad dėsies jos nejaučias. Kai ateina džiaugsmas, geriau jį išsileisti, net jei bijai, kad vieną dieną jis baigsis.

Esama žmonių, gebančių gyventi tik aukojantis ir atsižadant. Esama tokių, kurie jaučiasi žmonijos dalimi tik tada, kai mano, jog yra „laimingi“. Kodėl manęs to klausai?

- Todėl, kad esu išimylėjusi ir nenoriu kentėti.

- Nebijok. Vienintelis būdas išvengti kančios - atsakyti meilės.

- Žinau, kad galvoji apie Esterą. Užsiminei apie vaikina, picerijoje ištiktą epilepsijos priepuolio, bet nieko daugiau nepasakojai. Priimu tai kaip blogą ženklą, nors tau gali būti geras ženklas.

- Ir man tai gali būti blogas ženklas.

- Zinai, ko norėčiau paklausti? Norėčiau žinoti, ar myli mane taip kaip aš tave. Tačiau nedrįstu klausti. Kodėl santykiai su vyrais niekada nepateisina mano lūkesčių? Kodėl manau, kad nuolat turiu ieškoti ryšių su kuo nors, ir todėl stengiuosi atrodyti fantastiškai, ypatingai, būti protinga, jautri. Kad suviliočiau, atiduodu viską, ką turiu geriausia, ir tai man padeda. Be to, labai sunku gyventi santaikoje su savimi. Ir kažin ar toks pasirinkimas tinkamiausias.

- Nori žinoti, ar aš dar sugebu mylėti moterį, kuri be jokių paaiškinimų mane paliko?

- Skaičiau tavo knygą. Žinau, kad sugebi.

- Nori paklausti, ar galiu tave mylėti, nepaisydamas meilės Esterai?

- Nedrįščiau to klausti, nes atsakymas gali sujaukti visą mano gyvenimą.

- Norėtum žinoti, ar vyro ir moters širdyje gali degti meilė daugiau nei vienam asmeniui?

- Kadangi šis klausimas ne toks tiesioginis kaip ankstesnis, norėčiau išgirsti atsakymą.

- Manau, gali. Nebent vienas iš tų asmenų pavirstų į...

- ... į Zahirą. Bet aš dėl tavęs kovosiu. Manau, kad verta. Vyras, gebėjęs mylėti moterį, Esterą, kaip tu mylėjai arba myli, vertas mano pagarbos ir pastangų. Ir norėdama įrodyti, kaip trokštu, kad būtum šalia, norėdama įrodyti, koks man esi brangus, padarysiu, ko prašai, nors tai gal ir kvaila: sužinosiu, kodėl atstumas tarp geležinkelio bėgių yra metras keturiasdešimt trys su puse centimetro.

./le menu restorano savininkas įvykdė prieš savaitę duotą pažadą - dabar ne tik galinė salė, bet visas restoranas buvo pilnas. Marija susidomėjusi stebėjo žmones ir retkarčiais atkreipdavo mano dėmesį, kad jie labai skirtingi.

- Kaip jie gali vestis vaikus į tokių renginių? Tai kvailystė.
- Gal tiesiog neturi su kuo palikti.

Lygiai devintą scenoje pasirodė šešios figūros - du rytietiškais drabužiais apsirengę muzikantai ir keturi jaunuoliai baltais marškiniais ir plačiais rauktais sijonais. Tą pačią akimirką padavėjai nutraukė savo darbą, o lankytojai nutilo.

- Mongolų pasaulio sukūrimo mitas pasakoja apie stirnos ir laukinio šuns susitikimą, — aiškina Michailas vėl ne savo balsu. - Tai dvi visiškai skirtingos būtybės - gamtoje laukinis šuo su-drasko stirną ir ją suėda. Mongolų mite jie abu supranta, kad, norėdami išlikti priešiškoje aplinkoje, privalo vienytis, nors jų esminės savybės skirtingos.

Todėl pirmiausia jie turi išmokti mylėti. O kad mylėtų, turi liautis buvę, kuo yra, kitaip niekada negalės sugyventi. Laikui bėgant, laukinis šuo pripranta prie minties, kad jo instinktas, aukščiau visada nukreiptas į kovą už būvį, dabar tarnauja svar-

besniam reikalui - ieškoti tokios būtybės, kuri kartu su juo galėtų pertvarkyti pasaulį.

Trumpa tyla.

- Kai šokame, mes sukamės apie tą pačią energiją, kuri kyla iki Mergelės ir sustiprėjusi grįžta į mus, lygiai kaip upių vanduo išgaruoja, pavirsta debesimis ir vėliau grįžta lietaus pavidalu. Šiandien kalbėsiu apie meilės ratą. Viena rytą valstietis smarkiai pasibeldė į vienuolyno duris. Vienuolis durininkas atidarė, ir valstietis jam padavė nuostabią vynuogių kekę.

„Mielas broleli durininke, tai gražiausios mano vynuogyno vynuogės. Atėjau čia norėdamas jas padovanoti". - „Dėkoju. Nedelsdamas nunešiu jas abatui. Jis labai apsidžiaugs šia dovana". - „Aš jas atnešiau jums". - „Man? Aš nevertas tokios nuostabios gamtos dovanos". - „Jūs visada atidarote man šias duris, kai į jas beldžiuosi. Kai sausra sunaikino derlių ir man reikėjo pagalbos, jūs kasdien vaišinote mane duonos rieke ir vyno taurė. Noriu, kad ši vynuogių kekė padovanotų jums truputį saulės meilės, lietaus grožio, Dievo stebuklo".

Vienuolis durininkas padėjo priešais save vynuogių kekę ir visą rytą ją žavėjosi - ji tikrai buvo graži. Todėl nusprendė atiduoti tą dovaną abatui, kuris nuolat išmintingais žodžiais įkvėpdavo jam jėgų.

Abatas labai apsidžiaugė vynuogėmis, tačiau prisiminęs, kad vienuolyne vienas brolis serga, pagalvojo: „Nunešiu jam šias vynuoges. Kas žino, gal jos padarys jo gyvenimą šiek tiek laimingesnį".

Bet neilgai vynuogės išbuvo sergančio brolio celėje, nes tas mąstė šitaip: „Brolis virėjas taip manimi rūpinosi, maitino geriausiu valgiu. Esu tikras, kad ši dovana jam atneš daug laimės".

Ir kai brolis virėjas pasirodė nešinas pietumis, atidavė vynuoges. „Jos tau. Kadangi visada esi tarp daiktų, kuriuos mums dovanoja pati gamta, žinosi, ką daryti su šiuo Dievo kūrinium".

Brolis virėjas žavėjosi kekės grožiu ir atkreipė savo padėjęjo dėmesį į vynuogių tobulumą. Jos buvo tokios tobulos, kad, jų manymu, tik brolis zakristijonas, atsakingas už Šventojo Sakramento saugojimą ir daugelio vienuolyne laikomas šventuoju, galėtų deramai jas įvertinti.

O brolis zakristijonas padovanojo vynuoges jauniausiam vienuoliui, kad šis suprastų, jog Dievas yra prisidėjęs prie menkiausios Pasaulio kūrimo smulkmenos. Kai jausias vienuolis paėmė vynuoges į rankas, jo širdis prisipildė Dievo šlovės, nes niekada gyvenime nebuvo matęs gražesnės kekės. Tą akimirką jis prisiminė žmogų, atidariusį jam duris, kai pirmą kartą atėjo į vienuolyną; kaip tik tas įvykis leido jam dabar būti bendrijoje, kurioje žmonės moka vertinti stebuklus.

Taigi dar prieš temstant jis nunešė vynuogių kekę broliui durininkui.

„Valgyk jas. Tu praleidi daug laiko čia visiškai vienas. Tikiu, kad šios vynuogės bus tau naudingos".

Brolis durininkas suprato, kad toji dovana iš tiesų buvo skirta jam. Jis skanavo vynuoges po vieną ir laimingas užmigo. Taip ratas užsidarė. Laimės ir meilės ratas, nuolat supantis tą, kuris palaiko ryšį su Meilės energija.

Moteris, vardu Alma, metaline lėkšte su pakabučiais davė ženklą pradėti pasakojimą.

- Ketvirtadieniais kaip įprasta klausomės meilės istorijų ir pasakojame nemeilės istorijas. Pirmiausia turime pažiūrėti, kas

yra išorėje. Tada pamažu suprasime, kas glūdi viduje, — mūsų įpročius, mūsų vertybes. Tik tada, kai pavyks pramušti tą sluoksnį, atrasime save. Kas pirmas?

Pakilo kelios rankos. Marijos nuostabai, pakėliau ir aš. Vėl pasigirdo triukšmas, žmonės ėmė muistytis kėdėse. Michailas pirštu parodė į dailią, aukštą moterį mėlynomis akimis.

- Praėjusią savaitę aplankiau vienišą draugą, gyvenantį kalnuose netoli Prancūzijos pasienio; jis dievina gyvenimo malonumus ir ne kartą yra sakęs, kad visa jo išmintis, jam priskiriama kitų - mokėti pasinaudoti kiekviena gyvenimo akimirka.

Mano vyrui ši mintis nepatiko nuo pat pradžios — jis žinojo, kas per vienas tas žmogus, ir žinojo, kad jo mėgstamiausia pramoga - medžioti paukščius ir vilioti moteris. Bet aš žūtbut turėjau su juo pasikalbėti, išgyvenau krizę, ir tik jis galėjo man padėti.

Mano vyras pasiūlė kreiptis į psichologą, pakeliauti. Ginčijomės, pykomės, ir nors namie tam buvo smarkiai priešinamasi, išvažiavau. Draugas pasitiko mane oro uoste. Kalbėjomės visą popietę, paskui pavakarieniavome, išgėrėme, dar šiek tiek pasišnekėjome, ir aš nuėjau miegoti. Kitą rytą atsikėlėme, pasivaikščiojome po apylinkes ir jis mane palydėjo į oro uostą.

Kai grįžau namo, mane užgriuvo klausimų lavina: „Ar jis buvo vienas?" - „Taip". - „Be draugės?" - „Taip". - „Jūs gėrėte?" - „Gėrėme". - „Kodėl nenori apie tai kalbėti?" - „Aš juk kalbu". - „Jūs buvote vieni tame name kalnuose, romantiškoje aplinkoje, tiesa?" - „Taip". - „Ir nieko neįvyko, judu tik kalbėjotės?" - „Nieko neįvyko". - „Ir tu manai, kad aš tuo patikėsiu?" - „O kodėl gi ne?" - „Todėl, kad tai svetima žmogaus primčiai - kai vyras ir moteris kartu geria, dalijasi paslaptimis, anksčiau ar vėliau jie atsidurs lovoje".

Aš pritariu savo vyrui - nes tai prieštarauja tiesai, kurios mus mokė. Jis niekada nepatikės mano papasakota istorija, tačiau tai tikra teisybė. Nuo tada mūsų gyvenimas virto mažučiu pragaru. Tai praeis, tačiau tos kančios beprasmės. Kenčiame todėl, kad girdėjome sakant: „Kai vyras žavisi moterimi ir sąlygos leidžia, anksčiau ar vėliau jie atsidurs lovoje“.

Plojimai. Klausytojai užsidega cigaretės. Girdėti butelių ir taurių skambesys.

- Kas tai? - tyliai klausia Marija. - Kolektyvinė sutuoktinių terapija?

- Viena iš „susitikimo“ dalių. Nesvarstoma, ar teisinga, ar ne, tiesiog pasakojamos istorijos.

- Kodėl viešai ir taip nepagarbiai, kai kiti geria ir rūko?

- Gal todėl, kad išsipasakoti nesunku. Jei nesunku, vadina-si, lengva. O jeigu lengva, kodėl taip nepadarius?

- Lengva? Kai girdi tiek nepažįstamųjų, kurie rytoj gali vis-ką pranešti jos vyrui?

Pradėjo pasakoti kitas žmogus, ir aš nespėjau pasakyti Mari-jai, kad tai nesvarbu - visi čia susirinkę pašnekėti apie meile prisidengusią nemeilę.

- Aš moters, ką tik pasakojusios savo istoriją, vyras, - prabi-lo kokia dvidešimčia metų už gražiąją šviesiaplaukę jaunesnis ponas. - Viskas, ką ji kalbėjo, tiesa. Tačiau yra vienas dalykas, kurio ji nežino ir kurio aš jai nesakiau, nes man pritrūko drąsos. Pasakysiu dabar.

Jai išvažiavus į kalnus, negalėjau užmigti ir naktį ėmiau su visomis smulkmenomis vaizduotis, kas ten darosi. Ji atvažiuoja, židinyje kūrenasi ugnis, nusivelka palatą, paskui megztinį, po plo-na palaidinuke nedėvi liemenėlės, taigi jis gali aiškiai matyti jos

krūtų kontūrus. Ji dedasi nematanti jo žvilgsnio. Sako: „Einu į virtuvę dar vieno šampano butelio“. Apsitempusi siauručiais džinsais, žengia pamažu ir net neatsigręžusi jaučia, kad jis apžiūrinėja ją nuo galvos iki kojų. Jai grįžus, jie kalbasi apie gana intymius dalykus, užsimezga bendrystę.

Jau viskas, dėl ko ji ten atvyko, pasakyta. Suskamba mobilusis telefonas – tai aš, noriu sužinoti, ar viskas gerai. Ji prieina prie jo, prideda ragelį jam prie ausies, ir abu klausosi, ką aš kalbu. O kalbu gana atsargiai, žinau, kad dabar ne metas būti griežtam, geriausia dėtis ramiam, palinkėti jai gerai praleisti laiką kalnuose, nes kitą dieną reikės grįžti į Paryžių, rūpintis vaikais, eiti pirkinių.

Išjungiu telefoną supratęs, kad ir jis klausėsi pokalbio. Anksčiau sėdėję toli vienas nuo kito, dabar sėdi susiglaudę...

Tą akimirką lioviausi galvoti apie tai, kas vyksta kalnuose. Atsistojau, nuėjau į vaikų kambarį, pažvelgiau pro langą į Paryžių, ir žinote, ką suvokiau? Kad ta mintis, įtarimas, kad mano žmona tą akimirką galbūt bučiuoja kitą vyrą, su juo mylisi, mane sujaudino. Net labai sujaudino.

Pasijutau be galo nejaukiai. Kodėl taip susijaudinau? Kitą dieną kalbėjausi su dviem draugais; paklausiau jų, žinoma, neminėdamas, kas man nutiko, ar kada nors gyvenime netikėtas kito vyro žvilgsnis į žmonos iškirptę jiems yra sukėlęs erotinių minčių? Abu nukreipė pokalbį kita linkme, nes ši tema – tabu. Nors abu pripažino, jog malonu žinoti, kad kitas vyras geidžia tavo žmonos. Ir daugiau nė žodžio. Gal toks slaptas troškimas glūdi kiekvieno vyro širdyje? Nežinau. Praleidome savaitę pragare, nes aš negaliu suprasti, ką tada jaučiau. Kadangi nesuprantu, kaltinu ją, kam sukėlė jausmą, sujaukusį mano gyvenimą.

Po šios išpažinties daugelis griebėsi cigaretės, bet niekas neplojo. Tarsi ta tema būtų buvusi tabu net čia.

Pakėliau ranką klausdamas savęs, ar pritariu tam, ką papasakojo tas ponas. Taip, pritariu. Buvau išivaizdavęs kažką panašaus su Estera ir kareiviais mūšio lauke, tačiau net sau nedrįsau to prisipažinti.

Michailas atsisuko ir davė man ženklą.

Nežinau, kaip man pavyko atsistoti, pažvelgti į publiką, kurią aiškiai šokiravo pasakojimas, kaip susijaudina vyras, išivaizduodamas žmoną kito vyro glėbyje. Atrodė, niekas nekreipia į mane dėmesio, taigi buvo lengviau pradėti.

- Atsiprašau, kad nebūsiu toks atviras kaip kalbėjusieji anksčiau, bet norėčiau kai ką pasakyti. Šiandien buvau geležinkelio stotyje ir sužinojau, kad atstumas tarp bėgių yra metras keturiasdešimt trys su puse centimetro, arba keturios pėdos ir aštuoni su puse colio. Kodėl toks kvailas atstumas? Paprašiau savo merginos išsiaiškinti, ir štai atsakymas: „Iš pradžių gaminant pirmuosius traukinių vagonus buvo naudojamos tais pačiais įrankiais kaip ir gaminant vežimus. Kodėl atstumas tarp vežimų ratų buvo toks? Todėl, kad senieji keliai buvo tiesiami tokio pločio, tik tokie vežimai galėjo važiuoti. Kas sugalvojo, kad keliai turi būti tokie? Dabar tenka grįžti į labai tolimą praeitį - taip nutarė romėnai, pirmieji garsūs kelių tiesėjai. Kodėl? Karo vežimai buvo traukiami dviejų arklių - stovėdami vienas šalia kito, anų laikų veisliniai gyvuliai užimdavo kaip tik metrą keturiasdešimt tris su puse centimetro.

Taigi atstumą tarp bėgių, kuriuos šiandien mačiau, - jais rieda moderniausi greitieji traukiniai - nustatė romėnai. Emigrantai, atkeliavę į Jungtines Valstijas tiesti geležinkelio, nekėlė

sau klausimo, ar ne geriau pakeisti matmenis, ir viską darė pagal tą patį šabloną. Tai turėjo įtakos netgi aerobusų gamybai - amerikiečių inžinierių nuomone, degalų bakai turėjo būti platesni, bet jie buvo gaminami Utache, juos reikėjo pervežti traukiniu iki Floridos kosmodromo, o tuneliai nebuvo pritaikyti kitokiems dydžiams. Išvada - reikėjo susitaikyti su tais matmenimis, kurie romėnams atrodė idealiausi.

O kaip tai susiję su santuoka?

Trumpam nutilau. Kai kurie lankytojai nesidomėjo traukinių bėgiais ir ėmė šnekėtis. Kiti, tarp jų Michailas ir Marija, atidžiai klausėsi mano pasakojimo.

- Visa tai susiję su santuoka ir su dviem ką tik girdėtais pasakojimais. Kadaisė vienas žmogus tarė: „Susituokę žmonės privalo visą likusį gyvenimą būti tokie, kokie buvo iki tol“. Jie eis vienas šalia kito kaip du bėgiai ir paklus kaip tik tokiam modeliui. Jei akimirka katram nors iš jų reikia atsitolinti nuo kito ar prieiti arčiau - nevalia, nes tai prieštarauja taisyklėms. Taisyklės byloja: būkite išmintingi, galvokite apie ateitį, apie vaikus! Kaip ir bėgiams jiems nevalia keistis - atstumas išvykimo stotyje neturi keistis nei pusiaukelėje, nei paskutinėje stotelėje. Neleiskite meilei keistis, ji negali nei didėti pradžioje, nei mažėti pusiaukelėje, nes tai itin rizikinga. Taigi praėjus pirmųjų metų įkarščiui išlaikykite tą patį atstumą, išsaugokite tą patį tvirtumą, tą patį funkcionalumą. Jūs tarnaujate tam, kad rūšies išsaugojimo traukinys važiuotų ateities kryptimi - vaikai bus laimingi tik tada, kai būsite, kokie buvote, kai atstumas tarp jūsų bus tas pats - vienas metras keturiasdešimt trys su puse centimetro.

Jeigu jūsų negali džiuginti nekintantys dalykai, galvokite apie juos, galvokite apie vaikus, kuriuos atvedėte į šį pasaulį.

Galvokite apie kaimynus. Parodykite, kad esate laimingi, kad sekmadieniais valgote kepsnius, žiūrite televizorių, padedate bendruomenei. Galvokite apie visuomenę - elkitės taip, kad visi manytų, jog tarp jūsų nėra jokių nesutarimų. Nesidairykite į šalis, nes tai tolygu pagundai, tai gali reikšti skyrybas, krizę, depresiją, be to, tą akimirką galite būti stebimas.

Šypsokitės nuotraukoms. Pastatykite nuotraukas svetainėje, kad visi matytų. Nupjaukite veją, sportuokite - tai labai svarbu, nes turite užsišaldyti laike. Kai sportas nebepadės, pasidarykite plastinę operaciją. Tačiau nevalia užmiršti - kadaise kažkas sugalvojo tokias taisykles ir jūs privalote jas gerbti. Kas jas sugalvojo? Nesvarbu. Niekuiomet savęs to neklauskite, nes, šiaip ar taip, taisyklės galios, net jeigu joms nepritarsime.

Atsisėdau. Kažkas entuziastingai plojo, kažkas buvo abejingas, o aš nežinojau, ar nenuėjau per toli. Marija žvelgė į mane nustebusi ir sužavėta.

Moteris scenoje vėl žvangino lėkštę.

Liečiau Marijai likti pasakęs, kad einu į lauką parūkyti.

- Dabar jie šoks Meilei, šoks „Šventajai Mergelei“.
- Gali rūkyti čia.
- Turiu pabūti vienas.

* * *

Buvo pavasario pradžia, dar labai šalta, bet man reikėjo įkvėpti gryno oro. Ir kam pasakojau tą istoriją? Mano santuoka su Estera niekada nebuvo tokia - du neišsiskiriantys, visada tiesūs, taisyklingi, tvarkingi bėgiai. Pasitaikydavo gerų ir blogų akimirkų, ne kartą kuris nors ketindavo išvykti visam laikui, bet, šiaip ar taip, vis dar buvome kartu.

Buvome - kol viskas baigėsi prieš dvejus m e t u s . ' Arba kol ji panoro sužinoti, kodėl yra nelaiminga.

Niekas neturėtų savęs klausti: „Kodėl aš nelaimingas?" Sis klausimas turi naikinimo virusą. Jei savęs to klausime, norėsime sužinoti, kas mus daro laimingus. Ir jei mus daro laimingus ne tai, ką patiriame, mums reikia nedelsiant pasikeisti, kitaip tapsime dar nelaimingesni.

Kaip tik tokia buvo tuometinė mano padėtis — mano mergina buvo asmenybė, darbas pradėjo gerai sektis, ėmiau tikėti, kad laikui bėgant viskas susitvarkys. Geriau su tuo susitaikyti, priimti, ką siūlo gyvenimas, nesekti Esteros pėdomis, nežiūrėti žmonėms į akis, prisiminti Marijos žodžius, sukurti naują gyvenimą kartu su ja.

Bet ne, negalėjau taip galvoti. Jei pasielsiu, kaip tikisi kiti, tapsiu jų vergu. Norint šito išvengti, reikia didžiulių pastangų, nes esame linkę patenkinti kitų ir ypač savo norus. Jei taip pasielsiu, prarasiu ne tik Esterą, prarasiu Mariją, savo darbą, savo ateitį, pagarbą sau ir tam, ką esu pasakęs ir parašęs.

* * *

Pamatęs išeinančius žmones, žengiau į vidų. Michailas pasirodė jau persirengęs.

- Tai, kas atsitiko restorane...
- Nesirūpinkite, - pertraukiau jį, - eime pasivaikščioti Senos krantine.

Marija mano užuominą suprato. Pareiškė norinti anksčiau atsigulti. Paprašiau, kad leistų mums važiuoti kartu taksi iki tilto priešais Eifelio bokštą - tuomet galėsiu grįžti namo pėsčiomis. Man knietėjo paklausti, kur gyvena Michailas, bet pagal-

vojau, kad tas klausimas galėtų būti suprastas kaip mėginimas pamatyti savo akimis, ai tikrai Estera ne su juo.

Važiuojant Marija primygtinai klausinėjo Michailo apie „sambūrį“. Jis aiškino, kad to sambūrio tikslas - padėti žmonėms susigražinti meilę. Pasinaudodamas proga pridūrė, kad jam patikęs mano pasakojimas apie bėgius.

- Taip dingio meilė, - tarė jis. - Kai tik pradėjome nustatinti jai taisykles.

- Kada tai atsitiko? - paklausė Marija.

- Nežinau. Tačiau žinau, kaip tą energiją susigražinti. Tikrai žinau, nes kai šoku arba kai klausausi balso, Meilė kalbasi su manimi.

Marija nežinojo, ką reiškia „girdėti balsą“, bet mes jau buvome privažiavę tiltą. Išlipome ir leidomės į šaltą Paryžiaus naktį.

- Suprantu, kad jus išgąsdino tas vaizdas. Didžiausias pavojus būna tada, kai užkrinta liežuvis ir nebepatenka oro; restorano savininkas žinojo, kaip elgtis, matyt, ne pirmas toks atvejis jo picerijoje. Tai atsitinka ne taip jau retai. Bet jūsų diagnozė neteisinga - aš ne epileptikas. Tai ryšio su Energija padarinys.

Neabejojau, kad jis epileptikas, bet nevertėjo prieštarauti. Stengiausi elgtis paprastai. Turėjau valdyti situaciją. Jis mane nustebino taip lengvai sutikdamas susitikti.

- Jūs man reikalingas. Norėčiau, kad parašytumėte ką nors apie meilės svarbą, - paprašė Michailas.

- Visi žino, kokia svarbi meilė. Beveik visose knygose apie tai rašoma.

- Tuomet paprašysiu kitaip: norėčiau, kad parašytumėte ką nors apie naująjį Atgimimą.

- Kas tas naujasis Atgimimas?

- Tai panašu į XV ir XVI amžiais Italijoje gyvavusią epochą, kai tokie genijai kaip Erazmas, Da Vinčis, Mikelandželas liovėsi žiūrėję į dabartį, į tos epochos elgesio normas ir atsigręžę į praeitį. Kaip ir tada mes dabar grįžtame prie magiškos kalbos, alchemijos, minties, kad esama Deivės Motinos, laisvės daryti tai, kuo tikime, o ne tai, ko iš mūsų reikalauja Bažnyčia ar valdžia. Kaip 1500 metais Florencijoje vėl atradome, kad atsakymai, susiję su ateitimi, glūdi praeityje. Prisiminkite jūsų papasakotą istoriją apie traukinį — kiek dar tokių dalykų, kurių nesuprantame, bet jais naudojames, nes taip įprasta? Žmonės skaito jūsų knygas. Tai gal galėtumėte parašyti ir apie tai?

- Niekad su niekuo neaptarinėjau knygos temų, - atsakiau, dar kartą prisimindamas, kad privalau save gerbti. — Jei tema įdomi, jeigu ji bus gyva mano sieloje, jei laivas, vardu Žodis, nuplukdys mane prie tos salos, gal parašysiu. Tačiau tai neturi nieko bendra su tuo, kad ieškau Esteros.

- Žinau. Neprimetu jums jokios sąlygos; tik siūlau padaryti tai, kas, mano manymu, svarbu.

- Ar ji minėjo jums apie Paslaugų banką?

- Taip. Bet kalbame ne apie tai. Kalbame apie užduotį, kurios vienas negaliu atlikti.

—Ar jūsų užduotis susijusi su tuo, ką darote armėnų restorane?

- Tik iš dalies. Mes tai darome penktadieniais su valkatomis. Trečiadieniais dirbame su naujaisiais klajokliais.

Naujaisiais klajokliais? Geriau jo nepertraukti; tam Michailui, kuris dabar šnekučiavosi su manimi, atrodė nebūdingas arogantiškumas, pasireiškęs picerijoje, nuoširdumas, parodytas restorane, nesaugumo jausmas, apėmęs jį autografo popietę. Tai

buvo paprastas žmogus, draugas, vienas iš tokių, su kuriais esame įpratę naktimis ilgai kalbėtis apie pasaulio problemas.

- Galiu rašyti tik apie tai, kas iš tiesų jaudina mano sielą, - nepasidaviau aš.

- Gal norėtumėte mus palydėti pas valkatas?

Prisiminiau Esteros pastabas ir netikrą liūdesį, atspindintį akyse tų žmonių, kurie turėtų būti patys nelaimingiausi pasaulyje.

- Leiskite man pagalvoti.

Jau buvome netoli Luvro muziejaus. Jis sustojo ir pasirėmė ant parapeto upės pakrantėje. Prožektoriaus spiginant į akis, stebėjome pro šalį plaukiančius laivus.

- Žiūrėkite, ką jie daro, - tariau nežinodamas apie ką kalbėti ir bijodamas, kad jis pradės nuobodžiauti ir nueis namo. - Stebi tas vietas, į kurias nukreiptos šviesos. Grįžę pasakos, kad pažįsta Paryžių. Rytoj greičiausiai pamatys Moną Lizą ir girsis aplankę Luvrą. Nei jie pažįsta Paryžiaus, nei aplankę Luvro - tik paplaukiojo laivu ir pamatė vieną vienintelį paveikslą. Kuo skiriasi žiūrėti pornografinį filmą ir mylėtis? Ar ne tas pat, kas žvelgti į miestą ir stengtis suprasti, kas jame vyksta, lankytis baruose, vaikščioti gatvėmis, neištrauktomis į turistų lankstinukus, pasiklysti tam, kad susitiktum su pačiu savimi.

- Žaviuosi jūsų savitvarda. Kalbate apie Senos laivus laukdamas tinkamos akimirkos pateikti man klausimą, kuris atvedė jus pas mane. Jauskitės laisvai ir kalbėkite atvirai apie viską, kas jums rūpi.

Jo balse nebuvo jokio agresyvumo, taigi ryžausi eiti toliau.

- Kur Estera?

- Fiziškai labai toli - Centrinėje Azijoje. Labai arti savo dvasia, nes dieną ir naktį mane lydi jos šypsena, jos entuziastingi

žodžiai skamba mano ausyse. Tai ji mane atsivežė čia, vargšą dvidešimt vienerių metų ateities neturintį jaunuolį, kurį kaimo gyventojai laikė gamtos klaida, ligoniu arba raganiumi, sudariusiu sutartį su demonu, o miesto žmonės – paprastu darbo ieškančiu valstiečiu. Kada nors aš jums papasakosiu visą istoriją... Kadangi mokėjau anglų kalbą, įsidarbinau jos vertėju. Mes susitikome pasienyje šalies, į kurią jai reikėjo įvažiuoti. Amerikiečiai, ruošdamiesi karui su Afganistanu, ten statė daug karinių bazių, todėl buvo neįmanoma gauti vizos. Aš jai padėjau nelegaliai pereiti kalnus. Per tą savaitę ji leido man suprasti, kad esu ne vienas, kad ji mane supranta. Klausiau, ką ji veikia taip toli nuo namų. Neilgai išsisukinėjusi pagaliau prisipažino, tikriausiai kaip ir jums, ieškanti, kur dingo laimė. Papasakojau jai apie savo užduotį paskleisti Meilės energiją po visą žemę. Iš tiesų, abu ieškome to paties. Estera nuvažiavo į Prancūzijos ambasadą ir gavo man vizą kaip kazachų kalbos vertėjui, nors mano šalyje visi kalba tik rusiškai. Persikėliau čia gyventi. Susitikdavome kiekvieną kartą, kai ji grįždavo iš kelionių užsienyje; du kartus buvome drauge nuvažiavę į Kazachstaną; ji labai domėjosi Tengrio kultūra ir klajokliu, su kuriuo buvo susipažinusi, – jos manymu, jis galėjo atsakyti į visus klausimus.

Man knietėjo sužinoti, kas tas Tengris, bet šis klausimas galėjo ir palaukti. Michailui kalbant, iš jo akių mačiau, kad jis ilgisi Esteros kaip ir aš.

- Mes ėmėmės vieno darbo čia, Paryžiuje. Mintis buvo jos – sukviesti žmones kartą per savaitę. Ji sakė: „Palaikyti žmonių santykiams svarbiausia – pašnekesys; bet žmonės nesikalba, nesusėda pasišnekėti, išklaudyti vieni kitų. Jie eina į teatrą, į kiną, žiūri televizorių, klausosi radijo, skaito knygas, tačiau beveik nesi-

kalba. Jei norime pakeisti pasaulį, turime grįžti į tuos laikus, kai kariai, susėdę aplink laužą, pasakodavo istorijas.

Prisimenu, Estera sakė, kad visi svarbiausi mūsų gyvenimo dalykai iškilo ilgai šnekantis prie baro stalo arba mums vaikščiojant miesto gatvėmis ir parke.

- O mintis susirinkti ketvirtadieniais buvo mano, nes taip liepia tradicijos, pagal kurias buvau auklėjamas. Tai ji sugalvojo retkarčiais pasivaikščioti po naktinį Paryžių. Sakydavo, kad tik valkatos nesideda esą patenkinti; priešingai, jie dedasi liūdni.

Ji man davė paskaityti jūsų knygų. Maniau, kad ir jūs, nors gal ir nesąmoningai, išivaizduojate pasaulį toki, koki išivaizdavome mes. Supratau, kad nesu vienas, nors tik vienas girdžiu balsą. Žmonės pradėjo lankyti mano sambūrį, ir aš pats pamažu ėmiau tikėti, kad galiu įvykdyti savo užduotį ir padėti Energijai vėl pasklisti žemėje, net jei reikėtų grįžti į praeitį, į tą laikotarpį, kai ji dingo, o gal pasislėpė.

- Kodėl Estera mane paliko?

Negi negaliu kalbėti apie ką nors kita? Mano klausimas šiek tiek supykde Michailą.

- Iš meilės. Šiandien jūs minėjote bėgius. Supraskite, ji ne bėgis, esantis šalia jūsų. Ji nesilaiko taisyklių, beje, manau, kad ir jūs nesilaikote. Turbūt žinote, kad ir aš jos ilgiuosi.

- Tuomet...

- Tuomet, jei norite ją rasti, galiu pasakyti, kur ji. Aš ir ketinau tai padaryti, bet balsas man sakė, kad dar ne laikas, **kad** niekam nevalia trukdyti jai susitikti su Meilės energija. Aš paklustu balsui, nes balsas mus visus globoja, mane, jus, Esterą.

- Kada bus tinkamas laikas?

- Gal rytoj, po metų, o gal niekada. Ir jei taip atsitiktų, privalome gerbti jo sprendimą. Balsas yra Energija - jis suveda žmones tik tada, kai jie iš tiesų tam pasiruošę. Vis dėlto mes patys stengiamės spartinti įvykius, nors paskui išgirstame, ko nenorime girdėti: „Eik šalin“. Tas, kuris nepaklūsta balsui, kuris pasirodo anksčiau arba vėliau, niekada nepasieks savo.

- Geriau jau išgirsiu iš jos: „Eik šalin“ negu dienas ir naktis leisiu su savo Zahiru. Jai ištarus šiuos žodžius, ta įkyri mintis dingtų. Estera man būtų tik kitaip mąstanti ir kitaip gyvenanti moteris.

- Zahiro nebebūtų, bet praradimas vis tiek būtų didelis. Kai vyrui ir moteriai pavyksta atskleisti Energiją, jie padeda viso pasaulio vyrams ir moterims.

- Jūs mane gašdinate. Aš ją myliu, ir jūs žinote, kad tai tiesa. Ir teigiate, kad ji vis dar mane myli. Nežinau, kas tai yra būti pasiruošusiam, negaliu gyventi taip, kaip kiti norėtų, kad gyvenčiau.

- Kiek supratau iš to, ką ji man pasakojo, jūs kadaise pasiklydote. Pasaulis ėmė suktis vien tik aplink jus.

- Netiesa. Ji laisvai galėjo pasirinkti savo kelią. Pati ryžosi, prieš mano valią, tapti karo korespondente. Įsikalė į galvą, kad privalo išsiaiškinti, kodėl žmonės nelaimingi, nors mėginau įtikinti, kad neįmanoma šito sužinoti. Negi ji trokšta, kad vėl būtų bėgis šalia kito bėgio, laikydamasis to kvailo atstumo tik todėl, kad taip nutarė romėnai?

- Priešingai.

Michailas vėl patraukė pirmyn, ir aš nusekiau paskui jį.

- Ar tikite, kad aš girdžiu balsus?

- Tiesą sakant, nežinau. Beje, kad jau esame čia, leiskite man parodyti jums vieną dalyką.

- Visi mano, kad tai epilepsijos priepuolis, ir aš leidžiu jiems taip manyti - taip paprasčiau. Tačiau girdžiu baisyus nuo vaikystės, nuo tada, kai pamačiau moterį.

- Kokią moterį?

- Vėliau papasakosiu.

- Visada, kai ko nors klausiu, jūs atsakote: „Vėliau papasakosiu“.

- Balsas man kažką kužda. Žinau, kad nekantraujate arba esate išsigandęs. Tada, picerijoje, pajutęs šiltą vėją ir pamatęs šviesas, iškart supratau, kad tai mano ryšio su Galia ženklai. Žinojau, kad balsas nori mudviem padėti.

Jei manote, kad viskas, ką sakau, tėra jauno epileptiko svaičiojimai ir kad aš noriu tik pasinaudoti žymaus rašytojo jausmais, rytoj atnešiu jums žemėlapi, ten bus pažymėta vieta, kur ji yra, ir galėsite pas ją nuvažiuoti. Tačiau balsai mums kažką kužda.

- Ar galiu tai sužinoti dabar, ar pasakysite vėliau.

- Netrukus pasakysiu: dar ne viską supratau.

- Šiaip ar taip, pažadėkite man duoti adresą ir žemėlapi.

- Pažadu Dieviškosios Meilės Energijos vardu. Prisiekiu. Betgi jūs žadėjote man kažką parodyti...

Pirštu parodžiau į auksinę statulą, vaizduojančią merginą ant žirgo.

- Štai. Ji irgi girdėjo balsus. Kol žmonės tikėjo jos pasakojimu, viskas buvo gerai, o kai pradėjo abejoti, pergalės vėjas papūtė kita kryptimi.

Žana d'Ark, Orleano mergelė, Šimtamečio karo didvyrė, septyniolikos metų buvo paskirta vadovauti kariuomenės daliniams,

nes... girdėjo balsus, ir šie balsai jai nurodydavo geriausią strategiją, kaip nugalėti anglius. Praėjus dvejiems metams, ji buvo apkaltinga raganavimu ir pasmerkta sudeginti ant laužo. Vienoje knygoje atpasakoju dalį 1431 metų vasario 24 dieną vykusios apklausos:

Ją tardė daktaras Žanas Boperas. Į klausimą, ar girdėjo balsus, ji atsakė:

„Girdėjau tris kartus, vakar ir šiandien. Ryta, per vakarines pamaldas ir pakvietus sukalbėti „Sveika, Marija“.

Paklausta, ar balsai skambėjo kambaryje, atsakė nežinanti, tačiau patvirtino, kad tie balsai ją pažadinę. Skambėję ne jos kambaryje, skambėję pilyje.

Jai pasiteiravus, ką turėsianti daryti, balsas liepė keltis iš lovos ir sudėti delnus.

Cia Žana d'Ark tarė ją tardžiusiam vyskupui:

„Jūs sakotės esąs mano teisėjas. Būkite labai atsargus, nes esu Dievo pasiuntinė. Jums gresia pavojus. Balsai man atskleidė kai kuriuos dalykus, bet juos privalau pasakyti karaliui, ne jums. Balsai, kuriuos girdžiu (jau seniai), ateina iš Dievo. Bijau prieštarauti ne tiek jums, kiek balsams.

- Ar tik nenorite pasakyti, kad...
- Kad esate Žanos d'Ark reinkarnacija? Nemanau. Ji mirė sulaukusi devyniolikos metų, o jums jau dvidešimt penkeri. Ji vadovavo prancūzų kariuomenei, o jūs, kiek žinau, nesugebate vadovauti net sau pačiam.

Mes vėl prisėdome ant parapeto palei Senos upę.

- Tikiu ženklais, - pabrėžiau aš. - Tikiu likimu. Tikiu, kad kasdien žmonės turi galimybę apsispręsti, kaip pasiegti kiekvieną atvejų. Tikiu, kad suklydau, kad kadaise nutrūko ryšys, siejės mane su mylima moterimi. Dabar teliko baigti šį ciklą; todėl man reikia žemėlapių, privalau pas ją nuvažiuoti.

Michailas pažvelgė į mane. Tą akimirką jis buvo panašus į žmogų, apimtą transo būsenos, kokią mačiau restorane. Supratau, kad toje beveik nuošalioje vietoje, naktį, gali pasikartoti epilepsijos priepuolis.

- Regėjimai suteikia man galios. Si galia kone matoma, apčiuopiama. Galiu ja naudotis, tačiau negaliu jos valdyti.

- Jau per vėlu tęsti tokį pokalbį. Aš pavargęs, jūs irgi. Būčiau dėkingas, jei duotumėte žemėlapių ir adresą.

- Balsai... Duosiu jums rytoj po pietų. Kur atnešti?

Pasakiau savo adresą. Nustebau, kad jis nežinojo, nes ten gyvenau su Estera.

- Ar manote, kad gulėjau su jūsų žmona?

i < - Niekada to neklausčiau. Tai ne mano reikalas.

v - Bet paklausėte, kai buvome picerijoje.

Buvau pamiršęs. Žinoma, rūpėjo, tačiau jo atsakymas manęs nedomino.

Michailo akys pasikeitė. Ieškojau kišenės, ką galėčiau įdėti jam į burną, jei prasidėtų priepuolis, tačiau jis atrodė ramus, valdantis padėtį.

- Dabar girdžiu balsus. Rytoj paimsiu žemėlapių, užrašus, skrydžių tvarkaraštį ir atvažiuosiu pas jus. Manau, ji laukia jūsų. Tikiu, kad pasaulis bus laimingesnis, jei bent du žmonės patirs laimę. Tačiau balsas man kužda, kad rytoj negalėsime pasimatyti.

- Mano dienotvarkėje tik pietus su aktoriumi, atskridusiu iš Jungtinių Valstijų. Negaliu jų atšaukti. Visą likusį laiką lauksiu jūsų.

- Bet balsai man sako kitaip.

- Jie draudžia jums padėti man susitikti su Estera?

- Nemanau. Kaip tik šis balsas paragino mane nueiti į jūsų autografo vakarą. Nuo tos akimirkos žinojau, kaip viskas klostysis, ir tai pasitvirtino, nes buvau skaitęs *Laikas perplėšti ir laikas susiūti*.

- Tada, - apmiriau iš baimės, kad tik jis nepersigalvotų, - darykime, kaip sutarėme. Nuo antros valandos būsiu laisvas.

- Balsai sako, kad dar ne laikas.

- Bet jūs pažadėjote.

- Gerai.

Jis padavė ranką ir tarė, kad kitą dieną vakarop užsuks pas mane. Jo paskutiniai žodžiai tą naktį buvo:

- Balsai kužda, kad leis tam įvykti tik tada, kai bus tinkamas laikas.

Grįždamas namo girdėjau vienintelį balsą, Esteros balsą. Jis kalbėjo man apie meilę. Vėliau prisiminęs tą pokalbį supratau, kad ji kalbėjo apie mudviejų santuoką.

- Penkiolikos metų beprotiškai troškau išbandyti seksą. Tačiau tai buvo nuodėmė, uždraustas vaisius. Negalėjau suprasti, kodėl nuodėmė - o tu ar supranti? Ar gali man paaiškinti, kodėl visos pasaulio religijos, net primityviausios religijos ir kultūros į seksą žiūri kaip į kažką uždrausta?

- Pastaruoju metu galvoji apie labai keistus dalykus. Kodėl seksas uždraustas?

- Dėl maisto.

- Maisto?

- Prieš tūkstančius metų klajoklių gentys daug keliaudavo, jų nariai laisvai mylėdavosi, gimdydavo vaikus, bet kuo daugiau gentyje narių, tuo didesnė tikimybė jai išnykti — jie tarpusavyje kovodavo dėl maisto, dėl jo žudydavo vaikus, vėliau ir moteris, nes jos silpnesnės. Likdavo tik vyrai, nes jie buvo patys stipriausi. Tačiau vyrai be moterų negali pratęsti giminės.

Tuomet kažkas, pasimokęs iš to, kas atsitiko kaimyninėje gentyje, ir norėdamas, kad jo gentis išvengtų panašaus likimo, sugalvojo tokią istoriją: dievai draudžia vyrams mylėtis su visomis moterimis; jie gali tai daryti tik su viena, daugiausia su dviem. Būna vyrų impotentų, nevaisingų moterų, kiti šiaip negali turėti vaikų, tačiau keistis partneriais nevalia.

Visi tuo patikėjo, nes žmogus skelbė dievų vardu. Toks žmogus paprastai elgėsi ne kaip visi - arba turėjo fizinę ydą, arba sirgo liga, sukeliančia traukulius, arba buvo apdovanotas gamtos dovana, turėjo kažką, kas jį išskirdavo iš kitų. Taip atsirado pirmieji lyderiai. Ir gentis netrukus sustiprėjo: ją sudarė tam tikras skaičius vyrų, galinčių visus išmaitinti, moterų, galinčių gimdyti, vaikų, ilgainiui stosiančių greta medžiotų ir motinų. Ar žinai, kas santuokoje moteriai suteikia didžiausią malonumą?

- Seksas.

- Klysti. Valgis. Matyti savo vyrą valgant. Tai moters, visą dieną galvojusios apie vakarienę, pergalės valanda. Ir, ko gero, priežastis glūdi praeityje - alkis, rūšies išnykimo grėsmė, pastangos išlikti.

- Ar gailiesi, kad neturime vaikų?

- Taip jau atsitiko, kad jų neturime, tiesa? Kaip galiu gailėtis, ko nebuvo?

- Manai, mūsų santuoka būtų buvusi kitokia?

- Iš kur galiu žinoti? Galiu spręsti iš savo draugų, draugių - ar jie laimingesni, turėdami vaikų? Vieni taip, kiti nelabai. Gal jie laimingi su savo vaikais, tačiau jų tarpusavio ryšys nuo to nepasikeitė nei į gera, nei į bloga. Jie ir toliau mano, kad turi teisę vienas kitą kontroliuoti. Ir toliau mano, kad reikia laikytis pažado „mylėti vienas kitą, kol mirtis išskirs“, net jei už tai tektų mokėti savo kasdienės nelaimės kainą.

- Estera, karas tau kenkia. Jis tave pastato prieš tikrovę, visiškai priešingą įprastam mūsų gyvenimui. Žinau, kad mirsiu, todėl kasdien gyvenu, tarsi tai būtų stebuklas. Tačiau nesu priverstas nuolat galvoti apie meilę, laimę, seksą, maistą, santuoką.

- Karas man neleidžia galvoti. Tiesiog egzistuoju, ir tiek. Kai suvokiu, kad kiekvieną akimirką mano kūną gali perverti atsitiktinė kulka, sau sakau: „Kaip gera žinoti, kad nereikia rūpintis savo vaikų likimu“. Tačiau šmėkšteli ir tokia mintis: „Kaip gaila, kad mirsiu nieko po savęs nepalikusi. Deja, man nepavyko niekam suteikti gyvybės, gebu tik prarasti savąją“.

- Ar mes kažką darome ne taip? Mąstau apie tai, nes kartais man atrodo, kad tu lyg ir nori kažką pasakyti, bet taip ir nepasakai.

- Iš tikrųjų kai kas ne taip. Mes privalome būti laimingi kartu. Manai, kad esi man skolingas už viską, ką pasiekei, o aš manau, kad turėčiau jaustis privilegijuota šalia tokio vyro kaip tu.

- Aš turiu mylimą moterį, nors ne visada tai pripažįstu, bet vis dėlto savęs klausiu: „Ką aš darau ne taip?“

- Labai gerai, kad tai supranti. Ir aš klausiu savęs to paties, tačiau nei mano, nei tavo kaltės čia nėra. Tiesiog pastaruoju metu mes neteisingai išreiškiame savo meilę. Jei sutiktume su tuo, kad meilė kelia problemų, galėtume išmokti su jomis gyventi ir būti laimingi. Tai būtų nuolatinė kova, užtat būtume veiklūs, gyvybingi, ryžtingi, pasiruošę užkariauti visą pasaulį. Bet mes pasirinkome patogumą, kelią, kai meilė nekelia jokių problemų, jokių konfliktų, kai meilė tėra tik sprendimas.

- Kur čia klaida?

- Visur. Jaučiu, kad meilės energija, tai, kas vadinama aistra, nustojo sklisti po mano kūną, po mano sielą.

- Bet kažkas liko?

- Liko? Negi visos santuokos turi šitaip baigtis? Aistra užleidžia vietą vadinamajam „brandžiam ryšiui“? Tu man reikalingas. Man tavęs trūksta. Kartais pavyduliauju. Man patinka galvoti, ką valgysi vakarienės, nors tu dažnai net nepažvelgi, ką valgai. Trūksta džiaugsmo.

- Nesutinku. Kai esi toli, svajoju, kad būtum šalia. Įsivaizduoju, apie ką kalbėsime, kai aš arba tu grįši iš kelionės. Skambinu norėdamas sužinoti, ar viskas gerai, nes kasdien turiu išgirsti tavo balsą. Gali neabejoti, kad vis dar esu įsimylėjęs.

- Ir aš taip jaučiuosi. Tačiau kas atsitinka, kai esame šalia? Ginčijamės, baramės dėl smulkmenų, kiekvienas stengiasi priversti kitą pasikeisti, nori primesti savo pasaulėžiūrą. Tu reikalauji iš manęs, ko neturėtum reikalauti, aš irgi darau tą patį. Retkarčiais širdies gilumoje sau prisipažįstame: „Kaip būtų gerai gyventi laisvam, be jokių išipareigojimų“.

- Tavo teisybė. Tokiomis akimirkomis jaučiuosi sutrikęs, nes žinau, kad esu šalia moters, kurios trokštu.

- Ir aš esu šalia vyro, kurį visada norėjau turėti.

- Ar manai, kad tai pasikeis?

- Kuo labiau senstu, tuo mažiau traukiu vyrų dėmesį. Tada galvoju: „Geriau jau palikti viską kaip yra“. Esu tikra, kad galiu padaryti didžiausią gyvenime klaidą. Tačiau būdama kare matau, kad yra kitokia meilė, stipresnė, daug stipresnė už neapykantą, verčiančią vyrus žudyti vienas kitą. Ir tokiomis akimirkomis tikiu, kad galiu tai pakeisti.

- Bet tu negali visą laiką gyventi kare.

- Bet ir negaliu gyventi visą laiką šioje taikoje, kurią randu šalia tavęs. Ji baigia naikinti, kas man brangiausia - mudviejų santykius. Nesvarbu, kad mūsų meilė tokia pat karšta kaip anksčiau.

- Milijonai žmonių visame pasaulyje šią akimirką apie tai galvoja. Jie šauniai tai ištveria, ir depresija praeina. Tokios krizės kartojasi kelis kartus, bet galų gale jie randa ramybę.

- Gerai žinai, kad ne viskas taip, kaip sakai. Kitaip nebūtum parašęs savo knygą.

Ketinau pietauti su amerikiečiu aktoriumi Roberto picerijoje. Turėjau skubiai ten važiuoti - reikėjo išsklaidyti slogų išpūdį, kurį galbūt buvau jiems padaręs. Išeidamas išpėjau tarnaitę ir namo, kuriame gyvenau, durininką, jei kartais laiku negrižčiau ir manęs ieškotų mongoliškų bruožų jaunuolis, atnešęs man siuntinį, kad jie būtinai jį pakviestų vidun, paprašytų palaukti sve-tainėje ir pasiūlytų visko, ko tik panorės. O jeigu jis negalėtų laukti, tegu atiduoda vienam iš jų, ką atnešęs.

Bet svarbiausia - neleisti jam išeiti neatlikus savo užduoties.

Sėdau į taksi ir liečiau vairuotojui sustoti Sen Zermeno bulvaru ir Šventųjų Tėvų gatvės sankryžoje. Lijo smulkus lietutis, iki resto-rano, kurio iškaba išsiskyrė diskretiškumu ir kur Robertas retkar-čiais geraširdiškai šypsodamas pasirodydavo prie durų surūkyti ci-garetės, tebuvo likę kokie trisdešimt metrų. Prie manęs, stumdama vaikišką vežimėlį, artėjo moteris. Kadangi dviem ant siauro šali-gatvio nebuvo vietos, nulipau į gatvę, kad ji galėtų praeiti.

Ir tada tarsi sulėtinto vaizdo filme pasaulis apsisvertė aukštyn kojomis, žemė pavirto dangumi, dangus - žeme, aš net atkrei-piau dėmesį į kai kurias kampinio pastato viršutinių aukštų de-tales, kurių nebuvau matęs, nors ne vieną kartą pro ten buvau praėjęs. Prisimenu, kaip nustebau, kaip vėjas stipriai pūstelėjo man į ausį ir kaip tolumoje sulojo šuo; paskui viskas aptemo.

Kažkas mane stumtė į juodą duobę, kurios gilumoje spindėjo šviesa. Bet nespėjau pasiekti dugno – kažkieno stiprios nematomos rankos mane ištraukė, aš atsibudau ir išgirdau aplinkui skambant balsus ir šauksmus – visa tai, matyt, tetruko kelias sekundes. Burnoje pajutau kraujo skonį, užuodžiau šlapio asfalto kvapą ir galiausiai suvokiau, kad patekau į autoįvykį. Bu-
vau sykiu ir be sąmonės, ir su sąmone. Mėginau pasijudinti, bet nesėkmingai. Šalia savęs išvydau gulintį kitą žmogų, galėjau net užuosti jo kvapą, pamaniau, kad tai toji moteris,ėjusi šaligatviu man is priekio su kūdikiu vežimėlyje – Dieve, pasigailėk!

Kažkas prisiartinęs bandė mane kelti, bet aš sušukau, kad neliestų, nes tai labai pavojinga; kadaise vieną naktį per nereikšmingą pokalbį apie visai nereikšmingus dalykus sužinojau, kad lūžus kaklui bet koks netikslus judesys gali žmogų paralyžiuoti visam gyvenimui.

Stengiausi neprarasti sąmonės, laukiau, kol prasidės didžiuliai skausmai, norėjau pasijudinti, bet nusprendžiau geriau to nedaryti. Pajutau, lyg sutraukė mėšlungis, apėmė stingulys. Maldavau manęs neliesti, girdėjau tolumoje Greitosios pagalbos sireną ir supratau, kad jau galiu užmigti, kad man nebereikia kovoti dėl savo gyvybės, išsigelbėsiu ar ne — tai priklauso jau ne nuo manęs, o nuo gydytojų, medicinos darbuotojų, nuo likimo, nuo To, nuo Dievo.

Staiga išgirdau mergaitės balsą. Ji pasakė savo vardą, bet aš jo neišminiau, prašė nesijaudinti, patikino, kad nemirsiu. Labai norėjau tikėti jos žodžiais, maldavau ilgiau pabūti šalia manęs, bet ji dingo; mačiau, kaip man ant kaklo uždėjo kažkokį daiktą iš plastiko, ant veido – kaukę, ir tada vėl užmigau, tik šįkart be sapnų.

Atgavęs sąmonę, nieko negirdėjau, tik baisų zvimbęsi ausyse. Visa kita gaubė tyla ir tamsa. Staiga pajutau, kad viskas juda, ir pamaniau, kad mane neša karste, kad palaidos gyvą.

Norėjau daužyti į sienas, bet neištengiau įtempti nė vieno raumens. Akimirka, kuri truko be galo ilgai, jutau, kad kažkas mane stumia pirmyn. Nebegalėjau valdyti situacijos, ir tada, sukaupęs visas likusias jėgas, sušukau. Tas šauksmas nuaidėjo uždaroje patalpoje ir, beveik mane apkurtindamas, užgulė ausis. Tačiau žinojau, jog tas šauksmas reiškė, kad aš išgelbėtas, nes kojūgalyje netrukus pasirodė šviesa - jie suprato, kad nesu miręs.

Šviesa, palaimintoji šviesa, išgelbėjusi mane nuo baisiausių kančių - asfiksijos, pamažu užliejo mano kūną. Kažkas nuėmė karsto dangtį: gulėjau jame išpiltas šalto prakaito, kęsdamas didžiulį skausmą, tačiau patenkintas, nusiraminęs, nes jie pamatė savo klaidą. Koks džiaugsmas vėl grįžti į šį pasaulį!

Pagaliau šviesa pasiekė akis - švelni ranka palietė manąją, angeliško veido būtybė nušluostė prakaitą nuo kaktos.

- Nesijaudinkite, - tarė šviesiaplaukė baltai apsirengusi būtybė angelo veidu, - jūs nenumirėte. Aš ne angelas, jūs visiškai gyvas. Tai ne karstas, o magnetinio rezonanso aparatas, kuriuo

nustatome galimus sužeidimus. Manome, kad nieko baisaus nenutiko, tačiau turėsite pasilikti čia, gydytojų priežiūroje.

- Nėra nė vieno lūžio?

- Tik bendro pobūdžio įdrėskimai. Jei pamatytumėte save veidrodyje - nustebtumėte. Tačiau per kelias dienas viskas praeis.

Mėginau atsikelti, bet ji švelniai mane sulaikė. Baisiai sukaudo galvą, ir aš sudejavau.

- Jūs pakliuvote į autoįvykį. Tad visiškai suprantama, kad skauda, tiesa?

- Tikriausiai mane apgaudinėjate, - vos ne vos ištariau. - Aš suaugęs vyras, mano gyvenimas buvo audringas, galiu be jokios baimės išgirsti kai kurias naujienas. Ar mano galvoje netrukus plyš kokia nors kraujagyslė?

Pasirodė du sanitarai ir įkėlė mane į neštuvus. Pamačiau, kad kaklą man juosia keistas ortopedinis aparatas.

- kažkas minėjo, kad prašėte jūsų nejudinti, — tarė angelas. - Teisingas sprendimas. Jums reikės kurią laiką nešioti šią apykaklę. Jei nebus jokių netikėtų staigmenų - sunku dabar pasakyti, kokie gali būti padariniai - netrukus išgąstis praeis, o tai reiškia, kad jums pasisekė.

- Kiek laiko tai užtruks? Aš negaliu čia pasilikti.

Niekas neatsakė. Už rentgeno kabineto durų su šypsena veide manęs laukė Marija. Matyt, gydytojai pranešė, kad iš esmės nieko rimta nenutiko. Ji ranka palietė man plaukus, ir jai pavyko paslėpti pasibjaurėjimą, kurią turėjo sukelti mano išvaizda.

Mažutė eiseną judėjo pirmyn ligoninės koridoriumi. Ji, du sanitarai, stumiantys neštuvus, ir baltasis angelas. Galvą vis labiau skaudėjo.

- Gailestingoji sesele, mano galva...

- Aš ne gailestingoji seselė. Gydysiu jus, kol atvyks asmeninis jūsų gydytojas. Dėl galvos galite nesijaudinti. Nelaimingo atsitikimo metu organizmas ginasi ir užspaudžia visas kraujagysles, kad išvengtų nukraujavimo. Pavojui praėjus, šios vėl išsiplėčia, kraujas ima normaliai tekėti, ir tai sukelia skausmą. Labai paprasta. Šiaip ar taip, jei pageidaujate, galiu paskirti jums raminamųjų.

Aš atsisakiau. Ir staiga prisiminiau vakar girdėtus žodžius, tarsi jie būtų atsiradę kažkokiam tamsiam mano sielos kampelyje:

„Balsas sako, kad leis tam atsitikti tik tada, kai ateis tikroji valanda“.

Jis negalėjo to žinoti. Neįtikėtina, kad viskas, kas įvyko Sen Zermeno bulvaru ir Šventųjų Tėvų gatvės sankryžoje, būtų pasaulinio masto konspiracijos, dievų iš anksto numatyto plano rezultatas. Dievai, tikriausiai labai užsiėmę šios sunkiai besiverčiančios planetos, kuriai gresia pražūtis, priežiūra, nutraukė savo darbus vien tam, kad sutrukdytų man rasti Zahirą. Vaikinas niekaip negalėjo numatyti ateities, nebent... nebent iš tiesų girdėjo balsus, nebent iš tiesų toks planas buvo, ir viskas daug sudėtingiau, negu maniau.

Marijos šypsena, tikimybė, kad kažkas girdi balsus, skausmas, kuris darėsi vis sunkiau pakenčiamas, - viso to nebegalėjau tverti.

— Daktare, apsigalvojau. Noriu miego, skausmas nepakeliamas.

Ji kažką pasakė vienam iš neštuvus stumiančių sanitarų. Jis nuėjo, bet netrukus grįžo mums dar nespėjus nuvažiuoti iki palatos. Pajutau dūrį į ranką ir netrukus užmigau.

Atsibudęs norėjau tuojau sužinoti, kas įvyko, ar moteris, kurią mačiau šalia, taip pat išvengė mirties, kas atsitiko jos vaikui.

Marija liepė man ilsėtis, tačiau daktaras Lujitas, mano gydytojas ir bičiulis, jau spėjęs atvykti, nusprendė, kad nereikia nuo manęs visko slėpti. Mane parbloškė motociklas. Salia manęs gulėjęs kūnas buvo jaunuolio, važiavusio tuo motociklu. Jis irgi buvo nuvežtas į tą pačią ligoninę, jo likimas panašus į mano - tik nubrozdinimai. Policija, atlikusi apklausą iškart po nelaimingo atsitikimo, išsiaiškino, kad aš buvau gatvės viduryje, kai įvyko nelaimė. Taigi sukėliau pavojų motociklininko gyvybei.

Kitaip tariant, ko gera, aš buvau dėl visko kaltas, tačiau vaikas nusprendė nekelti ieškinio. Marija buvo pas jį nuėjusi, ir jie trumpai pasikalbėjo. Ji sužinojo, kad jis yra nelegaliai dirbantis imigrantas, todėl bijojęs kreiptis į policiją. Išsirašė iš ligoninės praėjus dvidešimt keturioms valandoms. Kadangi nelaimės metu buvo su šalmu, išvengė didesnės rizikos susižeisti smegenis.

- Nori pasakyti, kad jis išsirašė praėjus dvidešimt keturioms valandoms? Vadinasi, aš čia daugiau nei para?

- Jau trys. Kai buvai išvežtas iš magnetinio rezonanso kabineto, man paskambino gydytoja ir paprašė leisti tave gydyti raminaisiais vaistais. Kadangi pastaruoju metu buvai labai įsitempęs, susinervinęs, apimtas depresijos, aš sutikau.

- Kas dabar bus?

- Dar pora dienų ligoninėje ir trys savaitės su šia apykakle. Kritiškiausios keturiasdešimt aštuonios valandos jau praėjo. Vis dėlto dalis tavo kūno gali nustoti klusniai elgtis. Tada mums tektų išspręsti šią bėdą. Bet geriau dabar apie tai negalvoti. Palikime tam atvejui, kai taip atsitiks. Neverta iš anksto dėl to sielotis.

- Vadinasi, aš dar galiu mirti?

- Kaip gerai žinai, mes visi ne tik galime, bet tikrai mirsime.

- Norėjau pasakyti, galiu mirti dėl šio nelaimingo įvykio?

Daktaras Lujitas valandėlę tylėjo.

- Taip. Vis dar nereikia atmesti galimybės, kad susidarė koks kraujo krešulys, kurio aparatais neišmanoma aptikti, ir kad jis kiekvieną akimirą gali atitrūkti ir sukelti emboliją. Gali būti ir taip, kad kokia nors *ląstelė* išprotėjo ir vėliau sukels vėžį.

- Jums nederėjo šito sakyti, - nutraukė jį Marija.

- Jau penkeri metai, kai mes draugai. Jis manęs paklausė, ir aš atsakiau. Dabar turiu jūsų atsiprašyti - privalau grįžti į darbą klinikoje. Medicina ne tokia, kokią jūs išvaizduojate. Jūsų pasaulyje, kai vaikas išeina iš namų nupirkti penkis obuolius, o grįžta tik su dviem, daroma išvada, kad tris jis suvalgė.

Mano pasaulyje yra daug kitų galimybių - galbūt ir suvalgė, bet gal jį apvogė ir nebeužteko pinigų penkiems obuoliams, gal pametė juos pakeliui, sutiko išalkusį žmogų ir pasidalijo su juo vaisiais, ir t.t. Mano pasaulyje viskas įmanoma, viskas reliatyvu.

- Ką žinote apie epilepsiją?

Marija iškart suprato, kad turiu omenyje Michailą, ir iš jos veido išraiškos mačiau, kad jai mano klausimas nelabai patiko. Ji tuojau pasakė, kad jai laikas eiti, kad bendradarbiai jos laukia filmavimo aikštelėje.

Tačiau daktaras Lujitas, nors jau buvo beišeinąs, stabtelėjo ir atsakė į mano klausimą:

- Elektros impulsų perteklius tam tikroje smegenų zonoje sukelia didesnius ar mažesnius susitraukimus. Nėra jokių mokslinių tyrimų šiuo klausimu. Manoma, kad priepuolis įvyksta, kai žmogų kamuoja labai didelė įtampa. Bet jūs būkite ramus - nors ši liga gali pasireikšti bet kokio amžiaus žmogui, vargu ar toks nelaimingas atsitikimas ją sukeltų.

- O kas ją sukelia?

- Aš ne tos srities specialistas, tačiau jei norite, galiu sužinoti.
- Noriu. Ir dar vienas klausimas, tik nemanykite, kad mano smegenis sukrėtė nelaimingas atsitikimas. Ar gali būti, kad epileptikai girdi balsus, mato ateitį?
- Ar jus kas nors išpėjo dėl šio nelaimingo atsitikimo?
- Ne visai, tačiau aš taip supratau.
- Atsiprašau, bet negaliu ilgiau būti. Pavėžėsiu Mariją. Apie epilepsiją pasistengsiu sužinoti daugiau.

Dvi dienas nesimačiau su Marija, ir nors autoįvykis mane išgąsdino, Zahiras vėl užėmė jos vietą. Neabejojau, kad jei vaikiną iš tiesų laikosi žodžio, namie manęs laukia vokas su Esteros adresu. Tačiau tą akimirką buvau išsigandęs.

O jeigu Michailas sakė tiesą apie balsus?

Stengiausi prisiminti visas smulkmenas: buvau nulipęs nuo šaligatvio, kai mano žvilgsnis nejučiom nukrypo į važiuojantį automobilį. Ir nors suvokiau, kad atstumas tarp mūsų saugus, kažkas mane užkliudė - tai galėjo būti automobilį bandęs lenkti motociklas, kurio nepamačiau.

Tikiu ženklais. Po žygio Šventojo Jokūbo keliu viskas pasikeitė - tai, ko turime išmokti, visada mums prieš akis. Tereikia su pagarba apsižvalgyti aplinkui, kad suprastume, kur Dievas nori mus nuvesti ir kokią tinkamiausią žingsnį dabar žengti. Taip pat išmokau gerbti paslaptis. Kaip sakydavo Einšteinas, Dievas nežaidžia su Visata kauliukais, viskas susiję ir viskas turi prasmę. Ir nors ši prasmė gali būti beveik visą laiką nuo mūsų paslėpta, mes sužinome, kada artėja laikas atlikti mūsų tikrąją užduotį žemėje, nes tai, ką darome, užsikrečia entuziazmo energija.

Gera, jei užsikrečia. Jei ne, verčiau pasukti kita kryptimi.

Kai esame teisingame kelyje, sekame paskui ženklus, retkarčiais pasukame ne tuo keliu, bet Dievas ateina mums į pagalbą ir neleidžia suklysti. Gal tas nelaimingas atsitikimas ir buvo toks ženklas? Ar gali būti, kad aną dieną Michailas intuityviai pamatė man skirtą ženklą?

Mano atsakymas į šį klausimą vienas: „Taip“.

Galbūt kaip tik todėl, kad nesipriešinau likimui, kad leidau būti vedamas stipresnės jėgos, tą dieną suvokiau, jog Zahiras ėmė silpti. Žinojau, kad man tereikia atplėšti voka, perskaityti jos adresą ir paskambinti prie jos durų.

Tačiau ženklai rodė, kad tas laikas dar neatėjo. Jei iš tiesų Estera buvo tokia svarbi mano gyvenime, kaip maniau, jei mane tebemylėjo, kaip vaikinai sakė, kam skubinti įvykius – gal jie tik privers mane kartoti tas pačias praeities klaidas?

Kaip tų klaidų išvengti?

Jų išvengsi geriau pažindamas save, suprasdamas, kas pasikeitė, kas privertė taip staigiai pasukti iš kelio, nuolat žymimo džiaugsmu?

Ar to gana?

Ne. Dar reikėtų pažinti Esterą, suprasti, kaip ji pasikeitė per tą laiką, kai gyvenome drauge.

Ar šie du klausimai galėjo viską lemti?

Buvo dar ir trečias klausimas: kodėl likimas mus suvedė?

Kadangi gulint ligoninės palatoje man nestigo laiko, peržvelgiau visą savo gyvenimą. Aš sykiu ieškojau nuotykių ir saugumo, nors gerai suvokiau, kad tai du nesuderinami dalykai. Nors ir buvau tikras, kad myliu Esterą, lengvai išsimylėdavau

kitas moteris, vien todėl, kad gundymas - {domiausias žaidimas pasaulyje.

Ar aš sugebėjau įrodyti žmonai, kad ją myliu? Kartais - galbūt, tačiau ne visada. Kodėl? Ogi todėl, kad maniau, jog tai nebūtina, ji ir taip žino ir nė kiek negali tuo abejoti.

Prisimenu, kaip prieš kelerius metus kažkas manęs paklausė, ką bendra turėjo visos mano gyvenimo moterys. Atsakymo ilgai ieškoti nereikėjo: mane. Ir tik tada supratau, kiek laiko veltui sugaišau ieškodamas tinkamo žmogaus - moterys keitėsi, o aš ne. Ir kartu pragyventas laikas manęs nieko neišmokė. Turėjau daug merginų, tačiau vis dar laukiau tinkamos. Aš tikrinau, pats buvau tikrinamas, tuo buvo grindžiami mūsų santykiai, kol pa- ; sirodė Estera. Ji viską neatpažįstamai pakeitė.

Švelniai prisiminiau buvusią savo žmoną. Jau nebebuvau apsisėstas noro ją rasti, sužinoti, kodėl dingo nepasiaiškinusi. Nors knyga *Laikas perplėšti ir laikas susiūti* buvo traktatas apie mūsų santuoką, vis dėlto tai buvo labiau pažyma, kad sugebu mylėti, sielotis dėl žmogaus netekties, dėl kurios pats buvau kaltas. Estera buvo verta daugiau nei žodžių, nors tie žodžiai, paprasti žodžiai, niekada nebuvo ištarti mums būnant drauge.

Visada reikia žinoti, kada baigiasi vienas etapas. Nesvarbu, kaip jį pavadinsime - ciklo ar skyriaus pabaiga, durų uždarymu. Svarbu praeityje palikti tas gyvenimo akimirkas, kurios jau pasibaigė. Pamažu ėmiau suvokti, kad nebegaliu grįžti atgal, priversti dalykus būti tokius, kokie buvo. Ir tie dveji nesibaigiantys metai, kurie man buvo tarsi pragaras, ėgavo visiškai kitą prasmę.

Si prasmė siekė toliau nei mano santuoka - kiekvienas vyras, kiekviena moteris yra sujungti energija, kurią daugelis vadi-

na meile, nors iš tiesų tai pirminė medžiaga, iš kurios sudaryta visata. Neįmanoma šia energija manipuliuoti - ji pati švelniai mus veda, joje visa, ko išmokome šiame gyvenime. Jei stengsimės ją pakreipti norima linkme, nugrimsime į liūdėsį, neviltį, apgaulę, nes ji laisva ir laukinė.

Gyvensime likusį gyvenimą teigdami, kad mylime vieną ar kitą žmogų, nors iš tikrųjų tik kentėsime, mat užuot pripažinę jo jėgą stengiamės jį sumenkinti, kad jis tilptų mūsų išivaizduojamame pasaulyje.

Kuo daugiau apie tai galvojau, tuo silpnesnis darėsi Zahiras, tuo labiau artėjau prie savęs. Ruošiausi ilgai dirbti ir žinojau, kad tas darbas iš manęs pareikalaus nemažai tylos, meditacijos, užsispyrimo. Nelaimingas atsitikimas padėjo suvokti, kad negalima nieko spartinti, kol neateina *laikas susiūti*.

Prisiminiau, ką buvo sakęs daktaras Lujitas: „Po tokios traumos mirtis gali atsėlinti bet kada". O jeigu taip atsitiks? Jeigu už dešimties minučių mano širdis nustos plakusi?

Kai į palatą įėjo vakariene nešinas slaugytojas, paklausiau:

- Ar kada nors pagalvojai apie savo laidotuves?

- Nesijaudinkite, - atsakė jis, — jūs išgyvensite. Jau atrodo daug geriau.

- Aš visai nesijaudinu. Žinau, kad išgyvensiu, nes balsas man taip sakė.

Tyčia užsiminiau apie „balsą", norėjau jį išprovokuoti. Jis nepatikliai pažvelgė į mane: galbūt pamanė, kad laikas vėl mane patikrinti ir įsitikinti, ar mano smegenys tikrai nepažeistos.

- Žinau, kad išgyvensiu, - kalbėjau aš toliau. - Gal dieną, gal metus, o gal trisdešimt ar keturiasdešimt. Bet vieną dieną, kad ir kokia būtų mokslo pažanga, paliksiu šį pasaulį, ir mane

palaidos. Kaip tik apie tai galvojau. Man įdomu, ar jūs kartais apie tai susimąstote?

- Ne, niekada. Ir nenoriu. Beje, mane labiausiai tai ir jaudina — žinau, kad viskas pasibaigs.

- Ar to norime, ar su tuo sutinkame, ar ne, niekas šito neišvengs. Tokia jau tikrovė. Gal šiek tiek pasikalbėkime šia tema?

- Turiu aplankyti kitus ligonius, - tarė jis ir padėjęs valgį ant stalo kuo greičiau išspruko, lyg norėdamas pabėgti. Bet ne nuo manęs, o nuo mano žodžių.

Slaugytojas kalbėtis nepanoro, bet juk aš ir vienas galiu apie tai pamąstyti. Prisiminiau vaikystėje išmoktos poemos ištraukas:

Kai aplankys nelaukiama viešnia,

Galbūt aš išsigąsiu. O gal nusišypsojęs tarsiu:

Mano diena buvo gera, taigi naktis tegu ateina.

*Ji pamatys, kad laukas jau suartas, o stalas padengtas, namie
vivaru, ir viskas savo vietoje.*

Norėčiau, kad taip būtų - kiekvienas daiktas savo vietoje. O koks bus mano antkapio užrašas? Mudu su Estera buvome surašę testamentą ir ten pareiškę pageidavimą, kad mus kremuotų. Taigi vėjas išbarstys mano pelenus Sebreiro krašte, Šventojo Jokūbo kelyje, o jos pelenai bus išbarstyti jūroje. Taigi nebus kur įrašyti epitafijos.

O jei vis dėlto galėčiau pasirinkti vieną sakinį? Tada norėčiau, kad skambėtų šitaip:

Jis mirė būdamas gyvas".

Gal atrodys keista, tačiau pažinojau žmonių, kurie jau nebe-gyveno, nors dar dirbo, valgė, buvo užsiėmę savo įprastais vi-

suomeniniais reikalais. Jie viską darė automatiškai, nesuprasdami, kad kiekviena diena turi savo magijos, nesustodami apmąstyti gyvenimo stebuklo, nesuvokdami, kad ši akimirka gali būti paskutinė jų gyvenimo akimirka šioje planetoje.

Nevertėjo bandyti visa tai paaiškinti slaugytojui. Be to, paimiti lėkštės atėjo kitas žmogus. Jis nenoriai kalbino mane, galbūt vykdydamas kokio nors gydytojo nuorodas. Klausinėjo, ar prisimenu savo pavardę, ar žinau, kurie dabar metai, kuo vardu Jungtinių Valstijų prezidentas, ir daugelio panašių dalykų, kurie turi prasmę tik tada, kai norime įsitikinti, ar žmogus yra psichiškai sveikas.

Ir visa tai vien todėl, kad iškėliau klausimą, apie kurį turėtų pamąstyti kiekvienas gyvas žmogus: „Ar jau pagalvojote apie savo laidotuves? Juk žinote, kad anksčiau ar vėliau reikės mirti“.

Tą naktį užmigau šypsodamas. Zahiras po truputį traukėsi, Estera buvo jau begrižtanti, ir jei turėčiau tą naktį mirti, nepaisydamas visko, kas įvyko mano gyvenime, nepaisydamas dingusios mylimosios, neteisybų, kurias teko pačiam išgyventi arba kurias priverčiau išgyventi kitus žmones, galėčiau pasakyti, kad išlikau gyvas iki paskutinio atodūsio, ir pagrįstai pridurti:

Mano diena buvo gera, taigi naktis tegu ateina.

Xrabėgus dviem dienoms jau buvau namie. Kol Marija virė pietus, peržvelgiau susikaupusią korespondenciją. Suskambo telefonspynė. Durininkas pranešė, kad vokas, kurio laukiau praėjusią savaitę, buvo įteiktas ir greičiausiai guli ant mano stalo.

Aš jam padėkojau ir, priešingai nei maniau, nepuoliau jo atplėšti. Per pietus teiravausi Marijos, kaip sekėsi filmuotis, o ji klausinėjo, kokie artimiausi mano planai, nes buvo aišku, kad su ortopedine apykakle nelabai galiu išeiti. Ji pasisiūlė būti su manimi, kiek reikės.

- Turiu dalyvauti trumpoje Korėjos televizijos kanalo laidoje, tačiau jeigu reikia, galiu ją atidėti arba net atšaukti. Suprantama, jei nori, kad būčiau šalia.

- Man reikia, kad būtum šalia, ir labai džiaugiuosi žinodamas, kad tai įmanoma.

Šypsodamasi ji tuojau pakėlė ragelį, paskambino savo vadybininkei ir liepė pakeisti susitikimus. Girdėjau, kaip kalbėjo: „Nesakykite, kad susirgau, aš prietaringa. Kaskart, kai taip meluodavau norėdama atsiprašyti, susirgdavau; pasakykite, kad turiu rūpintis mylimu žmogumi”.

Manęs laukė daugybė skubių reikalų: atidėti interviu, kvietimai, į kuriuos reikėjo atsakyti, padėkos už telefonų skambu-

čius, gautų gėlių kortelės, tekstai, išangos, rekomendacijos. Marija nuolatos palaikė ryšį su mano agente pertvarkydama mano tvarkaraštį taip, kad visiems būtų atsakyta. Kiekvieną dieną vakarienį audavome namie, kaip visos sutuoktinių poros kalbėdavome ir apie įdomius, ir apie banalius dalykus. Sykį vakarieniaujant po kelių vyno taurių ji pareiškė, kad aš pasikeitęs.

- Toks išpūdis, kad pabuvus šalia mirties tau grįžo noras gyventi, - tarė ji.

- Visiems taip būna.

- Jei leisi - tik nemanyk, kad noriu ginčytis arba sukelti pavydo sceną - pasakysiu tau štai ką: grįžęs namo nebeužsimeni apie Esterą. Taip atsitiko, kai baigai rašyti *Laikas perplėsti ir laikas susiūti*. Toji knyga buvo tarsi gydomoji priemonė, nors rašai ją labai neilgai.

- Manai, kad nelaimingas atsitikimas galėjo palikti kokių nors pėdsakų mano smegenyse?

Nors kalbėjau ramiu tonu, ji nusprendė pakeisti pokalbio temą. Pasakojo, kaip labai bijojo skrisdama malūnsparniu iš Monako į Kanus. Baigėme vakarą lovoje, kur gana nepatogiai mylėjomės, nes kliudė mano ortopedinė apykaklė. Vis dėlto mylėjomės ir jautėmės vienas kitam labai artimi.

Po keturių dienų nuo mano stalo dingo didžiulė popierių krūva. Liko tik vienas didelis baltas vokas, ant kurio buvo užrašytas mano vardas ir buto numeris. Marija ketino jį atplėšti, bet pasakiau, kad dar gali palaukti.

Ji nieko neklausė - tai galėjo būti konfidenciali informacija apie mano banko sąskaitas ar išimylėjusios moters laiškas. Nesiteikia nieko aiškinti, paėmiau jį nuo stalo ir įkišau tarp knygų. Jeigu nuolat matyčiau prieš save, Zahiras vėl grįžtų.

Mano meilė Esterai nebuvo nė kiek susilpnėjusi. Tačiau kiekviena ligoninėje praleista diena priminė man kažką įdomaus – ne mūsų pokalbius, o kartu tyloje praleistas akimirkas. Prisiminiau jos akis. Akis moters, aistringai mėgstančios nuotykius, moters, kuri didžiuojasi savo vyro sėkme. Akis žurnalistės, kuri domisi tuo, ką rašo. Vėliau akis žmonos, kuriai tikriausiai nebėra vietos mano gyvenime. O tas liūdnas žvilgsnis atsirado dar jai nepareiškus noro tapti karo korespondente; kaskart, kai ji grįždavo iš kovos laukų, jis būdavo linksmas, bet praėjus kelioms dienoms vėl pasidarydavo toks kaip anksčiau.

Vieną popietę suskambo telefonas.

- Tai tas vaikinai, - tarė Marija, perduodama ragelį man.

Kitame linijos gale išgirdau Michailo balsą. Pirmiausia jis apgailestavo dėl to, kas įvyko, paskui paklausė, ar gavau voka.

- Taip, jis čia.

- Ketinate jos ieškoti?

Marija klausėsi pokalbio, todėl nusprendžiau pakeisti temą.

- Pasikalbėsime apie tai, kai susitiksimė.

- Niekas iš jūsų nereikalauju. Pats pažadėjote man padėti.

- Aš laikausi savo žodžio. Kai tik pasveiksiu, pasimatysime.

Jis pasakė savo mobiliojo telefono numerį, ir baigėme pokalbį. Iškart pamačiau, kad Marija nebepanaši į save.

- Taigi niekas nepasikeitė, - tarė ji.

- Netiesa. Dabar viskas kitaip.

Man reikėjo ką nors pridurti, pasakyti, kad noriu ją pamatyti, kad žinau, kur ji. Atėjus tinkamam laikui sėsiu į traukinį, į taksi, į lėktuvą arba į kokią kitą transporto priemonę, kad galėčiau būti šalia jos. Tačiau tai reikštų, kad prarasiu tą, kuri šią

akimirką šalia manęs, moterį, kuri su viskuo sutinka, kuri kaip įmanydama stengiasi parodyti, koks aš jai brangus.

Žinoma, pasielgiau kaip bailys. Gėdijausi savęs, bet toks jau gyvenimas. Pats negalėjau paaiškinti kodėl, tačiau mylėjau ir Mariją.

Tylėjau, nes visada tikėjau ženklais. Prisiminiau tylas akimirkas, praleistas šalia žmonos. Žinojau, kad susitikimo laikas, girdint balsus ar ne, su paaiškinimais ar be jų, dar neatėjęs. Dar turėjau sutelkti dėmesį ne tiek į *mūsų* pokalbius, kiek į *mūsų* tylėjimą: tylos padovanota laisvė galėjo padėti man suprasti gyvenimo tarpsnį, kai viskas klostėsi gerai, ir tą valandėlę, kai viskas ėmė keistis.

Marija buvo šalia ir žvelgė į mane. Ar galėjau elgtis nesąžiningai su žmogumi, kuris dėl manęs darė viską? Pasijutau nejaukiai, tačiau buvo neįmanoma šito jai papasakoti, nebent... nebent sugebėčiau netiesiogiai išreikšti, ką jaučiu.

- Marija, įsivaizduokime du gaisrininkus, įžengusius į girią užgesinti nedidelio gaisro. Įvykdę užduotį, abu išeina iš miško ir nusileidžia prie upelio. Vienas susitęsęs veidą pelenais, o kito veidas švarus. Aš tavęs klausiu, katras iš jų prausis veidą?

- Kvailas klausimas. Žinoma, tas, kuris susitęsęs.

- Klysti. Tas, kurio veidas nešvarus, pamatęs kitą pamanyęs, kad ir jis toks pat. Ir priešingai, tas, kurio veidas švarus, matydamas, kad draugas susitęsęs, pagalvos: „Tikriausiai aš išsitęsęs, turiu nusiprausti“.

- Ką nori pasakyti?

- Kad per tą laiką, kai gulėjau ligoninėje, supratau, jog moteryse, kurias mylėjau, visada ieškojau savęs. Regėdamas jų nuo-

stabius, švarius veidus matydavau juose savo atspindį. O jos, žiūrėdamos į mane, matė pelenus, dengiančius mano veidą. Nors ir labai protingos, ir savimi pasitikinčios, galų gale ir jos išvysdavo savo atspindį manyje ir pamanydavo esančios bjauresnės nei buvo iš tikrųjų. Neleisk, kad taip atsitiktų ir tau.

Norėjau dar pridurti: taip atsitiko Esterai. Ir aš tai supratau tik tada, kai prisiminiau, kaip pasikeitė jos žvilgsnis. Visada sugerdavau jos šviesą, jos energiją, teikiančią man laimės, pasitikėjimo, jėgų žengti pirmyn. Žiūrėdama į mane, ji jautėsi negraži, menka, nes metams bėgant mano karjera - ta karjera, prie kurios ji tiek daug buvo prisidėjusi - stūmė mūsų santykius į ant-rajį planą.

Taigi, kad vėl galėčiau ją pamatyti, turėjau palaukti, kol mano veidas pasidarys toks pat švarus kaip jos. Eidamas su ja susitikti, pirmiausia turėjau susitikti pats su savimi.

Ariadnēs siūlas

Gimstu mažame kaimelyje. Už kelių kilometrų nuo tos vietos yra šiek tiek didesnis kaimas, o ten mokykla ir muziejus, skirtas kadaise čia ilgai gyvenusiam poetui. Mano tėvui per septyniasdešimt, motinai - dvidešimt penkeri. Jie susipažino visai neseniai, kai jis, atvažiavęs iš Rusijos parduoti kilimų, ją sutiko ir ryžosi visko dėl jos atsisakyti. Ji galėtų būti jam dukra, bet iš tiesų elgiasi taip, tarsi būtų jo motina. Jinai jį migdo, nes jam sunkiai sekasi užmigti nuo tada, kai septyniolikos metų buvo išsiųstas į Stalingradą kovoti su vokiečiais, į vieną ilgiausių ir kruviniausių Antrojo pasaulinio karo mūšių. Is trijų milijonų vyrų, kovojusių jo batalione, išgyveno tik trys.

Keista, bet jis nevartoja būtojo laiko, sako: „Gimstu mažame kaimelyje“. Tarsi viskas vyktų dabar.

- Kartą Stalingrade tėvui grįžtant iš žvalgybos su geriausiu draugu, kuris, kaip ir jis, dar buvo visai vaikas, netikėtai prasideda susišaudymas. Abu pasislepia bombos išraustoje duobėje ir ten alkani, neturėdami kuo apsiginti nuo šalčio, sningant baloje praleidžia dvi dienas. Jie girdi, kaip gretimame pastate kalbasi rusai, suvokia, kad reikia iki ten nusigauti, bet šūviai nenutyla, ore tvyro kraujo kvapas, sužeistieji dieną ir naktį šaukiasi pagalbos. Staiga viskas nuščiūva. Tėvo draugas, manydamas, kad vo-

kiečiai jau bus pasitraukę, atsistoja. Tėvas mėgina jį sulaikyti, griebia už kojų, šaukia: „Gulk!“ Deja, per vėlu! Kulka perveria jam galvą.

Praeina dar dvi dienos. Tėvas guli šalia draugo lavono. Jis ir toliau nepaliaudamas kartoja: „Gulk!“ Galiausiai kažkas jį iš ten ištraukia, nuveda į pastatą. Valgyti nėra ko, tik šaudmenys ir cigaretės. Maitinasi tabako lapais. Po savaitės pradeda misti mirusių ir jau sušalusių draugų mėsa. Prasiveržęs pro ugnies liniją, pasirodo trečiasis batalionas. Gyvieji išgelbėjami, sužeistieji gydomi, ir netrukus visi vėl grįžta į frontą — Stalingradas negali pralaimėti, Rusijos ateitis pavojuje. Galų gale po keturis mėnesius trukusių žiaurių mūšių, kanibalizmo atvejų, dėl šalčio amputuotų galūnių vokiečiai pasiduoda - tai Hitlerio ir jo Trečiojo Reicho žlugimo pradžia. Tėvas pėsčiomis grįžta į savo kaimą, beveik už tūkstančio kilometrų nuo Stalingrado.

Ir nuo tada nebegali užmigti, kasnakt sapnuoja draugą, kurio jam nepavyko išgelbėti.

Po dvejų metų karas baigiasi. Jis apdovanojamas medaliu, bet neranda darbo. Dalyvauja minėjimuose, tačiau beveik neturi ko valgyti. Laikomas Stalingrado didvyriu, o vos prasimaitina iš nedidelių darbelių, už kuriuos gauna kelis skatikus. Galop kažkas pasiūlo jam pardavinėti kilimus. Kadangi kankina nemiga, keliauja naktimis, susipažįsta su kontrabandininkais, igyja jų pasitikėjimą, ir atsiranda daugiau pinigų.

Komunistų vyriausybė tuos ryšius atskleidžia, jis apkaltinamas bendradarbiavimu su nusikaltėliais ir nors yra karo didvyris, kaip tėvynės išdavikas dešimt metų praleidžia Sibire. Išeina į laisvę tokio amžiaus, kai jam nieko kita nebelieka kaip pardavinėti kilimus - vienintelis dalykas, kurį sugeba. Pavyksta atnau-

jinti senus ryšius, kažkas jam patiki parduoti keletą kilimų, tačiau niekas nenori jų pirkti – sunkūs laikai. Vėl ryžtasi išvažiuoti kuo toliau ir, pakeliui prašydamas išmaldos, pasiekia Kazachstaną.

Jis senas ir vienišas, tačiau turi užsidirbti maistui. Dienomis dirba visokius darbelius, naktimis pamiega trumpai, vis atsibudamas nuo šauksmo: „Gulk!“ Neįtikima, tačiau, nepaisant visko, ką teko patirti, nemigos, maisto stygiaus, nevilties, fizinio išsekimo, cigarečių, kurias nepraleido progos rūkyti, jo sveikata geležinė.

Mažame kaimelyje sutinka merginą. Ji gyvena kartu su tėvais. Pagal to krašto svetingumo papročius, kuriems skiriamas ypatingas dėmesys, mergina parsiveda jį į savo namus. Jis paguldomas svetainėje, bet naktį visus pažadina šauksmas: „Gulk!“ Mergina prieina prie jo, pasimeldžia, paglosto jam galvą, ir pirmą kartą per kelis dešimtmečius jis ramiai miega.

Kitą dieną ji pasakoja jam vaikystės sapną — senyvas žmogus jai dovanoja vaiką. Ji ilgai laukė, buvo atsiradę keli pretendentai, bet visais nusivylė. Jos tėvai buvo labai *dėl* to susirūpinę, nenorėjo, kad jų vienturtė duktė liktų netekėjusi ir būtų visuomenės atstumta.

Ji klausia, ar jis nenorėtų jos vesti. Jis nustemba, juk pagal amžių ji galėtų būti jo vaikaitė, ir nieko neatsako. Saulei nusileidus, mažoje šeimos svetainėje, ji paprašo leisti jam paglostyti galvą prieš užmiegant. Ir jai dar kartą pavyksta suteikti jam ramią naktį.

Kitą rytą vėl grįžtama prie vedybų klausimo, tik šį kartą tėvų akivaizdoje. Atrodo, šie su viskuo sutinka, kad tik jų duktė turėtų vyrą, netaptų šeimos gėdos priežastimi. Jie paskleidžia gandus, kad iš toli atvykęs senis iš tiesų yra gana turtingas kilimų prekiautojas, kuriam nusibodo prabangiai ir ištaigingai gyventi,

todėl nusprendęs viską palikti ir ieškoti nuotykių. Šios žinios žmonėms padaro didelį išpūdį - jie jau galvoja apie didelius kraičius, didžiules sąskaitas banke ir apie tai, kad mano mamai pasisekė rasti žmogų, išvesiantį ją kuo toliau iš to pasaulio krašto. Tėvas klausosi pasakojimų sužavėtas ir apstulbęs. Jis supranta, kad ilgai gyveno vienas, daug keliavo, kentėjo, nebeturi savo artimųjų ir pirmą kartą gyvenime jam pasitaikė galimybė sukurti šeimą. Jis priima pasiūlymą, padeda skleisti melą apie savo praeitį, ir jie susituokia pagal musulmonų papročius. Po dviejų mėnesių ji jau nešioja mane savo iščiose.

Gyvenu su tėvais iki septynerių metų - visą tą laiką jis gerai miegojo, dirbo laukuose, medžiojo, kalbėjosi su kaimo gyventojais apie nuosavas žemes ir dvarus ir laikė mano motiną vieninge savo laime. Man atrodo, kad tėvas - turtingas žmogus, tačiau vieną vakarą, mums sėdint priešais židinį, jis atskleidžia savo praeitį, pasakoja apie vedybas ir prašo viską laikyti paslaptyste. Sako greitai mirsiąs, ir taip atsitinka praėjus vos keturiems mėnesiams. Išleidžia paskutinį atodūsi mano motinos glėbyje, su šypsena veide, tarsi jo gyvenime nebūtų buvę jokių tragedijų. Miršta laimingas.

Michailas pasakoja savo gyvenimo istoriją vieną labai šaltą pavasario naktį, nors temperatūra, be jokios abejonės, ne žemesnė nei Stalingrade, kur ji gali nukristi iki - 35°C. Sėdime apsupti valkatų, šildydami prie jų sukurto laužo. Aš ten atsidūriau, kai jis antrą kartą paskambino prašydamas ištesėti duotą pažadą. Nepaklausė apie paliktą man voką, tarsi žinodamas, galbūt iš „balsų“, kad aš nusprendžiau sekti ženklus, leisti, kad viskas vyktų tinkamu laiku, ir šitaip išsivaduoti iš Zahiro galios, s

Paprašytas su juo susitikti viename iš neramiausių Paryžiaus priemiesčių, išsigandau. Kitomis aplinkybėmis būčiau pasakęs, kad esu labai užsiėmęs, arba mėginęs įtikinti eiti į kolą nors barą, kur galėtume patogiai pasikalbėti apie mums rūpimus dalykus. Žinoma, tai, kad jį kitų žmonių akivaizdoje vėl gali ištikti epilepsijos priepuolis, man vis dar kėlė baimę, tačiau žinojau, kaip elgtis tokiu atveju ir buvau labiau pasirengęs tam nei būti užpultas mūvint ortopedinę apykaklę, be jokių galimybių apsiginti.

Michailas primygtinai prašė ateiti. Jam buvo svarbu, kad susitikčiau su valkatomis, nes jie buvo jo ir Esteros gyvenimo dalis. Ligoninėje aš galų gale supratau, kad mano gyvenime kažkas klostosi ne taip ir kad skubiai turiu pasikeisti.

Ką turėčiau daryti, kad pasikeisčiau?

Daug ką. Pavyzdžiui, apsilankyti pavojingose vietose, susitikti su žmonėmis, esančiais už visuomenės ribų.

Pasakojama, kad graikų didvyris Tesėjas įžengia į labirintą, ketindamas nužudyti pabaisą. Ariadnė, jo mylimoji, duoda jam siūlo galą. Pamažu išvyniodamas siūlą, jis neturėtų pasiklysti grįždamas. Sėdėdamas tarp tų žmonių, klausydamas pasakojimo, suvokiau, kad jau seniai nebuvo patyręs nieko panašaus, nebuvo pajutęs nežinomybės, nuotykių skonio. Kas žino, gal Ariadnės siūlas kaip tik manęs laukia ten, kur niekada nesilankyčiau, jei nė kiek neabejočiau, kad turiu stengtis pakeisti savo istoriją, savo gyvenimą.

Michailas tęsia savo pasakojimą. Matau, kad visas būrys atidžiai jo klausosi. Ne visada geriausieji susitikimai įvyksta prie elegantiškų šildomų restoranų stalų.

- Kasdien beveik valandą žingsniuojau iki tos vietos, kur vyksta pamokos. Stebiu moteris, einančias pasisemti vandens, begalinę stepę, ilguose traukiniuose pravažiuojančius rusų kareivius, apsnigtus kalnus, už kurių, anot vieno man apie tai prasitarusio žmogaus, slypi didžiulė šalis - Kinija. Kaime yra poetui skirtas muziejus, mečetė, mokykla, trys ar keturios gatvės. Mus moko, kad vienintelė mūsų svajonė, vienintelis idealas - tai kova už komunizmo pergalę, už visų žmonių lygybę. Netikiu ta *svajone*, nes netgi šioje vargingoje vietovėje nėra lygybės: komunistų partijos atstovai viršesni už kitus, važinėja į didmiestį, į Alma Atą, ir iš ten grįžta apsikrovę egzotiškų produktų pakeliais, dovano mis vaikams, brangiais drabužiais.

Vieną popietę, grįždamas namo, pajuntu stiprų vėją, pamatau aplinkui šviesas, trumpam prarandu sąmonę. Atsibundu besėdįs ant grindų, o ore sukasi baltai apsirengusi, šviesi mergaitė, susijuosusį mėlyną diržą. Nieko netardama nusišypso man ir dingsta.

Bėgu jai iš paskos, atitraukiu mamą nuo darbo ir viską jai papasakoju. Mama labai išsigąsta, prašo niekada niekam nepasakoti, ką mačiau. Stengiasi man paaiškinti, kaip aiškinama aštuonerių metų vaikui jam sunkiai suprantamus dalykus, kad tai tik haliucinacijos. Aš kartoju, kad tikrai mačiau mergaitę ir galiu smulkiai nupasakoti, kaip ji atrodė. Priduriu, kad visai nebijojau, kad atbėgau pas ją tik norėdamas pasakyti, kas man nutiko.

Kitą dieną, grįždamas iš mokyklos, veltui jos ieškau. Ir taip visą savaitę. Pradedu manyti, kad mamos tiesa - greičiausiai buvau užmigęs ir susapnavęs tą sapną.

Tačiau vieną ankstų rytą, eidamas į mokyklą, vėl ją pamatau besisukančią ore, apgaubta baltos šviesos, - bet šį kartą negriūvu ant žemės ir jokių šviesų nematau. Kurį laiką žvelgiame vienas į kitą, ji man nusišypso, aš taip pat, klausiu jos vardo, tačiau ji neatsako. Nuėjęs į mokyklą pasiteirauju savo draugu, ar jie kada nors matė ore besisukančią mergaitę. Visi nusijuokia.

Per pamoką mane išsikviečia direktorius. Porina, kad greičiausiai sergu kokia nors proto liga: regėjimai — apgaulė, pasaulis susideda iš tikrų, matomų daiktų. O religija buvo sugalvota liaudžiai mulkinti. Klausiu, kaip tada suprasti, kodėl mieste yra mečetė. Jis paaiškina, kad ją lanko tik prietaringi seniai, nemokšos, žmonės, neturi kuo užsiimti, neturi energijos prisidėti prie socialistinio pasaulio kūrimo. Ir man pagrasina - jei drįsiu pakartoti tą nesąmonę, būsiu išmestas iš mokyklos. Aš labai išsigastu, maldauju nieko nesakyti mamai, jis pažada laikyti paslaptį, jei tik prisipažinsiu draugams, kad viską buvau išsigalvojęs.

Jis savo pažadą įvykdo. Aš irgi. Draugai tuo įvykiu ne itin domisi, net neprašo nuvesti į tą vietą, kur pasirodė mergaitė. Tačiau nuo tos dienos aš kasdien ją regiu, ir tai trunka visą mėnesį. Kartais prieš jai pasirodant nualpstu, kartais ne. Mes visai nesikalbame. Tiesiog būname šalia tiek laiko, kiek jai patinka. Mama ima nerimauti, nes laiku negrižtu namo. Vieną vakarą ji mane priverčia papasakoti, ką veikiu pakeliui iš mokyklos. Ir aš vėl jai pasakoju apie mergaitę.

Mano nuostabai, ji ne tik manęs neišbara, bet dar pažada kartu su manimi ten nueiti. Kitą dieną atsikeliame gana anksti ir nueiname iki tos vietos. Mergaitė pasirodo, tačiau mama jos nemato. Mama prašo jos paklausti, ar ką nors žinanti apie mano

tėvą. Ne visai suprantu jos klausimą, bet padarau, kas liepta. Ir tada pirmą kartą išgirstu „baisą“. Mergaitės lūpos nejuda, tačiau žinau, kad ji kreipiasi į mane – sako, kad mano tėvas jaučiasi gerai, mus saugo ir dabar gauna atlygį už žemėje patirtas kančias. Ji liepia užsiminti mamai apie šildytuvą. Tai išgirdusi, mama ima verkti. Papasakoja, kad visą gyvenimą tėvas norėjo turėti šildytuvą, nes labai šalo per karą. Mergaitė liepia kitą kartą atsinešti medžiaginę juostelę su koku nors prašymu ir ją užrišti ant ten augančio krūmelio.

Matau tas vizijas visus metus. Mama apie tai papasakojo artimoms draugėms, šios savo draugėms, ir dabar tas krūmas pilnas juostelių. Viskas daroma labai slaptai — moterys nori gauti žinių apie dingusius artimuosius. Aš išgirstu „balso“ atsakymus ir perduodu joms gautas žinutes. Dažniausiai jiems gerai sekasi. Tik porą kartų mergaitė „prašė“ užlipti auštant į kalvelę netoliese ir be žodžių pasimelsti už jų sielas. Žmonės man sako, kad kartais būnu transo būsenos, krintu ant žemės, kalbu nesąmonės, tačiau aš nieko neprisimenu. Bet suvokiu, kada apima transo būseną – jaučiu šiltą vėją ir matau aplinkui šviesos kamuolius.

Vieną dieną, kai vedu būrį žmonių prie mergaitės, kelią mums pastoja policininkų užtvara. Moterys protestuoja, šaukia, bet mums nepavyksta praeiti. Mane policininkai lydi iki mokyklos, ir ten aš iš direktoriaus sužinau, kad esu išmetamas už tai, kad kurstau maištą ir skatinu tikėti prietarais.

Griždamas iš mokyklos, pamatau sulaužytą krūmą ir ant žemės išmėtytas juosteles. Atsisėdu ir vienas apverkiu laimingiausias savo gyvenimo dienas. Ir tą akimirką mergaitė vėl pasirodo. Ji mane nuramina, sako, kad viskas, net krūmelio sunaikinimas,

buvo numatytas. Ir pažada nuo šiol mane lydėti visur iki pat gyvenimo pabaigos ir visada patarti, ką man daryti.

- Ar niekada nepasisakė jums savo vardo? - klausia vienas valkata.

- Niekada. Bet tai nesvarbu. Aš žinau, kada ji su manim kalbasi.

- Ar galėtume ir mes ką nors sužinoti apie savo mirusiuosius?

- Ne. Tai buvo įmanoma tik anais laikais. Dabar mano užduotis kitokia. Ar galiu kalbėti toliau?

- Ne tik galite, privalote, - tariau aš. — Tačiau noriu priminti, kad Prancūzijos pietvakariuose yra vietovė, kuri vadinasi Lurdas; ten gana seniai piemenaitė matė merginą, labai panašią į jūsų regėjimų mergaitę.

- Jūs klystate, - taria senas valkata geležine koja. - Toji piemenaitė buvo vardu Bernadeta ir ji matė Švenčiausiąją Mariją.

- Aš parašiau knygą apie regėjimus, taigi išsamiai ištyrinėjau tuos dalykus, - atsakau. - Perskaičiau viską, kas buvo skelbta iki XIX amžiaus pabaigos, taip pat ir Bernadetos parodymus policijai, Bažnyčiai, mokslininkams. Ji niekuomet neminėjo moters, visada pabrėžė, kad tai buvo mergaitė. Kartojo tai visą likusį gyvenimą ir nepaprastai supyko pamačiusi moters statulą oloje. Teigė, kad ji visai nepanaši į jos regėjimų mergaitę. Vis dėlto Bažnyčia pasisavino tą istoriją, vizijas, vietovę, kalbėjo apie tą regėjimą ne kaip apie mergaitės, o kaip apie Kristaus Motinos pasirodymą, ir galop tiesa buvo užmiršta. Bet skirtingai nuo Michailo mergaitės, Bernadetos „mažoji mergaitė“ pasisakė, kuo ji vardu.

- O koks jos vardas? - klausia Michailas.

- „Esu Nekaltasis prasidėjimas". Tai ne koks nors vardas kaip Beatričė, Marija, Izabelė. Ji apibūdina save kaip įvykį, faktą, atsitikimą. Būtų galima pasakyti, kad ji „nekaltai pradėta". Bet prašome kalbėti toliau!

- Prieš tai gal galėčiau paklausti, - įsiterpia vienas mano amžiaus valkata. — *Jūs* ką tik pasakėte, kad rašėte knygą. Koks *jos* pavadinimas?

- Esu parašęs ne vieną knygą.

Ir pasakau pavadinimą tos knygos, kurioje pasakoju apie Bernadetą ir jos regėjimus.

- Ak, tai *jūs* esate žurnalistės vyras?

- Jūs Esteros vyras? - nustemba pavargėlė išsprogusiomis akimis, ryškiais drabužiais, žalia skrybėlė ir purpurinės spalvos paltu.

Nežinau, ką atsakyti.

- Kodėl ji čia nebesirodo? - klausia kitas. - Tikiuosi, dar gyva. Lankydavosi labai pavojingose vietose, ne kartą išpėjau, kad būtų atsargi. Žiūrėkite, ką man padovanojo!

Ir rodo man tą kruviną medžiagos skiautę, atplėštą nuo mirusio kareivio marškinių.

- Gyva, - atsakau. - Stebiuosi, kad ji yra čia buvusi.

- Kodėl? Todėl, kad mes kitokie?

- Jūs manęs nesupratote - aš neketinu jūsų teisti. Noriu pasakyti, kad esu maloniai nustebintas. . . .

Matyt, degtinė, kurią gėrėme, kad nesusaltume, ėmė veikti.

- Jūs šaipotės iš *mūsų*, - sako stiprus vyras ilgais plaukais ir neskusta barzda. - Dinkite iš čia, jeigu manote, kad mūsų draugija jums netinka.

Aš irgi buvau išgėręs, taigi drąsus.

- Kas jūs esate? Kokį gyvenimą pasirinkote? Esate sveiki, galite dirbti, bet tingite.

- Mes pasirinkome tokią išeitį, suprantate? Būti nuošalyje. Nuošalyje nuo šio griūvančio pasaulio, nuo žmonių, kurie nuolat bijo ką nors prarasti, nuo tų, kurie vaikštinėja gatvė, tarsi viskas būtų gerai, kai taip nėra. Viskas klostosi nepaprastai blogai. Argi jūs neprašote išmaldos? Nesikreipiate į savo darbdavį, į savo buto savininką, prašydamas padėti?

- Negi jums ne gėda žlugdyti savo gyvenimą? — paklausė purpuriniu paltu apsivilkusi moteris.

- O kas jums sakė, kad aš žlugdau savo gyvenimą? Aš darau tai, kas man patinka.

- O kas jums patinka? — įsiterpė stiprusis vyras. - Gyventi pasaulio viršūnėje? Kas gali užtikrinti, kad kalne geriau nei lygumoje? Manote, kad mes nemokame gyventi, ar ne? Bet jūsų žmona t i k r a i žinojo, ko mes trokštame iš gyvenimo. Žinote ko? Taikos. Taikos ir laisvo laiko. Nenorime sekti madų - mes patys čia kuriame savo madų žurnalus. Geriame, kai norime gerti, miegame ten, kur mums geriau. Niekas iš mūsų nepasirinko vergovės, ir mes tuo labai didžiuojamės, nors jums atrodo, kad esame vargšai nelaimėliai.

Balsai darėsi vis agresyvesni, Michailas juos pertraukė:

- Ar norite išgirsti mano pasakojimo pabaigą, ar mums verčiau išeiti?

- Jis mus kritikuoja, - tarė vyras geležine koja. - Atėjo čia mūsų teisti, tarytum būtų pats Viešpats Dievas.

Kažkas dar kažką sumurma, kažkas paploja man per petį. Pasiūlau cigaretę, degtinės butelis vėl atsiduria mano rankoje.

Pamažu jausmai nurimsta, o aš vis dar negaliu atsikratyti nuostabos, kurią sukėlė žinia, kad tie žmonės pažinojo Esterą. Pagalvojau, kad jie pažįsta ją geriau nei aš, nes ji buvo dovanojusi jiems kruviną drabužio skiautę.

Michailas toliau pasakoja savo istoriją:

- Kadangi nebegaliu mokytis ir esu per jaunas prižiūrėti arklius, kurie buvo mūsų šalies ir krašto pasididžiavimas, imuosi piemens darbo. Pirmą savaitę žūsta viena avelė ir pasklinda kalbos, kad aš užkeiktas berniukas, sūnus iš toli atkeliavusio žmogaus, pažadėjusio mano motinai didžiulius turtus ir galop palikusio mus be skatiko. Nors komunistai tvirtino, kad religija - tik būdas suteikti netikros vilties nusiminusiems žmonėms, nors visi kaimo žmonės augo žinodami, kad egzistuoja tik viena tikrovė, kad viskas, ko negali išvelgti mūsų akys, tėra žmogaus vaizduotės padarinys, senos tradicijos stepėse dar labai gajos, jos eina iš lūpų į lūpas, iš kartos į kartą.

Nuo tada, kai krūmas buvo išlaužytas, nebematau mergaitės, tačiau vis dar girdžiu jos balsą. Prašau jos padėti man prižiūrėti avis. Ji pataria būti kantriam, nes artinasi sunkūs laikai, bet iš toli atvažiuos viena moteris ir mane, dar nesulaukusį dvidešimt dvejų metų amžiaus, išsiveš pažinti pasaulio. Ji taip pat pasakė, kad turiu atlikti užduotį, kurios esmė - padėti skleisti tikrąją Meilės energiją žemėje.

Avių savininką stebina vis plačiau sklindantys gandai. Juos platina ir mano gyvenimą griauja tie patys žmonės, kuriems mergaitė visus metus padėjo. Vieną dieną jis nusprendžia užsukti į komunistų partijos būstinę gretimame kaime. Ten sužino, kad mudu su motina esame laikomi tautos priešais. Nedels-

damas jis atsikrato manęs. Mūsų gyvenimas nuo to nenukenčia, nes mama siuvinėja vienai didžiausio to krašto miesto pramonės įmonei. Ten niekas nežino, kad esame tautos ir darbininkų klasės priešai. Vienintelis šeiminių noras - kad motina jiems ir toliau siuvinėtų nuo aušros ligi sutemos.

Kadangi visas pasaulio laikas priklauso man, klaidžioju stepėmis, lydžiu medžiotojus, - jie irgi žino mano gyvenimo istoriją ir priskiria man magiškų galių, nes kai esu šalia, jie visuomet aptinka lapių. Dienų dienas leidžiu poeto muziejuje, knaisiodamasis po jo daiktus, skaitydamas jo knygas, klausydamasis žmonių, atėjusių paskaityti jo eilėraščių. Retkarčiais jaučiu vėją, matau šviesas, krintu ant žemės, ir tokiomis akimirkomis balsas man atskleidžia labai konkrečius dalykus, pavyzdžiui, kada prasidės sausra ar gyvulių maras, kada atvyks prekyautojai. Apie tai niekam neprasitariu, tik savo motinai. Ji kaskart vis labiau dėl manęs jaudinasi.

Naudodamasis proga, kai gydytojas užsuka į mūsų kraštą, ji nuveda mane patikrinti; atidžiai išklausęs mano pasakojimo ir kai ką pasižymėjęs, jis kažkokiu aparatu patikrina man akis, išklauso širdį, pabaksnoja į kelius ir padaro išvadą, kad sergu epilepsija. Sako, kad tai neužkrečiama, kad man augant priepuoliai retės.

Žinau, jog nesergu, tačiau apsimetu juo tikįs, kad tik mama nusiramintų. Muziejaus direktorius, pamatęs, kad labai stengiuosi ko nors išmokti, pagaili manęs ir apsiima mokyti - išmokstu geografijos, literatūros. Išmokstu ir to, kas ateityje man labai pravers - anglų kalbos. Kartą balsas liepia pasakyti direktoriui, kad netrukus jis užimsias svarbų postą. Padaręs, kaip buvo liepta, išgirstu drovų jo juoką ir tiesų atsakymą - tam nesą nė men-

kiausios galimybės, nes jis labai tikintis musulmonas, be to, ne komunistų partijos narys.

Man penkiolika. Praėjus dviem mėnesiams po mūsų pokalbio, jaučiu, kad mūsų krašte vyksta kažkas neįprasta - senieji valdininkai, visada itin arogantiški, pasidarė be galo malonūs ir klausia manęs, ar nenorėčiau grįžti į mokyklą. Dideli traukiniai su rusų kariškiais važiuoja pasienio link. Vieną popietę, man mokantis prie rašomojo stalo, kadaise priklaususio poetui, įleikia direktorius, nužvelgia mane nustebęs ir sutrikęs prasitaria, kad vyksta tokie dalykai, kurių niekas niekuomet nesitikėjo — žlunga komunizmo sistema. Buvusios tarybinės respublikos tampa nepriklausomomis šalimis, iš Alma Atos pranešama apie naujos vyriausybės sudarymą, ir jis paskirtas vadovauti provincijai.

Užuot mane apkabinęs ir pasidžiaugęs, jis nori sužinoti, kaip aš atspėjau, kad tai įvyks - gal girdėjau ką nors apie tai kalbant? Kadangi jis ne partinis, gal mane užverbavo slaptosios tarnybos, kad jį sekčiau? O gal, - tai jau būtų blogiausia, - pasirašiau sutartį su velniu?

Primenu, kad mano istorija jam žinoma - mergaitės regėjimai, balsas, priepuoliai, per kuriuos išgirdavau tai, ko kiti nežinojo. Jis pareiškia, kad tai liga, ir nieko daugiau; buvo tik vienas pranašas - Mahometas, ir viską, ką jis turėjo pasakyti, jau atskleista. Tačiau, kalba toliau direktorius, velnias vis dar Čia ir naudojasi visomis priemonėmis, net tariamu gebėjimu atspėti ateitį, kad tik apgautų silpnuosius ir atitolintų žmones nuo tikrojo tikėjimo. Jis man davė darbą, nes islamas reikalauja būti gailestingiems, bet dabar to gailisi. Viena iš dviejų - aš arba slapųjų tarnybų agentas, arba velnio tarnas.

Ir tą pačią akimirką mane atleidžia.

Laikai anksčiau buvo sunkūs, o dabar pasidarė dar sunkesni. Valdžiai priklausęs fabrikas, kuriame dirba mama, pereina į privačias rankas. Naujieji savininkai turi kitų planų, vyksta pertvarka, ir mama atleidžiama. Po dviejų mėnesių nebeišgalime prasimaitinti, vienintelis kelias - palikti kaimą, kuriame praleidau visą savo gyvenimą, ir ieškotis darbo kitur.

Mano seneliai atsisako išvykti - verčiau mirs badu nei apleis gimtąją žemę, kur prabėgo jų gyvenimas. Kartu su motina važiuoju į Alma Atą ir pirmą kartą pamatau didmiestį. Viskas išpūdinaga: automobiliai, didžiuliai pastatai, šviečiančios reklamos, eskalatoriai, o ypač liftai. Mamai pavyksta įsidarbinti pardavėja vienoje parduotuvėje, aš įsidarbinu benzino kolonėlėje mechaniko padėjėju. Didelę uždirbtų pinigų dalį siunčiame seneliams, tačiau mums lieka gana daug: galime pavalgyti ir pamatyti tai, ko dar nebuvau matęs - kiną, pramogų parką, futbolo rungtynes.

Persikrausčius į kitą miestą, baigiasi priepuoliai, bet kartu su jais dingsta balsas ir mergaitės regėjimai. Džiugus, sužavėtas Alma Atos, džiaugiuosi, visai nepasiilgstu nematomos draugės, lydėjusios mane nuo aštuonerių metų. Esu užsiėmęs tuo, kas leidžia man išgyventi; sužinau, kad tereikia šiek tiek proto ir gali tapti svarbiu žmogumi. Taip trunka ilgai, kol vieną sekmadienio vakarą atsisėdu prie vienintelio mūsų mažo buto lango ir stebiu neasfaltuotą gatvės lopinėlį prie mūsų namo; nervinuosi, mat vakarykščiai, garaže sukiodamas automobilį, netyčia jį aplamdžiau; taip bijau būti atleistas iš darbo, kad visą dieną negaliu praryti net kąsnio.

Staiga vėl pajuntu vėją, išvystu šviesą. Pasak motinos, krintu ant grindų, kalbu keista kalba, atrodo, transo būseną trunka ilgiau nei paprastai. Kaip tik tada balsas mane išpėja apie užduotį.

Atsigavęs **jaučiu mergaitės buvimą ir nors** nieko nematau, galiu su ja kalbėtis.

Tačiau manęs tie dalykai nebedomina - persikraustęs į kitą miestą, persikrausčiau ir į kitą pasaulį. Vis dėlto klausiu, kokia ta užduotis. Balsas atsako, kad tai visų žmonių užduotis - užpildyti pasaulį tobulos Meilės energija. Bet tą akimirką mane iš tikrųjų domina tik sulamdytas automobilis ir darbda-
vio reakcija. Mergaitė liepia nesirūpinti ir pasakyti tiesą — jis mane suprasiąs.

Penkerius metus dirbu benzino kolonėlėje. Susirandu daug draugų, susipažįstu su pirmosiomis draugėmis, atrandu seksą, dalyvauju gatvių muštynėse, žodžiu, gyvenu kaip ir kiti jaunuoliai. Patiriu kelis priepuolius - iš pradžių draugai nustemba, bet jiems paaiškinu, kad tai „aukščiausiųjų galių“ įtaka, ir jie ima mane gerbti. Prašo padėti, išsipasakoja savo meilės bėdas, sunkius santykius su artimaisiais, tačiau aš į balsą nesikreipiu - tai, ką patyriau prie krūmo, man sukėlė didžiulę traumą ir pamokė, kad už pagalbą atsilyginama nedėkingumu.

Jei draugai neatstoja, pasakau, kad priklausau „slaptai bendruomenei“. Tais laikais, po ilgus dešimtmečius trukusio religinio nuosmukio, misticismas ir ezoterija Alma Atoje madingi. Išleidžiamos kelios knygos apie tą „aukščiausiąją galią“, iš Indijos ir Kinijos atkeliauja guru ir mokytojai, rengiami visokie asmeninio tobulėjimo kursai. Aš juos lankau, bet matau, kad nieko gera neišmokstu. Vienintelis dalykas, kuriuo tikiu, tai balsas, tačiau esu labai užsiėmęs ir nesistengiu jo suprasti.

Vieną dieną prie garažo, kur dirbu, sustoja keturiais ratais varomas pikapas, ir moteris paprašo pripilti baką benzino. Kalba su manim rusiškai, bet su dideliu akcentu ir gana sunkiai,

taigi atsakau angliškai. Ji tarsi pajunta palengvėjimą. Klausia, ar nepažįstu kokio nors vertėjo, kuris galėtų ją lydėti į šalies gilumą.

Jai ištarus šiuos žodžius, pajuntu mergaitės buvimą ir iškart suvokiu, kad priešais mane stovi ilgai lauktas žmogus. Štai kur mano išeitis, negaliu praleisti šios progos. Pasisūlau būti jos vertėju, jei tik ji panorėsianti. Moteris atsako, kad aš turiu darbą, o jai reikia vyresnio, labiau patyrusio žmogaus, galinčio keliauti. Paaiškinu, kad pažįstu visus stepių, kalnų kelius ir kad tas mano darbas laikinas. Maldauju suteikti man galimybę - su tam tikru atsargumu ji paskiria susitikimą prabangiausiame miesto viešbutyje.

Susitinkame viešbučio salėje. Ji patikrina mano kalbos žinias, paklausinėja apie Centrinės Azijos istoriją ir apie mane: kas aš ir iš kur. Vis dar manimi nepasitiki, nesako nei kuo užsiima, nei kur vyksta. Stengiuosi kuo geriau atlikti savo vaidmenį, tačiau man nepavyksta jos įtikinti.

Be galo nustembu, kai staiga suvokiu, kad ją išimylėjau - moterį, su kuria susipažinau vos prieš kelias valandas. Stengiuosi suvaldyti savo nekantrumą ir vėl tikiu balsu - maldauju nematomos mergaitės pagalbos, prašau apšviesti mane, pažadu įvykdyti patikėtą užduotį, jei tik ji mane įdarbins. Juk balsas man buvo sakęs, kad vieną dieną kažkokia moteris mane išsiveš toli, o kai ši moteris sustabdė automobilį prie kolonėlės, aš pajutau mergaitės buvimą, taigi žūtbut turėjau išgirsti teigiamą atsakymą.

Ilgai paklausinėjusi ji, matyt, pradeda manimi pasitikėti. Pasko, kad tai, ką ketina daryti, nelegalu. Paaiškina esanti žurnalistė ir norinti parašyti reportažą apie amerikiečių bazes, statomas kaimyninėje šalyje, - atramos punktus netrukus prasidėsiančiam karui. Kadangi vizos negavusi, mums reikės pereiti sieną pėsčio-

mis, pro nekontroliuojamas vietoves - pažįstami parūpinę reikalingų žemėlapių su nuorodomis, kur galima eiti, tačiau apie tai papasakosianti vėliau, kai būsime toli nuo Alma Atos. Jei nepersigalvosiu, privalau ateiti į viešbutį po dviejų dienų, vienuoliktą valandą ryto. Nieko man daugiau nepažada, tik apmokėti už vieną savaitę. Nežino, jog turiu nuolatinį darbą ir uždirbu tiek, kad galiu išlaikyti motiną ir senelius, nežino, jog mano darbdavys manimi pasitiki, nors matė, kaip keletą kartų buvau ištiktas „epilepsijos priepuolių“, kaip jis vadina tas akimirkas, kai užmezgu ryšį su nepažįstamu pasauliu.

Atsisveikindama moteris pasisako, kuo ji vardu - Estera. Išpėja mane, kad jei sumanyčiau kreiptis į policiją ir ją išduoti, ji bus įkalinta ir ištremta. Taip pat prisipažįsta, kad gyvenime būna tokių akimirkų, kai reikia akiai pasikliauti intuicija, ir kad dabar kaip tik tokia akimirka. Nuraminu ją. Buvau benoriš pasipaskoti apie balsus ir regėjimus, tačiau nusprendžiu patylėti. Parėjęs namo, pasikalbu su motina, pasakau, kad radau naują, vertėją, darbą ir uždirbsiu daugiau nei iki šiol, nors turėsiu kuriam laikui išvykti. Nematau, kad ji būtų dėl to susirūpinusi; viskas, kas man nutinka, tarsi jau seniai kažkieno suplanuota, ir mes tarsi tik ir laukėme šios valandėlės.

Tą naktį miegu neramiai ir kitą dieną ateinu į benzino kolonėlę anksčiau nei paprastai. Atsiprašau darbdavio ir pasakau, kad turiu naują darbą. Jis mane išpėja, kad anksčiau ar vėliau paaiškės, jog esu ligonis, kad labai rizikinga mainyti tai, kas aišku, į tai, kas abejotina, bet galop, kaip ir mano motina, be išlygų sutinka, tarytum balsas nulėmė tų žmonių, su kuriais turiu šiandien kalbėtis, sprendimus, palengvindamas man gyvenimą, padėdamas žengti pirmą žingsnį.

Susitikęs su ja viešbutyje, pasakau, kad jeigu mus suims, ji bus išsiųsta į savo šalį, o aš ilgiems metams sėsiu į kalėjimą. Tai-gi aš daugiau rizikuoju, vadinasi, ji turi manimi pasitikėti. Mo-teris lyg ir supranta mano žodžius. Po dviejų dienų kelio kitoje pasienio pusėje mus pasitinka vyrų būrys. Ji trumpam dingsta. Grįžta supykusi, nusivylusi. Tuoju pradedas karas, visi keliai ste-bimi, toliau eiti neįmanoma, mus gali suimti kaip šnipus.

Ruošiamės grįžti atgal. Estera, anksčiau tokia pasitikinti sa-vimi, dabar liūdna ir sutrikusi. Norėdamas ją prablaškyti, dekla-muoju netoli mano kaimo gyvenusio poeto eiles, nors manęs neapleidžia mintis, kad po keturiasdešimt aštuonių valandų vis-kas bus baigta. Tačiau privalau tikėti balsu, stengtis, kad mote-ris nedingtų taip staiga kaip pasirodė. Gal turėčiau parodyti, kad visą gyvenimą *jos* laukiau, kad ji man labai brangi.

Tą naktį, mums atsigulus miegmaišiuose prie uolų, mėginu paimiti jos ranką. Ji švelniai ją atitraukia sakydama, kad yra ište-kėjusi. Žinau, kad žengiau klaidingą žingsnį, pasielgiau neap-galvotai. Neturėdamas ko prarasti, pasakoju apie vaikystėje ma-tytus regėjimus, apie Meilės užduotį, apie gydytojo diagnozuotą epilepsiją.

Mano nuostabai, ji viską puikiai supranta. Truputį papasa-koja apie savo gyvenimą: kad myli savo vyrą, kad jis ją irgi myli, bet laikui bėgant jie praradę kažką svarbaus, kad ji verčiau bus toli nei žiūrės, kaip pamažu griūva jos santuoka. Nors jai nieko gyvenime netrūksta, nesijaučia laiminga. Galėtų visą likusį gy-venimą tai slėpti, bet labai bijo depresijos, bijo, kad neištengs jos nugalėti.

Tai gi ryžtasi viską palikti ir keliauti ieškoti nuotykių, kažko, kas leistų jai užmiršti tą gėstančią meilę; bet kuo labiau ieško

savęs, tuo labiau painiojasi, jaučiasi vienišesnė. Jau mano amžinai praradusi savo kelią. Ką tik išgyventa patirtis rodo, kad ji greičiausiai suklydo, kad geriau grįžti į kasdienę rutiną.

Mėginu įkalbėti eiti kitu, mažiau stebimu keliu, sakau, kad pažįstu Alma Atos kontrabandininkus, galinčius mums padėti, tačiau ji, regis, nebeturi energijos nei noro eiti pirmyn.

Tą akimirką balsas man liepia ją pašventinti Žeme. Gerai nesuvokdamas, ką darau, atsikeliu, atsegu kuprinę, panardinu pirštus į valgomojo aliejaus, kurio vežėmės, buteliuką, paliečiu ranka jos kaktą ir tyliai meldžiuosi. Tada kartodamas, ką man sakė balsas, maldauju jos toliau ieškoti, nes ji labai svarbi mums visiems. Sakau jai, kad vieno žmogaus pasikeitimas reiškia visos žmonijos pasikeitimą. Ji apkabina mane, ir aš jaučiu, kad Žemė ją laimina. Ilgai išbūname taip apsikabinę.

Pagaliau klausiu, ar tiki, kad girdžiu balsus. Taip ir ne, atsako. Ji tiki, kad kiekvienas turi tokią galią, bet ja nesinaudoja. Tiki, kad dėl epilepsijos priepuolių man pavyko užmegzti ryšį su šia galia. Sako, bus nesunku tai patikrinti, nes ji ketina susitikti su vienu Alma Atos šiaurėje gyvenančiu klajokliu, kuriam žmonės priskiria magiškų galių. Jei noriu, galiu ją lydėti. Ji tuo labai džiaugsis. Kai man pasako jo vardą, prisimenu pažįstą jo vaikaitį ir suprantu, kad tai labai pravers.

Alma Atoje sustojame tik pasipildyti degalų ir nusipirkti ko nors pavalgyti ir važiuojame toliau mažo dirbtinio ežero link, į nedidelį kaimelį, pastatytą sovietų valdžios metais. Nu-einame pas klajoklį, ir nors vienam jo padėjėjui pasakau, kad pažįstu senolio vaikaitį, mums reikia ilgai laukti, nes minia žmonių taip pat laukia, norėdama išgirsti šventuoju laikomo žmogaus patarimus.

Galų gale jis mus priima. Versdamas interviu ir paskui kelis kartus jį perskaitęs išspausdintą, randu atsakymą į daugelį man rūpimų klausimų.

Estera klausia, kodėl žmonės liūdi.

- Tai paprasta, - atsako senis. - Jie tapatinasi su savo asmenine istorija. Visi žmonės mano, kad šio gyvenimo tikslas — įgyvendinti kokį nors planą. Niekas nekelia sau klausimo, ar tas planas jo paties sukurtas, ar primestas iš šalies. Jie kaupia savyje kitų žmonių patirtį, prisiminimus, mintis, ir ta našta pasidaro jiems per sunki. Ir tada jie pamiršta savo svajones.

Estera sako, kad daugelis jai kartoja: „Jums pasisekė, žinote, ko norite iš gyvenimo, o aš nežinau, ko noriu“.

- Jie tikrai žino, - atsako klajoklis. - Kiek yra tokių, kurie nuolat kalba: „Nepadariau nieko, ko troškau, bet tokia jau tikrovė“. Jeigu jie prisipažįsta nepadarę, ko troško, vadinasi, žino, ko norėjo. O tikrovė tėra kitų sekamos istorijos apie pasaulį, apie tai, kaip turėtume jame elgtis.

Ir kiek tokių, kurie dar bjauriau kalba: „Esu patenkintas, nes aukoju savo gyvenimą mylimiems žmonėms“.

- Ar manote, kad žmonės, kurie mus myli, nori mus matyti kenčiančius dėl jų? Ar manote, kad meilė yra kančių šaltinis?

- Jei atvirai, manau, kad taip.

- Bet neturėtų taip būti.

- Gal užmiršiu man papasakotą istoriją kaip užmiršau daug svarbių dalykų, kuriuos išmokau gyvendama. Kam stengiausi tiek daug išmokti? Įgyti patirties, priprasti prie savo karjeros, vyro ir mane ištinkančių krizių?

- Sukauptos žinios gali padėti ruošti valgi, neišleisti daugiau negu uždirbi, apsaugoti nuo šalčio žiemą, gerbti kai kuriuos apribojimus, žinoti, kur važiuoja kai kurie autobusai ar traukiniai. Bet negi tikite, kad praeityje patirta meilė išmokė jus geriau mylėti?

- Ji išmokė suprasti, ko noriu.

- Ne šito klausiau. Ar praeityje patirta meilė padėjo geriau mylėti savo vyrą?

- Atvirkščiai. Kad galėčiau visiškai jam atsiduoti, turėjau užmiršti kitų vyrų paliktus randus. Ar tai turite omenyje?

- Kad tikroji Meilės energija galėtų prasiskverbti į sielą, jūsų būseną turi būti tokia, tarsi būtumėte ką tik gimusi. Kodėl žmonės nelaimingi? Todėl, kad nori pasisavinti šią energiją, o tai neįmanoma. Užmiršti savo asmeninę istoriją - vadinasi, išsaugoti tą kanalą švarų, leisti, kad ši energija kasdien srutu, kaip pati nori, leistis būti jos vedamam.

Tai labai romantiška, bet ir labai sunku, nes ši energija visuomet yra daugelio dalykų - išipareigojimų, vaikų, socialinės padėties... - nelaisvėje.

O vėliau jai trukdo neviltis, baimė, vienatvė, bandymas kontroliuoti, kas nekontroliuojama. Pagal Tengrį, vadinamąją stepių tradiciją, kad žmogus galėtų gyventi prasmingai, reikia nuolat judėti, tik taip viena diena skirsis nuo kitos. Pravažiuodami pro miestus, klajokliai galvodavo: „Vargšai, kurie čia gyvena. Jiems visos dienos bėga vienodai“. O miestiečiai, matydami klajoklius, tikriausiai galvodavo: „Vargšai, jie neturi nuolatinės gyvenamosios vietos“. Klajokliai neturėjo praeities, tik dabartį, todėl visada buvo laimingi. Kol komunistų valdžia uždraudė jiems keliauti ir uždarė kolūkiuose. Nuo tada jie pamažu ėmė tikėti

visuomenės primesta istorija. Šiandien jie nebe tokie stiprūs kaip anksčiau.

- Šiandien niekas negali gyventi keliaudamas.

- Negali fiziškai, tačiau gali dvasiškai. Gali keliauti kaskart vis toliau, atsitraukti nuo savo asmeninės istorijos, nuo to, kuo mus kiti privertė būti.

- Ką reikia daryti, kad išsivaduotume nuo mums primestos istorijos?

- Garsiai su visomis smulkmenomis ją nuolat kartoti. Ir kaskart tai darydami po truputį atsisveikinsime su tuo, kas buvo me, - galėsite tuo įsitikinti, jei tik ryšitės pabandyti - ir atversime erdvę naujam, nežinomam pasauliui. Daug sykių kartosime šią seną istoriją, kol ji pasidarys mums nesvarbi.

- Tik tiek?

- Dar viena smulkmena - tuštėjant erdvei, reikia stengtis, kad neatsirastų tuštumos, taigi būtina ją nedelsiant užpildyti, kad ir laikinai.

- Kaip tai daroma?

- Kitomis istorijomis, patirtimi, kurios nedrįstame arba nenorime priimti kaip savo. Taip keičiamės. Taip auga meilė. O jai augant ir mes augame kartu.

- Vadinasi, šitaip galime prarasti ir mums svarbius dalykus.

- Niekuomet. Svarbūs dalykai visada išlieka. Dingsta tik tie, kuriuos laikėme svarbiais, nors jie buvo beverčiai, kaip tariama galia valdyti Meilės energiją.

Senis įspėja, kad jos laikas baigėsi, jo laukia kiti. Kad ir kaip maldauju, jis nepalenkiamas, nors pataria Esterai vėl atsilankyti. Tada duosiąs daugiau patarimų.

Estera lieka Alma Atoje dar vieną savaitę ir žada vėl važiuoti pas klajoklį. Per tą laiką aš daug kartų jai papasakoju savo istoriją, o ji man savąją. Ir mes matome, kad senis neklydo – kai ką nors prarandame, tampame lengvesni, nors dar negalime pasakyti, kad jaučiamės laimingi.

Tačiau senis buvo davęs vieną patarimą – greitai užpildyti ištuštėjusią erdvę. Išvykdamą ji manęs klausia, ar nenorėčiau kartu skristi į Prancūziją ir ten toliau mėginti užmiršti savo gyvenimo istoriją. Ji neturinti žmogaus, su kuriuo galėtų tai daryti, su savo vyru apie tai nekalbanti, o bendradarbiais nepasitikinti. Jai reikalingas žmogus nevietinis, iš toli, niekada nebuvęs jos asmeninės istorijos dalyvis.

Atsakau teigiamai ir tik tą akimirką užsimenu apie balso pranašystę. Neslepiu, kad nemoku kalbėti prancūziškai ir kad visa mano patirtis susijusi su avelių priežiūra ir benzino kolonėle.

Oro uoste ji pasiūlo man lankyti intensyviuos prancūzų kalbos kursus. Klausiu, kodėl pakvietė vykti kartu. Ji pakartoja, ką jau buvo sakiusi, prisipažįsta bijanti asmeninės istorijos vietoje atsiveriančios erdvės, bijanti, kad viskas gali grįžti dar intensyviau ir tada jau nebegalėsianti išsivaduoti iš praeities. Prašo manęs nesijaudinti dėl bilietų nei vizų, ji viskuo pasirūpins. Eidama pro kontrolės punktą nusišypso man ir prisipažįsta irgi laukusi manęs, nors to ir nežinojusi – šios dienos buvusios linksmiaušios per pastaruosius trejus metus.

Įsidarbinu striptizo klubo apsaugos darbuotoju ir dirbu naktimis. Dieną mokausi prancūzų kalbos. Kad ir kaip keista, priepuoliai retėja, bet retėja ir regėjimai. Pasisakau mamai, kad viena moteris mane pakvietė kartu pakeliauti, o ji atrėžia, kad aš labai naivus, kad toji moteris dings kaip į vandenį.

Po metų Estera vėl atskrenda į Alma Atą - jau buvo prasidėjęs tas dažnai minimas karas, kažkas buvo parašęs straipsnį apie amerikiečių bazes, o interviu su seniu buvęs toks sėkmingas, jog dabar užsakytas didelis reportažas apie klajoklių išnykimą. „Be to, - tarė ji, - jau seniai niekam nepasakoju savo istorijos ir bijau, kad vėl prasideda depresija“.

Padedu jai susitikti su keliomis dar klajojančiomis gentimis, su Tengrio tradicija, su vietos raganiais. Jau galiu laisvai kalbėti prancūziškai. Per vieną vakarienę ji man liepia užpildyti konsulate gautas vizos anketas. Nuperka man bilietą, ir aš kartu su ja atskrendu į Paryžių. Abu pastebime, kad kuo labiau atsikratome senų *mūsą* gyvenimo istorijų, tuo labiau mūsų galvose atsiveria naujos erdvės. Į mus skverbėsi naujas džiaugsmas, tobulejo intuicija, mes tapome drąsesni, daugiau rizikavome, gerai ar ne, bet kažką darėme. Dienos būdavo našesnės ir trukdavo ilgai.

Atvykęs čia, paklausiau jos, kur dirbsiu, bet ji jau buvo viską numačiusi - jai pavyko susitarti su vieno baro savininku, ir šis sutiko, kad rengčiau vakarus kartą per savaitę. Ji jam pasakė, kad mano šalyje vyksta tokie egzotiški spektakliai, per kuriuos žmonės išsipasakoja savo gyvenimą, atpalaiduoja smegenis.

Iš pradžių labai sunku įtraukti lankytojus į šį žaidimą, tačiau daugiau išgėrę rodo entuziazmą, ir visas kvartalas vien apie tai ir tekalba. Baro vitrinoje kabo nedidelis ranka rašytas skelbimas: „Jei norite rasti naują savo istoriją, papasakokite mums senąją“. Netrukus barą užplūsta naujovių trokštantys žmonės.

Vieną naktį pajuntu kažką keista: ant baro scenos stoviu ne aš, o mano regėjimų mergaitė. Ir prieš pasiūlydamas lankytojams papasakoti savo istorijas, aš nepasakoju savo šalies legendų,

o tik kartoju mergaitės žodžius. Man baigus, vienas klausytojas ima verkdamas su visomis smulkmenomis pasakoti savo vedybų istoriją ten susirinkusiems svetimiams žmonėms.

Kitą savaitę viskas kartojasi. Už mane kalbantis balsas prašo, kad žmonės pasakotų vien istorijas apie nelaimingą meilę. Ore tvyro tokia neįprasta energija, kad prancūzai, nors ir labai santūrūs, viešai atskleidžia savo bėdas. Tuo metu aš jau moku geriau valdyti savo priepuolius - kai būdamas scenoje pamatau šviesas, pajuntu pučiantį vėją, apima transo būseną ir prarandu sąmonę, niekas to nebepamato. Bet tie „epilepsijos priepuoliai“ užgina tik esant ypatingai nervinei įtampai.

Prie grupės prisideda kiti nariai: trys mano amžiaus jaunuoliai, neturi ko veikti, bastėsi po pasaulį - Vakarų pasaulio klajokliai; Kazachstano muzikantų sutuoktinių pora, kuri, išgirdusi apie savo tėvynainio „sėkmę“, atėjo paprašyti, kad leisčiau dalyvauti spektaklyje, nes negali rasti darbo. Į mūsų numerį įtraukiame mušamuosius instrumentus. Baras pasidaro per mažas, taigi randame kitą salę restorane, kur dabar pasirodome, nors ir čia vietos nedaug: žmonės, kurie pas mus lankosi ir pasakoja savo gyvenimo istorijas, tampa drąsesni, šokdami įgauna energijos ir ima greitai keistis, juos palieka liūdesys, atsiranda nauji nuotykių, stiprėja meilė - ji teoriškai turėtų būti paveikta tokių pokyčių, - taigi jie pasikviečia ir savo draugus.

Estera vis dar keliauja rinkdama medžiagą savo straipsniams, tačiau parvykusi į Paryžių būtinai pas mus užsuka. Vieną dieną ji man pasako, kad negana dirbti restorane, nes čia lankosi tik turtingi žmonės. Mums reikia dirbti su jaunimu. „Kur tie jaunuoliai?“ - klausiu aš. - „Jie vaikščioja, keliauja, viską pali-

ke, ir rengiasi kaip valkatos, kaip mokslinių ar fantastinių filmų personažai".

Ji dar pasako, kad valkatos neturi savo asmeninės istorijos, galėtume nueiti pas juos. Gal ir ten ko nors išmoktume. Taip radau jus.

Tokia mano gyvenimo istorija. Jūs niekada neklausėte, kas aš, ką veikiu, nes tai jūsų nedomina. Kadangi šiandien čia yra garsus rašytojas, nusprendžiau jums ją papasakoti.

- Bet jūs kalbate apie savo praeitį, - taria moteris su paltu, kuris nedera prie jos skrybėlės. - O senas klajoklis...

- Kas yra klajoklis? — nutraukia ją kažkas.

- Toks kaip mes, — išdidžiai atsako ji, nes žino to žodžio prasmę. - Laisvas žmogus, gebas gyventi iš to, ką su savim nešiojasi.

Aš patikslinu:

- Ne visai taip. Jis ne vargšas.

- Ką jūs žinote apie skurdą? - vėl įsiterpia anas aukštas agresyviai nusiteikęs vyras, šį kartą jau daugiau išgėręs, žiūrėdamas man tiesiai į akis. - Manote, būti vargšu — vadinasi, neturėti pinigų? Manote, kad esame pasigailėtini vien todėl, kad prašome išmaldos iš turtingų žmonių, tokių kaip rašytojai, iš jaučiančių kaltę sutuoktinių porų, turistų, kuriems Paryžius atrodo purvinas miestas, jaunuolių idealistų, tikinčių, kad gali išgelbėti pasaulį? Tai jūs vargšas, nes nevaldote savo laiko, neturite teisės daryti, kas šauna į galvą, esate priverstas elgtis pagal taisykles, kurias sugalvojo kiti ir kurių nesuprantate.

Michailas vėl įsiterpė į pokalbį.

- Ką norėjote sužinoti?

- Kodėl jūs pasakojote **savo istoriją, jei** senasis klajoklis jums patarė ją užmiršti.

- Todėl, kad tai nebe mano istorija. Kaskart pasakodamas apie išgyventus dalykus jaučiuosi taip, tarsi pasakočiau ne apie save. Dabartyje išlieka tik balsas, regėjimų mergaitė, užduoties svarba. Nesikamuoju dėl išgyventų sunkių akimirkų. Manau, tik jos padėjo man tapti tuo, kas esu. Jaučiuosi kaip karys po ilgus metus trukusių treniruočių - jis neprisimena visų išminktų smulkmenų, tačiau valandai atėjus puikiai geba kirsti lemiamą smūgį.

- Kodėl visada mus lankydavote kartu su žurnaliste?

- Todėl, kad turėjome maitinti savo sielą. Kaip sakė senasis stepių klajoklis, pasaulis, kurį pažįstame šiandien, - tik mums papasakota istorija, tai ne tikroji istorija. Tikroji istorija — talentas, galios, gebėjimas peržengti mūsų žinių ribas.

Ir nors šalia manęs visą gyvenimą buvo regėjimų mergaitė, ir tam tikrą akimirką man net pavyko ją pamatyti, Estera parodė, kad aš ne vienas. Ji mane supažindino su žmonėmis, turinčiais ypatingų gamtos dovanų, pavyzdžiui, gebančiais sulenkti stalo įrankius vien mintimis arba operuoti surūdijusiais peiliukais, be nuskausminimo ir iškart po operacijos išleidžiančiais pacientus namo pėsčiomis.

Aš dar mokausi lavinti nežinomas savo galias. Tačiau man reikia sąjungininkų, žmonių, neturinčių savo istorijos kaip jūs.

Tada ir aš panorau išsipasakoti svetimiems žmonėms, išsivaduoti iš savo praeities, bet jau buvo gana vėlu, rytą turėjau anksčiau keltis, nes gydytojas ketino nuimti mano apykaklę.

Paklausiau Michailo, ar jis norėtų, kad pavėžėčiau. Atsisakė, jam reikia truputį pasivaikščioti, nes tą naktį labai ilgėjosi Este-

ros. Palikome tuos žmones ir nužingsniavome prospekto link, kad galėčiau rasti taksi.

- Manau, toji moteris neklysta, - tariau. - Argi papasakojęs istoriją nuo jos neišsilaisvini?

- Aš ir esu laisvas. Bet pats suprantate - čia ir glūdi paslaptis - kai kurios istorijos buvo nutrauktos per vidurį. Tada jos dar labiau įsimenamos. Kol nebaigėme vieno skyriaus, negalime pradėti kito.

Prisimenu, internete apie tai buvau skaitęs tekstą, kurio autorystė buvo priskirta man, nors niekada *jo* nerašiau.

- Todėl ypač svarbu leisti kai kuriems dalykams išeiti. Atsikabinti nuo mūsų. Reikia suprasti, kad niekas nežaidžia pažymėtomis kortomis, kartais laimime, kartais ne. Nesitikėkite, kad žmonės jums ką nors grąžins, nesitikėkite, kad jie pripažins jūsų pastangas, suvoks, koks jūs genijus, supras jūsų meilę. Ciklus reikia baigti. Ne dėl išdidumo, dėl nesugebėjimo ar dėl išpuikimo. O tik dėl to, kad visa tai jau nebeįsipina į jūsų gyvenimą. Uždarykite duris, pakeiskite plokštelę, išvalykite namus, nupurtykite dulkes. Liaukitės būti tuo, kas buvote, ir tapkite tuo, kas esate.

Panorau išsiaiškinti, ką Michailas turi galvoje:

- Kas tai yra „nutrauktos istorijos“?

- Esteros čia nėra. Vieną dieną ji pajuto nesugebanti kovoti, kad atsikratytų savo nelaimės ir vėl galėtų susigražinti džiaugsmą. Kodėl? Todėl, kad jos, kaip ir daugelio milijonų žmonių, istorija susieta su Meilės energija. Ji negali vystytis pati viena — arba liaujasi mylėti, arba laukia, kol mylimasis pas ją ateis.

Nesėkmingos santuokos, kai vienas iš dviejų sustoja, nes kitas priverstas daryti tą patį. Ir kol jis laukia, atsiranda meilužiai,

labdaringos organizacijos, per didelis rūpinimasis vaikais, prievartinis darbas ir t.t. Būtų daug lengviau apie tai kalbėti atvirai; primygtinai šaukti „eime pirmyn“, mirti iš nuobodulio, susirūpinimo, baimės.

- Jūs ką tik pasakėte, jog aš kaltas, kad Estera nesugeba kovoti ir atsikratyti savo liūdesio?

- Aš taip nesakiau. Nemanau, kad žmogus turi teisę kaltinti kitą. Aš tik sakiau, kad ji gali rinktis: liautis jus mylėti arba pasišaukti pas save.

- Ji tai ir daro.

- Žinau. Tačiau jeigu tai priklausys nuo manęs, mes nueisime pas ją tik tada, kai balsas leis.

Na va, ortopedinė apykaklė dingsta iš jūsų gyvenimo, ir tikiuosi, kad jos daugiau niekada neprireiks. Prašau vengti staigių judesių, – raumenys turi atsigauti pamažu. Tiesa, o kaip prognozių mergina?

- Kokia mergina? Kokios prognozės?

- Ar jūs ligoninėje man nesakėte apie kažkieno girdėtą balsą, pranešusį, kad jums kažkas nutiks?

- Tai buvo ne mergina. Jūs ligoninėje irgi sakėte, kad pasiteirausite dėl epilepsijos.

- Aš konsultavausi su specialistu. Paklausiau, ar jis yra susidūręs su panašiais atvejais. Jo atsakymas mane kiek nustebino, bet medicina turi savo paslapčių. Ar atsimenate istoriją apie berniuką, kuris išeina pirkti penkių obuolių, o grįžta su dviem?

- Taip, galėjo pamesti, kam nors atiduoti, brangiau kainavo ar panašiai. Nesijaudinkite, absoliutaus atsakymo nėra. Pirmiausia norėčiau jūsų paklausti vieno dalyko: ar Žana d'Ark sirgo epilepsija?

- Mano draugas minėjo ir ją. Pasirodo, Žana d'Ark ėmė girdėti balsus nuo trylikos metų. Iš jos pasakojimų žinoma, kad ji matė šviesas, o tai jau priepuolio simptomai. Anot neurologės daktarės Lidijos Bein, šiuos šventosios kariūnės regėjimus, kai

būdavo apimta ekstazės, sukeldavo atitinkama muzika - varpu skambesys. Tai vadinamoji muzikogeninė epilepsija. Ar vaikina ištiko epilepsijos priepuolis jūsų akivaizdoje?

- Taip.

- Ar grojo kokia muzika?

- Nepamenu. Net jei ir būtų grojusi, **stalo įrankių ir balsų** šurmulybės nebūtų leidęs mums nieko girdėti.

- Ar jis atrodė įsitempęs?

- Labai įsitempęs.

- Tai kita priepuolių priežastis. Ši tema daug senesnė, negu atrodo - jau Mesopotamijoje buvo aptikti labai tikslūs tekstai apie vadinamąją „puolamąją ligą“, lydimą traukulių. Mūsų protėviai tikėjo, kad šią ligą sukelia kūną apsėdę demonai, ir tik daug vėliau graikas Hipokratas traukulius susiejo su smegenų disfunkcija. Net šiais laikais epileptikai yra prietarų aukos.

- Be abejonės. Aš pašiurpau, kai tai įvyko.

- Kai man užsiminėte apie pranašystę, paprašiau draugo patyrinėti tą sritį. Anot jo, nors nuo šios blogybės kentėjo daug garsių žmonių, dauguma mokslininkų sutaria, kad ji niekam nesuteikia jokios galios. Vis dėlto žymiems epileptikams pavyko įtikinti žmones, kad jų priepuoliai lydimi „mistinės auros“.

- Sakydamas „žymūs“, turite omenyje...

- Napoleoną, Aleksandrą Didįjį arba Dantę. Ne visus vardus įsidėmėjau, nes, kaip supratau, jums rūpi vaikino pranašystės. Beje, kuo jis vardavo?

- Jūs jo nepažįstate. Kaip visada jūsų laukia kiti pacientai, taigi verčiau jau pasakokite toliau.

- Bibliją studijuojantys mokslininkai teigia, kad ir apaštalas Paulius buvo epileptikas. Jie tai grindžia faktu, kad jodamas į

Damaską jis regėjo blyksinčią šviesą, apakinusią ir pargriovusią jį ant žemės, dėl to kelias dienas negalėjęs nei valgyti, nei gerti. Medicinos literatūroje tai vadinama „smegenų smilkininės dalies epilepsija“.

- Nemanau, kad Bažnyčia su tuo sutiktų.

- Netgi aš nelinkęs su tuo sutikti, bet taip rašoma medicinos literatūroje. Yra tokių epileptikų, kurie vysto autodestrukcinę savo pusę; pavyzdžiui, Van Gogas savo traukulius aprašė kaip „vidines audras“. Slaugytojas matė jį priepuolio metu Sen Remi ligoninėje.

- Mažų mažiausia, kas jam pavyko - tai savo paveikslais paversti šią autodestrukciją į pasaulio rekonstrukciją.

- Įtariama, kad Lujis Kerol knygoje *Alisa stebuklų salyje* aprašo savo pačios išpūdžius, susijusius su šia liga. Knygos pradžios scena, kai Alisa atsiduria tamsioje duobėje, būdinga daugeliui epileptikų. Kelionėje po Stebuklų šalį Alisa daug kartų mato skraidančius daiktus ir jaučia savo kūną esant labai lengvą - tai dar vienas taiklus priepuolio pojūčių apibūdinimas.

- Galima numanyti, kad epileptikai turi menininko talentą.

- Niekų gyvu. Menininkai paprastai pagarsėja, todėl šie dalykai ir susiejami. Literatūroje aptinkame daug rašytojų, kuriems buvo įtariama arba patvirtinta šios ligos diagnozė: Moljeras, Edgaras Alanas Po, Floberas. Pirmas priepuolis Dostojevskį ištiko devynerių metų. Jis teigė, kad po priepuolių jausdavęs didžiulę ramybę arba išgyvendavęs sunkias depresijos akimirkas. Tik prašau nesijaudinti ir nemanyti, kad ir jūs galite tapti šios ligos auka po įvykusio nelaimingo atsitikimo. Neatsimenu jokio motociklo sukeltos epilepsijos atvejo.

- Jau sakiau, kad kalbame apie vieną mano pažįstamą.

- Negi tas prognozių vaikiną iš tiesų egzistuoja, ar visa tai sugalvojote tik todėl, kad tikite, jog nulipęs nuo šaligatvio praradote sąmonę?

- Nieko nesugalvojau, nes nemėgstu galvoti apie ligų simptomus. Kaskart, kai skaitau medicinos knygą, imu jausti viską, kas joje aprašyta.

- Kai ką jums pasakysiu, bet prašau nesuprasti manęs neteisingai - mano nuomone, šis įvykis jums labai padėjo. Tapote ramesnis, mažiau pasiduodate įkyrioms mintims. Žinoma, mirties artumas mums visada padeda gražiau gyventi - tai man pasakė jūsų žmona, dovanodama kruviną audinio skiautėlę, kurią visada nešiojusi, nors aš, kaip gydytojas, kasdien būnu šalia mirties.

- Ar ji paaiškino, kodėl davė tą skiautę?

- Tik gražiais žodžiais apibūdino mano, kaip profesionalo, darbą. Sakė, kad moku derinti techniką su intuicija, tvarką su meile. Pasakojo, kad prieš mirdamas vienas kareivis paprašė sukarpyti jo marškinius į skiautes ir jas išdalyti žmonėms, kurie nuoširdžiai stengiasi parodyti pasaulį toki, koks jis yra. Manau, rašydamas tokias knygas, jūs irgi turite tų marškinių skiautėlę.

- Neturiu.

- Ar žinote kodėl?

- Žinau. Tikriausiai dabar pradedu suprasti.

- Esu ne tik gydytojas, bet ir jūsų draugas. Taigi leiskite duoti vieną patarimą: jei tas vaikiną epileptikas teigė galįs nuamatyti ateitį, jis nieko nesupranta apie mediciną.

Zagrebas, Kroatija.

Pusė septynių ryto.

Mudu su Marija stovime šalia užšalusio fontano, šimet pavasaris nusprendė nesirodyti, taigi, regis, po žiemos iš karto sulauksime vasaros. Fontano viduryje - kolona, o ant jos skulptūra.

Praleidau visą popietę duodamas interviu ir jau negaliu daugiau kalbėti apie naująją knygą. Žurnalistų klausimai visuomet tie patys: ar mano žmona perskaitė knygą? (Atsakau, kad nežinau.) Ar manau esąs neteisingos kritikos auka? (Nesąmonė.) Ar knyga *Laikas perpiešti ir laikas susiūti* sukėlė tam tikrą šoką mano skaitytojams, turint omenyje, kad joje atskleidžiu nemažai savo intymaus gyvenimo smulkmenų? (Rašytojas gali rašyti tik apie savo gyvenimą.) Ar pagal knygą bus kuriamas filmas? (Tūkstantąjį kartą sakau, kad filmas vyksta skaitytojo galvoje ir kad uždraudžiau parduoti visas autoriaus teises.) Ką manau apie meilę? Kodėl rašau apie meilę? Ką daryti, kad pelnytum laimingą meilę? Meilė, meilė...

Po interviu - pietūs su leidėjais. Tai ritualo dalis. Prie stalo kaip visuomet sėdi nemažai įtakingų vietos žmonių, kurie mane kalbina kaskart, kai keliu šakutę prie burnos, paprastai pateikdami tą patį klausimą: „Iš kur ateina jūsų įkvėpimas?" Stengiuo-

si valgyti, bet privalau būti mandagus, bendrauti, įsijausti į savo, kaip įžymybės, vaidmenį, papasakoti kelias įdomias istorijas, padaryti gerą įspūdį. Suprantu, kad leidėjai – didvyriai, jie niekuomet nežino, ar knyga turės pasisekimą, galėtų sau ramiai parduoti bananus arba muilą – tai saugiau; jie nepasižymi tuštybe, išsivysčiusiu *ego*, nepyksta, kai reklama nevykusi arba kokiam nors knygyne nėra vienos ar kitos knygos.

Po vakarienės – įprastas maršrutas. Jie nori parodyti man viską: paminklus, istorines vietas, madingus barus. Ir visuomet mus lydi visažinis gidas, kuris užverčia mane informacija, o aš turiu dėtis, kad labai atidžiai viską stebiu, retkarčiais ko nors paklausti, kad atrodyčiau viskuo besidomįs. Pažįstu beveik visų miestų, kuriuose lankiausi reklamuodamas savo knygas, paminklus, muziejus, istorines vietas – ir visiškai nieko neatsimenu. Atmintyje lieka tik netikėti įvykiai, susitikimai su skaitytojais, barai, gatvės, į kurias pakliūnu netyčia, kur pasukęs už kampo staiga pamatau ką nors nuostabaus.

Ketinu kada nors išleisti kelionės vadovą, kur būtų vien žemėlapiai, viešbučių adresai, o likusieji lapai balti, tad žmonės patys turės susidaryti kelionės maršrutą, savarankiškai atrasti restoranus, paminklus ir nuostabius dalykus, kurių yra kiekviename mieste, bet apie kuriuos niekas nekalba, nes jie neištraukti į „lankytinų vietų“ sąrašą – mat „mums papasakota istorija“ juos nutyli.

Jau anksčiau esu buvęs Zagrebe. Ir šis fontanas – nors ir neištrauktas į jokių vietos turistų vadovą – daug svarbesnis už kitus čia matytus dalykus. Jis gražus, aš jį radau atsitiktinai, be to, jis susijęs su gyvenimiška istorija. Prieš daugelį metų, kai buvau klajojantis po pasaulį ir nuotykių ieškantis jaunuolis, su didžiąja kelionės dalį mane lydėjusiu kroatų dailininku prisėdau šioje

vietoje, kur dabar esu. Ketinau traukti Turkijos link, o jis — grįžti namo. Čia mudu atsisveikinome gurkšnodami du butelius vyno ir prisimindami viską, kas įvyko mums būnant kartu. Kalbėjome apie religiją, moteris, muziką, viešbučių kainas, narkotikus. Apie viską, išskyrus meilę, nes mylėjome ir nereikėjo apie tai kalbėti.

Dailininkui grįžus namo, aš susipažinau su mergaite, su kuria buvome kartu tik tris dienas, bet mylėjome vienas kitą taip stipriai kaip įmanoma, nes ir aš, ir ji žinojome, kad viskas truks labai trumpai. Jos dėka supratau tos tautos sielą ir niekada to nepamiršau kaip nepamiršau fontano ir atsisveikinimo su savo kelionės draugu.

Štai kodėl po visų interviu, autografų, vakarienės ir paminklų bei istorinių vietų lankymo aš kankinau savo leidėjus, prašydamas nuvežti mane prie to fontano. Manęs klausė, kur jis yra - aš nežinojau, nes nežinojau, kad Zagrebe buvo ne vienas fontanas. Po beveik valandą trukusių ieškojimų pagaliau jį atradome. Paprašiau butelio vyno, su visais atsisveikinome, mudu su Marija prisėdome ir apsikabinę tyliai gėrėme laukdami, kol patekės saulė.

- Su kiekviena nauja diena tu vis linksmesnis, - sako ji, padėjusi galvą man ant peties.

- Aš tik stengiuosi pamiršti, kas esu. Tikriau pasakius, stengiuosi nenešioti ant pečių savo istorijos naštos.

Atpasakoju jai Michailo pokalbį apie klajoklį.

- Aktoriams nutinka panašių dalykų, — sako ji. - Su kiekvienu nauju vaidmeniu turime nustoti buvę savimi ir įsijausti į naują personažą. Vėliau susipainiojame ir susergame nervų ligomis. Ar tikrai manai, kad užmiršti savo asmeninę istoriją yra gerai?

- Argi nesakei, kad man geriau?

- Manau, šiek tiek atsikratei egoizmo. Man patiko, kad visus išvedei iš proto, kol radome šį fontaną, tačiau tai prieštarauja ką tik pasakytams tavo žodžiams, juk fontanas - tavo praeities dalis.

- Man jis yra simbolis. Bet šio fontano nelaikau savo istorijos dalimi, negalvoju apie jį, aš jo nefotografavau, kad parodyčiau draugams, nesiilgiu dailininko, su kuriuo išsiskyrėme, ar mergaitės, kurią buvau įsimylėjęs. Džiaugiuosi, kad grįžau čia dar kartą - bet jeigu ir nebūčiau grįžęs, mano išgyvenimai dėl to nebūtų pasikeitę.

- Suprantu, ką nori pasakyti.

- Džiaugiuosi.

- Man liūdna, nes pradedu galvoti, kad ketini išvažiuoti. Aš tai žinojau nuo pat pirmos mūsų susitikimo akimirkos, bet vis vien man sunku - jau spėjau prie tavęs priprasti.

- Štai kur bėda - pripratimas.

- Bet tai žmogiška.

- Dėl to moteris, kurią vedžiau, virto Zahiru. Iki tos dienos, kai įvyko nelaimingas atsitikimas, neabejojau, kad tik su ja galiu būti laimingas, ir ne todėl, kad ją mylėjau labiau už viską ir visus pasaulyje.

Bet todėl, kad maniau, jog tik ji mane supranta, žino mano pomėgius, keistenybes, mano požiūrį į pasaulį. Buvau jai dėkingas už tai, ką dėl manęs padarė, man rodė, kad ir ji turi jaustis dėkinga už tai, ką dėl jos padariau. Buvau įpratęs žiūrėti į pasaulį jos akimis. Ar prisimeni pasakojimą apie du vyrus, kurie išsigelbėja nuo gaisro ir vieno iš jų veidas padengtas pelenais?

Ji pakėlė galvą nuo mano peties, - pamačiau pilnas ašarų akis.

- Tai va, pasaulis man buvo tik Esteros grožio atspindys, — kalbėjau aš toliau. - Ar tai meilė? O gal priklausomybė?

- Nežinau. Manau, jei yra meilė, yra ir priklausomybė.

- Gal ir taip. Bet išivaizduokime, kad vietoj knygos *Laikas perplėsti ir laikas susiūti*, kuri yra ne kas kitas kaip laiškas tolimai žmonai, būčiau pasirinkęs kitą temą, pavyzdžiui:

„Vyras su žmona kartu gyvena dešimt metų. Anksčiau jie mylėdavosi kasdien, dabar — tik kartą per savaitę, bet tai ne svarbiausia. Juos sieja draugystė, bendrumas, abipusė pagalba. Jam būna liūdna, kai ji ilgiau užtrunka darbe ir jis turi vakarienianti vienas. Ji apgailestauja, kai jam reikia išvažiuoti, bet žino, kad kelionės — jo profesijos dalis. Abu jaučia, kad ima kažko trūkti, bet jie suaugę, subrendę, žino, kaip svarbu išsaugoti stabilius santykius - bent jau dėl vaikų. Kaskart daugiau laiko skiria darbui ir vaikams, vis mažiau galvoja apie santuoką, kurioje iš pirmo žvilgsnio viskas puiku, nėra svetimo vyro ar svetimos moters.

Nors abu mato, kad kažkas negerai, jiems nepavyksta išvelgti to blogio priežasties. Pamažu jie tampa vis labiau priklausomi vienas nuo kito, paskui metams bėgant galimybės pradėti naują gyvenimą vis mažėja. Stengiasi rasti visokių užsiėmimų - skaityti, siuvinėti, žiūrėti televizorių, bendrauti su draugais, - bet pokalbis per vakarienę arba po jos neišvengiamas. Jis greitai susierzina, ji vis dažniau tyli. Abu žino, kad tolsta vienas nuo kito, bet negali suprasti kodėl. Nutaria, kad gyvenant santuokoje tai normalu, tačiau vengia apie tai kalbėti su draugais, šie juos laiko laiminga šeima, kur abu sutuoktiniai turi vienodus interesus ir vienas kitą palaiko. Retkarčiais atsiranda meilužis, meilužė, bet, žinoma, nieko rimta. Svarbiausia - ir tai būtinas pagrindinis dalykas - elgtis lyg niekur nieko, jau per vėlu ką nors keisti”.

- Šita istorija man girdėta, nors niekada tokios neišgyvenau. Manau, visą gyvenimą esame pratinami kęsti panašias situacijas,

Nusivelku lietpaltį ir užlipu ant fontano krašto. Ji klausia, ką ketinu daryti.

- Noriu nueiti prie kolonos.
- Tai beprotybė. Jau pavasaris, ledas tikriausiai labai plonas.
- Turiu ją pasiekti.

Pastatau vieną koją, ledas įlinksta, bet neišlūžta. Stebėdamas saulėtekį, nusprendžiu žaisti su Dievu — jei išstengsiu pasiekti koloną ir grįžti ledui neišlūžus, tai bus ženklas, kad einu teisingu keliu ir Jo ranka man rodo, kur turėčiau eiti.

- Įkrisi į vandenį.
- Na ir kas? Didžiausia blogybė, kuri gali man nutikti, tai sušalti, bet viešbutis netoliese, todėl ilgai kentėti nereikės.

Pastatau kitą koją. Dabar jau esu pačiame fontane, ledas atsiplėšia nuo krašto, bet neišlūžta, tik ant paviršiaus prasisunkia šiek tiek vandens. Einu kolonos link, viso labo keturi metrai, jei skaičiuosime pirmyn ir atgal, ir aš rizikuojau tik šalta maudyne. Nedera galvoti apie tai, kas gali nutikti, - pirmas žingsnis žengtas, privalau eiti iki galo.

Einu, pasiekiu koloną, paliečiu ją savo ranka, girdžiu traškesį, bet dar laikausi ant paviršiaus. Nuojudama liepia bėgti iš ten, tačiau kažkas kužda, kad tada mano žingsniai bus sunkesni ir aš išlūšiu. Turiu grįžti lėtai, tuo pačiu tempu.

Priešais tekanti saulė mane šiek tiek apakina, matau tik Marijos siluetą ir pastatų bei medžių kontūrus. Ledas kaskart vis labiau linksta, vanduo tebesisunkia pakraščiais sėdamas jo paviršių, bet tikiu - esu visiškai tikras - kad sugebėsiu grįžti. Nes susitapatinau su šia diena, su savo pasirinkimu, žinau sušalusio

vandens galimybes, moku su juo elgtis, prasyti, kad man padėtų, kad neleistų pargriūti. Mane apima savotiška transo, euforijos būseną — vėl tampa vaiku, darančiu tai, kas draudžiama, ne-teisinga, bet teikia didžiulį malonumą. Koks džiaugsmas! Beprotingos sutartys su Dievu, tokios kaip „jei aš tai įstengsiu, atsitiks tas ir tas“, ne išorės, o nuojaustos, gebėjimo pamiršti senas taisykles ir sukurti naujas aplinkybes nulemti ženklai.

Padėkoju už tai, kad sutikau Michailą, epileptiką, kuris tariasi girdįs garsus. Susitikęs jį, kai ieškojau žmonos, pamačiau, kad esu virtęs blyškiu savo paties atvaizdu. Ar Estera vis dar man svarbi? Manau, taip, nes jos meilė kadaise pakeitė mano gyvenimą ir dabar keičia mane. Mano istorija paseno, ją vis sunkiau nešiotis, ji darosi pernelyg pavojinga, ir aš nebegaliu rizikuoti, pavyzdžiui, vaikščiodamas fontanu, lažindamasis su Dievu, jėga priversdamas likimą atsiųsti man ženklą. Buvau primiršęs, kad visuomet reikia iš naujo eiti Šventojo Jokūbo keliu, išmesti nereikalingą bagažą, palikti tik tai, ko reikia šiandien. Leisti Meilės energijai laisvai srūti iš išorės vidun ir iš vidaus išorėn.

Ledas vėl traška, įskyla, bet aš žinau, kad įstengsiu grįžti, nes esu lengvas, toks lengvas, jog galėčiau vaikščioti debesimis ir nenukrisčiau žemėn. Nesinešioju garsaus žmogaus reputacijos, papasakotų istorijų, sektinų maršrutų naštos - esu permatomas, leidžiu saulės spinduliams kiaurai perskroستی savo kūną ir apšviesti sielą. Suvokiu, kad manyje dar daug tamsių kertelių, bet žinau, kad jos bus pamažu drąsiai išvalytos.

Dar žingsnis, ir mintyse pamatau ant savo stalo gulintį voka. Netrukus jį atplėšiu ir jau nevaikščiosiu ledu, o eisiu keliu, vedančiu mane pas Esterą. Tai darysiu ne todėl, kad noriu ją turėti šalia; ji laisva likti ten, kur yra. Ir ne todėl, kad dieną ir naktį

sapnuoju Zahirą; regis, toji įkyri, viską griaunanti, meilės įkvėpta mintis pasitraukė. Ir ne todėl, kad būčiau pripratęs prie savo praeities ir karštai trokščiau į ją grįžti.

Vėl žingsnis, vėl traškesys, bet išganingasis fontano kraštas artėja.

Atplėšiu voką ir eisiu pas ją, nes, kaip sako Michailas, epileptikas, aiškiaregys, armėnų restorano guru — ši istorija turi baigtis. Tad, kai viskas bus daugelį kartų papasakota ir perpasakota, kai aplankytos vietos, išgyventos akimirkos, dėl jos nueitas kelias virs tolimais prisiminimais, liks tik tyra meilė. Nesijausiu esąs ką nors „skolingas“, nemanysiu, kad ji man reikalinga, nes vienintelė moka mane suprasti, nes esu prie jos pripratęs, nes žino mano įpročius, mano teigiamus bruožus, žino, kad mėgstu prieš miegą valgyti skrudintos duonos, atsibudęs žiūrėti per televiziją transliuojamų pasaulio žinių, kad rytais privalau eiti pasivaikščioti, kad mėgstu skaityti knygas apie šaudymą iš lanko, leisti ilgas valandas prie kompiuterio klavišų ir pykstu, kai tarnaitė keletą kartų primena, kad stalas padengtas.

Visa tai praeis. Lieka dangų, žvaigždes, žmones, gėles, vabzdžius judėti verčianti meilė, verčianti visus eiti pavojingu ledo paviršiumi, pripildanti mus džiaugsmo ir baimės, bet viskam suteikianti prasmę.

Paliečiu akmens kraštą, kabinuosi už paduotos rankos. Marija padeda išlaikyti pusiausvyrą ir nulipti.

—Aš tavimi didžiuojusi. Niekomet nebūčiau to padariusi.

- Manau, neseniai ir aš nebūčiau padaręs - tai atrodo vaikiška, neatsakinga, be jokios praktinės naudos. Bet esu atgimstantis, privalau rizikuoti, daryti, ko iki šiol nedariau.

- Ryto šviesa tau į gera - kalbi kaip išminčius.

- Išminčiai nedaro, ką dabar aš padariau.

Turiu parašyti svarbų tekstą žurnalui, davusiam man didžiulį kreditą per Paslaugų banką. Turiu šimtus, net tūkstančius idėjų, bet nežinau, kuri iš jų verta mano pastangų, susikaupimo, kraujo.

Man tai nenuja, bet manau jau pasakęs viską, ką svarbaus turėjau pasakyti, mano atmintis pamažu traukiasi, pradedu užmiršti, kas esu.

Prieinu prie lango, pažvelgiu į gatvę, mėginu save įtikinti, kad kaip profesionalas jau esu save realizavęs, viskas jau įrodyta, galiu pasitraukti į namą kalnuose ir leisti likusį gyvenimą skaitydamas, keliaudamas, kalbėdamas apie gastronomiją ir orą. Sakau ir kartoju, kad jau pasiekiau, ko beveik nė vienas rašytojas nėra pasiekęs – išleidau savo knygas bemaž visomis kalbomis. Kodėl turiu jaudintis dėl paprasčiausio teksto žurnalui, kad ir koks svarbus jis būtų?

Dėl Paslaugų banko. Vadinasi, privalau rašyti. Tačiau ką pasakyti žmonėms? Kad jie turi pamiršti jiems papasakotas istorijas ir šiek tiek daugiau rizikuoti?

Visi atsakys: „Esu nepriklausomas, darau, kas patinka“.

Kad jie turi leisti Meilės energijai laisvai sklisti?

Atsakys: „Aš myliu. Myliu vis labiau“, lyg galėtų pamatuoti meilę, kaip matuojame atstumą tarp geležinkelio bėgių, pastatų aukštį ar pyragui iškepti reikalingų mielių kiekį.

Grižtu prie stalo. Michailo paliktas vokas atplėštas, žinau, kur yra Estera, reikia tik sužinoti, kaip ten nusigauti. Skambinu jam ir pasakoju istoriją apie fontaną. Jam labai patinka. Paklausiu, ką žada veikti ši vakarą, atsako, kad susitiks su Lukrecija, savo mergina.

- Ar galiu jus pakviesti vakarienės?

- Šiandien ne. Bet jei norėsite, kitą savaitę galėsime pavakaruoti kartu su jūsų draugais.

Aiškinu, kad kitą savaitę dalyvausiu diskusijoje Jungtinėse Valstijose.

- Nėra ko skubėti, - atsako Michailas, - galime atidėti porai savaitė. Jūs tikriausiai girdėjote balsą, padrašinusį eiti ledų, - įtaria jis.

- Negirdėjau jokio balso.

- Tai kodėl tai padarėte?

-Jaučiau, kad turėjau padaryti. ;

- Na, tai irgi savotiškas balsas...

- Lažinausi. Jei sugebėsiu pereiti ledų, vadinasi, esu pasirengęs. Aš iš tiesų manau, kad esu pasirengęs.

- Ką gi, balsas davė ženklą, kurio jums *reikėjo*.

- Ar balsas apie tai užsiminė?

- Ne. Bet ir nereikia. Kai buvome Senos pakrantėje, sakiau, kad balsas perspėjo, jog dar neatėjo laikas; supratau ir tai, kad jis pasakys jums, kada išmuš toji valanda.

- Jau sakiau, kad negirdėjau jokio balso.

- Tai jūs taip manote. Taip mano visi. O dabar neregima mergelė, kurią jaučiu esant šalia, man sako, kad visi nuolat girdi balsus. Jie padeda suvokti, kad priešais mus ženklas, suprantate?

Nusprendžiu neprieštarauti. Visa, ko man reikia, paprasti dalykai - sužinoti, kur išsinuomoti automobilį, kiek laiko truks kelionė, kaip rasti namą, nes visa, ką turiu, suprantama, be žemėlapių - netikslios nuorodos, tokios kaip eiti palei kažkokio ežero krantą, ieškoti lentelės su tam tikros įmonės pavadinimu, pasukti į dešinę ir t. t. Gal jis pažįsta ką nors, kas galėtų man padėti.

Sutariame dėl kito susitikimo. Michailas prašo ateiti apsi-rengus kuo santūriau — „gentis“ klajos po Paryžių.

Teiraujuosi, kas toji gentis.

- Žmonės, dirbantys su manimi restorane, - atsako jis, nesi-leisdamas į smulkmenas.

Klausiu, ar norėtų ko nors iš Amerikos; jis prašo parvežti vaistų nuo padidėjusio rūgštingumo. Manau, kad yra ir įdomes-nių dalykų, bet užsirašau vaistų pavadinimą.

O straipsnis?

Grižtu prie darbo stalo, mažtau, ką rašyti, dar kartą pažvel-giu į atplėštą voką ir suvokiu, kad manęs nenustebino tai, ką jame radau. Iš tiesų, po kelių susitikimų su Michailu kaip tik to ir tikėjausi.

Estera yra stepėje, mažame Centrinės Azijos kaimelyje, tik-riau, viename Kazachstano kaime.

Dabar nėra ko skubėti. Vėl prisimenu savo istoriją ir negalė-damas susitūrėti smulkiai ją pasakoju Marijai, o ji nusprendžia

nustebinti mane savo pasakojimu, ir, regis, tai duoda teigiamų rezultatų - ji tampa saugesnė, ramesnė.

Nežinau, kodėl taip noriu rasti Estera, juk per meilę jai į mano gyvenimą atėjo šviesa, išmokau naujų dalykų, ir to turėtų pakakti. Tačiau prisimindamas Michailo žodžius - „istoriją reikia baigti“ - nusprendžiu eiti pirmyn. Žinau, kad išvysiu tą akimirką, kai mūsų santuokos ledas lūžo ir mudu pradėjome bristi per šaltą vandenį, lyg nieko nebūtų įvykę. Žinau, kad tai suvoksiu prieš pasiekdamas jos kaimą ir baigsiu vieną ciklą arba jį pratęsiu.

Straipsnis! Negi Estera vėl tapo Zahiru ir neleidžia man susikaupti?

Anaiptol! Kai turiu padaryti ką nors skubaus, kam reikia kūrybinės energijos, toks būna darbo procesas. Kai manęs vos neištinka isterijos priepuolis, kai jau ketinu pasiduoti, tuomet ir gimsta tekstas. Esu bandęs elgtis kitaip, pradėti gerokai iš anksto, bet nieko neišeidavo. Atrodo, kad pažadinti mano vaizduotei būtinas milžiniškas spaudimas iš viršaus. Negaliu nuvilti Paslaugų banko, privalau jiems nusiųsti tris spausdintus lapus apie - tik pamanykite! - vyro ir moters santykių problemas. Kodėl aš! Redaktorių nuomone, tas, kas parašė knygą *Laikas perplėsti ir laikas susiūti*, turėtų puikiai išmanyti žmogaus sielą.

Mėginu prisijungti prie interneto, kuris blogai veikia nuo tos dienos, kai nutraukiau ryšį; nuo tada jis jau neveikia kaip anksčiau. Kviečiau ne vieną specialistą, bet jie atvykę paaiškino, kad kompiuteris veikia kuo puikiausiai. Išklause mano skundus, visą pusvalandį bandydavo, keisdavo konfigūracijas, paskui užtikrindavo, kad bėda ne dėl mano, o dėl paslaugų tiekėjo kaltės. Leisdavausi įtikinamas, galiausiai viskas veisdavo puikiai - kvilai pasijusdavau, kam juos išsikviečiau. Praėjus ke-

lioms valandoms kompiuteris sugesdavo ir ryšys nutrūkdavo. Po mėnesius trukusio fizinio ir psichologinio išsekimo nusprendžiu, kad technologija už mane stipresnė ir galingesnė - veikia, kai nori, o jei nenori, verčiau man paskaityti laikraštį, pasivaikščioti, palaukti, kol pagerės laidų, telefono ryšio nuotaika ir jie vėl ims veikti. Pasirodo, aš nesu jų šeimininkas, jie gyvena savo gyvenimą.

Dar kelis kartus pamėginu. Iš asmeninės patirties žinau, kad tokiu atveju geriau palaukti. Didžiausios pasaulio bibliotekos - interneto - durys dabar man uždarytos. Gal ieškoti įkvėpimo žurnaluose? Išsirenku vieną iš šiandien gautų, skaitau keistą interviu, kurį davė moteris, ką tik išleidusi knygą - atspėkite apie ką? - apie meilę. Si tema, regis, visur mane persekioja.

Žurnalistas klausia, ar žmogus gali būti laimingas tik sutikęs mylimą žmogų. Moteris atsako neigiamai:

Mintis, kad meilė sukuria laimę, yra nauja, ji atsirado XVII amžiaus pabaigoje. Žmonis pradėjo tikėti, kad meilė turi trukti amžinai, o santuoka geriausiai tinka ja puoselėti. Anksčiau nebuvo tiek optimizmo dėl ilgai liepsnojančios aistros. „Romeo ir Džiuljeta“ — ne laiminga istorija, o tragedija. Pastaraisiais dešimtmečiais labai stiprėjo santuokos, kaip asmeninės realizacijos kelio, lūkesčiai. Kartu didėjo nusivylimas ir nepasitenkinimas.

Tai gana drąši nuomonė, tačiau mano straipsniui ji netinka - jau vien dėl to, kad visiškai jai nepritariu. Lentynoje ieškau knygos, neturinčios nieko bendra su vyrų ir moterų santykiais - *Magija Siaurės Meksikoje*. Turiu ataušinti galvą, atsipalaiduoti, nes įkyrios mintys nepadės parašyti straipsnio.

Imu ją sklaidyti ir staiga nustembu perskaitęs šias eilutes:

Prisitaikėlis: kiekvieno is mūsų gyvenime pasitaiko įvykių, trukdančių mums tobulėti. Trauma, ypač skausmingas pralaimėjimas, nusivylimas meile, net ir tinkamai nesuvokta pergalė daro mus bailius ir trukdo eiti toliau. Ugdydamas slaptas savo galias, burtininkas turi atsikratyti šitų „prisitaikėlio“ bruožų, peržiūrėti savo gyvenimą ir atrasti tą vietą, kur jis yra šią akimirką.

Prisitaikėlis! Tai derėjo su mano žiniomis apie šaudymą iš lanko - vienintelę mane dominančią sporto šaką, kurios treneris sako, kad kiekvieną kartą paleidi strėlę vis kitaip, tad neverta mokytis iš taiklių šūvių ar klaidų. Svarbu bandyti šimtus, tūkstančius kartų, kol atsikratysi minties, kad reikia pataikyti į taikinį ir pats virsi lanku, strėle, tikslu. Tą akimirką, *Tasai* (kiudo - mano praktikuojamo japoniško šaudymo iš lanko - treneris niekada nevartojo žodžio „Dievas“) ir Jo energija valdo mūsų judesius - paleidžiamo strėlę ne kada norime, o kada *Tasai* nusprendžia, kad atėjo laikas.

Prisitaikėlis. Išskyla kita mano asmeninės istorijos pusė, - kaip būtų gera, jei šią akimirką Marija būtų šalia! Turiu kalbėti apie save, apie savo vaikystę, pasakoti, kad mažas visuomet pešdavai ir mušdavai kitus, nes buvau vyriausias būryje. Bet kartą; taip gavau į kailį nuo savo pusbrolio, jog patikėjau, kad daugiau niekada nelaimėsiu jokio barnio, ir nuo tada ėmiau vengti bet kokio fizinio susidūrimo. Ir nors dažnai buvau laikomas bailiu, leisdavai žeminamas merginų ir draugų akivaizdoje.

Prisitaikėlis. Dvejus metus mokiausi groti kontrabosu. Iš pradžių dariau didelę pažangą, o paskui nebesugebėjau tobulėti,

nes suvokiau, kad kiti išmoksta greičiau už mane; pasijutau esąs vidutinių gabumų, taigi nusprendžiau nekęsti gėdos ir sau tariau, kad kontrabosas manęs nedomina. Taip nutiko su biliardu, futbolu, dviračių sportu – išmokdavau tiek, kad galėčiau viską daryti pakenčiamai, bet ateidavo diena, kai nebeįstengdavau eiti toliau.

Kodėl? .

Istorija teigia, kad tam tikrą mūsų gyvenimo akimirką „pasiekiamo ribą“. Ir aš vėl prisiminiau, kaip kovojau priešindamsis savo, kaip rašytojo, likimui, o Estera niekada neleido, kad įgyvendindamas svajones vadovaučiausi prisitaikėlio taisyklėmis. Toji paprasčiausia pastraipa, kurią ką tik perskaičiau, neprieštaravo mano asmeninės istorijos užmiršimo idėjai, išsaugojant tik tragediją ir sunkumų išvystytą instinktą, kaip darė Meksikos burtininkai, kaip mokė Centrinės Azijos stepių klajokliai.

Prisitaikėlis. *„Kiekvieno is mūsų gyvenime pasitaiko įvykių, trukdančių mums tobulėti“.*

Si mintis visais atžvilgiais tiko santuokai apskritai, o ypač mano santykiams su Estera.

Taip, aš galėjau rašyti straipsnį tam žurnalui. Atsisėdau prie kompiuterio, užtrukau pusvalandį, kol parašiau juodraštį, ir buvau patenkintas rezultatu. Parašiau tekstą dialogo forma, lyg pramanytą pokalbį, nors iš tiesų jis vyko Amsterdamo viešbučio kambaryje, po įtempto reklamos renginio, po įprastos vakarinės, turistinių vietų lankymo ir t. t.

Straipsnyje nenurodžiau personažų vardų nei jų užimamos padėties. Realiam gyvenime Estera buvo apsivilkusi naktiniais marškiniais ir žiūrėjo į kanalą po mūsų langais. Ji dar nebuvo karo korespondentė, jos akys vis dar buvo linksmos, ji dievino

savo darbą, kai tik galėdavo, visada lydėdavo mane į keliones, o gyvenimas buvo lyg didžiulis nuotykis. Guliu lovoje, aplinkui tylu, mano mintys jau toli nuo čia, jau susijusios su kitos dienos darbais.

- *JL* raėjusią savaitę ėmiau interviu iš policijos tardytojo. Jis man papasakojo, kad daugiausia informacijos jiems pavyksta išgauti naudojant vadinamąjį „šalta-karšta“ metodą. Tardymą pradeda įtūžęs policininkas, kuris grasina nesilaikysiąs jokių taisyklių, rėkia, daužo kumščiais stalą. Kai kalinys išsigąsta, įeina „gerasis policininkas“, pareikalauja baigti apklausą ir pasiūlo cigaretę, - jis tarytum tampa įtariamojo bendrininku ir gauna, ko nori.

- Man tai ne naujiena.

- Jis papasakojo man dar vieną šiurpų dalyką. Tyrinėdami apklausos psichologiją, Jungtinių Valstijų Standfordo universiteto tyrėjai 1971 metais nusprendė įsteigti tariamą kalėjimą — atrinko dvidešimt keturis savanorius studentus ir juos suskirstė į „sargybinius“ ir „nusikaltėlius“.

Po savaitės eksperimentą teko nutraukti, nes „sargybiniai“, normalias vertybes puoselėjantys vaikinai ir merginos, išauklėti geroje šeimoje, pavirto į pabaisas. Kankinimai tapo kasdienybe, seksualinis „kalinių“ išnaudojimas buvo vertinamas kaip normalus dalykas. Projekte dalyvavę studentai, ir „sargybiniai“, ir „nusikaltėliai“, patyrė tokių stiprių sukrėtimų, kad ilgai turėjo gydytis, ir šis bandymas niekada nebuvo pakartotas.

- Įdomu.

- Ką nori tuo pasakyti? Aš kalbu apie tai, kas itin svarbu - apie žmogaus gebėjimą daryti bloga visuomet, kai tik pasitaiko tinkama proga. Kalbu apie savo darbą, apie tai, ko išmokau!

- Todėl ir įdomu. Ko širsti?

- Širstu? Kaip galiu širsti ant žmogaus, kuris nekreipia nė menkiausio dėmesio į tai, ką sakau? Kaip galiu nervintis dėl žmogaus, kuris nesiginčija su manimi, o tik guli ir žiūri į tuštumą?

- Ar tu šiandien gėrei?

- Matai, net nežinau, ką man atsakyti, ar ne? Visą vakarą buvau su tavimi, o tu nematei, gėriau aš ar ne! Kreipeisi į mane tik tada, kai norėjai, kad patvirtinčiau tavo žodžius arba papasakočiau kokią gražią istoriją apie tave!

- Negi nesupranti, kad nuo ryto dirbu ir esu pavargęs? Kodėl nesiguli? Verčiau pamiegokime, rytoj pasikalbėsime, gerai?

- Nieko kito nedariau jau kelias savaites, mėnesius, visus dvejus praėjusius metus! Bandau su tavimi kalbėtis, bet esi pavargęs. „Miegokime, pasikalbėsime rytoj!“ O rytojaus dieną mūsų laukia kiti darbai, kita darbo diena, vakarienė... „Miegokime, pasikalbėsime rytoj!“ Taip ir leidžiu gyvenimą - laukdama dienų, kada vėl galėsiu turėti tave šalia, bet vieną dieną pavargsiu, nieko daugiau neprašysiu, susikursiu savo pasaulį, kuriame visada, kai reikės, galėsiu pasislėpti - ne tokią tolimą, kad atrodytų, jog gyvenu nepriklausomai, ir ne tokią artimą, kad neatrodytų, jog užimu tavo erdvę.

- Tai ką man daryti? Liautis dirbti? Nori, kad mesčiau viską, ką taip sunkiai uždirbau, ir išplauktume kruiziniu laivu į Karibų salas? Negi nesupranti, kad man patinka tai, ką darau, ir neturiu nė menkiausio noro keisti savo gyvenimą?

- Knygose pasakoji apie meilės svarbą, nuotykių poreikį, kovos už savo svajones džiaugsmą. O ką aš dabar turiu? Tą, kuris neskaito, ką rašo. Tą, kuris painioja meilę su malonumais, nuotykius su nereikalinga rizika, džiaugsmą su pareiga. Kur vyras, už kurio ištekęjau, kuris girdėdavo, ką sakau?

- Kur moteris, kurią vedžiau?

- Ta, kuri visuomet tave palaikė, skatino, mylėjo? Jos kūnas čia, Amsterdame, žvelgia į Singelio kanalą. Ir manau, kad visą likusį gyvenimą jis bus šalia tavęs! Tačiau tos moters siela stovi ant šio kambario durų slenksčio pasirengusi išeiti.

- Kodėl?

- Dėl tų prakeiktų žodžių „pasikalbėsime rytoj“. Ar tau to gana? Jei ne, prisimink, kad moteris, kurią vedei, turėjo didžiulį norą gyventi, buvo kupina idėjų, džiaugsmo, troškimų, o dabar sparčiai virsta namų šeimininke.

- Tai juokinga.

- Gerai, tebūnie juokinga. Sakykim, tai kvailystė! Visai nereikšminga. Ypač jei galvosime, kad turime viską, kad mums sekasi, netrūksta pinigų, nesikalbame apie atsitiktinius meiluižius, niekada neišgyvenome pavydo krizės. Be to, pasaulyje milijonai vaikų badauja, vyksta karai, siaučia ligos, uraganai, kas minutę atsitinka nelaimės. Tai dėl ko galiu skųstis?

- Ar nemanai, kad mums laikas turėti vaiką?

- Taip, visos mano pažįstamos poros šitaip sprendė problemas! Bet juk tu visada nepaprastai vertinai savo laisvę, sakei, kad turime tai atidėti vėlesniam laikui, o dabar jau persigalvojai?

- Manau, dabar tinkamas laikas.

- O man atrodo, pats netinkamiausias! Ne, nenoriu tavo vaiko - noriu vaiko nuo vyro, kurį pažinojau, kuris svajojo, ku-

ris buvo šalia manęs! Jei kada nors ryšiuosi turėti vaiką, susilauksiu jo nuo to, kuris mane supranta, palaiko, klausosi ir tikrai manęs geidžia!

- Tu iš tiesų išgėrusi. Prižadu, pasikalbėsime rytoj, prašau gultis, esu labai pavargęs.

- Gerai, pasikalbėsime rytoj. Juk jeigu mano siela, stovinti šio kambario tarpduryje, nuspręstų išeiti, tai mūsų gyvenimui beveik neturės reikšmės.

- Ji neišeis.

- Tu labai gerai pažinojai mano sielą, bet jau metų metus su ja nesikalbi, nežinai, kaip ji pasikeitė, kaip ji be-vil-tiš-kai prašo, kad ją išgirstum. Net jei kalbėtume apie tokius banalius klausimus kaip tyrimai, atlikti Amerikos universitetuose.

- Jei tavo siela taip pasikeitė, kodėl tu vis tokia pat?

- Todėl, kad esu bailė. Todėl, kad tikiu, jog rytoj tikrai pasikalbėsime. Todėl, kad nenoriu griauti visko, ką esame sukūrę. O gal tiesiog todėl - tai baisiausia iš visų priežasčių, - kad prisitaikiau.

- Neseniai mane šituo kaltinai.

- Teisybė. Žiūrėjau į tave manydama, kad matau tave, bet iš tiesų mačiau save. Šiąnakt iš visos širdies karštai melsiuosi - prašysiu Dievo, kad neleistų man taip nugyventi likusių dienų.

Girdžiu plovimus. Teatras pilnutėlis. Ruošiuosi tam, kas iš vakaro man visada kelia nemigą – skaityti pranešimą.

Mane pristatantis žmogus iš karto publikai pareiškia, kad nebūtina sakyti, kas aš esu. Kokia kvailystė. Juk jis tam ir yra, kad pristatytų, be to, gal salėje daugelis manęs nepažįsta, gal kai kurie tiesiog atlydėjo draugus. Po šios išangos pagaliau atskleidžia kai kuriuos mano biografijos duomenis, charakterio bruožus, papasakoja apie premijas, milijonus parduotų knygų. Dėkoja rėmėjams, pasisveikina su manimi ir suteikia žodį.

Aš irgi nepamirštu padėkoti. Paaiškinu, kad nors svarbiausi dalykai, apie kuriuos norėčiau kalbėti, išsakyti mano knygoje, vis dėlto jaučiu pareigą parodyti skaitytojams, koks žmogus slypi už tų sakinių ir paragrafų. Kalbu, kad mes, žmonės, privalome dalytis tik tuo, ką turime geriausia, nes nuolat ieškome meilės, nenorime būti atstumti. Taigi mano knygos visuomet bus toji tarp debesų matoma kalno viršūnė arba sala vandenyne – ji apšviesta, viskas tarsi savo vietoje, tačiau po paviršiumi – nežinia, tamsa, nepaliojama saviėška.

Prisipažįstu, kaip buvo sunku rašyti *Laikas perplėšti ir laikas susiūti* ir kad tik dabar, kai ją skaitau iš naujo, imu suprasti kai

kurias šios knygos dalis, tarsi kūryba būtų dosnesnė ir didingesnė už patį kūrėją.

Pareiškiu, kad nėra nuobodesnio dalyko nei skaityti interviu arba klausytis, kaip autoriai aiškina savo knygų personažus. To, kas parašyta, turėtų ganėti, kad suprastum, arba knyga išvis neturėtų būti skaitoma. Rašytojas, kalbėdamas viešai, turėtų stengtis parodyti savo pasaulį, o ne nagrinėti kūrybą. Todėl imu kalbėti apie labiau asmeniškų dalykų:

- Neseniai lankiausi ^vŽenevoje ir ten daviau keletą interviu. Pasibaigus darbo dienai ir draugei atšaukus vakarienę, išėjau pasivaikščioti po miestą. Vakaras buvo labai malonus, gatvės tuščios, barai ir restoranai pilni, visur atrodė gana ramu, tvarkinga, gražu, tik staiga...

...staiga suvokiau, kad esu visiškai vienas.

Aišku, šiame ne kartą teko būti vienam. Aišku, kažkur už dviejų valandų skrydžio manęs laukė mergina. Aišku, kad po tokios audringos dienos nėra nieko geresnio kaip klaidžioti seno miesto gatvelėmis ir užkampiais, be pašnekovo, vien tik stebint supantį grožį. Tačiau vienvės jausmas buvo labai stiprus, nerimastingas, nes neturėjau su kuo pasidalyti tuo miestu, pasivaikščiojimu ir pastabomis, kurias norėjau išsakyti.

Griebiau mobiliojo ryšio telefoną; laimė, šiame mieste gyveno nemažai mano draugų, tačiau buvo per vėlu skambinti. Pagalvojau, kad galima užėiti į vieną iš barų ir ko nors išgerti – greičiausiai kas nors mane pažins ir pakvies prie savo stalo. Bet atsispyriau pagundai ir pasistengiau išgyventi tą akimirką iki galo, suvokdamas, kad nėra nieko blogesnio kaip jausti, jog niekam nerūpi, ar tu esi, ar ne, nerūpi tavo mintys apie gyvenimą – pasaulis gali ir toliau gyvuoti be jam nepatogaus tavo buvimo.

Įsivaizdavau, kiek milijonų žmonių, nors ir labai turtingų, žavių, nuostabių tą pačią akimirką galvoja esą niekam nereikalingi, nelaimingi vien todėl, kad šią naktį leidžia vieniši, kaip vakar, o gal ir rytoj. Gal tai studentai, neradę su kuo išeiti, vyresnio amžiaus žmonės, spoksantys į televizoriaus ekraną, tarsi tai būtų paskutinis jų išsigelbėjimas, verslininkai, viešbučių kambariuose svarstą, ar prasminga šitaip dirbti, moterys, kurios visą popietę puošėsi, dažėsi ketindamos eiti į barą ir apsimesti neieškančios draugijos, norėdamos įrodyti sau, kad vis dar patrauklios, vyrai atkreipia dėmesį, užkalbina, o jos išdidžiai atsisako bet kokio artimumo, nes jaučiasi nevisavertės, bijo išsiduoti, kad yra vienišos motinos, paprastos tarnaitės, nesugebančios kalbėti apie tai, kas vyksta pasaulyje, nes nuo ryto iki tamsos dirba, kad išlaikytų save, todėl neturi laiko perskaityti dienos naujienų.

Žmonės, pamatę savo atvaizdą veidrodyje, nusprendžia esą negražūs, mat svarbiausias dalykas – grožis, todėl jie verčiau leis laiką sklaidydami žurnalus, kur visi gražūs, turtingi, įžymūs. Vyrai ir žmonos po vakarienės norėtų pasikalbėti, kaip darė kadaise, tačiau yra kitų rūpesčių, svarbesnių dalykų, o pokalbis gali palaukti iki rytojaus, o tas rytojus niekada neateina.

Tą dieną pietavau su neseniai išsiskyrusia drauge. Ji man sakė: „Dabar turiu laisvę, apie kurią taip svajojau“. Melas! Niekas nenori tokios laisvės, visi norime įsipareigojimų, norime, kad šalia būtų žmogus, su kuriuo galėtume grožėtis Ženeva, pasikalbėti apie knygas, interviu, filmus, pasidalyti suvožtiniu, nes neužteko pinigų dviem. Verčiau jau suvalgyti pusę suvožtinio negu visą. Tegul mane pertraukia vyras, skubantis namo žiūrėti svarbių rungtynių, arba tegul mano pasakojimą apie katedros bokštą nutraukia moteris, sustojusi priešais vitriną, – tai geriau

negu turėti visą Ženevą sau ir laiko, kiek širdis geidžia, kad ją ramiai apžiūrėčiau.

Geriau jau būti alkanam nei vienišam. Nes kai esi vienas - kalbu ne apie pasirinktą vienatvę, o apie tą kitą, mums primetamą iš aukščiau, - tarsi nepriklausai žmonių giminei.

Kitapus upės manęs laukė puikus viešbutis su patogiais apartamentais, atidžiais darbuotojais, labai aukštos kokybės aptarnavimu, tai mane dar labiau gniuždė, nes žinojau, kad turėčiau džiaugtis savo laimėjimais.

Grįždamas atgal susidūriau su kitais vienišiais ir pamačiau, kad jų žvilgsniai dvejopi: arogantiški, nes stengiasi apsimesti, kad patys pasirinko vienatvę tą nuostabią naktį, arba liūdni, nes gėdijasi vienatvės.

Visa tai pasakoju, kadangi neseniai prisiminiau Amsterdamo viešbutį: ten kalbėjausi su šalia sėdinčia moterimi, ir ji man apsakė savo gyvenimą. Pasakoju visa tai, kadangi - nors, pasak Ekleziasto, yra laikas perplėsti ir laikas susiūti - laikas siūdamas kartais palieka gilius randus. Tačiau blogiau nei vaikščioti vienam ir nelaimingam po Ženevą yra turėti šalia žmogų ir versti jį jaustis visiškai nereikalingą mūsų gyvenime.

Publika ilgai tylėjo prieš pradėdama ploti.

zitvažiavau į niūrią vietą viename Paryžiaus rajone, kur, kaip manoma, kultūros gyvenimas ypač įdomus. Ilgai nesupratau, kad prastai apsirengusių žmonių grupė prieš mane — ta pati, kuri apsivilkusi keistais baltais drabužiais kiekvieną ketvirtadienį pasirodydavo armėnų restorane.

- Kodėl vilkite šiuos karnavalo drabužius? Kokio nors filmo įtaka?

- Tai ne karnavalo drabužiai, - atsakė Michailas. - Ar nepersirengi, kai eini į iškilmingą vakarienę? Ar ryši kaklaraištį ir velkiesi kostiumą eidamas į golfo aikštyną?

- Tada paklausiu kitaip: kodėl nusprendėte mėgdžioti benamių jaunuolių madą?

- Todėl, kad dabar mes ir esame benamiai jaunuoliai. Tikriausiai, keturi jaunuoliai ir du jau brandaus amžiaus benamiai.

- Dar kartą - paskutinį - vėl klausiu: ką čia veikiate taip apsirengę?

- Restorane maitiname savo kūną ir kalbame apie Energiją tiems, kurie turi ką prarasti. Būdami tarp valkatų, maitiname savo sielą ir kalbamės su tais, kurie nebeturi ko prarasti. Taigi pakalbėkime apie svarbiausią mūsų darbo tikslą: rasti nematomą judėjimą, kuris atjaunina pasaulį, - žmones, gyvenančius

šiandien taip, tarsi tai būtų paskutinė jų gyvenimo diena, nes žmonija šią dieną seniai gyvena taip, tarsi ji vis dar būtų pirmoji.

Jis kalbėjo apie tai, ką jau buvau spėjęs pastebėti, kas kasdien buvo matyti vis aiškiau: purvinais, tačiau originaliais, į karo uniformas panašiais arba mokslinės fantastikos filmus primenančiais drabužiais apsirengusius jaunuolius. Visi jie įvairiose kūno vietose buvo įsivėrę auskarus. Visų plaukai buvo skirtingai kirpti. Dažnai tas grupes lydėdavo grėsmingas vokiečių aviganis.

Sykį paklausiau draugo, kodėl jie vaikščioja su šunimi, ir man buvo paaiškinta, - nežinau, ar tiesa, ar ne, - kad šitaip jų negali sulaikyti policija, atseit policininkai neturi kur dėti šuns.

Degtinės butelis keliavo ratu. Tokį pat gėrimą gėrė valkatos, tad šmėstelėjo mintis, ar tik tai nebus susiję su Michailo kilme. Išgėriau gurkšni galvodamas, ką pasakytų žmonės, matydami, kuras.

Iškart nusiraminau nusprendęs, jog jie tiesiog pagalvotų, kad „renku medžiagą būsimai savo knygai“.

- Esu pasiruošęs. Išvykstu ieškoti Esteros, bet man dar trūksta informacijos. Nieko nežinau apie jūsų šalį.

- Aš važiuoju su jumis.

- Ką?

Tai nebuvo numatyta mano planuose. Ta kelionė turėjo man sugrąžinti tai, ką buvau savyje praradęs. Ji baigsis kažkur Azijos stepėse, ir ši pabaiga bus labai privati, asmeniška, be jokių liudytojų.

- Su viena sąlyga - turėsite apmokėti mano bilietą. Privalau važiuoti į Kazachstaną, pasiilgau savo tėvynės.

- Ar šiame mieste neturite ko veikti? Ar jums nebūtina ketvirtadieniais dalyvauti spektaklyje restorane?

- Tebevadinate spektakliu. Ne kartą pabrėžiau, kad tai paprasčiausias sambūris, kad mes tik atgaiviname, ką esame praradę - pokalbio tradiciją. Tačiau būkite ramus. Anastazija, - pirštu parodė į mergaitę, įsivėrusią žiedą nosyje, - tobulina savo sugebėjimus. Ji galės viskuo pasirūpinti, kol manęs nebus.

- Jis pavyduliauja, - tarė Alma, toji ponija, kuri skambindavo į lėkštę panašiu metaliniu instrumentu ir spektaklio „pabai-goje“ pasakodavo įvairias istorijas.

- Nenuostabu, - šikart prabilo vaikinai, nuo galvos iki kojų vilkintis odinius drabužius su metaliniais pakabučiais, žiogeliais, segėmis it skutimosi peiliukai, — Michailas jaunesnis, gražesnis, labiau susietas su Energija.

- Ir ne toks žymus, ne toks turtingas, mažiau susietas su šios galios šeimininkais, - atsiliepė Anastazija. — Aš, kaip moteris, matau, kad viskas yra taip, kaip turi būti, abu turi panašių galimybių.

Visi nusijuokė, ir degtinės butelis vėl ėmė keliauti aplinkui. Man tai neatrodė juokinga. Buvau nustebęs - jau daugelį metų nebuvo tekę sėdėti ant Paryžiaus gatvės grindinio, ir šis įvykis mane džiugino.

- Matyt, jūsų gentis gausesnė, nei manote. Jūsų yra visur - nuo Eifelio bokšto iki Tarbo, kur neseniai lankiausi. Iš tiesų nelabai suprantu, kas čia darosi.

- Neabejoju, kad mūsiškiai nukeliavo toliau už Tarbą ir dabar žygiuoja tokiais įdomiais keliais kaip Šventojo Jokūbo kelias. Jie išsiruošia į Prancūziją ar Europą, prisiekę priklausyti bendrijai, esančiai už visuomenės ribų. Bijodami kada nors grįžti namo, susirasti darbą, sukurti šeimą, visai tam priešinasi. Jie visiškai kitokie - nors praeidami pro šalį apsimeta nematą mūsų, nes bijo.

- Ar būtinas toks agresyvumas?

- Taip. Aistra naikinti yra kuriamoji aistra. Jei nebūsime agresyvūs, mažose firminėse parduotuvėlėse atsiras daug tokių drabužių kaip mūsų, leidyklos išleis specialių žurnalų apie naują judėjimą, „kuris šluote šluoja pasaulį savo revoliuciniais papročiais“, televizija skirs mūsų genčiai vieną iš savo programų, sociologai apie mus rašys traktatus, psichologai patarinės šeimoms, ir mūsų egzistavimas nebeteks prasmės. Taigi kuo mažiau apie mus bus žinoma, tuo geriau: puolimas - mūsų gynyba.

- Atėjau pas jus norėdamas gauti tam tikros informacijos. Gal ši su jumis praleista naktis mane nepaprastai praturtins, padės užmiršti savo istoriją, užtverusią kelią naujiems išbandymams. Tačiau neketinu drauge keliauti. Jei nesulauksiu jūsų pagalbos, Paslaugų bankas pasirūpins visais reikalingais ryšiais. Be to, išvykstu už poros dienų - rytoj esu pakviestas į svarbų pobūvį, bet paskui būsiu laisvas ištisas dvi savaites.

Michailas tarsį dvejojo.

- Jums spręsti - žemėlapij turite, kaimo pavadinimą žinote, taigi nebus sunku rasti namą, kuriame ji išikūrusi. Mano nuomone, Paslaugų bankas gali padėti tik nuvykti į Alma Atą, tačiau ne toliau, nes stepėse galioja kitos taisyklės. Kiek žinau, aš irgi prisidėjau prie jūsų Paslaugų banko įnašų, tiesa? Laikas būtų gauti už tai atlyginimą. Labai pasiilgau savo motinos.

Jo teisybė.

- Laikas pradėti darbą, - nutraukė pokalbį Almos vyras.

- Michailai, kodėl norite važiuoti su manimi? Tik todėl, kad pasiilgote motinos?

Michailas nieko neatsakė. Almos vyras ėmė groti atabaku, Alma žvanginti metalinę lėkštę su pakabučiais, kiti tuo tarpu

prašė išmaldos iš praeivių. Kodėl jis norėjo važiuoti kartu su manimi? Kaip galėčiau stepėse pasinaudoti Paslaugų banku, jei ten nieko nepažįstu? Galėjau tik gauti vizą Kazachstano ambasadoje, išsinuomoti automobilį viešbučio nuomos punkte, o Alma Aroje Prancūzijos ambasadoje susirasti gidą. Bet kažin ar to pakaks.

Žiūrėjau į būrį, nežinodamas, kaip pasielgti. Ne laikas dabar vesti derybas dėl kelionės – buvau labai užsiėmęs, be to, namie manęs laukė draugė. Kodėl delsiu atsiseikinti?

Ogi todėl, kad jaučiuosi laisvas. Darau, ko seniai nebuvo daręs: savo sieloje atveriu kelią naujiems išbandymams, palikdamas nuošaly manyje glūdintį *p r i s i t a i k ė l ĳ*, išmėgindamas naujus, gal nelabai mane dominančius, tačiau bent jau labai neįprastus dalykus.

Degtinė baigėsi, ir vietoj jos atsirado romo. Nemėgstu romo, tačiau nieko kita nebuvo, taigi verčiau jau prisitaikysiu. Muzikantai grojo lėkštėmis ir atabaku, ir kai tik pasirodydavo koks praeivis, išdrįšęs eiti pro šalį, mergina tuojau atkišdavo ranką, prašydama monetų.

Užkalbintas žmogus dažniausiai paspartindavo žingsnį, tačiau jam iš paskos visada nuskambėdavo žodžiai: „Ačiū, labanakt“. Vienas iš jų, supratęs, kad nebus užpultas, grįžo dėkingu veidu ir įmetė kelias monetas.

Kokią dešimt minučių tyliai stebėjau tą sceną. Kadangi niekas iš būrio į mane nesikreipė, nuėjau į barą, nupirkau du butelius degtinės ir grįžęs prie jų išpyliau romą į nutekamąjį griovį. Anastazijai šis mano mostas lyg ir patiko, todėl pamėginau ją užkalbinti.

- Ar galite man paaiškinti, kodėl įsivėrėte žiedą?

- O kodėl jūs puošiatės brangenybėmis? Avite aukštakulnius batus? Net žiemą vilkite sukneles su giliomis iškirptėmis?

- Tai ne atsakymas.

- Įsivėrėme žiedus todėl, kad esame naujieji barbarai, užkariaujantys Romą. Kadangi nedėvime uniformų, privalome turėti koki nors skiriamąjį ženklą, rodantį, kad priklausome užkariautojų genčiai.

Visa tai skambėjo, lyg gyventume kokiu nors svarbiu istorijos laikotarpiu. Tačiau tiems, kurie tuo metu žingsniavo į savo namus, šie žmonės tebuvo bedarbiai ir benamiai, kurių buvo pilna Paryžiaus gatvėse, kurie gadino gyvenimą turistams, tiek daug prisidėjusiems prie vietos ekonomikos vystymosi; jie vedė iš proto savo tėvus, davusius jiems gyvybę, tačiau dabar nebeįstengiančius jų valdyti.

Kai hipių judėjimas bandė atskleisti savo galią, ir aš toks buvau. Tai buvo roko koncertų, ilgų plaukų, spalvotų drabužių, vikingo simbolio - „meilę ir taiką“, t. y. „V“ raidę rodančių pirštų - laikai. Bet visa tai baigėsi ir, anot Michailo, tapo dar vienu vartojimo produktu. Jų ikonos buvo sunaikintos, ir jie dingo iš pasaulio žemėlapių.

Gatvė ėjo vyras. Prie jo žengė odiniais drabužiais apsirengęs ir žiogeliais apsikarstęs vaikiną su atkišta ranka. Užuoť paspartinės žingsnį ir ištareš ką nors panašaus į „neturiu smulkiųjų“, vyras sustojo, visus apžvelgė ir garsiai pasakė:

- Kiekvieną rytą atsibudęs prisimenu, kad turiu šimto tūkstančių eurų skolą, susidariusią dėl įsigyto namo, Europos ekonominės padėties, mano žmonos išlaidų. Kitaip sakant, mano padėtis blogesnė nei jūsų, ir įtampa, kurią jaučiu, gerokai dides-

nė. Ar negalėtumėte duoti nors vieną monetą ir sumažinti mano skolą?

Lukrecija, Michailo mergina, kaip jis pats sakė, išsitraukė penkiasdešimties eurų banknotą ir padavė vyrui.

- Nusipirkite ikrių. Juk jums reikia kaip nors praskaidrinti vargingą savo gyvenimą.

Vyras jai padėkojo, tarsi šiame pasaulyje tai būtų buvę visiškai įprasta, ir nuėjo savo keliu. Penkiasdešimt eurų! Italė mergina savo kišenėje turėjo penkiasdešimties eurų banknotą! Ir vis dėlto gatvėje prašė išmaldos kartu su kitais!

- Gana mums čia tupėti, — tarė vaikinai odiniais drabužiais.

- Kur dabar? - paklausė Michailas.

- Eime ieškoti kitų. Į kurią pusę - į šiaurę ar į pietus?

Anastazija pasirinko vakarus; juk ji, kaip ką tik man buvo paaiškinta, lavino savo gamtos dovaną.

v

Praėjome pro Šventojo Jokūbo bokštą, kur prieš daugelį amžių rinkdavosi piligrimai, keliaujantys į Santjagą de Kompostelą, ir pro Dievo Motinos katedrą, kur sutikome dar kelis „naujus barbarus“. Degtinė baigėsi, ir aš nuėjau nupirkti dar poros butelių, nors nebuvau tikras, ar visi ten esantieji pilnamečiai. Niekas man už tai nepadėkojo. Jų nuomone, tai buvo paprasčiausias pasaulyje dalykas.

Žvelgdamas su tam tikru susidomėjimu į ką tik prie mūsų prisidėjusią merginą, supratau, kad esu jau gerokai išgėręs. Visi garsiai kalbėjo, spardė šiukšlių dėžes - ne ką kita, o keistus metalinius daiktus su prikabinu plastikiniu maišu - tačiau niekas nepasakė nieko įdomaus, ničnieko įdomaus.

Perėjome į kitą Senos krantą ir staiga sustojome priešais juosta, žyminčią statybviетę ir draudžiančią eiti toliau. Juosta trukdė eiti šaligatviu, taigi buvome priversti žingsniuoti gatvės viduriu, kur važiavo automobiliai, ir tik už penkių metrų vėl galėjome užlipti ant šaligatvio.

- Jis dar čia, - tarė vienas ką tik atsiradęs jaunuolis.
- Apie ką jūs? - pasiteiravau.
- Kas tas tipas?
- Mūsų draugas, - atsakė Lukrecija. - Beje, tikriausiai esate perskaitęs jo knygą.

Jaunuolis mane atpažino, tačiau neparodė nuostabos ir nepuolė sveikintis. Atvirkščiai, paklausė, ar negalėčiau jam pagelbėti pinigais. Iš karto atsakiau, kad ne.

- Jei norite sužinoti, kodėl čia ištiesta juosta, reikės duoti monetą. Viskas šiame gyvenime turi savo kainą. *Jūs* tai žinote geriau nei kas nors kitas. O informacija - brangiausia prekė pasaulyje.

Niekas iš grupės nesistengė man padėti. Teko sumokėti vieną eurą už atsakymą.

- Štai ten ištiesta toji juosta. Tai mūsų darbas. Jei gerai įsižiūrėsite, ten nevyksta jokio remonto, nieko nėra, tik kvailas baltos ir raudonos spalvos plastikinis daiktas, neleidžiantis eiti tuo kvailu šaligatviu. Tačiau niekas neklausia, kodėl ta juosta ten. Visi nulipa nuo šaligatvio į gatvę, rizikuodami pakliūti po ratais, o paskui vėl ant jo užkopia. Beje, skaičiau, kad patekote į autoįvykį, ar tai tiesa?

- Kaip tik todėl, kad nulipau nuo šaligatvio.

- Nesijaudinkite, žmonės šitaip elgdamiesi tampa dvigubai atidesni. Todėl ir kilo mintis panaudoti tą juosta - kad susimąstytų, kas vyksta aplinkui.

- Visai ne dėl to, - tarė mergina, patraukusi mano dėmesį. — Tai tik žaidimas. Mums patinka juoktis iš tų, kurie paklūsta, nežinodami, kodėl tai daro. Jis klysta. Tai nesvarbu, ir niekas nieko nepervaziuos.

Prie būrio prisidėjo daugiau žmonių. Dabar jų buvo vienuolika ir du vokiečių aviganiai. Jie neprašė išmaldos, nes niekas nedrįso prisiartinti prie laukinių, kurie tarsį džiaugėsi tuo, kad kėlė visiems baime. Baigėsi gėrimas, visi sužiuro į mane, tarsį mano pareiga buvo juos nugirdyti, ir paprašė nupirkti dar vieną butelį. Suvokdamas, kad tai mano „pasas“ šių „maldininkų“ kelionėje, nuėjau ieškoti, kur nupirkti gėrimo.

Matyt, mergina, į kurią jau anksčiau buvau atkreipęs dėmesį ir kuri buvo tokia jauna, kad galėjo būti mano duktė, matė, kaip į ją žvilgčiojau, todėl užkalbino mane. Žinojau, kad tai tik būdas mane gundyti, bet priėmiau jos iššūkį. Ji nieko nepasakojo apie savo gyvenimą — klausė, ar žinau, kiek kačių ir stulpų yra kitoje dešimties dolerių banknoto pusėje.

- Kačių ir stulpų?

- Nežinote. Pinigai jums neturi jokios vertės. Žinokite, kad ten pavaizduoti keturi katinai ir vienuolika šviesos stulpų.

Keturi katinai ir vienuolika stulpų? Pažadėjau pats įsitikinti, kai tik rankose turėsiu tokią banknotą.

- Ar čia prekiaujama narkotikais?

- Kai kuriomis rūšimis, ypač alkoholiu. Bet nelabai, nes tai ne mūsų stilius. Narkotikai labiau skirti jūsų kartos žmonėms, tiesa? Pavyzdžiui, mano motina vartoja narkotikus, kai ruošia šeimai valgyti, kai negalėdama susivaldyti vis tvarko butą, kai jaudinasi dėl manęs. Kai tėvui nesiseka verslas, ji kenčia. Ar galite patikėti? Ji kenčia! Kenčia dėl manęs, dėl mano tėvo, dėl

mano brolių, dėl visko. Kadangi man reikėjo labai daug energijos vaidinti, kad esu viskuo patenkinta, nusprendžiau palikti namus.

Ką gi, tai buvo jos asmeninė istorija.

- Taip elgėsi ir jūsų žmona, - įsiterpė jaunuolis, išivėręs žiedą į akies voką. - Ji taip pat paliko jūsų namus. Ar tai padarė todėl, kad turėjo dėtis patenkinta?

Negi ji ir čia buvo? Negi vienam iš jų irgi yra davusi skiautėlę kruvino audinio?

- Ji taip pat kentėjo, - nusišypsojosi Lukrecija. - Kiek mums žinoma, jau nebekenčia. Tai bent drašulė.

- Ką čia veikė mano žmona?

- Lydėjo mongolą, kurio keistas mintis apie meilę tik dabar pradėdame suprasti. Ir daug klausinėjo. Pasakojo mums savo istoriją. Vieną gražią dieną liovėsi klausinėti ir pasakoti. Prisipažino, kad pavargo skūstis. Patarėme jai viską mesti ir prisidėti prie mūsų.

Ketinome vykti į Siaurės Afriką. Padėkojo už pasiūlymą, paaiškino, kad jos planai kitokie, ketino važiuoti priešinga kryptimi.

- Ar neskaitėte naujosios jos knygos? - paklausė Anastazija.

- Girdėjau, kad tai per daug romantiškas kūrinys. Man tokie nepatinka. Kada pagaliau nupirksite to prakeikto gėrimo?

Žmonės pasitraukdavo užleisdami mums kelią, tarsi būtume j kaimą įsiveržę samurajai, banditai, atvykę į Vakarų miestą, barbarai, plūstantys į Romą. Nors nė vieno iš jų judesiai nebuvo grėsmingi, bet drabužiai, įverti žiedai, garsiai tariami žodžiai, skirtybės dvelkė agresyvumu. Pagaliau priėjome gėrimų parduotuvę - mano nusivylimui ir širdgėlai, visi sugužėjo į vidų ir ėmė kilnoti lentynose sudėtus produktus.

Ar aš juos pažįstu? Tik Michailą, nors nežinau, ar jo papasakota istorija tikra. Kas bus, jeigu jie apsigovs? Jei nors vienas iš jų yra ginkluotas? Buvau kartu su jais, taigi kaip vyriausias turėsiu prisiimti atsakomybę.

Nenuleisdamas akių, mažos parduotuvėlės kasininkas žvelgė į pakabintą ant lubų veidrodį. Būrys, suprasdamas, kad jam neramu, išsisklaidė po parduotuvę; vieni kitiems rodė visokius ženklus, įtampa didėjo. Nenorėdamas dar kartą patekti į bėdą, iškart paėmiau tris butelius degtinės ir greitai nuėjau prie kasos.

Moteris, kuri tuo metu mokėjo už cigarečių pakelį, sakė, kad jos laikais Paryžiuje buvo pilna bohemos mėgėjų, menininkų, tačiau nebuvo visiems grasinančių benamių. Ir patarė kasininkui iškviesti policiją.

- Esu tikra, kad netrukus atsitiks kažkas bloga, — tyliai tarė ji.

Kasininkas buvo labai išgąsdintas šio įsiveržimo į mažą jo pasaulėlį, kuris buvo daugelio metų darbo vaisius, kuriam reikėjo ne vienos paskolos ir kur sūnus tikriausiai darbavosi rytais, žmona po pietų, o jis pats naktį. Pamatęs ženklą, skirtą žmonai, supratau, kad policija jau iškviesta.

Nelabai mėgstu kištis ne į savo reikalus. Tačiau nemėgstu būti ir bailys. Jei tenka tokiam būti, visą savaitę pats savęs nebe gerbiu.

- Nesijaudinkite...

Bet jau buvo per vėlu.

Įėjo du policininkai. Seimininkas davė ženklą, bet jaunuoliai, apsirengę tarsi kokios nežemiškos būtybės, neatkreipė dėmesio. Tai buvo iššūkio dalis - žiūrėti į akis nustatytos tvarkos atstovams. Matyt, ne kartą jiems teko tai patirti. Žinojo, kad nėra padarę jokio nusikaltimo (nebent bus nusižengę

madai, tačiau kitą sezoną „aukštoji mada“ juk gali pasikeisti). Jie greičiausiai bijojo, tačiau to neparodė ir toliau rėkavo.

- Aną dieną girdėjau vieną komiką sakant, kad visi kvaili žmonės turėtų nešiotis kvailio tapatybės dokumentą, - tarė Anasztazija visiems, kas tik norėjo ją išgirsti. - Šitaip kiekvienas žinotų, su kuo kalbasi.

- Tikrai, kvaili žmonės kelia pavojų visuomenei, - atsakė angeliško veido vampyro drabužiais apsirengusi mergina, kuri neseniai su manimi kalbėjo apie katinus ir stulpus, atvaizduotus dešimties dolerių vertės banknotuose. - Jie turėtų kartą per metus pasitikrinti sveikatą ir nešiotis leidimą vaikščioti gatvėmis, kaip vairuotojai privalo turėti vairuotojo pažymėjimą.

Policininkai, kurių amžius nelabai skyrėsi nuo genties narių, tylėjo.

- Žinote, ką norėčiau daryti? - išgirdau Michailo balsą, nors negalėjau jo matyti, nes buvo už lentynos. - Pakeisti visų šių produktų etiketes. Žmonės sutriktų - nežinotų, kada valgyti šaltą produktą, kada karštą, virtą ar keptą. Neperskaitytę instrukcijų, nesumotų, kaip tuos produktus valgyti. Juk žmonės prarado savo instinktą.

Visi kalbėjo nepriekaištinga prancūzų kalba, paryžietiška tar-me. Tačiau Michailas kalbėjo su akcentu.

- Prašau parodyti pasą, - tarė policininkas, ?₇₆

- Tas vaikinys su manimi.

Tie žodžiai man išsprūdo visai natūraliai, nors žinojau, kokios gali būti pasekmės - vėl naujas skandalas. Policininkas pažvelgė į mane.

- Ne į jus kreipiausi, pone. Bet įsiterpėte į pokalbį ir esate kartu su jais, tad tikiuosi, galėsite įrodyti, kas jūs, ir įtikimai

paiškinti, kodėl jus supa perpus jaunesni žmonės ir kodėl perkate degtinę.

Galėjau atsisakyti parodyti jam savo dokumentus. Įstatymas nereikalavo, kad juos nešiočiau. Bet pagalvojau apie Michailą – vienas policininkas stovėjo šalia jo. Nežinojau, ar jis tikrai turėjo leidimą gyventi Prancūzijoje. Nieko daugiau apie jį nežinojau, tik jo istorijas apie regėjimus ir epilepsiją. Kas bus, jei tos akimirkos įtampa sukels jam priepuolį?

Įkišau ranką į kišenę ir ištraukiau vairuotojo pažymėjimą.

-Jūs...

-Aš.

- Taip ir maniau. Perskaičiau vieną jūsų knygą. Tačiau tai nesuteikia jums teisės nesilaikyti įstatymų.

Žinia, kad jis mano skaitytojas, mane visiškai sutrikdė. Salia manęs stovėjo jaunuolis skusta galva, vilkintis uniformą, nors ir visiškai skirtingą nuo tos, kokias vilki „genties“ nariai, norėdami būti panašūs vieni į kitus. Gal kada nors jis svajojo apie laisvę būti kitoks, gal norėjo elgtis kitaip nei visi, mesti subtilų iššūkį valdžios atstovams nerizikuojant patekti į kalėjimą. Bet, ko gero, tėvai niekada jam nesuteikė kitos galimybės, greičiausiai jis privalėjo išlaikyti šeimą arba tiesiog bijojo eiti toliau, įžengti į jam nepažįstamą pasaulį.

Mandagiai atsakiau:

- Nepažeidžiau įstatymų. Tiesą sakant, niekas nenusižengė jokiam įstatymui. Nebent kasininkas ar ponias, pirkusi cigaretes, norėtų pasiskusti dėl ko nors konkretaus.

Kai atsisukau, toji moteris, tiesos siekianti gerų manierų ponias, kalbėjusi apie jos laikų menininkus ir bohemą, išpranašavau-

si greitai įvyksiančią tragediją, buvo dingusi. Greičiausiai kitą dieną pasakos kaimynėms padėjusi išvengti užpuolimo.

- Neturiu ko pasakyti, - tarė kasininkas, įkliuvęs į garsiai kalbančių, tačiau nieko bloga nedarančių žmonių spąstus.

- Ar degtinę perkate sau?

Linktelėjau galvą. Nors policininkai matė, kad visi ten esantieji išgėrę, bet nepanoro kelti sąmyšio, kur nebuvo jokios grėsmės.

- Pasaulis be kvailų žmonių būtų chaosas! - pasigirdo vaikinų, vilkinčio odinius drabužius ir apsikarsčiusio grandinėmis, balsas. - Bedarbių, kurių šiandien pilna, nebūtų, būtų didelė darbo vietų pasiūla, tačiau nebūtų kas dirba.

- Gana!

Mano balsas nuskambėjo griežtai.

- Kad nebegirdėčiau nė vieno žodžio!

Didelei mano nuostabai, visi nutilo. Širdis pašėlusiai plakė, tačiau kalbėjau su policininkais tarsi ramiausias pasaulyje žmogus.

- Jei būtų pavojingi, nesielgtų provokuojamai.

Policininkas pasisuko į kasininką:

- Jei ko nors reikės, būsimė netoliese.

Prieš išeidamas kreipėsi į savo kolegą skambiu balsu, kad būtų girdėti visoje parduotuvėje:

- Mulčiai man labai patinka. Jeigu ne jie, kas žino, gal dabar turėtume priešintis tikriems užpuolikams.

- Jūsų tiesa, - pritarė antrasis policininkas. - Mulčiai mus linksmina, be to, niekuo nerizikuoja.

Atsisveikindami su manimi atidavė pagarbą.

Vienintelis dalykas, kuris man šovė į galvą išėjus iš parduotuvės, buvo sudaužyti degtinės butelius, tačiau vienas iš jų buvo

išgelbėtas ir greitai ėjo iš rankų į rankas. Iš to, kaip jaunuoliai gėrė, mačiau, kad jie, kaip ir aš, buvo išsigandę.

Skirtumas tik toks, kad pajutę grėsmę jie patys puolė.

- Jaučiuosi nelabai gerai, - tarė Michailas vienam iš jų. — Eime iš čia.

Nežinojau, ką norėjo tuo pasakyti — eime kiekvienas į savo namus? Kiekvienas į savo miestą ar po savo tiltu? Niekas manęs neklausė, ar aš irgi einu, taigi ėjau kartu su jais. Michailo žodžiai „jaučiuosi nelabai gerai“ man nepatiko. Supratau, kad tą naktį mums neteks kalbėtis apie kelionę į Centrinę Aziją. Nesumojau, ar atsisveikinti, ar lydėti juos iki galo, kad sužinočiau, ką reiškia raginimas „eiti iš čia“. Supratau, kad man linksma ir kad noriu pabandyti suvedžioti vampyro drabužiais apsirengusią merginą.

Taigi pirmyn.

Nuaidėjus pavojaus signalui, bėgsiu.

Žingsniuodamas į visai nepažįstamą vietą, galvojau apie tai, ką tą vakarą man teko patirti. Tik pamanykite - gentis! Grįžti atgal į tuos laikus, kai žmonės keliaudavo būriais, kad būtų saugiau, - jiems tada reikėjo labai nedaug, kad išgyventų. Gentis, gyvenanti kitoje, priešiškoje gentyje, kuri vadinasi visuomenė, gentis, žygiuojanti kitos genties laukais visus gąsdindama, nes nuolat grasinama jai pačiai. Būrys žmonių, sudarančių idealią visuomenę, apie kurią nieko nežinojau, tik tai, kad jos nariai veriasi žiedus ir dėvi keistus drabužius. Kokios jų vertybės? Ką jie galvoja apie gyvenimą? Kaip užsidirba pinigų? Ar turi kokių nors svajonių, ar jiems gana tik keliauti po pasaulį? Visa tai buvo daug įdomiau nei kitą dieną manęs laukianti vakarienė, nes iš anksto žinojau viską, kas per tą vakarienę atsitiks. Buvau tikras, kad degtinė padarė savo - jaučiausi visiškai laisvas, mano asme-

ninė istorija vis labiau tolo nuo manęs, liko tik dabartis, instinktas. Zahiras buvo dingęs.

Zahiras?

Jis buvo dingęs, tačiau tik dabar suvokiau, kad Zahiras yra kažkas daugiau nei kokio nors daikto ar būtybės apakintas žmogus - vienos iš tūkstančio Kordobos mečetės kolonų, kaip pasakoja Borchesas savo apsakyme, arba išvykusios į Centrinę Aziją moters, kaip atsitiko man ir truko dvejus baisius metus.

Zahiras - visa, kas ėjo iki mūsų iš kartos į kartą ir įsitvirtino atmintyje. Zahiras nepalieka neatsakyto nė vieno klausimo, jis užima visą erdvę, neleidamas mums net pagalvoti apie tai, kad viskas keičiasi.

Visagalis Zahiras tarsi gimsta šalia kiekvienos žmogiškosios būtybės, pasiekia savo galybės viršūnę vaikystėje, primesdamas mums savo taisykles, kurių nuo tol privalome laikytis:

Žmonės, kitokie nei mes - pavojingi, jie priklauso kitai genčiai, jie nori užkariauti mūsų žemes ir mūsų moteris.

Privalome sukurti šeimą, turėti vaikų, daugintis. -

Meilė yra maža, jos užtenka tik vienam žmogui, ne daugiau - bet koks mėginimas pasakyti, kad širdis didesnė, bus laikomas prakeiksmu.

Sukurdami šeimą gauname leidimą pasisavinti sutuoktinio širdį ir sielą.

Būtina dirbti ir nemėgstamus darbus, nes esame organizuotos visuomenės dalis, ir jei visi darys tik tai, kas patinka, pasaulis stovės vietoje.

Turime išgyti papuošalų, nes jie mus sutapatina su mūsų gentimi, kaip įveriami žiedai parodo priklausomybę kitai genčiai.

Privalome turėti humoro jausmą ir pašiepti tuos, kurie mums atskleidžia savo jausmus, nes jei narys neslepia, ką iš tiesų jaučia, genčiai gresia pavojus.

Būtina vengti žodžio „ne“, nes esame labiau mylimi, kai sakome „taip“, be to, tai leidžia mums išgyventi priešiškoje aplinkoje.

Tai, ką kiti galvoja, yra svarbiau nei tai, ką patys jaučiame.

Nekelk skandalų, nes priešiška gentis gali tave pastebėti.

Jei elgsies kitaip, gali būti išvytas gentainių, kad jų neužkrės-tum, kad nesugriautum to, ką taip sunkiai pavyko sukurti.

Visada privalome žinoti, kaip išpuošti savo naujus urvus. Jei nežinome, galime pasikviesti interjero žinovą: jis pasistengs ki-tiems įrodyti, jog turime išlavintą skonį.

Privalome valgyti tris kartus per dieną, net tada, kai nesame alkani. Jei mūsų figūra neatitinka grožio standartų, privalome pasninkauti, net kai mirštame iš alkio.

Privalome rengtis, kaip liepia madų žurnalai, mylėtis, kai norime ir kai nenorime, žudyti, kad išsaugotume šalies sienas, trokšti, kad metai greitai bėgtų ir sparčiai artėtų laikas išeiti į pensiją, rinkti politikus, skustis pragyvenimo lygiu, keisti šu-kuoseną, prakeikti tuos, kurie į mus nepanašūs, sekmadieniais, šeštadieniais ar penktadieniais, nelygu religija, lankytis kulto na-muose ir ten atsiprašyti už savo nuodėmes, didžiūotis, kad pa-žįstame tiesą, ir menkinti kitą gentį, garbinančią netikrą dievą.

Vaikai privalo eiti mūsų pėdomis. Juk mes vis dėlto vyresni ir pažįstame pasaulį.

Privalome įsigyti kokio nors aukštojo mokslo diplomą, ne-svarbu, ar mums pavyks gauti darbą pagal specialybę, kuri mums buvo įbrukta.

Mokytis dalykų, kurių mums niekada neprireiks, nes kažkas sakė, kad tai būtina - algebros, trigonometrijos, Hamurabio kodo.

Niekuomet neliūdinti tėvų, net jei tai reikštų atsižadėti visko, kas mums teikia džiaugsmą.

Klausytis muzikos tyliai, kalbėtis tyliai, verkti slapčiomis, nes aš esu visagalis Zahiras, tas, kuris nustatė žaidimo taisykles, atstumą tarp bėgių, sėkmės idėją, kaip reikia mylėtis ir atpildo svarbą.

Sustojome prestižiniame rajone priešais gana prabangų pastatą. Kažkas prie durų surinko kodą, ir visi pakilome į ketvirtą aukštą. Maniau, rasime supratingus tėvus, toleruojančius sūnaus draugus, norinčius tik vieno - kad sūnus būtų šalia, kad galėtų jį kontroliuoti. Tačiau kai Lukrecija atrakino duris, viskas skendėjo tamsoje. Pamažu akys apsiprato su besiskverbiančia pro langą iš gatvės šviesa, ir aš pamačiau didžiulę tuščią svetainę. Vienintelė jos puošmena buvo židinys, kuriuo tikriausiai jau daugelį metų nebuvo naudojamas.

Beveik dviejų metrų aukščio vaikiną šviesiais plaukais, nukirptais pagal Amerikos indėnų sijų madą, vilkintis ilgą lietpalatį, nuėjo į virtuvę ir iš ten grįžo nešinas uždegtomis žvakėmis. Visi susėdo ratu ant grindų, ir aš pirmą kartą tą naktį pajutau baimę - buvau tarsi siaubo filme: netrukus prasidės satanistų apeigos, ir jų auka taps nenuovokus užsienietis, nusprendęs juos lydėti.

Michailas buvo išblyškęs, jo akys be perstojo neramiai laskė, ir aš dėl to jaučiausi dar nejaukiau. Jam netrukus prasidės epilepsijos priepuolis - negi tie žmonės žino, kaip elgtis panašiais atvejais? Ar ne geriau man išeiti, kad neišsivelčiau j kokią nors tragediją?

Gal žyminiam rašytojui, rašančiam apie dvasingumą ir turinčiam rodyti pavyzdį, taip pasielgti būtų išmintingiausia, logiškiausia? Iš tiesų, jei būčiau išmintingas, pasakyčiau Lukrecijai, kad užėjus priepuoliui reikėtų įkišti kokią nors daiktą vaikinui į burną, kad liežuvis neuždengtų gerklų ir jis nemirtų dėl oro stygiaus. Ji tikriausiai žino, ką daryti tokiais atvejais, tačiau socialinio Zahiro pasekėjų pasaulyje nieko negalima palikti likimo valiai, būtina visada turėti ramią sąžinę.

Prieš nelaimingą atsitikimą būčiau taip ir pasielgęs, tačiau dabar mano asmeninė istorija neteko prasmės. Tai nebuvo istorija, o tik legenda, ieškojimas, nuotykių, kelionė į mano vidų ir atgal. Aš vėl buvau laike, vėl viskas aplink mane keitėsi, ir aš troškau, kad taip būtų iki galo (dar kartą prisiminiau užrašą, kurį norėčiau matyti ant savo antkapio: „Mirė būdamas gyvas“). Nešiojau praeities patirtį, kuri leido greitai ir tiksliai reaguoti, tačiau ne visada stengdavau prisiminti išmoktas pamokas.

Įsivaizduokite karį, kuris kovos įkarštyje stabteli pamąstyti, kaip geriau smogti: tą akimirką jis kristų negyvas.

Tas manys tūnantis sumanus karys, kuris veikė vadovaudamasis intuicija, nusprendė, kad privalau pasilikti ir tęsti tos nakties išbandymą, nors jau buvo vėlu, buvau išgėręs ir pavargęs, bijojau, kad Marija dar nemiega, kad ji susirūpinusi ir nepatenkinta. Atsisėdau šalia Michailo, nes norėjau būti arti, jei kartais prasidėtų traukuliai.

Pamačiau, kad jis tarsi valdo savo priepuolį. Pamažu nusiramino, jo akys vėl ėmė spindėti kaip tada, kai vilkėjo baltus drabužius ir stovėjo ant armėnų restorano *scenos*.

- Pradėsime nuo įprastos maldos, - tarė.

Ir tie, regis, agresyvūs, gerokai įkaušę žmonės, esantys už įstatymo ribų, užsimerkė ir susėdę dideliu ratu susikibo rankomis. Rodės, kad net abu vokiečių aviganiai ramiau susigūžė svetainės kampe.

- Mergele, kai stebiu automobilius, vitrinas, žmones, kurie nežiūri kitiems į akis, pastatus ir paminklus, matau, kad ten Tave nėra. Padėk mums Tave susigražinti.

Visi kalbėjo vienu balsu. Grupė meldėsi toliau:

- Mergele, išbandymai, kuriuos patiriame, mums parodo, kad Tu esi. Padėk mums nepasiduoti. Padėk mums Tave prisiminti ramiai ir ryžtingai, net tomis akimirkomis, kai sunku pripažinti, kad Tave mylime.

Pamačiau, kad visi kur nors savo drabužiuose turėjo tą patį simbolį.

Tai galėjo būti segė, metalinis pakabutis, siuvinėtas arba net rašikliu audinyje nupieštas simbolis.

- Norėčiau skirti šį vakarą man iš dešinės sėdinčiam žmogui. Jis atsisėdo šalia, norėdamas mane apsaugoti.

Iš kur jis galėjo žinoti?

- Jis geras žmogus. Suprato, kad meilė keičiasi ir pati leidžiasi būti jo keičiama. Sieloje jis dar nešiojasi labai daug savo asmeninės istorijos, tačiau stengiasi jos atsikratyti, todėl pasiliko

su mumis. Jis vyras tos moters, kurią visi pažįstame, kuri kaip savo draugystės įrodymą paliko man relikviją, ją nešioju kaip talismaną.

Michailas išsitraukė kruviną audinio skiautelę ir padėjo priešais save.

- Tai skiautelė nežinomo kareivio marškinių. Prieš mirdamas jis jos paprašė: „Sukarpykite mano drabužius ir išdalykite tiems, kurie tikėdami mirtimi kiekvieną dieną geba nugyventi taip, tarsi tai būtų paskutinė jų diena šioje žemėje. Pasakykite jiems, jog ką tik išvydau Dievo veidą. Tegul jie neišsigąsta, bet ir neatsipalaiduoja. Tegul ieško vienintelės tiesos — meilės. Ir gyvena pagal jos įstatymus”.

Visi pagarbiai žiūrėjo į audinio skiautę.

- Gimstame riausių laikais. Dalyvaujame jose su dideliu užsidegimu, rizikuodami gyvybe ir jaunyste, ir staiga išsigąstame — pradinis džiaugsmas užleidžia vietą tikriesiems iššūkiams: nuovargiui, monotonijai, abejonėms dėl savo pačių sugebėjimų. Matome, jog kai kurie draugai atsisako eiti toliau. Turime nugalėti vienas kitą, nežinomąybę, ir tik tuomet, kai kelis kartus parkrintame ir niekas mums nepadedą atsikelti, galų gale savęs klausiamo, ar verta tiek stengtis.

Michailas trumpam nutilo.

- Verta. Ir stengsimės net žinodami, kad mūsų siela, nors ir amžina, su savo galimybėmis ir apribojimais dabar yra laiko voratinklio kalėjime. Kiek galėdami stengsimės išsivaduoti iš šio voratinklio. Kai nebegalėsime priešintis ir būsime priversti grįžti prie mums papasakotos istorijos, vis dar prisiminsime savo kovą, pasiruošę stoti į mūšį, kai tik sąlygos vėl mums taps palankios. Amen.

- Amen, - pakartojo visi.

- Turiu pasikalbėti su Mergele, - tarė šviesiaplaukis vaikiną, kurio šukuosena buvo panaši į Amerikos indėno.

- Tik ne šiandien. Aš pavargęs.

Pasigirdo nusivylimo šurmuly - žmonės čia, kitaip nei armėnų restorane, žinojo Michailo istoriją, žinojo ir apie „sielą“, kurią jis manė esant šalia. Jis atsistojo ir nuėjo į virtuvę stiklinės vandens. Žengiau jam iš paskos.

Paklausiau, kaip jiems pavyko gauti tą butą. Jis man paaiškino, kad Prancūzijos įstatymai leidžia kiekvienam piliečiui legaliai naudotis nekilnojamuoju turtu, kuriuo nesinaudoja pats savininkas. Kitaip sakant, jie buvo jį „okupavę“.

Man nedavė ramybės mintis, kad Marija manęs laukia. Jis paėmė man už rankos.

- Šiandien pasakėte, kad vykstate į stepes. Paskutinį kartą prašau jūsų, maldauju paimti ir mane kartu. Privalau grįžti į savo šalį nors trumpam, bet neturiu pinigų. Pasiilgau savo žmonių, motinos, draugų. Galėčiau pasakyti: „Balsas sako, kad būsiu jums reikalingas“, bet tai būtų netiesa. Esterą rasite lengvai, be niekieno pagalbos. Tačiau man būtina pasikrauti savo tėvų energiją.

- Galėčiau duoti jums pinigų bilietui pirmyn ir atgal.

- Žinau. Bet norėčiau ten važiuoti kartu su jumis, nueiti į kaimą, kur ji gyvena, jausti į veidą pučiantį vėją, padėti jums eiti keliu pas mylimą moterį. Ji buvo ir yra man labai brangi. Matydamas jūsų permainą ir apsisprendimą, daug ko išmokau ir noriu toliau mokytis. Prisimenate, kalbėjau apie „nebaigtas istorijas“? Norėčiau būti šalia iki tos akimirkos, kai priešais mus pasirodys jos namas. Tada būsiu iki galo išgyvenęs šį jūsų ir savo

paties gyvenimo laikotarpį. Kai tik pamatysime namą, paliksiu jus vieną.

Nežinojau, ką jam atsakyti. Mėginau pakeisti pokalbio temą, klausdamas, kas per vieni tie žmonės svetainėje.

- Tai jaunuoliai, kurie bijo tapti tokie kaip jūs - karta, siekusia pakeisti pasaulį, tačiau galų gale pasidavusią „tikrovei“. Mes silpni, bet dedamės esą stiprūs. Mūsų dar mažai, labai mažai, bet tikiuosi, tai laikina. Žmonės negali apgaudinėti savęs visą gyvenimą.

Koks bus atsakymas į mano klausimą?

- Michailai, jūs žinote, kad tikrai stengiuosi išsivaduoti iš savo asmeninės istorijos. Jei tai būtų įvykę anksčiau, manyčiau, kad būtų daug patogiau ir tinkamiau keliauti kartu su jumis, nes gerai pažįstate šalį, papročius, galimus pavojus. Tačiau dabar manau, kad privalau pats išnarplioti Ariadnės siūlus ir išeiti iš to labirinto, į kurį patekau be niekieno pagalbos. Mano gyvenimas pasikeitė, aš tarsi atjaunėjau dešimčia, dvidešimčia metų, ir tai pažadino norą leistis ieškoti nuotykių.

- Kada išvažiuosite?

- Už keleto dienų. Kai tik gausiu vizą.

- Telydi jus Mergelė. Balsas sako, kad dabar tinkamas metas. Jei persigalvosite, praneškite.

Perlipau per gulinčius ant grindų, jau pasirengusius miegoti žmones. Pakeliui į namus pagalvojau, kad mano amžiaus žmonių gyvenimas kur kas linksmesnis, nei tikėjau; visada galima vėl būti jaunam ir pamišusiam. Taip įtemptai galvojau apie dabartį, jog net nustebau pamatęs, kad žmonės neduoda man ke-

lio, nenuleidžia akių iš baimės. Jie net nepastebėjo, kad esu šalia, ir toji mintis man patiko. Miestas vėl tapo toks, koks buvo tada, kai Henrikas IV į priekaištus, kad išdavęs protestantų tikėjimą ir vedęs katalikę, pareiškė: „Paryžius vertas Mišių“.

Vertas daug daugiau. Galėjau išsivaizduoti žudynes dėl religijos, kraujo praliejimą, karalius, karalienes, muziejus, pilis, kėnčiančius dailininkus, prasigėrusius rašytojus, besižudančius filosofus, kariškius, planuojančius užkariauti pasaulį, išdavikus, kurie vienu mostu nuversdavo dinastiją, tam tikru laiku užmirštas istorijas, kurios dabar vėl buvo prisimintos ir iš naujo atpasakotos.

Pirmą kartą po ilgo laiko parėjęs į namus nepuoliau prie kompiuterio pažiūrėti, ar kas nors neatsiuntė man žinutės, ar nereikia skubiai atsakyti. Nėra labai skubių dalykų. Neužsukau į miegamąją pažiūrėti, ar Marija miega, nes žinojau, kad ji tik apsimes mieganti.

Nejungiau televizoriaus paklaustyti nakties naujienų, nes tu žinių klausausi nuo pat vaikystės - viena šalis grasina kitai, kažkas kažką išdavė, ekonomika smunka, ką tik įvyko didžiulis skandalas, susijęs su didele aistra, Izraelis ir Palestina per šiuos penkiasdešimt metų taip ir nesusitarė, sprogo dar viena bomba, uraganas be prieglobsčio paliko tūkstančius žmonių.

Prisiminiau, kad tą rytą, neturėdami žinių apie teroristų išpuolius, didžiausi televizijos kanalai kaip svarbiausią dienos naujieną pranešinėjo apie riaušes Haityje. Ar man rūpi Haitis? Ką tai pakeis mano gyvenime, mano žmonos gyvenime ar Michailo gentyje? Ar nuo to pasikeis duonos kaina Paryžiuje? Kaip galėjau sugaišti penkias savo brangiausio gyvenimo minutes klausydamas kalbų apie sukilėlius ir prezidentą, matydamas tas pačias

tūkstantį sykių kartotas gatvių manifestacijų scenas, tarsi tai būtų didžiausias žmonijos įvykis - riaušės Haityje! Ir aš patikėjau! Žiūrėjau iki galo! Iš tiesų, kvaili žmonės verti nešiotis kvailio tapatybės kortelę, nes tik jie palaiko kolektyvinę kvailystę.

Atidariau langą, leidau šaltam nakties orui įsiveržti į kambarį, nusirengiau, įtikinau save, kad gebu susitvarkyti ir atsispirti šalčiui. Stovėjau nieko negalvodamas, tvirtai kojomis įsirėmęs į grindis, mano akys žvelgė į Eifelio bokštą, ausys girdėjo lojant šunis, kaukiant sirenas, klegant balsus, kurių negalėjau gerai suprasti.

Aš nebebuvau aš. Buvau niekas - ir tai man atrodė nuostabu.

- Keistai elgiesi.
- Kodėl keistai?
- Atrodai liūdna.
- Netiesa. Esu patenkinta.
- Matai? Tavo balso tonas dirbtinis. Tau liūdna dėl manęs, bet nedrįsti prisipažinti.
- Kodėl man turėtų būti liūdna?
- Todėl, kad vakar parėjau namo vėlai ir išgėręs. Net nepa-
klausei, kur buvau.
- Man nerūpi.
- Kodėl nerūpi? Ar aš tau nesakiau, kad susitiksiu su Mi-
chailu?
- O ką, nesusitikai?
- Susitikau.
- Tuomet ko turėčiau klausti?
- Ar nemanai, kad kai vyras, kurį myli, grįžta namo vėlai, mažų mažiausiai turėtų stengtis sužinoti, kodėl taip atsitiko?
- O kas atsitiko?
- Nieko. Buvau su juo ir būreliu draugų.
- Tada viskas gerai.
- Ir tu tuo tiki?

- Tikiu.

- Manau, nebemyli manęs. Nepavyduliauji. Esi abejinga.

Ar pareiti antrą valandą nakties normalu?

- Ar nelaikai savęs laisvu žmogumi?

- Žinoma.

- Jei taip, grįžti namo antrą nakties yra normalu. Taip pat normalu, kad darai, kas tau patinka. Jei būčiau tavo motina, būčiau susirūpinusi, tačiau tu suaugęs vyras, tiesa? Vyrams jau laikas nustoti elgtis taip, tarsi moterys turėtų juos prižiūrėti kaip mažus vaikus.

—Nekalbu apie motinišką rūpestį. Kalbu apie pavyduliavimą.

-Ar būtum laimingesnis, jei dabar prie pusryčių stalo iškelčiau pavydo sceną?

- Nedaryk to, nes kaimynai išgirs.

- Man nerūpi kaimynai. Nekeliu scenos, nes nenoriu, ir tiek. Man buvo sunku susitaikyti su Zagrebe išsakytu tavo mintimi, tačiau pagaliau pavyko ir dabar stengiuosi nekreipti dėmesio. Bet jei tau nuo to geriau, galiu dėtis, kad pavyduliauju, kad esu nusiminusi, kad einu iš proto.

- Tu tikrai keistai elgiesi. Man toks įspūdis, kad tavo gyvenime man nebėra vietos.

- O man regis, tu pamiršai, kad svetainėje laukia žurnalistas ir gali išgirsti mūsų pokalbį.

Iš tiesų, žurnalistas. Turėsiu įsijungti automatinį atsakiklį, nes žinau, kokius klausimus jis man pateiks. Žinau, kaip prasidės interviu („Pakalbėkime apie naująją jūsų knygą - kokią svarbiausią žinią norite perduoti savo skaitytojams?“). Žinau, koks bus mano atsakymas („Jei norėčiau perduoti žinią, parašyčiau vieną sakinį, o ne visą knygą“).

Numanau, kad jis teirasis mano nuomonės apie kritiką, kuri paprastai man būna labai griežta. Spėju, kad baigs pokalbį sakiniu: „Ar jau pradėjote rašyti naują knygą? Kokie artimiausi jūsų planai?“ O atsakymas bus: „Tai paslaptis“.

Interviu prasideda kaip tikėjaisi.

- Pakalbėkime apie naująją jūsų knygą - kokią svarbiausią žinią norite perduoti savo skaitytojams?

- Jei norėčiau perduoti žinią, parašyčiau vieną sakinį, ne visą knygą.

- Kodėl rašote?

- Rašau, nes tai mano būdas dalytis su kitais savo emocijomis.

Tas sakinyš taip pat iš automatinio atsakiklio, bet aš laiku susigriebiau:

- Šią istoriją galėčiau papasakoti kitaip.

- Papasakoti kitaip? Jūs norite pasakyti, kad nesate patenkintas savo knyga *Laikas perplėšti ir laikas susiūti*?

- Atvirkščiai, esu ja labai patenkintas. Tačiau man nepatiko ką tik jums duotas atsakymas. Kodėl rašau? Teisingas atsakymas būtų toks: rašau, nes noriu būti mylimas.

Žurnalistas įtariai pažvelgia į mane: koks čia asmeninis prisipažinimas?

- Paauglystėje nemokėjau žaisti futbolo, neturėjau automobilio, negaudavau dienpinigių, negalėjau didžiulotis savo raumenimis.

Sukaupęs visas jėgas, stengiuosi pasakoti toliau. Pokalbis su Marija priminė praeitį, kuri nustojo man būti svarbi. Privalau pasakoti savo asmeninę istoriją, išsivaduoti iš jos. Todėl kalbu:

- Neturėjau madingų drabužių. Pažįstamos mergaitės vien tik jais domėjosi, taigi negalėjau atkreipti į save jų dėmesio. Naktimis, kai draugai leisdavo laiką su savo merginomis, aš svajodavau apie tokį pasaulį, kuriame galėčiau būti laimingas. Draugiją man palaikė rašytojai ir jų knygos. Viena gražią dieną mūsų gatvėje gyvenančiai merginai parašiau eilėraštį. Draugas aptiko jį mano kambaryje ir slapta išsinešė. Susirinkus visiems draugams, parodė tą eilėraštį. Visi iš manęs juokėsi. Aš buvau įsimylėjęs, ir iš manęs buvo pasijuokta.

Tačiau mergina, kuriai buvau paskyręs eilėraštį, nesijuokė. Kitą popietę visi lankėmės teatre. Ji pasistengė atsisėsti šalia ir visą spektaklį laikė mano ranką savojoje. Iš teatro išėjome susikibę už rankų - tam paprastam vaikinui, kuris jautėsi esąs negražus, silpnas, kuris neturėjo madingų drabužių, pavyko susidraugauti su labiausiai trokštama būrio mergina.

Trumpam nutylu. Jaučiuosi taip, tarsi būčiau grįžęs į praeitį, į tą akimirką, kai ji palietė mano ranką, pakeisdama mano gyvenimą.

- Dėl visko kaltas eilėraštis, - priduriu. - Eilėraštis leido man suprasti, kad rašydamas, parodydamas savo nematomą pasaulį, galėjau vienodomis sąlygomis *varžytis su matomu* mano draugų pasauliu - fizine jėga, madingais drabužiais, automobiliais, pranašumu sporte.

Žurnalistas atrodo truputį nustebeš. Aš pats stebiuosi savi-
mi. Tačiau jam pavyksta susitvardyti ir duoti kitą klausimą:

- Kodėl, jūsų nuomone, kritika jums tokia griežta?

Automatinis atsakiklis tokią akimirką atsakytų: „Gana perskaityti bet kokio praeities klasiko biografiją - nesupraskite manęs neteisingai, nelyginu savęs su jais - ir pamatysime, kad kritika visada su jais elgėsi negailestingai. Priežastis labai paprasta - kritikai jaučiasi nesaugūs, jie gerai nežino, kas vyksta; laikosi demokratinių pažiūrų, kai kalba apie politiką, tačiau tampa fašistais, kai tenka kalbėti apie kultūrą. Mano, kad tauta moka išsirinkti valdžią, bet nesugeba pati išsirinkti filmų, knygų, muzikos”.

- Ar esate kada nors girdėjęs apie Jantės* įsakymus? - Ką gi, vėl palieku automatinį atsakiklį, nors įtariu, kad vargu ar žurnalistas paviešins mano žodžius.

- Ne, niekada negirdėjau apie tai kalbant.

- Jie galioja nuo pat pirmųjų mūsų civilizacijos dienų, tačiau tik 1933 metais danų rašytojas juos oficialiai paskelbė. Muzame miestelyje, kuris vadinosi Jantė, valdžios vyrai sukūrė dešimt įsakymų, kaip žmonėms privalu elgtis. Kiek suprantu, šie įsakymai galioja ne tik Jantėje, bet ir visur kitur pasaulyje. Jei turėčiau apibūdinti visą tekstą vienu sakiniu, sakyčiau, kad „ge-

* Neegzistuojantis Danijos miestas (*vert. past.*).

riausias pasirinkimas - vidutinybė ir anonimiškumas". Jei tu vadovausiesi, niekada neturėsi didelių bėdų.

Tačiau jei užsigeisi išsiskirti...

- Norėčiau žinoti, kokie tie dešimt Jantės įsakymų, - pertraukia mane žurnalistas, ko gero, labai susidomėjęs.

- Neturiu jų čia. Tačiau galiu jums duoti teksto reziumė.

Einu prie kompiuterio ir atspausdinu jau išleistos reziumė kopiją:

Tu esi niekas, taigi nedrįsk galvoti, kad žinai daugiau nei mes. Esi visai nesvarbus, nieko nesugebi daryti tobulai, tavo darbas nereikšmingas. Nemesk mums iššūkio ir galėsi gyventi laimingai. Visada rimtai atsižvelk į mūsų pamokymus ir nesijuok iš mūsų nuomonės.

Žurnalistas sulenkia popieriaus lapą ir įsikiša į kišenę.

- Jūsų tiesa. Jei esi niekas, jei tavo darbas neturi atgarsio, esi vertas pagyrimo. Tas, kuris patirs sėkmę, išsiskirs iš vidutinybių, mes iššūkį įsakymui, todėl nusipelnys bausmės.

Džiaugiuosi, kad pats padarė tokią išvadą.

- Ir ne tik kritikai, - priduriu. - Daug daugiau žmonių, nei galite įsivaizduoti.

Vakarėjant paskambinau Michailui į jo mobiliojo ryšio telefoną:

- Važiuosime kartu.

Jis nenustebo, tik padėkojo ir paklausė, kas privertė mane persigalvoti.

- Ištisisus dvejus metus visas mano gyvenimas buvo susietas su Zahiru. Sutikęs jus ėmiau žingsniuoti keliu, kurį buvau už-

miršęs - apleistu geležinkeliu, kur tarp bėgių auga žolė, bet dar tinkamu traukinių eismui. Negaliu sustoti pakeliui, nepasiekęs galutinės stotelės.

Jis pasidomėjo, ar jau turiu vizą. Paaiškinau, kad Paslaugų bankas mano gyvenime veikia labai aktyviai - draugas rusas paskambino savo merginai, Kazachstano laikraščių tinklo direktorei. Si paskambino ambasadoriui Paryžiuje. Dar nepasibaigus darbo diena turėčiau ją gauti.

- Kada išvykstame?

- Rytoj. Man tik reikia žinoti tikrąją jūsų pavardę, kad galėčiau nupirkti bilietus - prie kito telefono laukia kelionių agentūros darbuotoja.

- Prieš padėdamas ragelį norėčiau pasakyti vieną dalyką - man patiko jūsų pavyzdys apie atstumą tarp bėgių, apie apleistą geležinkelį. Tačiau netikiu, kad tik *todėl* imate mane kartu. Manau, priežastis kita. Ją atskleidžia vienas jūsų tekstas, kurį moku atmintinai, nes jūsų žmona dažnai jį cituodavo ir jis daug romantiškesnis nei tas Paslaugų bankas.

Šviesos karys niekada neužmiršta, kam turi būti dėkingas. Kovoje jam padeda angelai; dangaus kareivijos viską sudėlioja į savo vietas, leidžia jam atiduoti visa, kas jo geriausia. Todėl saulei leidžiantis jis atsiklaupęs dėkoja Apvaizdai už globą.

Draugai sako: „Jam sekasi!“ Tačiau sėkmė, anot jo, - tai mokėti pažvelgti aplinkui ir pamatyti savo draugus, nes angelai mums kalba draugų žodžiais.

- Ne visada prisimenu, ką esu parašęs, bet džiaugiuosi. Iki pasimatymo. Turiu pasakyti jūsų pavardę kelionių agentūrai.

Teko laukti dvidešimt minučių, kol centrinė taksi tarnyba atsiliepė į telefono skambutį. Nepatenkintas balsas išpėjo, kad turėsiu laukti dar pusvalandį. Marija, apsilikusi prašmatnią gundančią juodą suknelę, atrodė patenkinta. Prisiminiau vyrą, armėnų restorane prasitarusį, kad susijaudina pamatęs, jog kiti vyrai geidžia jo žmonos. Žinau, kad šventės proga moterys bus apsirengusios taip, kad visų akys kryps į jų krūtis ir kūno linijas, ir jų vyrai ar meilužiai, žinodami, kad jos geidžiamos, galvos: „Ką gi, galite iš tolo džiaugtis, bet ji su manimi, aš esu geriausias, man pavyko turėti tai, apie ką jūs visi tik svajojate“.

Nevesiu jokių derybų, nepasirašysiu jokios sutarties, neduosiu interviu – tiesiog dalyvausiu ceremonijoje, atsilygindamas už įnašą Paslaugų banke, tai yra, vakarieniausiu su neįdomiu žmogumi, ir jis paklaus, iš kur semiuosi įkvėpimo savo knygoms. Kita vertus, gal manęs ten laukia pora gražių krūtų, gal mano draugo žmonos, ir aš turėsiu nuolat tvardyti, nes jeigu tik akimirka nuleisiu akis, ji pasakys vyrui, kad bandau ją suvilioti. Laukdamas taksi, mėginau mintyse sudaryti vakaro pokalbio temų sąrašą.

a) Išvaizda: „Kokia jūs elegantiška“, „Jūsų suknelė labai graži“, „Jūsų oda nuostabi“. Grįžę namo, kalbės, kad visi buvo siaubingai apsirengę ir atrodė nesveiki.

b) Paskutinių kelionių išpūdžiai: „Jūs būtinai turite aplankyti Arubą, tai fantastiška vieta“, „Nėra nieko geresnio kaip naktis Kankune, pajūryje, su Martinio taure rankoje“. Tiesą sakant, ten nebuvo taip linksma, žmonės tiesiog jautėsi laisvi (kelias dienas, bet reikia sakyti, kad patiko, nes visa tai labai brangiai atsiėjo).

c) Kitų kelionių, šį kartą į tokias vietas, kurias galima kritikuoti, išpūdžiai: „Buvau Rio de Žaneire, *jūs* neišivaizduojate, kaip ten smurtaujama“, „Kalkutos skurdas stebina“. Tiesą pasakius, jie ten lankėsi tik tam, kad pasijustų galingi, atsidūrę toli nuo savo trivialios tikrovės, kur bent jau nėra skurdo nei smurto, ir privileijuoti, vėl grįžę į ją.

d) Naujosios terapijos: „Kviečių gemalų sultys — tik vieną savaitę, ir jūsų plaukai atrodys nuostabiai“, „Praleidau dvi dienas Biarico *Spa*: vanduo išplečia poras ir pašalina toksinus“. Kitą savaitę jie sužinos, kad kviečių daigai neturi jokių ypatingų savybių ir kad bet koks šiltas vanduo išplečia poras ir pašalina toksinus.

e) Įvairios kitos temos: „Jau seniai nemačiau to ir to, kažin ką jis veikia?“, „Sužinojau, kad toji ponija, patekusi į labai keblią padėtį, buvo priversta parduoti butą“. Galima kalbėti apie tuos, kurie nebuvo kvieisti į pobūvį, galima juos kritikuoti, jei tik pokalbio pabaigoje, nutaisęs nekalta, gailestingą miną pasakys: „Šiaip ar taip, jis nuostabus žmogus“.

f) Nereikšmingi asmeniniai skundai, išsakyti norint sukurti malonią aplinką prie stalo: „Norėčiau, kad mano gyvenime įvyktų kas nors netikėta“, „Esu labai susirūpinęs savo vaikais — tai, ko jie klausosi, ne muzika, ką skaito, ne literatūra“. Jie tikisi išgirsti tą patį iš savo pašnekovų ir kai tai atsitinka, jaučiasi nebe tokie vieniši, išeina namo linksmesni.

g) Kai susirenka tokie intelektualai kaip šiandien, būtinai bus kalbama apie Viduriniuosius Rytus, islamo problemas, naują parodą, madingą filosofą, fantastišką knygą, kurios niekas neskaitė, muziką, kuri jau ne ta kaip kadaise; išsakysime savo protingas, logiškas nuomones, nors galvojame visiškai kitaip - juk visi žinome, kaip sunku išsiruošti į parodas, skaityti tas nepakenčiamas knygas, žiūrėti nuobodžius filmus tik tam, kad vieną vakarą kaip šis galėtume dalyvauti pokalbyje.

Taksi pagaliau čia. Važiuodamas įtraukiu į sąrašą dar vieną labai asmenišką temą — pasiskųsti Marijai, kad nemėgstu tokių pobūvių.

Kai apie tai užsimenu, Marija atšauna, kad visada iš jų išeinu linksmas ir patenkintas, ir ji neklysta.

Tai vienas prašmatniausių miesto restoranų. Iškart einame prie stalo, skirto vakaro įvykiui — literatūros premijai įteikti. Ją skiriant aš buvau vienas iš žiuri narių. Svečiai stovėdami šnekučiuojasi, kai kas su manimi pasisveikina, kiti tik nužvelgia ir tarpusavyje kažką šnabždasi, prieina premijos organizatorius ir mane pristato keliems asmenims — jo lūpose skamba jau girdėti mane erzinantys žodžiai: „Jūs tikrai žinote, kas jis“. Vieni atpažįsta, kiti ne, tačiau ir vieni, ir kiti nusišypso dėdamiesi žiną, kas aš toks, nes jei to nedarytų, vadinasi, prisipažintų, kad pasaulio, kuriame jie egzistuoja, nėra, kad jie ne visai seka svarbius šių laikų įvykius.

Prisimenu vakar sutiktą „gentį“ ir prie jų išsakytų nuomonių apie kvailius priduriu: kvailiai turėtų būti išodinti į laivą atviroje jūroje, kur kasnakt vyktų pobūviai ir kur jie ištisus mėnesius būtų pristatinėjami vieni kitiems, kol įsidėmėtų, kas yra kas.

Esu rūšiavęs žmones, lankančius panašius pobūvius. Dešimt procentų iš jų priklauso „Partnerių“ kategorijai. Tai žmonės, turintys sprendžiamąją teisę, atėję dėl Paslaugų banko, visada atidžiai ieškančios, kas galėtų jiems atnešti naudos, kur investuoti, kur gauti pinigų. Jie iškart mato, ar pobūvis naudingas, ar ne, ir pirmieji išeina namo, *nes* neleidžia laiko veltui.

Du procentus sudaro „Talentai“, kurių iš tiesų laukia daug žadantis rytojus. Jiems pavyko peršokti per upę, jie jau pastebėjo, kad Paslaugų bankas egzistuoja, ir yra potencialūs jo klientai; gali suteikti svarbių paslaugų, tačiau kol kas dar negali ryžtis nuspręsti. Jie su visais elgiasi maloniai, nes gerai nežino, su kuo kalbasi, yra daug atviresni už Partnerius, nes juos kiekvienas kelias gali kažkur nuvesti.

Tris procentus sudaro „Tupamarai“, taip pavadinti seno Urugvajaus partizanų judėjimo narių garbei; jiems pavyko išskverbti tarp tų žmonių, jie beprotiškai trokšta ryšių, nežino, ar jiems verta ten būti, ar ieškoti kito pobūvio, vykstančio tuo pat metu. Jie nekantriai nori visiems parodyti savo talentą, tačiau jų niekas neprašo, nes jiems dar nepavyko užkopti į pirmuosius kalnus; kai tik nustatoma jų tapatybė, dėmesys nukrypsta kitur.

Galiausiai likusius aštuoniasdešimt penkis procentus sudaro „Padėklai“ - pavadinau juos tuo vardu, nes kaip nebūna pobūvio be šio indo, taip nebūna ir pobūvio be jų. Padėklai gerai nežino, kas vyksta, tačiau žino, kad jų buvimas ten labai svarbus, jie įtraukti į rengėjų sąrašą, nes pobūvio sėkmė priklauso ir nuo dalyvių skaičiaus. Tai kadaise buvę garsūs asmenys: bankininkai, direktoriai, garsių moterų vyrai, buvusios įtakingų vyrų žmonos. Grafi tokių vietovių, kur šiandien jau nėra monarchijos, princesės ir markizės, gyvenančios iš savo pilių nuomos. Jie

lankosi visuose pobūviuose, nepraleidžia jokių švenčių, ir aš klausiu, negi jiems nenusibosta?

Neseniai kalbėjau apie tai su Marija, ir ji man sakė, kad yra žmonių, kurių yda - darbas, bet yra ir tokių, kurių yda - pramogos. Visi jaučiasi nelaimingi manydami, kad kažką praranda, tačiau yra bejėgiai prieš šią ydą.

Man kalbantis su vienu kino ir literatūros kongreso rengėju, prie mūsų prisitartina graži šviesiaplaukė. Ji prisipažįsta, kad jai labai patiko knyga *Laikas perplėsti ir laikas susiūti*. Esanti iš Baltijos šalies, jos darbas susijęs su filmais. Iš karto ją įtraukiu į Tupamarų kategoriją, nes žvelgdama viena kryptimi (į mane) atidžiai domisi tuo, kas vyksta šalia (kongreso rengėju). Ir nepaisant šios nedovanotinos klaidos, ji dar turi vieną galimybę patekti į nepatyrusių Talentų kategoriją - kongreso rengėjas klausia, ką reiškia „darbas, susijęs su filmais“. Mergina aiškina, kad rašanti kritikos straipsnius žurnalui, išleidusi knygą (apie kiną? Ne. Manau, apie savo gyvenimą, neįdomų ir trumpą gyvenimą.).

Ir nuodėmių nuodėmė - ji per daug skuba, klausia, ar negalėtų būti pakviesta į šių metų renginį. Rengėjas atsako, kad iš jos šalies jau pakviesta mano leidėja, labai įtakinga ir darbšti moteris (ir labai graži, mintyse priduriu aš). Pokalbis vėl nukrypsta į mane. Tupamarė kelias akimirkas stovi nežinodama ką sakyti ir netrukus pasišalina.

Didžioji svečių dalis - Tupamarai, Talentai, Padėklai - priklauso menininkų sluoksniui, nes ši šventė skirta literatūros premijai įteikti. Rėmėjų yra tik tarp Partnerių, žmonių, susijusių su fondais, remiančiais muziejus, klasikinės muzikos koncertus, daug žadančius menininkus. Kalbos sukasi apie tai, kas labiausiai buvo vertas šio vakaro premijos. Vakaro vedėjas užlipa ant

scenos, kviečia visus sėstis į vietas su jų pavardėmis (visi susėdame), prajuokina svečius (tai ritualo dalis, taigi visi juokiamės) ir pareiškia, kad laimėtojų pavardės bus paskelbtos po užkandos, prieš patiekiant pirmą patiekalą.

Einu prie pagrindinio stalo. Būsiu toli nuo Padėklų, bet negalėsiu bendrauti su įdomiais, entuziastingais Talentaais. Sėdžiu tarp automobilių gamyklos, remiančios šią šventę, direktorės ir moters, pasiryžusios paveldėtą turtą investuoti į meną. Didžiai mano nuostabai, nė viena iš jų nevilki suknelės provokuojančia iškirpte. Prie mūsų stalo taip pat sėdi kvepalų fabriko direktorius, arabų princas (greičiausiai jis lankėsi mieste, ir vadybininkė jį „užkabino“, norėdama suteikti šventei daugiau prestižiškumo), izraelietis bankininkas, kolekcionuojantis XIX amžiaus rankraščius, vakaro rengėjas, Prancūzijos konsulas Monake ir šviesia-plaukė mergina, kuri nežinia ko čia ieško, nors įtariu, kad ji, ko gero, rengėjo meilužė.

Nuolat turiu užsidėti akinius ir slapta skaityti kaimynų pavardes (tikriausiai turėčiau būti tame mano įsivaizduotame laive, kur būčiau kviečiamas į tą pačią šventę, kol įsidėmėsiu svečių pavardes). Pagal protokolą Marija buvo pasodinta prie kito stalo. Kadaisė kažkas sugalvojo, kad oficialiuose pobūviuose poros turėtų sėdėti atskirai, nes kaimynas gali susidomėti, ar esi neištekėjusi, ar ištekėjusi, bet prieinama. Arba kažkam šovė mintis, kad kartu sėdinčios poros nuolat šnekės tarpusavyje. Jei taip būtų, kam eiti is namų, sėsti į taksi ir važiuoti į pobūvį?

Kaip ir numačiau pokalbių temų sąrašę, pašnekesį pradėdame nuo kultūros gyvenimo naujienų: „Kokia nuostabi paroda“, „Kaip protingai anas kritikas parašė apie tą ir tą“. Stengiuosi susikaupti prie užkandžių - ikrių, lašių ir kiaušinių - tačiau mano dėmesį

nuolat atitraukia šimtą kartų girdėti klausimai apie naujosios mano knygos kelią, iš kur semiuosi įkvėpimo, ar jau pradėjau dirbti prie kitos knygos. Visi stengiasi pasirodyti kultūringi, cituoja — žinoma, dėdamiesi, kad atsitiktinai — kokį nors išymų asmenį, kurį pažįsta ar kuris yra jų draugas. Visi moka labai gražiai kalbėti apie dabartinę politikos padėtį arba apie kultūros problemas.

- Gal pakalbėkime apie ką nors kita?

Tie žodžiai man išsprūsta netikėtai. Visi nutyla. Šiaip ar taip, labai nemandagu pertraukti kitus, juolab stengtis patraukti dėmesį į save. Matyt, vakarykštis pasivaikščiojimas Paryžiaus gatvėmis su valkatomis man bus nepataisomai pakenkęs, nes negaliu daugiau pakęsti tokių pokalbių.

- Galėtume pakalbėti apie prisitaikymą — tam tikrą gyvenimo akimirką atsisakome eiti pirmyn ir prisitaikome prie to, ką jau turime.

Nematau didelio susidomėjimo. Taigi pereinu prie kitos temos.

- O gal apie tai, kaip svarbu užmiršti istoriją, kurią mums pasakojo kiti, ir bandyti patirti ką nors nauja. Kasdien daryti ką nors kitaip, pavyzdžiui, restorane užkalbinti kaimyną, lankytis ligoninėje, įmerkti koją į balą, klausytis, ką mums nori pasakyti kitas žmogus, leisti Meilės energijai sklirti, užuot užrakinus indelyje ir pastačius į kokį nors kampą.

- Norite pasakyti, būti neištikimam?

- Ne. Būti Meilės įrankiu, o ne jos savininku. Tai garantija, kad esame su kitu žmogumi dėl to, kad norime su juo būti, o ne todėl, kad taip elgtis mus verčia normos.

Labai mandagiai, bet ir su tam tikra ironija Prancūzijos konsulas Monake aiškina, kad žmonės, sėdintys prie to stalo, nau-

dojasi šia teise ir šia laisve. **Visi su** juo sutinka, nors nė vienas nepatikėjo, kad tai tiesa.

- Seksas! - sušunka neaišku kuo užsiimanti šviesiaplaukė. — Pakalbėkime apie seksą. Tai daug įdomiau ir ne taip sudėtinga.

Ji bent jau nesistengia vaidinti. Mano stalo kaimynė ironiškai nusišypso, o aš pritariu plodamas.

- Iš tiesų, kalbėti apie seksą įdomiau, tačiau nemanau, kad tai kas nors ypatinga, sutinkate? Be to, dabar nedraudžiama apie tai kalbėti.

- Be to, tai rodytų neišlavintą mūsų skonį, - priduria mano kaimynė.

- Tada pasakykite, apie ką draudžiama kalbėti? - prašo rengėjas, kuris jau ima jaustis nejaukiai.

- Pavyzdžiui, apie pinigus. Visi turime ar dedamės turį pinigų. Tikime, kad buvome pakviesti, nes esame turtingi, garsūs, įtakingi. Bet ar kam nors atėjo į galvą pasinaudoti tokia proga ir sužinoti, kiek iš tiesų uždirba kiekvienas iš mūsų? Jeigu jau taip pasitikime savimi, esame tokie svarbūs, tai gal galėtume pažvelgti į pasaulį tokį, koks jis yra, o ne į tokį, kokį išivaizduojame?

- Ką norite tuo pasakyti? - klausia ponias, vadovaujanti automobilių gamyklai.

- Tai ilgas pasakojimas. Galėčiau pradėti nuo Hanso ir Frico, sėdinčių viename Tokijo bare. Paskui kalbėti apie mongolų klajoklį, aiškinantį, jog privalome užmiršti, kas manome esą, kad galėtume būti tuo, kas iš tikrųjų esame.

- Nieko nesupratau.

- Nelabai aiškiai pasakiau. Bet svarbiausia štai kas - noriu žinoti, kiek kiekvienas uždirba. Kas tai yra, finansiškai kalbant, sėdėti prie svarbiausio salės stalo.

Stoja tyla. Jaučiu, kad mano žaidimas čia ir baigsis. Žmonės žiūri į mane išsigandę – finansinė padėtis yra didesnis tabu nei seksas, didesnis tabu nei kalbos apie išdavystę, korupciją, parlamento intrigas.

Tačiau arabų šalies princas, gal jau pavargęs nuo daugybės panašių priėmimų ir pobūvių, kur daug tuščiai kalbama, gal tą dieną sužinojęs iš savo gydytojo apie artėjančią mirtį, o gal dėl kokios nors kitos priežasties, ryžtasi tęsti pokalbį:

- Uždirbu apie dvidešimt tūkstančių eurų per mėnesį. Tokį atlyginimą man patvirtino šalies parlamentas. Tai neatitinka mano išlaidų, nes dar gaunu neribotą sumą pinigų, skirtą vadina mosioms „reprezentacinėms išlaidoms“. Kitaip sakant, mane čia atvežė ambasados vairuotojas, drabužiai, kuriuos dėviu, priklauso vyriausybei, rytoj išskrendu į kitą Europos šalį privačiu lėktuvu. Kelionės išlaidos: lakūno darbas, degalai, oro uosto mokesčiai bus apmokami iš reprezentacinių lėšų.

Ir baigia:

- Matomoji tikrovė nepriklauso tiksliesiems mokslams.

Princas prisipažino labai sąžiningai. Kadangi pagal hierarchiją jis buvo svarbiausias asmuo, sėdintis prie to stalo, kiti neturėjo teisės leisti jo šviesybei nejaukiai pasijusti.

- Tiksliai nežinau, kiek uždirbu, - tarė rengėjas, vienas iš klasikinių Paslaugų banko atstovų, kokius žmonės vadina „lobistais“. - Panašu, kad dešimt tūkstančių eurų, tačiau taip pat naudojuosi organizacijų, kurioms pirmininkauju, reprezentaciniais pinigais. Šiais pinigais galiu apmokėti viską: valgi restorane, viešbučius, lėktuvo bilietus, kartais net drabužius. Tik neturiu privataus lėktuvo.

Baigėsi vynas. Jis davė ženklą, ir netrukus mūsų taurės vėl buvo pilnos. Dabar atėjo eilė automobilių gamyklos direktori, kuri atrodė labai patenkinta tuo pokalbiu, nors iš pradžių visiškai jam nepritarė.

- Manau, ir aš panašiai uždirbu. Ir naudojuosi neribota pinigų suma reprezentacinėms išlaidoms.

Taip vienas paskui kitą prisipažino, kiek uždirba. Turtinčiausias iš visų buvo bankininkas - dešimt milijonų eurų per metus, neskaičiuojant banko akcijų, kurių vertė nuolat didėjo.

Atėjus šviesiaplaukės, kuri nebuvo pristatyta, eilei, ji atsisakė.

- Tai mano sodo paslaptis. Kitiems neturėtų rūpėti.

- Žinoma, kad niekam nerūpi, tai tik žaidimas, - nuramino pobūvio rengėjas.

Mergina atsisakė dalyvauti. Atsisakydama tarsi užlipo vienu laipteliu aukščiau. Galų gale ji vienintelė tame būryje išsaugojo paslaptį. Bet kadangi buvo aukščiau už kitus, susilaukė paniekinamų žvilgsnių. Nenorėdama nusižeminti ir atskleisti savo menką atlyginimą, ji visus pažemino apsimesdama paslaptinga - nesuprato, kad visi tie žmonės gyveno ant prarajos krašto, užsikabinę už tų reprezentacinėms išlaidoms skirtų pinigų, kurių per vieną akimirką galėjo netekti.

Klausimas man, kaip ir reikėjo tikėtis.

- Įvairiai. Jei išleidžiu naują knygą, tais metais galiu uždirbti per penkis milijonus dolerių. Jei neišleidžiu knygos, lieka kokie du milijonai, kuriuos gaunu už jau išleistų knygų autoriaus teises.

-Jūs iškėlėte tą klausimą, nes norėjote pasigirti, kiek uždirbate, - tarė „paslaptingojo sodo“ mergina. - Nieko nenustebinote.

Ji suvokė žengusi neteisingą žingsnį, todėl dabar bandė ištaisyti padėtį, pati puldama.

- Aš su jumis nesutinku, - nutraukė ją princas. - Maniau, kad tokio lygio menininkas yra daug turtingesnis.

Vienas taškas man. Šviesiaplaukė visą likusį vakarą nedrįs išsižioti.

Pokalbis apie pinigus sulaužė daugelį tabu, nes didžiausias jų buvo uždarbis. Padavėjas dažniau priedavo prie mūsų stalo, vyno buteliai nepaprastai greitai tuštėjo, vakaro vedėjas-rengėjas jau per daug linksmas užlipo ant scenos, paskelbė nugalėtojo pavardę ir, įteikęs jam premiją, vėl grįžo tęsti pokalbio, kuris nebuvo nutrūkęs, nors gero elgesio taisyklės pataria tylėti, kai kiti kalba. Kalbėjome apie tai, ką veikiame su tais pinigais (dažniausiai juos išleidžiame pirkdami „laisvalaikį“, keliaudami ar sportuodami).

Buvau sumanęs pradėti kalbą apie tai, kaip jie įsivaizduoja savo laidotuves - mirtis taip pat tabu kaip ir pinigai, tačiau visi buvo per daug linksmi, laisvai bendravo, ir aš nusprendžiau tą temą palikti nuošaly.

- Kalbate apie pinigus, bet nežinote, kas yra pinigai, — tarė bankininkas. - Kodėl žmonės tiki, kad dažytas popierius, plastiko kortelė arba moneta, pagaminta iš penktos rūšies metalo, turi kokią nors vertę? Ir dar blogiau - ar žinote, kad jūsų pinigai, jūsų milijonai dolerių tėra tik elektroniniai impulsai, tiesa?

Aišku, visi tai žinojo.

-Taigi. Iš pradžių turtas buvo visa, ką matome ant šių moterų kūnų - iš retų medžiagų pagaminti papuošalai, lengvai gabenami, suskaičiuojami ir lengvai dalijami: perlai, aukso grūdėliai, brangakmeniai. Nešiojomės savo turtą visiems matomoje vietoje.

O papuošalai buvo keičiami į galvijus arba grūdus, nes juk niekas nevaikščios apsikrovęs galvijais arba grūdais. Juokingiau-

sia, kad dar ir dabar elgiamės kaip primityvios gentys - nešiojame papuošalus, norėdami parodyti, kokie esame turtingi, nors kartais tų papuošalų turime daugiau nei pinigų.

- Tai genties kodas, - tariau aš. - Mano laikų jaunuoliai vaikščiojo ilgais plaukais, šių dienų jaunimas išsiveria žiedus. Tai padeda atpažinti tuos, kurie mąsto kaip ir jie, nors iš to jokių sąskaitų neapmokėsi.

- Ar gali *mūsų* turimi elektroniniai impulsai apmokėti nors vieną papildomą mūsų gyvenimo valandą? Negali. Ar gali apmokėti mums brangių žmonių gražinimą iš Anapus? Negali. Ar gali apmokėti meilę?

- Meilę gali, - juokais atsakė automobilių gamyklos direktorė.

Jos akyse atsispindėjo labai gilus liūdesys. Prisiminiau Esteros ir rytinio interviu metu žurnalistui duotą atsakymą. Nepaisant mūsų papuošalų, kredito kortelių, turtų, galių, proto, žinojimo, kad iš esmės visa tai daroma ieškant meilės, švelnumo, siekiant būti šalia žmogaus, kuris mus mylėtų.

- Ne visada, - tarė kvepalų fabriko direktorius, žvelgdamas į mane.

-Jūsų teisybė, ne visada, - kadangi žiūrite į mane, suprantu, ką norite pasakyti: žmona mane paliko, nors esu turtingas žmogus, - tačiau beveik visada. Beje, ar kas nors iš sėdinčiųjų prie šio stalo žino, kiek kačių ir kiek stulpų yra kitoje dešimties dolerių banknoto pusėje?

Niekas nežinojo ir tuo nesidomėjo. Meilės tema visiškai išsklaidė tvyrojusią linksmybę. Vėl kalbėjomės apie literatūros premijas, muziejuose vykstančias parodas, naują filmą, teatro pjesę, susilaukusią didesnės sėkmės, nei buvo tikėtasi.

- Kaip bendravo svečiai prie tavo stalo?
- Kaip paprastai.
- O man pavyko užmegzti įdomų pokalbį, pasibaigusį tragedija, apie pinigus.
- Kelintą išvažiuoji?
- Pusę aštuonių ryto. Kadangi ir tu išvyksti į Berlyną, galime važiuoti tuo pačiu taksi.
- Kur vyksti?
- Nors ir neklausėi anksčiau, puikiai žinai.
- Tikrai.
- Ir žinai, kad išmušė mūsų atsisveikinimo valanda.
- Būtų galima pradėti viską iš pradžių - vyras sužeista širdimi ir beviltiškai savo kaimyną įsimylėjusi moteris. Galėčiau pakartoti, ką jau sykį esu sakiusi: aš nepasiduosiu. Kovoju ir pralaimėjau, tad dabar noriu išgydyti žaizdas ir pradėti viską iš naujo.
- Aš irgi kovoju ir pralaimėjau. Nesistengiu susiūti, kas buvo perplėšta. Tiesiog noriu eiti iki galo.
- Kiekvieną dieną kenčiu, ar žinotai? Toji kančia trunka jau daugelį mėnesių. Vis bandau parodyti, kaip tave myliu, kad gyvenimas turi prasmę tik tada, kai esi šalia.

Tačiau dabar, nors tai labai sunku, nusprendžiau pasakyti, kad gana. Viskas baigėsi. Pavargau. Po anos nakties Zagrebe atsisakiau budrumo ir sau tariau: jei smūgis lemtas, tegu kerta. Nesvarbu, kad mane išneš ant neštuvų, kad būsiu pralaimėjusi dvikovą. Vieną gražią dieną atsigausiu.

- Tu sutiksi savo žmogų.

- Žinau. Esu jauna, graži, protinga ir geidžiama. Tačiau bus neįmanoma vėl patirti tai, ką patyriau su tavimi.

- Patirsi kitų emocijų. Ir, patikėk manimi.visą šį laiką, kai buvome kartu, aš tave mylėjau.

- Nė kiek neabejoju. Tačiau nuo to man ne lengviau. Ryt išvažiuosime skirtingais automobiliais. Nekenčiu atsisveikinimų, ypač oro uostuose ar geležinkelio stotyse.

Grižimas į Itakę

— O iąnakt nakvosime čia, o rytoj teks joti, nes automobilis neįveikia stepių smėlio.

Įsikūrėme lyg ir bunkeryje, matyt, išlikusiame po Antrojo pasaulinio karo. Kažkoks ponas, jo žmona ir vaikaičė pasveikino mus atvykusius ir nuvedė į paprastą, bet švarų kambarį.

Dosas pridūrė:

- Neužmirškite išsirinkti vardo.
- Nemanau, kad jį tai domintų, - tarė Michailas.
- Aišku, domina, — neatstojo Dosas. — Neseniai buvau susitikęs su jo žmona. Numanau, ką galvoja, ką sužinojo, ko tikisi.

Doso balsas skambėjo maloniai ir įtaigiai. Jo tiesa. Išsirinksiu vardą, padarysiu tiksliai taip, kaip man pataria, ir nebegalvoju apie savo asmeninę istoriją, įžengsiu į savo legendą, net jei tai darysiu vien iš begalinio nuovargio.

Tą naktį pavyko numigti tik porą valandų, taigi jaučiausi labai pavargęs. Kūnas dar nebuvo prisitaikęs prie didelio laiko skirtumo. Į Alma Atą atskridome apie vienuoliktą valandą nakties (vietos laiku), o Prancūzijoje buvo tik šešta valanda vakaro. Michailas paliko mane viešbutyje, ir aš truputį nusnūdau. Atsibudęs labai anksti rytą ir išvydęs po kojomis blyksinčias miesto šviesas pagalvojau, kad Paryžiuje būtų pats laikas vakarieniauti.

Paklausiau viešbučio patarnautojo, ar negalėtų atnešti ko nors pavalgyti į kambarį.

- Galime, tačiau ponas turėtų stengtis užmigti, kitaip jūsų organizmas tebegyvens pagal Prancūzijos laiką.

Nežinau žiauresnės kankynės, kaip stengtis užmigti. Suvalgiau suvožtinį ir nusprendžiau eiti pasivaikščioti. Viešbučio administratoriaus kaip visada paklausiau:

- Ar pavojinga išeiti tokiu metu?

Jo nuramintas klaidžiojau tuščiomis gatvėmis, šiauriais take-liais, plačiais prospektais. Miestas niekuo nesiskyrė nuo kitų - to-kios pat šviečiančios reklamos, policijos automobiliai, retkarčiais pravažiuojantys pro šalį, vienas kitas valkata, viena kita prostitutė. Jei nuolat sau garsiai nekartočiau: „Aš Kazachstane!“, galėčiau ma-nyti, kad vaikštau mažai pažįstamame Paryžiaus rajone.

- Esu Kazachstane! - šaukiau tam tuščiam miestui, kol išgir-dau balsą, kuris man patvirtino:

- Žinoma, esate Kazachstane.

Išsigandau. Tą vėlyvą valandą šalia manęs aikštėje ant suolo-lio sėdėjo vyras, pasidėjęs šalia kuprinę. Jis atsistojo, prisistatė *esąs Žanas*, kilęs iš Olandijos, ir pridūrė:

- Žinau, ko čia atvažiavote.

Gal jis Michailo draugas? O gal mane seka slaptoji policija?

- Ko čia atvažiavau?

- To paties, ko ir aš - išvykau iš Stambulo, perėjau Turkiją ir dabar einu Šilko keliais.

Su palengvėjimu atsidusau.

- Pėsčiomis? Kiek suprantu, pereisite skersai visą Aziją.

- Man reikėjo ką nors daryti. Buvau nepatenkintas savo gy-venimu. Turiu visko: pinigų, žmoną, vaikus, esu kojinių fabri-

ko Roterdame savininkas. Kurį laiką žinojau, už ką kovoju - už savo šeimos stabilumą. Dabar jau nieko nežinau. Viskas, kas man anksčiau suteikdavo džiaugsmo, dabar kelia nuobodulį, pasibjaurėjimą. Dėl savo santuokos, meilės vaikams, atsidavimo darbui nusprendžiau išeiti atostogų dviem mėnesiams, pažvelgti į savo gyvenimą iš toli. Ir džiaugiuosi rezultatais.

- Tą patį pastaraisiais mėnesiais dariau ir aš. Ar čia daug piligrimų?

- Daug. Labai daug. Kartais kyla bėdų dėl jų saugumo, nes kai kurių Šalių politinė padėtis labai sudėtinga ir jie nekenčia vakariečių. Tačiau viską galima išspręsti. Visais laikais piligrimai buvo gerbiami, bet jiems reikėdavo įrodyti, kad jie ne šnipai. Kaip suprantu, jūsų tikslas — ne šventųjų vietų lankymas. Ką veikiate Alma Atoje?

- Tą patį, ką ir jūs. Atvažiavau čia baigti kelio. Jums irgi nepavyko užmigti?

- Ką tik atsibudau. Kuo anksčiau išvyksiu, tuo lengviau bus pasiekti kitą miestą. Jei ne, kitą naktį reikės nakvoti stepėse, o vėjas ten pučia be perstojo.

- Ką gi, geros kelionės.

- Dar pabūkite. Turiu su kuo nors pasikalbėti, pasidalyti patirtimi. Dauguma piligrimų nekalba angliškai.

Ir jis pradėjo pasakoti savo gyvenimo istoriją. Jam kalbant stengiausi prisiminti viską, ką žinojau apie Šilko kelius, senuosius prekybos kelius, jungusius Europą su Rytų šalimis. Tradiciškiausio kelio pradžia Beirute. Jis ėjo per Antiochiją iki Geltonosios upės Kinijoje, bet Centrinėje Azijoje, virtęs voratinkliu, išsišakojo visomis kryptimis, todėl atsirado prekyvietės, vėliau tapusios miestais, tačiau juos sunaikino tarpusavyje kovojusios

priešiškos gentys. Šie miestai paskui buvo pačių gyventojų atstatyti, vėl sugriauti ir vėl prikelti iš griuvėsių. Nors ten buvo prekiaujama viskuo: auksu, egzotiškais gyvūnais, dramblio kaulu, sėklomis, nors ten gyvavo įvairios politinės idėjos, gyveno pilietinių karų pabėgėlių grupės, netrūko ginkluotų banditų bei privačios kariuomenės, saugančios karavanus, rečiausias ir trokštamiausias produktas buvo šilkas. Viena Šilko kelio atšaka bu-dizmas pasiekė Kiniją ir net Indiją.

- Išvykau iš Antiochijos turėdamas tik du šimtus dolerių, - prisipažino olandas, jau spėjęs papasakoti apie kalnus, gamto-vaizdžius, egzotiškas gentis, nuolatinius nesusipratimus su įvai-rių šalių patruliais ir policininkais. - Nežinau, ar suvokiate, ką noriu pasakyti, tačiau norėjau įsitikinti, ar galiu vėl būti pačiu savimi.

- Suprantu labiau, nei galite išsivaizduoti.

- Buvau priverstas prašyti išmaldos. Didžiai mano nuosta-bai, žmonės daug dosnesni, nei maniau.

- Prašyti išmaldos? - atidžiai peržvelgiau jo kuprinę ir dra-bužius, norėdamas pamatyti kokią nors „genties“ ženklą, bet ne-pamačiau.

- Ar kada nors esate buvęs armėnų restorane Paryžiuje?

- Lankiausi daugybėje armėnų restoranų, tik ne Paryžiuje.

- Ar pažįstate žmogų, vardu Michailas?

- Sis vardas labai paplitęs šiame krašte. Jei ir pažinojau, ne-galėčiau padėti. Gaila.

- Ne apie tai kalbu. Mane tiesiog stebina kai kurie sutapi-mai. Toks išpūdis, jog daugelis žmonių daugelyje pasaulio vie-tovių ima suvokti tą patį dalyką ir elgiasi panašiai.

- Kai pradedi tokią kelionę, pirmiausia pagalvoji, kad niekada nepasieksi tikslo. Vėliau pasijunti neryžtingas, visų apleistas, dieną naktį svarstai, ar neatsisakyti užsibrėžto tikslo. Tačiau jei gebi išverti vieną savaitę, tikslą tikrai pasieksi.

- Esu klaidžiojęs įvairių miestų gatvėmis, bet tik vakar atvykau į tikrai nepaprastą vietovę. Ar galėčiau jus palaiminti?

Jis keistai į mane pasižiūrėjo.

- Keliauju vedamas ne religinių tikslų. Ar jūs kunigas?

- Nesu kunigas, bet pajutau, kad turėčiau jus palaiminti. Kaip žinote, kai kurie dalykai visai nepaaiškinami.

Olandas, vardu *Žanas*, kurio niekada daugiau gyvenime nematysiu, nuleido galvą ir užsimerkė. Padėjau rankas jam ant pečių ir kalbėdamas gimtąja kalba, kurios jis negalėjo suprasti, palinkėjau, kad saugiai pasiektų savo tikslą, kad paliktų Šilko keliuose liūdesį ir jausmą, kad gyvenimas neturi prasmės, ir grįžtų į savo šeimą ramia sąžine ir spindinčiomis akimis.

Jis man padėkojo, pasiėmė kuprinę ir iškeliavo Kinijos link. Grįžau į viešbutį galvodamas, kad gyvenime nebuvo nieko laiminęs. Pasidaviau impulsui, ir tas impulsas neapgavo. Mano malda bus išgirsta.

Kitą dieną Michailas pasirodė su draugu, vardu Dosas, mūsų palydovu.

Dosas turėjo automobilį, pažinojo mano žmoną, stepes ir taip pat norėjo būti netoliese, kai privažiuosime kaimą, kur gyveno Estera.

Jau ketinau su tuo nesutikti. Iš pradžių Michailas, dabar jo draugas... Kol privažiuosime tą kaimą, mums iš paskos seks

minia verkiančių ar džiūgaujančių žmonių, - nelygu, kas manęs ten laukia. Bet buvau gana pavargęs ir nesipriešinau. Kitą dieną abiejų pareikalausiu laikytis duoto žodžio - tą akimirką palikti mane vieną.

Įsėdę į automobilį kurį laiką važiovome Šilko keliu. Juodu paklausė manęs, ar žinau, koks čia kelias. Papasakojau, kad vakar buvau sutikęs piligrimą. Jie man pasakė, kad tokios kelionės vis populiaresnės, ir netrukus šalies turizmo pramonė suklestės.

Po poros valandų išsukome iš pagrindinio kelio į šalutinį, ir jis mus atvedė iki „bunkerio“, kuriame dabar, klausydamiesi švelnaus iš stepių pučiančio vėjo, ragaujame žuvį.

- Estera man buvo labai svarbi, - tarė Dosas, rodydamas savo paveikslą nuotrauką, kur buvo matyti kruvino audeklo skiautelės. - Lygiai kaip Olegas ir aš svajoju išvažiuoti iš čia...

- Verčiau vadink mane Michailu, nes kitaip jis nesusigausys.

- Svajoju išvažiuoti iš čia kaip daugelis mano amžiaus žmonių. Vieną dieną man paskambino Olegas, tikriau, Michailas. Pasakė, kad jo geradarė nusprendė kurį laiką pagyventi stepėse, ir paprašė mano pagalbos. Sutikau padėti manydamas, kad pagaliau ir man nusišypsojo laimė, nes už paslaugą galėsiu gauti vizą, bilietus ir darbą Prancūzijoje. Prašė ją nuvežti į nuošalų kaimą, kur svečiavosi vienos kelionės metu.

Neklausiau kodėl, dariau savo darbą, ir tiek. Pakeliui ji primygtinai prašė užsukti pas klajoklį, kurį buvo aplankiusi prieš keletą metų. Nustebau, nes norėjo susitikti su mano seneliu! Ji buvo svetingai priimta, kaip įprasta tose bekraštėse stepėse. Jis pasakė, kad ji be reikalo mano esanti liūdna. Is tikro jos siela džiaugiasi, yra laisva, Meilės energija vėl ima tekėti aplinkui. Patikino, kad tai paveiks visą pasaulį, net jos vyrą. Ilgai jai pasa-

kojo apie stepių kultūrą ir liepė man toliau ją mokyti. Galiausiai nusprendė, kad, priešingai nei reikalauja paprotys, ji gali pasilikti savo vardą.

Kol mokėsi iš mano senelio, aš mokiausi iš jos. Supratau, kad man nebūtina išvažiuoti, kaip pasiėlgė Michailas. Mano užduotis - būti šioje tuščioje erdvėje, stepėse, suprasti stepių spalvas ir paversti jas paveikslais.

- Nelabai suprantu, kodėl mokėte mano žmoną. Juk jūsų senelis sakė, kad mes privalome viską užmiršti.

- Rytoj jums kai ką parodysiu, - pažadėjo Dosas.

Kitą dieną parodė, ką žadėjęs. Be žodžių. Mačiau bekraštę stepę, panašią į dykumą, nors čia tarp šliaužiančiosios augmenijos slėpėsi įvairiarūšė gyvybė. Mačiau lygų horizontą, didžiulę tuščią erdvę, girdėjau arklių kanopų dundesį, ramų vėją, kai aplinkui nieko nebuvo. Tarytum pasaulis būtų pasirinkęs tą vietą, norėdamas sykiu parodyti savo begalybę, paprastumą ir sudėtingumą. Tarytum ir mes patys galėtume ir turėtume būti tokie kaip stepė - tušti, bekraščiai, tačiau kupini gyvybės.

Pažvelgiau į žydrą dangų, nusiėmiau tamsius akinius ir leidau tai šviesai, jausmui, kad esu niekur ir kartu visur, mane užlieti. Jojome tylėdami, sustodami tik pagirdyti arklius upeliuose, kuriuos galėjo aptikti tik geras tos vietovės žinovas.

Retkarčiais toluomoje pasirodydavo kiti keliautojai, kaimenė ganantys piemenys, sakytum įrėminti lygumos ir dangaus.

Kurėjau? Nė nenutuokiau ir nesistengiau sužinoti. Moteris, kurios ieškojau, buvo kažkur toje beribėje erdvėje. Galėjau paliesti jos sielą, klausytis melodijos, kurią dainavo ausdama kilimus. Dabar suvokiau, kodėl ji pasirinko šią vietą - čia nebuvo

nieko, visiškai nieko, kas galėtų atitraukti dėmesį, tik tuštuma, kurios ji taip ilgai ieškojo, vėjas, kuris pamažu nešė tolyn jos skausmą. Kažin ar ji galėjo įsivaizduoti, kad vieną dieną pamatys mane atšuoliuojantį su ja susitikti?

Jausmas, kad esu rojuje, leidžiasi iš dangaus. Puikiai suvokių, kad gyvenu nepamirštas savo gyvenimo akimirkas. Tai paprastai suvokiama tik praėjus toms magiškomis valandėlėms. Aš visas esu ten - be praeities, be ateities, sutelkęs dėmesį į šį rytą, į arklių kanopų muziką, į švelniai kūną glostantį vėją, į netikėtą malonę grožėtis dangumi, žeme, žmonėmis. Mane apima garbinimo, ekstazės, dėkingumo už tai, kad esu gyvas, jausmas. Tyliai meldžiuosi girdėdamas gamtos balsą, suprasdamas, kad nematomas pasaulis visada pasireiškia matomame pasaulyje.

Klausiu dangaus to paties, ko mažas klausdavau savo motinos:

Kodėl kai kuriuos žmones mylime, o kitų nekenčiame?

Kur nukeliaujame po mirties?

Kam gimstame, jei vis tiek turime mirti?

Kas tai yra Dievas?

Stepė man atsako nepalijaujamo vėjo balsu. Ir man to gana. Svarbu nors žinoti, kad į pagrindinius gyvenimo klausimus niekuomet nebus atsakyta. Bet tai netrukdo eiti pirmyn.

Horizonte pamatėme kalnus, ir Dosas liepė sustoti. Pastebėjau, kad šalia teka upelis.

- Apsistosisime čia.

Nukėlėme nuo arklių kuprines ir pradėjome statyti palapinę. Michailas ėmė kasti žemėje duobę.

- Taip darė klajokliai - iškasdavo duobę, išklodavo jos dugną ir kraštus akmenimis, kad vėjas negalėtų užpūsti laužo.

Pietuose, tarp kalnų ir tos vietos, kur buvome, išvydau dulkių debesį. Kaip netrukus supratau, jį kėlė lekiantys raiteliai. Įspėjau kitus. Abudu mano draugai staiga atsitiesė, ir aš pamačiau, kad jie sunerimo. Bet apsikeitė keliais rusiškais žodžiais, ir įtampa atslūgo. Dosas grįžo prie palapinės, o Michailas užkūrė ugnį.

- Ar galite paaiškinti, kas čia vyksta?

- Nors atrodo, kad mus supa tuštuma, kaip pastebėjote, sutikome kelis piemenis, vėžlius, lapes, raitelius, matėme kelias upes. Ir nors toks jausmas, kad viską matai aplinkui, iš kažkur išdygsta *žmonės*. Kas jie? Kur jų namai? Kur laiko savo kaimenę?

Mintis, kad mus supa tuštuma - iliuzija. Nuolat stebime ir esame stebimi. Užsieniečiui, nemokančiam suprasti stepės ženklų, atrodo, kad viskas kontroliuojama, bet jis gali atskirti tik arklius ir raitelius.

O mes, užaugę čia, gebame pamatyti jurtas, apvalius namus, susiliejusius su peizažu. Gebame suprasti, kas vyksta, stebėdami, kaip juda ir kokia kryptimi šuoliuoja raiteliai. Senais laikais nuo šio gebėjimo priklausė genties išlikimas, nes buvo daugybė priešų, užkariautojų, kontrabandininkų.

Va dabar bloga žinia - jie suprato, kad jojame į kaimą prie anų kalnų, ir siunčia žmones nužudyti raganiaus, kuris regi mergelę ir vyrą, atkeliavusį sudrumsti užsienietės moters ramybės.

Ir nusikvatojo.

- Palaukite, tuojau viską suprasite.

Raiteliai artėjo. Netrukus tikrai galėjau suprasti, kas vyksta.

- Bet, juk tai neįprasta! Vyras persekioja moterį!

- Teisybė, neįprasta. Bet tai mūsų gyvenimo dalis.

Moteris su ilgu botagu rankoje atšoliavusi kažką garsiai sušuko, nusišypsojo Dosui lyg sveikindama ir ėmė sukti ratus aplink vietą, kur ruošmės statyti palapinę. Vyras, nors visas suprakaitavęs, irgi šypsojosi ir taip pat skubiai su mumis pasisveikino stengdamasis neatsilikti nuo moters.

- Nina turėtų būti jam malonesnė, - tarė Michailas. - Nebūtina šitaip.

- Todėl, kad nebūtina, ir neprivalo būti malonesnė, - atsakė Dosas. - Svarbu, kad graži ir turi gerą arklių.

- Bet ji taip elgiasi su visais.

- Man pavyko ją nublokšti nuo arklio, - didžiudamasis tarė Dosas.

- Suprantu, kad jeigu jau kalbatės angliškai, vadinasi, norite, kad ir aš suprasčiau.

Moteris juokėsi vis smarkiau šuoliuodama, ir jos juokas pripildė stepę džiaugsmo.

- Tai toks viliojimo būdas. Jis vadinasi „Kyz Kuu“, išvertus reiškia „nublokšti merginą“. Vaikystėje visi žaidėme tokią žaidimą.

Vyras vis labiau artėjo prie jos, tačiau visi pastebėjome, kad jo arklys jau ketina pasiduoti.

- Vėliau pasakosiu jums apie Tengrį, stepių kultūrą, - kalbėjo toliau Dosas. - Kadangi regite tokią sceną, leiskite paaiškinti jums svarbų dalyką - čia, šioje žemėje, viskam vadovauja moteris. Vyrai jai visur ir visada užleidžia vietą. Jai atitenka pusė kraičio, net jeigu pati nusprendė skirtis. Vyras, pamatęs moterį baltu turbanu, supranta, kad ji - motina, todėl kaip pagarbos ženklą privalo pridėti ranką prie širdies ir nulenkti galvą.

- Kas čia bendra su „merginos nubloškimu“?

- Kaime kalno papėdėje būrys raitų vyrų apsupo šią labiausiai trokštamą vietos merginą, vardu Nina. Ir pradėjo „Kuz Kuu“ žaidimą, atsiradusį mūsų prosenelių laikais, kai stepių moterys, vadinamos amazonėmis, dalyvaudavo kare.

Tais laikais niekas neprašydavo šeimos leidimo tuoktis. Pretendentai ir mergina atjodavo į išrinktą vietą. Šypsodamasi ji raita apsukdavo ratą aplink vyrus, juos provokuodama ir plakdama botagu, kol galų gale narsiausias iš jų ryždavosi sekti jai iš paskos. Jei merginai pavykdavo nuo jo pasprukti, jam nieko kita nelikdavo kaip maldauti žemės visam laikui priglausti jo kūną, nes pasirodė esąs blogas raitelis, o tai didžiausia kario gėda.

Jei nepaisydamas botago kirčių ištengdavo prie jos prisirišinti ir nublokšti ant žemės, buvo laikomas tikru vyru. Tada galėjo ją pabučiuoti ir vesti. Žinoma, ir tais laikais, ir dabar merginos žino, ką prisileisti ir nuo ko bėgti.

Matyt, Nina norėjo tik paįsdykauti. Jai vėl pavyko nutolti nuo vaikino, ir dabar jau šuoliavo atgal, kaimo link.

- Ji tik norėjo pasirodyti. Žino, kad mes atjojame, ir dabar visiems paskleis šią žinią.

- Noriu paklausti dviejų dalykų. Pirmas klausimas gali nusikambėti kvailokai. Ar ir dabar jos taip renkasi sau vyrus?

Dosas paaiškino, kad šiais laikais tai tik žaidimas. Vakaruose žmonės eina į barus ir madingus pramogų centrus apsirengę pagal tam tikras taisykles. Stepėse viliojama žaidimu „Kuz Kuu“. Nina pažemino jau ne vieną vaikiną ir kelis kartus leidosi nubloškiamai. Taip atsitinka geriausiose pasaulio diskotekose.

- Antras klausimas gali pasirodyti dar kvailesnis: ar mano žmona tame kaime kalnų papėdėje?

Dosas linktelėjo galvą.

- Jei iki to kaimo tik dvi valandos kelio, kodėl nakvojame ne ten? Iki vakaro dar daug laiko.

- Esame už dviejų valandų kelio ir dėl dviejų priežasčių turime palaukti. Pirmoji - net jei Nina nebūtų čia atėjusi, kas nors, mus matęs, išpėtų Esterą, kad esame pakeliui. Tuomet ji galėtų apsispręsti, ar nori mus matyti, ar verčiau kelioms dienoms išvykti į gretimą kaimą. Jei taip atsitiktų, neseksime jai iš paskos.

Man suspaudė širdį.

- Po viso to, ką teko iškentėti, kol čia atsiradau?

- Verčiau nekartokite šito, nes pamanyčiau, kad nieko nesuspratote. Kodėl jums regisi, kad mylimas žmogus privalo už jūsų pastangas atsilyginti klusnumu, dėkingumu, pripažinimu? Jūs atvykote čia, nes toks buvo jūsų kelias, o ne tam, kad nusipirktumėte žmonos meilę.

Kad ir kokie neteisingi galėjo man pasirodyti šie žodžiai, jis neklydo. Paklausiau, kokia antroji priežastis.

- Jūs dar neišsirinkote vardo.

- Tai nesvarbu, - įsiterpė Michailas. - Jis nesupranta mūsų kultūros ir jai nepriklauso.

- O man svarbu, — atkirto Dosas. - Senelis sakė, kad turiu globoti užsienietę ir jai padėti, kaip ji mane globojo ir man padėjo. Esterai aš skolingas už savo akių ramybę. Noriu, kad ir jos i akys džiaugtųsi ramybe.

Jis turi pasirinkti vardą. Privalo visam laikui užmiršti savo skausmo ir kančių istoriją ir pripažinti, kad dabar jis kitas, ką tik gimęs ir nuo šiol kasdien iš naujo gimstantis žmogus. Kitaip, jeigu jiems kada nors vėl teks gyventi kartu, priekaištaus dėl visko, ką *dėl* jos iškentėjo.

- Aš jau vakar vakare išsirinkau vardą, - tariau.
- Ką gi, laukime, kol sutems, ir tada jį pasakysite mums.

Saulei riedant prie horizonto, išjojome į stepę, panašią į dykumą su didžiuliais smėlių kalnais. Mums prie jų artinantis, suskambo negirdėti garsai - sakytum stiprios vibracijos aidas. Michailas paaiškino, kad pasaulyje nedaug tokių vietų, kur girdėti kopų daina.

- Paryžiuje pasakojau apie šią vietą, tačiau žmonės patikėjo tik tada, kai vienas amerikietis patvirtino susidūręs su panašiu reiškiniu Siaurės Afrikoje. Pasaulyje yra per trisdešimt tokių vietovių. Šių dienų specialistai aiškina, kad vietovės sandara leidžia vėjui skverbtis pro smėlio kruopeles, ir tai sukelia neįprastą garsą. Senovės žmonės tikėjo, kad stepė stebuklinga, todėl Doso sprendimas pakeisti jūsų vardą kaip tik čia turėtų būti jums didelė garbė.

Pradėjome lipti į vieną iš kopų. Kuo aukščiau kilome, tuo vėjas darėsi smarkesnis ir tuo labiau stiprėjo garsas. Pasiekę viršūnę, aiškiai išvydome kalnus pietuose ir didžiulę mus supančią lygumą.

- Pasisukite į vakarus ir nusirenkite, — liepė Dosas.

Padariau, kaip buvo liepta, neklausdamas kodėl. Perėmė šaltis, tačiau neatrodė, kad jiems rūpėtų mano savijauta. Michailas atsiklaupė ir, kaip supratau, ėmė melstis. Dosas pažvelgė į dangų, į žemę, į mane, uždėjo rankas man ant pečių - kaip aš nesąmoningai laimindamas olandą.

- Mergelės vardu laiminu jus. Pašvenčiu jus Žemei Mergelei. Arklio vardu laiminu jus. Pašvenčiu jus pasauliui ir prašau,

kad jis padėtų jums eiti gyvenimo keliu. Bekraščių stepių vardu laiminu jus. Pašvenčiu jus begalinei išminčiai ir prašau, kad jūsų akiratis būtų platesnis, nei gali aprėpti žvilgsnis. Jūs išsirinkote sau vardą ir dabar pirmą kartą jį ištarsite.

- Bekraščių stepių vardu išsireнку vardą, - tariau nežinodamas, ar laikausi ritualo, pakludamas tik vėjo kopose sukeltiems garsams.

Prieš daugelį amžių vienas poetas aprašė žmogaus, vardu Uli-sas, kelionę į gimtąją salą - Itakę - kur jo laukė mylimoji. Pake-liui jo tyko įvairūs pavojai - audros ir pagundos pasiduoti pato-gumams. Vieną dieną, būdamas oloje, jis pamato vienakę pabaisą.

Pabaisa klausia jo vardo. „Niekas“, - atsako Ulisas. Jie puola vienas kitą, ir Ulisui pavyksta išdurti vienintelę pabaisos akį. Jis užritina angą į olą didžiuliu akmeniu. Pabaisos draugai, išgirdę šauksmus, ateina jam padėti. Pamatę, kad olos anga užrista ak-meniu, klausia, kas viduje. „Niekas! Niekas!“ - atsako pabaisa. Įsitikinę, kad bendruomenei negresia pavojus, pabaisos draugai išsiskirsto, ir Ulisas gali tęsti kelionę pas jo laukiančią mylimąją.

- Jūsų vardas Ulisas?

- Mano vardas Niekas.

Kūnas dreba, tarytum man j odą būtų smeigiamos adatos.

- Sukaupkite dėmesį į šaltį, kol nustosite drebėti. Leiskite jam užvaldyti jūsų mintis, kol jose neliks vietos niekam, kol jos taps jūsų bičiulės ir draugės. Nemėginkite jų valdyti. Negalvo-kite apie saulę, bus tik blogiau, nes jei žinosite, kad yra kita al-ternatyva, pavyzdžiui, karštis - šaltis bus nepageidaujamas, ne-mylinas.

Mano raumenys čia susitraukia, čia išsipučia, gamindami energiją. Todėl man pavyksta palaikyti organizmo gyvybę. Da-

rau viską, ką liepia Dosas, nes pasitikiu juo, jo ramybe, jo švelnumu, jo autoritetu. Leidau adatoms smigti į odą, leidau raumenims priešintis, dantims kalenti, mintyse kartodamas: „Nesipriešinkite, šaltis mūsų draugas“. Beveik ketvirtį valandos raumenys nenori man paklusti, tačiau pamažu suglemba, nustoja purtyti kūną, ir aš tarsi sustingstu. Bandau atsisėsti, bet Michailas sugriebia mane, o Dosas kažką ima kalbėti. Jo žodžiai atsklinda tarytum iš labai toli, iš tokios vietos, kur stepė susijungia su dangumi.

- Sveikas atvykęs, stepėmis keliaujantis klajokli. Sveikas atvykęs į vietą, kur dangus, anot mūsų, visada mėlynas, nors yra pilkas, nes mes matome spalvą, esančią už debesų.

Sveikas atvykęs į Tengrio žemę. Sveikas atvykęs, aš čia, kad tave pasitikčiau ir pagerbčiau, nes apsisprendei ieškoti.

Michailas atsisėdė ant žemės, duoda man išgerti kažkokio gėrimo, ir jis iškart sušildo kraują. Dosas padeda apsirengti. Nusileidžiame nuo kalbančių kopų, užšokame ant arklių ir grįžtame į pasistatytą palapinę. Jiems dar nepradėjus ruošti valgio, užmingu kietu miegu.

Negaliu patikėti! Dar neišaušo?

- Išaušo jau seniai. Nesijaudink, tai tik smėlio audra. Užsidėk tamsius akinius, saugok akis.

- Kur Dosas?

- Grįžo į Alma Atą. Mane sujaudino vakarykštė apeiga. Tiesą sakant, jam nereikėjo taip elgtis. Jums tikriausiai tai buvo tik laiko gaišatis, jau nekalbu apie tai, kad galėjote susirgti plaučių uždegimu. Tikiuosi, suprasite, jog šitaip jis norėjo parodyti, kad esate laukiamas. Paimkite aliejų.

- Per ilgai miegojau.

- Jojant viso labo tik dvi valandos kelio. Būsime ten prieš saulei atsiduriant zenite.

- Turėčiau išsimaudyti, persirengti.

- Neįmanoma. Čia stepė. Uždėkite aliejų ant ugnies, bet prieš tai paaukokite jį Mergelei. Po druskos aliejus yra labiausiai vertinamas produktas.

- Kas tai yra Tengris?

- Pats žodis reiškia „dangaus kultas“. Kažkas panašaus į religiją be religijos. Šiomis vietomis ėjo budistai, induistai, katalikai, musulmonai, įvairių sektų, tikėjimų, prietarų nešėjai. Klajokliai priimdavo jų tikėjimą, norėdami išvengti represijų, tačiau

ir tada, ir dabar jie tiki tik tuo, kad Dievas yra visur ir visą laiką. Negalima atskirti Jo nuo gamtos ir perkelti į knygas ar uždaryti tarp keturių sienų. Nuo tos akimirkos, kai atsistočiau ant šios žemės, pasijutau geriau, tarsi man iš tiesų trūko kaip tik šio mais-to. Dėkoju jums, kad leidote vykti kartu.

- O aš jums dėkoju, kad mane supažindinote su Dosu. Vakar, kai mane laimino, pajutau, kad jis nepaprastas žmogus.

- Jis *to* išmoko iš savo senelio, šis iš savo tėvo, jo tėvas iš savo tėvo ir taip toliau. Kadangi jie buvo klajokliai ir neturėjo rašto iki pat devyniolikto amžiaus pabaigos, atsirado *akyn* tradicija. *Akyn* - žmogus, kuris nieko neužmiršta ir kuris privalo perduoti istoriją kitoms kartoms. Dosas vienas iš jų.

Tikiuosi, girdėdamas žodį „išmokti“ jūs nemanote, kad jis reiškia „kaupiti žinias“. Šios istorijos neturi nieko bendra su datomis, vardais, tikrais įvykiais. Tai legendos apie didvyrius ir didvyres, gyvulius ir mūšius, paties žmogaus — ne tik jo darbų - esmės simbolius. Tai pasakojimai ne apie nugalėtojus ir nugalėtuosius, o apie žmones, kurie keliauja po pasaulį, žavisi stepėmis ir leidžiasi paliečiami Meilės energijos. Lėčiau pilkite aliejų, nes ims taškytis į visas puses.

- Pasijutau palaimintas.

- Norėčiau ir aš taip pasijusti. Vakar aplankiau savo motiną Alma Atoje. Klausinėjo, ar man gerai sekasi, ar uždirbu ką nors. Pamelavau jai. Pasakiau, kad gyvenu nuostabiai, kad vaidinu viename teatro spektaklyje, turinčiame didelį pasisekimą Paryžiuje. Šiandien grįžtu pas savuosius. Atrodo, išvykau tik vakar ir išvykęs nieko gera nepadariau. Pasikalbu su valkatomis, vaikštinėju su gentimis, rengiu susitikimus restorane, bet iš to jokios naudos. Nesu toks kaip *Dosas*, kuris visko išmoko iš savo sene-

lio. Turiu tik nematomą mergaitę, jaučiu ją esant šalia, ji mane veda, nors pats kartais galvoju, kad tai tik kliesdesiai. Kas žino, gal iš tiesų tai epilepsijos priepuoliai, ir nieko daugiau.

- Ką tik dėkojote, kad leidau važiuoti kartu, o dabar toks išpūdis, kad esate labai nelaimingas. Nagi, ar jūs laimingas, ar ne?

- Laimingas ir nelaimingas. Negaliu apsispręsti, galiu tik i-
tis tarp tų dviejų priešybių, tarp savo prieštaravimų.

- Michailai, noriu kai ką jums pasakyti. Ir aš yriausi tarp daugybės priešybių, kai su jumis susipažinau. Iš pradžių jūsų neapkenčiau, paskui pajutau prielankumą ir juo toliau sekiau jūsų pėdomis, juo akivaizdžiau tai virto pagarba. Jūs dar jaunas, ir tai, ką jaučiate, visiškai normalu - tai bejėgiškumas. Nežinau, kokią įtaką žmonėms padarė jūsų darbas, bet galiu patikinti dėl vieno dalyko - jūs pakeitėte mano gyvenimą.

- Jūs tik norėjote rasti savo žmoną.

- Ir dabar šito noriu. Bet kad galėčiau tai padaryti, buvau priverstas ne tik keliauti Kazachstano stepėmis. Keliavau į savo praeitį, mačiau, kur buvau suklydęs, kur buvau sustojęs, mačiau tą akimirką, kai praradau Esterą. Meksikos indėnai šią akimirką vadina „prisitaikymu“. Man teko patirti, ko nesitikėjau patirti sulaukęs tokio amžiaus. Ir viskas todėl, kad buvote šalia ir man, kad ir nesąmoningai, vadovavote. Ir žinote ką? Tikiu, kad girdite balsus. Tikiu, kad regėjote mergaitę, kai buvote mažas. Visada daugeliu dalykų tikėjau, o dabar šis tikėjimas tik sustiprėjo.

-Jūs nebe tas žmogus, kurį pažinojau.

- Jūsų tiesa. Tikiuosi, Estera bus patenkinta.

''' - O jūs ar patenkintas?

-Taip.

- Tai svarbiausia. Eime valgyti. Audra netrukus praeis, ir mes galėsime joti.

- Galime mesti iššūkį audrai.

- Sutinku. Darysime taip, kaip norite. Si audra - joks ženklas, tai tik Aralo jūros sunaikinimo pasekmė.

Audra pamažu rimsta, ir atrodo, kad arkliai ėmė sparčiau bėgti. Pasiekėme lyg ir slėnį su visiškai kitokiu gamtovaizdžiu: ten, kur plytėjo bekraštis horizontas, stūkso vien plikos aukštos uolos. Pažvelgęs į dešinę, pamatau geltonomis juostelėmis apraišiotą krūm;}.
 - Štai čia! Čia tu matei...

- Ne, ne čia. Mano krūmą išrovė.
- Tai kas čia?
- Matyt, čia atsitiko kažkas labai svarbaus.

Jis nulipa nuo arklio, atsega kuprinę, išsitraukia iš jos peilį, nurėžia skiautelę nuo savo marškinių rankovės ir pririša prie šakos. Jo akys pasidaro kitokios, gal jaučia šalia mergaitę, bet aš nieko neklausiu.

Darau tą pat. Maldauju, kad mane globotų, padėtų, jaučiu, kad šalia manęs irgi kažkas yra - mano svajonė, mano ilga kelionė pas mylimą moterį.

Netrukus vėl užšokame ant arklių. Jis man neužsimena apie savo prašymą, aš irgi tyliu. Po kelių minučių prieš mus iškyla nedidelė gyvenvietė su baltais nameliais. Ten mūsų laukia vienas vyras. Kreipiasi į Michailą rusiškai. Juodu valandėlę pasikalba, ir vyras nueina.

- Ko jis norėjo?

- Prašė užėiti į jo namus ir išgydyti dukterį. Matyt, Nina bus pranešusi, kad parvykau. Vyresnio amžiaus žmonės dar ne-
užmiršo tų regėjimų...

Atrodo, jis nesijaučia saugus. Daugiau nematyti nė vieno žmogaus. Greičiausiai jie dabar dirba arba pietauja. Atsiduriame pagrindinėje gatvėje, regis, ja nujosime prie balto pastato sodo viduryje.

- Michailai, prisiminkite, apie ką jums kalbėjau rytą. Gal jūs sergate epilepsija, tačiau jūsų sąmonė nenori to pripažinti ir sukūrė tokią istoriją. Bet gali būti ir taip, kad jūs turite atlikti savo užduotį šioje žemėje — išmokyti žmones užmiršti asmeninę istoriją, kad taptų atviresni tyrai, dieviškai energijai - Meilei.

- Aš jūsų nesuprantu. Visus tuos mėnesius, kai esame pažįstami, jūs kalbėjote tik apie šią akimirką - apie susitikimą su Estera. Bet, regis, šį rytą staiga ėmėte labiau rūpintis manimi. Negi vakaryktė Doso apeiga jus taip paveikė?

- Esu tikras.

Norėjau pasakyti - išsigandęs. Galvoju apie viską, tik ne apie tai, kas atsitiks už kelių akimirkų. Šiandien aš dosniausias žmogus pasaulyje, nes esu arti savo tikslo, bijau to, kas manęs laukia, taigi stengiuosi būti paslaugus kitiems, parodyti Dievui, kad esu geras ir vertas taip ilgai siekiamo palaiminimo.

Michailas nulipo nuo arklio ir liepė nultipti ir man.

- Užsukiu pas vyrą, kurio duktė serga. Aš prižiūrėsiu jūsų arklių, kol su ja kalbėsitės.

Ir jis pirštu parodė tarp medžių stovintį baltą namą.

- Štai ten.

Kaip įmanydamas stengiausi susitvardyti.

- Ką ji veikia?

- Kaip jau sakiau, mokosi austi kilimus, o pati moko prancūzų kalbos. Beje, tai gana sudėtingas darbas, nors iš pirmo žvilgsnio taip neatrodo. Kaip ir stepės. Dažai gaminami iš augalų, ir juos būtina tinkamu laiku suskinti, kitaip jie netenka savo savybių. Paskui reikia ant grindų paskleisti avių vilną ir ją sudrėkinti karštu vandeniu. Siūlai verpiami, kol vilna dar šlapia, kelias dienas džiovinami saulėje, ir tik tada galima pradėti austi.

Juos puošti baigia vaikai - suaugusiųjų rankos per didelės tokiems smulkiems ir subtiliems siuvinėjimams.

Jis trumpam nutilo.

- Tik nepradėkite man kalbėti visokių kvailysčių apie vaikų darbą - tai tradicija, ir ją reikia gerbti.

- Kaip Estera?

- Nežinau. Jau praėjo kokie šeši mėnesiai nuo to karto, kai su ja kalbėjausi.

- Michailai, juk kilimai - tai dar vienas ženklas!

- Kilimai?

- Ar prisimenate istoriją, kurią pasakojau, kai Dosas liepė man išsirinkti vardą? Istoriją apie karį, grįžtantį į salą, kur jo laukė mylimoji? Taigi toji sala vadinosi Itakė, o žmona - Penelopė. Ar žinote, ką veikė Uliso žmona, kai jis išjojo į karą? Audė. Audė sau suknelę. Norėjo ją baigti tą dieną, kai jis grįš. Kadangi Ulisas ilgai negrįžo, Penelopė kasnakt išardydavo, ką išaudusi, o kitą rytą vėl pradėdavo iš naujo.

Vyrai prašė jos rankos, tačiau ji svajojo apie mylimojo sugrižimą. Kai galų gale jai nusibodo laukti ir ji nusprendė, kad audžia paskutinį kartą, Ulisas grįžo.

- Bet šio miesto pavadinimas ne Itakė, o ji ne Penelopė.

Michailas nesuprato. Nevertėjo aiškinti, kad tai buvo tik pavyzdys. Palikau jam savo arkli-ir pėsčias nužingsniavau pas moterį, kuri kadaise buvo mano žmona, vėliau mano Zahiras, o dabar vėl tapo mylimąja, kurią kiekvienas vyras svajoja rasti grįždamas iš darbo ar iš karo.

A š purvinas, veidas ir drabužiai smėlėti, muša prakaitas, nors oro temperatūra gana žema.

Galvoju apie savo išvaizdą, paviršutiniškiausią pasaulyje dalyką, tarsi būčiau atkeliavęs į savo Itakę vien pasigirti naujais drabužiais. Lieka tik šimtas metrų. Turiu galvoti apie visus svarbius dalykus, įvykčius, kai ji - o gal aš? - atsidūrė kitur.

Ką sakyti, kai ją pamatysiu? Ne kartą apie tai galvoju. „Ilgai laukiau šios akimirkos“, „Supratau, kad klydau“ ar „Atėjau pasakyti, kad tave myliu“, arba „Atrodai gražesnė nei anksčiau“, ar kažką panašaus.

Nusprendžiau pasakyti: „Sveika“. Tarsi ji niekada ir nebūtų išvažiavusi. Tarsi būtų praėjusi tik viena diena, o ne dveji metai devyni mėnesiai vienuolika dienų ir vienuolika valandų.

Estera turi suprasti, kad vaikščiodamas tomis vietomis, kuriose lankėsi ji - anksčiau jų nežinojau ar tiesiog nenorėjau žinoti - aš pasikeičiau. Mačiau kruviną audinio skiautelę valkatos, jaunuolių, Paryžiaus restorane vaidinančių žmonių, dailininko, savo gydytojo, vaikino, teigiančio, kad mato regėjimus ir girdi balsus, rankose. Eidamas jos pėdomis pažinau moterį, kurią buvau vedęs, ir vėl atradau gyvenimo prasmę. Mano gyvenimo prasmė labai pasikeitė ir dabar dar kartą keičiasi.

Nors ir vedęs, gana ilgai nepažinojau savo žmonos. Buvau sukūręs „meilės istoriją“, panašią į matytas filmuose, televizijos programose, skaitytas knygose, žurnaluose. Mano istorijoje „meilė“ buvo kažkas, kas auga, pasiekia tam tikrą dydį, ir tada tereikia išsaugoti ją gyvą tarsi augalą, kurį retkarčiais palaistai vandeniui, nukerpi sausus lapus. „Meilė“ man buvo ir saugumo, švelnumo, prestižo, patogumo, sėkmės sinonimas. Išreikšdavau savo „meilę“ šypsenomis, tardamas tokius žodžius kaip „Aš tave myliu“ arba „Man labai patinka, kai grįžti namo“.

Tačiau viskas daug sudėtingiau, nei maniau. Kartais jausdavau, kad myliu Esterą iki beprotybės, bet perėjęs gatvę jau galvodavau kitaip — tariausi esąs įkalintas, o kai prisimindavau, kad esu kažkam įsipareigojęs, apimdavo liūdesys, aistringai troškiau patirti naujų nuotykių. Tokiomis akimirkomis nusprenddavau: „Aš jos nebemyliu“. O meilei grįžus su visu įkarščiu, mane apnikdavo abejonės. „Tikriausiai esu prie jos pripratęs“, – sakydavau sau.

Estera greičiausiai irgi taip manė. Gal mąstė šitaip: „Kokia kvailystė, juk mudu laimingi, galime nugyventi kartu visą gyvenimą. Ir nieko nuostabaus, juk skaitėme tas pačias istorijas, matėme tuos pačius filmus, žiūrėjome tuos pačius televizijos serialus, ir nors nė vienas nemokė, kad meilė yra daug daugiau nei laiminga pabaiga, kodėl negalime būti atlaidesni sau?“ Jei kiekvieną rytą būtų kartojusi, kad yra patenkinta gyvenimu, galų gale ne tik pati tuo būtų patikėjusi, bet ir privertusi visus aplinkinius tuo patikėti.

Bet ji mąstė kitaip. Elgėsi kitaip. Mėgino atkreipti mano dėmesį, bet aš to nemačiau. Turėjau jos netekti, kad suprasčiau, jog prarastų daiktų skonis prilįgsta saldžiausiam medui. Ir štai

dėl jos aš dabar einu mažo, miegančio, šalto miestelio gatve. Voratinklio, mane laikančio savo paties nelaisvėje, pirmas ir svarbiausias siūlas - „visos meilės istorijos panašios“ - nutrūko tada, kai mane partrenkė motociklas.

Kai gulėjau ligoninėje, meilė kreipėsi į mane: „Esu viskas ir esu niekas. Esu kaip vėjas, todėl negaliu įeiti ten, kur langai ir durys uždaryti“.

O aš jai atsakiau: „Bet juk mano durys tau visada atviros!“

Ir meilė man atsakė: „Vėjas - tai oro gūsis. Tavo namuose oro netrūksta, tačiau viskas uždaryta. Apdulkės baldai, drėgmė sugadins paveikslus ir išmargins dėmėmis sienas. Tu galėsi kvėpuoti, pažinsi dalį manęs, tačiau aš ne dalis, aš - Visuma, o šios visumos tau nelemta pažinti“.

Regėjau apdulkėjusius baldus, paveikslus, kuriuos buvo sudarkiusi drėgmė, ir neturėjau kitos išeities, tik atverti langus ir duris. Kai taip padariau, vėjas viską išvalė. Norėjau išsaugoti prisiminimus, išsaugoti, ką itin sunkiai, mano manymu, buvau pasiekęs, tačiau viskas dingo, buvau tuščias kaip stepė.

Dar kartą supratau, kodėl Estera nusprendė čia atvažiuoti, - todėl, kad buvau tuščias kaip stepė.

Kadangi buvau tuščias, įsiveržęs vėjas atnešė naujų dalykų, garsų, kurių niekada nebuvau girdėjęs, žmonių, su kuriais anksčiau neteko bendrauti. Grįžo ankstesnis entuziazmas, nes išsivadavau iš savo asmeninės istorijos, nugalėjau tą savyje tūnantį „prisaikėlį“, atradau savyje kitą žmogų, gebantį palaiminti visus, kaip stepių klajokliai ir burtininkai laimina savo artimuosius. Supratau, kad esu geresnis ir gabesnis nei maniau, kad metai gali sulėtinti tempą tik tiems žmonėms, kurie niekada nedrįso vaikščioti savo kojomis.

Vieną dieną, moters paragintas, ilgai lankiau šventąsias vietas, trokšdamas sutikti savo svajonę. Po daugelio metų toji pati moteris dar kartą priverstė mane leistis į kelionę - šį kartą tam, kad sutikčiau *gyvenimo kelyje* pasiklydusį vyrą.

Šią akimirką galvoju apie viską, tik ne apie svarbius dalykus - mintyse dainuoju, klausiu savęs, kodėl čia nestovi nė vienas automobilis, juntų, kad spaudžia batą, matau, kad rankinis laikrodis vis dar rodo Europos laiką.

Ir visa tai todėl, kad vos už kelių žingsnių - mano moteris, mano žmona, mano vadovė ir gyvenimo meilė; bet kokia mintis padeda išvengti pažvelgti į akis tikrovei, kurios taip ieškojau ir su kuria taip bijau akistatos.

Atsisėdu ant namo laiptelio ir užsirūkau. Galvoju apie grįžimą į Prancūziją. Juk tikslas jau pasiektas, kam eiti toliau?

Drebančiomis kojomis atsistoju. Ir, užuot apsigręžęs eiti atgal, kruopščiai valausi nuo drabužių ir veido smėlį, griebiu už durų rankenos ir žengiu vidun.

*N*ors ir žinau, kad galbūt amžinai būsiu praradęs mylimą moterį, turiu pasidžiaugti visomis Dievo šią dieną man suteiktomis malonėmis. Malonių negalima kaupti. Nėra tokio banko, kur būtų galima jas saugoti, kol susitaikęs su savimi nuspręsi jomis pasinaudoti. Jei nesinaudosiu tais palaiminimais dabar, nesugrąžinau mai juos prarasiu.

Dievas žino, kad esame gyvenimo menininkai. Vieną dieną jis mums duoda plaktuką skulptūroms kalti, kitą dieną – teptukus ir dažus paveikslui tapyti arba popieriaus ir rašiklį rašyti. Žinau, kad niekada negalėsiu naudotis plaktuku paveikslui tapyti nei teptuku skulptūroms kalti. Taigi, kad ir kaip sunku būtų, privalau priimti mažus šios dienos palaiminimus, kurie prilygsta praieiksmams, nes labai kenčiu, nors diena nuostabi, šviečia saulė, vaikai dainuoja gatvėje. Tik taip galėsiu išsivaduoti iš savo skausmo ir atkurti savo gyvenimą.

Aplinkui buvo šviesu. Man įėjus ji pakėlė akis, nusišypsojo ir toliau skaitė knygą *Laikas perplėšti ir laikas susiūti* ant grindų sėdinčioms moterims ir vaikams, prie kurių gulėjo visokie mar-

gi audiniai. Kaskart, kai Estera stabtelėdavo, nepakeldami akių nuo savo darbo, jie kartodavo jos perskaitytą ištrauką.

*Pagaliau meilė, pasak persų išminčiaus, tai liga, kurios
nė vienas žmogus nenori išvengti. Kas ja suserga, nesisten-
gia pasveikti, kas nuo jos kenčia, nenori būti išgydytas.*

Estera užvertė knygą. Ten esantys žmonės pakėlė akis ir pamatė mane.

- Einu pasivaikščioti su ką tik atvykusi draugu, - tarė ji mokinių būreliui. - Šiandien pamoka baigta.

Visi nusijuokė ir pasisveikino su manimi. Ji priėjo prie manęs, pabučiavo j skruostą, paėmė už rankos, ir mudu išėjome.

- Sveika, — pasisveikinau.

- Laukiau tavęs, - atsakė ji.

Apkabinau ją, nuleidau galvą jai ant peties ir apsiverkiau. Ji glostė man plaukus, ir iš to, kaip tai darė, aš pradėjau suprasti, ko nenorėjau suprasti, ir susitaikiau su tuo, ko nenorėjau pripažinti.

- Laukiau tavęs vis kitaip, — aiškino ji, matydama, kad pamažu rimstu. - Laukiau, kaip laukia vilties netekusi moteris, žinanti, kad mylimas vyras nesuprato jos žingsnių ir niekada neatvažiuos ten, kur ji yra. Todėl kartais kildavo mintis sėsti į lėktuvą ir grįžti, o prasidėjus naujai krizei vėl išvažiuoti...

Vėjas pūtė nebe taip smarkiai, ir medžiai klausėsi jos žodžių.

- Laukiau, kaip Penelopė laukė Uliso, Romeo - Džiuljetos, kaip Beatričė laukė Dantės, atėjusio jos išgelbėti. Tuščia stepė buvo pilna prisiminimų apie tave, apie kartu praleistas akimirkas, lankytas šalis, bendrus džiaugsmus, barnius. Tada žvelgiau atgal, į savo žingsnių paliktus pėdsakus ir nemačiau tavęs.

Labai kentėjau. Suvokiau, kad mano kelionė neturi kelio atgal ir kai taip atsitinka, reikia tik eiti pirmyn. Aplankiau klajoklį, su kuriuo kadaise susipažinau, ir paprašiau jo padėti užmiršti asmeninę istoriją, padaryti taip, kad būčiau prieinama visur esančiai Meilei. Jis mane mokė Tengrio tradicijos. Sykį pažvelgiau į šalį ir pamačiau tą visur esančią meilę vieno žmogaus akyse - tapytojo, vardu Dosas.

Aš tylėjau.

-Jaučiausi labai išskaudinta. Negalėjau patikėti, kad įmano ma dar kartą patirti meilę. Jis kalbėjo labai nedaug, mokė mane rusų kalbos, aiškino, kad stepėse sakoma, jog dangus žydras net tada, kai jis pilkas - nes jie žino, kad virš debesų jis tikrai žydras. Jis vedė mane už rankos ir padėjo peržengti debesis. Mokė mylėti tada, kai jo dar nemylėjau. Įrodė, kad mano širdis tarnauja man pačiai ir Dievui, o ne kitiems.

Sakė, kad praeitis visada mane lydės, bet kuo labiau tolsiu nuo grynų faktų ir kreipsiu dėmesį į jausmus, tuo labiau suvoksiu, kad dabartyje visada yra didžiulė kaip stepė erdvė, kurią reikia užpildyti didesne meile ir gyvenimo džiaugsmu.

Pagaliau jis man paaiškino, kad kančia gimsta tada, kai trokštame, kad kiti mus mylėtų taip, kaip norime mes, o ne taip, kaip pati meilė turi pasireikšti - laisvai, nevaržomai. Meilė turi mus vesti ir neleisti sustoti.

Pakėliau galvą nuo jos peties ir pažvelgiau į ją.

- Ar tu jį myli?

- Mylėjau.

- Ir dabar myli?

- Negi manai, kad tai įmanoma? Negi manai, kad **mylėda*** **ma** kitą vyrą ir žinodama, kad tu atvyksti, aš dar būčiau čia?

- Manau, kad ne. Tikiu, kad visą rytą laukei, kol durys atsidarys.

- Tai kam tie kvaili klausimai?

Dėl abejonių, pagalvojau.

- Bet gerai, kad bandei rasti meilę dar kartą.

-Aš nėščia.

Pasaulis tarsi griuvo man ant galvos, bet tai **truko tik vieną** akimirką.

- Dosas?

- Ne. Buvo vienas žmogus, kuris atėjo ir išėjo.

Nusišypsojau, nors man suspaudė širdį.

- Žinoma, šiame pasaulio krašte nelabai rasi, kuo užsiimti, - tariau.

- Ne toks jau pasaulio kraštas, - nesutiko Estera irgi šypsodamasi.

- Ar nemanai, kad gal jau laikas grįžti į Paryžių? Skambino iš tavo darbovietės, klausė, kur galėtų tave rasti. Jie norėjo, kad parašytum reportažą apie NATO patrulius Afganistane. Turi jiems pasakyti, kad negali.

- Kodėl negaliu?

- Juk esi nėščia! Negi nori, kad kūdikis taip anksti gautų neigiamos karo energijos?

- Kūdikis? Ar manai, kad jis man trukdys dirbti? Be to, kodėl taip rūpiniesi. Juk pats nė kiek prie to neprisidėjai!

- Kaip neprisidėjau? Ar ne mano dėka čia atsiradai? Ar tau atrodo, kad to maža?

Ji išsitraukė iš baltos suknelės kišenės kruviną mažą skiautelę ir padavė man pilnomis ašarų akimis.

- Čia tau. Buvau pasiilgusi mudviejų barnių.

O patylėjusi pridūrė:

- Paprašyk Michailo rasti dar vieną arklį.

Atsistojau, paliečiau jos pečius ir palaiminau taip, kaip pats buvau palaimintas.

AUTORIAUS ŽODIS

Zahirą parašiau keliaudamas po pasaulį 2004 m. sausio-birželio mėnesiais. Kai kurias knygos dalis parašiau Paryžiuje, Sen Martene (Prancūzija), Madride, Barselonoje (Ispanija), Amsterdamo (Olandija), viename Belgijos kelyje, Alma Atoje ir stepėse (Kazachstanas).

Norėčiau padėkoti savo leidėjams Prancūzijoje, Anne'ai ir Alainui Carrière'ams, kurie stengėsi gauti visą informaciją, susijusią su šioje knygoje paminėtais Prancūzijos įstatymais.

Pirmą kartą perskaičiau apie Paslaugų banką Tomo Wolfo knygoje *Tuštybių laužas*. Danielio Quinno knyga, kurią skaitė Estera ir kurioje pasakojama apie Fricą ir Hansą, vadinasi *Ismaelis*. Marijos paminėtas mistikas, pabrėžiantis, kaip svarbu būti budriems, yra Kenanas Rifai. Dialoguose, kuriuose kalbama apie Paryžiaus gentis, panaudojau jaunuolių, priklausančių panašioms grupėms, pasakojimus. Kai kurie iš jų įdėjo savo straipsnius į internetą, tačiau jų autorystės neįmanoma atskirti.

Eilės, kurias pagrindinis veikėjas išmoko vaikystėje ir kurios primena jo buvimą ligoninėje (*Kai aplankys nelaukiama viešnia..*), paimtos iš brazilo poeto Manuelio Bandeiros poemos *Kūčios*. Marijos išsakytos mintys po scenos, kai pagrindinis veikėjas išvažiuoja į stotį pasitikti atvykstančio aktoriaus, gimė kal-

bantis su švedų aktore Agneta Sjodin. Konceptija, kad būtina užmiršti savo asmeninę istoriją, labai aiškiai išdėstyta Carloso Castanedos knygoje *Kelionė į Ikstlaną*. Apie Jantės įsakymą knygoje *Pabėgėlis peržengia savo ribas* rašo danų rašytojas Akselis Sandemose.

Du draugai, kuriais labai didžiuojuosi - Dmkrijus Vosko-boinikovas ir Jevgenija Dotsuk - labai padėjo mano vizito Kazachstane metu.

Alma Atoje turėjau progos sutikti Imangaiį Tasmagambetovą, knygos *Didžiosios stepės kentaurai* autorių, didelį vietos kultūros žinovą, suteikusių nemažai svarbios informacijos apie Kazachstano dabartį ir praeities politikos bei kultūros padėtį. Dėkoju Respublikos prezidentui Nursultanui Nazarbajevui už nuostabų priėmimą ir už tai, kad turėdamas visą reikalingą technologiją ryžosi nutraukti branduolinius bandymus šalyje ir pasirinko kelią atominės ginkluotės sunaikinimo link.

O už savo magiškus nuotykius stepėse esu dėkingas trimis žmonėms, kurie kantriai visur mane lydėjo: Kaiserui Aiimkulovui, Dosui (Dosbolui Kasymovui), labai talentingam dailininkui - mano įkvėpėjui, kuriant jo vardu pavadintą personažą, pasirodantį knygos pabaigoje, ir Marijai Nimirovskajai, kuri iš pradžių buvo mano vertėja, bet greitai tapo drauge.